

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»**

**ВСЕУКРАЇНСЬКА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«СЛОБОЖАНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ
ВИМІРИ»**

17-18 жовтня 2023 р.

Харків

НТУ «ХПІ» 2023

У45

УДК 321.01 (477)

Редакційна колегія:

КРАСНОКУТСЬКА Наталія Станіславівна, д.е.н., професорка, директорка Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту і міжнародного бізнесу НТУ «ХП»;

РЕШЕТНЯК Наталя Борисівна, к.е.н., доц., завідувачка кафедрою загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

АРХІЄРЕЄВ Сергій Ігоревич, д.е.н., професор кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

ВОЛОСНІКОВА Наталія Миколаївна, к.е.н., доцентка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

МАКСИМЕНКО Яна Анатоліївна, к.е.н., професорка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

ГУБАНОВА Ніно Нодарівна, к.е.н., доцентка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

ДЯЧЕНКО Тетяна Анатоліївна, к.е.н., доцентка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

КЛИМОВА Світлана Олегівна, к.е.н., доцентка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП»;

ЯЦИНА Вікторія Валентинівна, к.е.н., доцентка кафедри загальної економічної теорії НТУ «ХП».

Друкується за рішенням Вченої ради Навчально-наукового інституту економіки,
менеджменту та міжнародного бізнесу
протокол № 10 від 24.10.2023 р.

Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, **17-18 жовтня 2023 року**: Харків: НТУ «ХП», 2023. / за ред. проф. Краснокутської Н.С., доц. Решетняк Н.Б., доц. Волоснікової Н.М. – 411 с. Укр, англ. мовами.

Збірник містить тези доповідей вчених – учасників щорічної науково-практичної конференції, присвяченої актуальним проблемам соціально-економічних та гуманітарно-правових вимірів, які впливатимуть на подальший розвиток економіки, соціальної та культурної політики України.

Для студентів, аспірантів, викладачів, усіх, хто цікавиться соціально-економічними, гуманітарно-правовими, філософськими, морально-етичними, політико-правовими, проблемами сучасного українського суспільства.

Тези доповідей відтворені з авторських оригіналів

ПЕРЕДМОВА

Динамічний розвиток світових ринків, їх конкурентна дифузія та поширення глобальних технологій визначає необхідність постійного наукового пошуку. Сьогодні ми можемо констатувати накопичення системних протиріч у багатьох економічних сферах, вирішення яких вимагає нових концептуальних підходів. Усвідомлюючи актуальність розробки нових рішень для ефективного розвитку економічної діяльності на всіх рівнях, а також необхідність постійного наукового розвитку у цій сфері, кафедра загальної економічної теорії Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут» започаткувала Всеукраїнську науково-практичну конференцію «Слобожанські наукові читання: Соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри», де дослідники і науковці мають можливість оприлюднити результати своїх пошуків та обмінятися думками.

Всеукраїнська науково-практична конференція «Слобожанські наукові читання: Соціально-економічні та гуманітарно-правові виміри» виступила вільною платформою професійних дискусій з найбільш актуальних проблем сьогодення у цій сфері. Отримані результати такого професійного спілкування між науковцями різних регіонів України, між академічними і прикладними дослідниками проблем сучасної економічної діяльності важко переоцінити. З огляду на важливість об'єднання зусиль і співробітництво для реалізації проголошеної ініціативи, кафедра висловлює глибоку подяку науковцям, викладачам і практикам, які виявили бажання взяти участь у роботі конференції. Сподіваємося і на подальшу плідну співпрацю, на обмін думками, досвідом, результатами досліджень, які збагатять сучасну науку та практику соціально-економічної і правової проблематики.

Бажаємо всім плідної праці, творчого натхнення, успіхів, вагомих здобутків у професійній діяльності. Злагоди нам усім. Миру в Україні!

Оргкомітет конференції

РОЛЬ РОБОТИЗАЦІЇ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ ТА АУДИТІ

Я.А. Аль-Сьюф, студентка

Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Фінансовий облік та аудит є складовими сучасного бізнесу та економіки. Їхній вплив на прийняття стратегічних рішень не може бути переоцінений. Проте з плином часу, обсяги даних, які обробляються в цих сферах, стали зростати експоненційно. Збільшення обсягів даних, складність бізнес-операцій і вимоги до точності та достовірності фінансової звітності роблять необхідними знаходити нові підходи до фінансового обліку та аудиту. У цьому контексті роботизація та автоматизація залишаються ключовими інструментами для оптимізації цих процесів.

Вивченню цієї теми присвятили свої наукові роботи методологи С.Ф.Голов, Н.М.Малюга, О.М.Петрук, О.В. Шапаренко, В.М.Жук та інші. Актуальність цієї роботи виникає в тому, що ці технології залишаються необхідним інструментом для підвищення ефективності фінансових процесів і забезпечення точності та надійності фінансової звітності.

Роботизація у фінансовому обліку забезпечує використання автоматизованих систем та програм для обробки, аналізу та звітності фінансової інформації. Це дозволяє підприємствам більш точно та швидко вести облік операцій, знижує ймовірність помилок та підвищує здатність приймати стратегічні рішення на основі актуальних даних. Однією з ключових переваг роботизації у фінансовому обліку є можливість автоматичної інтеграції даних із різних джерел, що спрощує процес складання фінансової звітності та забезпечує її точність. Роботизація

забезпечує використання програмних робіт (ботів) для виконання рутинних фінансових завдань. Це може включати автоматизований облік витрат, операцій та підготовку фінансової звітності. Однак важливо пам'ятати, що роботизація не замінює роль фахівця в обліку. Вона просто полегшує рутинні завдання, вивільняючи людей для більшої аналітичної та стратегічної роботи [1]. Крім того, роботизація вимагає інвестицій у програмні засоби та підготовку персоналу.

У сфері аудиту роботизація та штучний інтелект призначені для аналізу великих обсягів фінансової інформації, виявлення аномалій та підвищення ефективності аудиторських процесів. Машинне навчання дозволяє розробляти моделі, які можуть передбачати ризики та ідентифікувати наявні проблеми в роботі компанії. ШІ дозволяє також створювати прогнози та моделі для оцінки ризиків [2].

Проте важливо забезпечити етичні аспекти використання ШІ в аудиторській практиці, такі як захист конфіденційної інформації та відповідність стандартам ділової етики.

Успішне впровадження роботизації та автоматизації у фінансовому обліку та аудиті вимагає не лише технічних знань, але й змін підходів до організації робочих процесів та культури організації [3]. Ось деякі приклади, які демонструють їхню роль:

– Обробка транзакцій: роботизація може бути використана для автоматизації обробки рутинних фінансових транзакцій, таких як оплата рахунків, облік витрат та доходів, а також збору та внесення даних в облікову систему. Це додатково зменшити можливість помилки та підвищити швидкість обробки.

– Бюджетування та прогнозування: автоматизовані інструменти можуть допомогти в управлінні бюджетом та прогнозувати фінансові показники на основі історичних даних та різних сценаріїв.

– Податковий облік: роботи можуть бути програмовані для автоматичного розрахунку податків, підготовки податкової звітності та надсилання її до відповідних податкових органів відповідно до податкового законодавства.

– Аналіз даних та аудит: можливості машинного навчання уникнути автоматизовано аналізувати великі обсяги фінансових даних для виявлення аномалій, ризиків та вказівників нещодавнього аудиту. Аудитори можуть використовувати ці інструменти для ефективного аудиту.

– Фінансова звітність: роботизація допоможе автоматизувати процес формування фінансової звітності, включаючи баланс, звіт про прибуток і звіт про грошові потоки, забезпечуючи відповідність стандартам бухгалтерського обліку [4].

– Управління ризиками: автоматизовані системи можуть виявляти фінансові ризики та давати рекомендації щодо їх мінімізації, що разом з компаніями забезпечить стійкість свого фінансового стану.

– Ефективність та економія ресурсів: автоматизація дозволяє зменшити потребу в ручній роботі та паперовій документації, що призводить до зменшення витрат і вищої ефективності.

– Контроль доступу та безпеки даних: автоматизовані системи можуть забезпечити більший контроль доступу до фінансової інформації та забезпечити безпеку даних.

Загалом, роботизація та автоматизація допомагають підвищити продуктивність, точність та ефективність фінансового обліку та аудиту, а також зменшити ризики помилок та фінансових шахрайств.

Ось кілька реальних прикладів використання автоматизації та автоматизації у фінансовому обліку та аудиті в компаніях:

– EY (Ernst & Young). Одна з найбільших компаній у сфері аудиту та консалтингу використовує технології для автоматизації аудиторських процесів. Роботів EY використовують для аналізу великих обсягів

фінансової інформації та відповідності облікових записів стандартам бухгалтерського обліку, а також для автоматизації перевірки фінансових звітів клієнтів. Крім того- використання алгоритмів машинного навчання для аналізу платіжних документів та перевірки їхньої точності.

– JPMorgan Chase. У фінансовому секторі JPMorgan використовує роботизацію для оптимізації фінансових процесів. Це включає автоматизовану обробку платіжних транзакцій, розрахунок ризиків та аналіз фінансових даних. Автоматизована система моніторингу ризиків, яка виявляє можливості фінансових аномалій та шахрайства.

– PwC (PricewaterhouseCoopers). PwC використовує штучний інтелект та роботу з аналізу даних у фінансовому аудиті. Це виявляє аномалії та деякі ризики у фінансовій звітності клієнтів. У них йде використання інтегрованих аналітичних інструментів та машинного навчання для аналізу фінансових даних клієнтів та ідентифікації ризиків. Крім того, роботизованні боти надають консультаційні послуги клієнтам через чат-системи.

– Amazon. Ця компанія використовує автоматизацію для фінансового обліку, включаючи ведення облікових записів і розрахунок оплати праці для своїх співробітників. Автоматизована система обробки платежів та оплати рахунків постачальникам та використання робіт у фінансовому плануванні й аналізі бюджету компанії прискорює діяльність фірми.

– Tesla. У виробничій галузі компанія Tesla використовує автоматизацію фінансового обліку запасів та витрат на виробництво. Також використовують роботів для ведення облікових записів та моніторингу запасів у реальному часі на виробничих лініях та автоматизовані системи розрахунку вартості виробництва для оптимізації витрат.

– Deloitte. Як і інші провідні фірми в сфері аудиту, Deloitte використовує роботів для аналізу фінансових даних та оцінки ризиків, для відслідковування та аналізу транзакцій великих компаній для виявлення

можливих фінансових незадоволенень та автоматизації процесів зіставлення фінансових даних з різних джерел та їх інтеграція в єдину систему обліку.

Ці приклади показують, як компанії в різних галузях виконують роботизацію та автоматизацію для оптимізації фінансового обліку, аудиту та аналізу фінансових даних, підвищення ефективності та зниження ризиків [5].

Отже, Роботизація та автоматизація у фінансовому обліку та аудиті є факторами сучасного бізнесу. Вони покращують точність та швидкість обробки фінансової інформації, знижують ризики та сприяють прийняттю стратегічних рішень. Роботизація та автоматизація грають значущу роль у фінансовому обліку та аудиті. Однак успішне впровадження цих технологій вимагає інтеграції змін у процесі роботи та уваги до етичних аспектів [6]. Вони розширюють можливості фінансового обліку та аудиту та роблять їх більш адаптивними до вимог сучасного бізнесу.

Література:

1. Сміт, Дж. (2020). Вплив автоматизації та роботизації на фінанси та бухгалтерський облік. *Фінансовий журнал*, 25 (3), 45-58.
2. Браун, А. (2021). Штучний інтелект в аудиті: можливості та виклики. *Audit and Assurance Quarterly*, 35(2), 67-78.
3. Джонсон, М. (2019). Роль роботизованої автоматизації процесів у фінансовому обліку
4. Мартінес, Л. (2017). Роль технологій у сучасних фінансах. *Журнал фінансів і технологій*, 15 (2), 78-92.
5. Міжнародна федерація бухгалтерів (IFAC). (2021). Використання технологій для підвищення якості фінансової звітності та аудиту.
6. Девіс, Р. (2018). Етичні міркування у використанні штучного інтелекту у фінансах. *Журнал ділової етики*, 40(4), 521-535.

ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ДОСВІД КРАЇН НІЕ

С.І. Архієреєв, д.е.н., професор

Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна, м. Харків

Для трансформаційних процесів в Україні характерна переоцінка значення інституційних факторів та недооцінка позаінституційних. Не виключенням стали і міжнародні аспекти проблеми трансформації, зокрема і угода про асоціацію України з ЄС. Більш того процеси інтеграції України, що розпочалися у 10-х роках ХХІ століття, співпали із розгортанням нової промислової революції, що тільки загостило значення позаінституційних факторів. У світлі теми цього дослідження нас цікавлять не всі проблеми, які країна має подолати на цьому етапі розвитку, а лише ті, які пов'язані з міжнародним аспектом її функціонування, але в світлі нової промислової революції. Цей аспект є надзвичайно важливим. У світі, що глобалізується, важливим критерієм завершення трансформаційних процесів є інтеграція у світовий економічний простір. Тим часом цей процес в Україні розвивався надзвичайно суперечливо. Йдеться про реорієнтацію міжнародного бізнесу з трансформаційних міжнародних економічних відносин на глобальні ринкові.

Показово, що Україна наслідувала приклад країн ЦСЄ і ставила у центр уваги процеси інтеграції. Між тим під час попередньої – третьої індустріальної революції, деякі країни використали її переваги і досягли в цьому неабияких успіхів. Мова йде про так звані нові індустріальні країни (NICs або у більш новій термінології – newly industrializing economies, NIEs) у першу чергу – Східної Азії. Це найбільш відомі чотири тигри NIE-1 плюс NIE-2 (так звані «АСЕАН-4»: Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни), а також В'єтнамом і Китаєм, які іноді називають NIE-3 [1] (NIEs присутні також у Латинській Америці та інших регіонах, але їх досвід не такий

показовий щодо третьої індустріальної революції.)

Ці країни досягли успіху і на ринках ЄС поза межами будь-яких інтеграційних процесів. Так серед 10 топ партнерів ЄС за імпортом у 2021 р. хай-тек продукції 6 належать до НІЕ Південно-Східної Азії, а на 11 та 16 місцях розташовані невеликі за величиною Сінгапур та Гонконг. Таким чином, можна зробити висновок про успішне використання цими країнами досягнень попередньої індустріальної революції. Поки цього не сталося з Україною за часів нової індустріальної революції, трансформаційна економіка має чітко розуміти вектори зовнішньоекономічних відносин.

Адже трансформаційна економіка неспроможна одразу вирішити це завдання тільки за рахунок найбільш розвинутих країн. Конче потрібні якісь проміжні етапи, особливо в умовах нової промислової революції. Країни ЦСЄ фактично вирішили цю проблему ще до її початку в рамках ринкової трансформації за рахунок інтеграції з ЄС, причому, оскільки країни ЦСЄ входили до ЄС цілою групою, то процеси інтеграції одночасно спостерігалися як зі старими, так і з новими членами ЄС [2].

Серед топ 20 країн, куди буд спрямований експорт хай-тек продукції ЄС, НІЕ займали 8 позицій, таку ж кількість, як і в її експорті. Взагалі високі значення імпорту хай-тек продуктів країнами НІЕs не скільки не означали їхню слабкість, бо в 6 з них (окрім Сінгапуру та Гонконгу, що мали невеликі від'ємні сальдо) спостерігалось позитивне сальдо торгівлі хай-тек продукцією з ЄС. До речі В'єтнам мав друге після Китаю позитивне сальдо з торгівлі з ЄС хай тек продукцією.

Література:

1. Barta G., Czirfusz M., Kukely G. Re-industrialisation in the world and in Hungary. European spatial research and policy. Vol. 15 (2). 2008. P. 5–27. 2.
2. Архієреєв С. Економіко-теоретичні засади посттрансформаційної реорієнтації міжнародного бізнесу Економічна теорія. 2022. № 1. С. 45-70.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО СПАДУ

Є.О. Бервено, студент ННІ ЕММБ

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Україна, як багатонаціональна країна з розвинутою промисловістю та природними ресурсами, має значний потенціал для експорту товарів та послуг. Однак, в умовах економічного спаду, який може виникнути через різноманітні фактори, такі як глобальна фінансова нестабільність або конфлікти на міжнародному рівні, підприємствам України важливо знайти шляхи підвищення свого експортного потенціалу.

Першим шляхом підвищення експортного потенціалу є розширення географії експортних ринків. Українські підприємства повинні активно досліджувати нові ринки та встановлювати контакти з потенційними партнерами. Наприклад, розвивати торгівельні зв'язки з країнами Азії, Латинської Америки та Африки, які можуть мати попит на українську продукцію. Для цього необхідно проводити додаткові дослідження, адаптувати продукцію до вимог місцевих ринків. [1, 2]

Другий шлях передбачає розвиток експортної інфраструктури. Для підвищення експортного потенціалу необхідно розвивати експортну інфраструктуру, включаючи транспортні мережі, такі як автошляхи, залізниці, порти та аеропорти. Також важливо покращити митний контроль та спростити процедури експорту, що сприятиме зменшенню часу доставки товарів до міжнародних ринків та зниженню витрат для підприємств.

Третій шлях передбачає підтримку експорту з боку держави. Держава може активно підтримувати експорт, надаючи фінансову та консультативну підтримку підприємствам. Наприклад, встановлення спеціальних

фінансових інструментів, таких як державні гарантії на експортні кредити або страхування експортних операцій, що допоможе знизити фінансові ризики для експортерів. Додатково, уряд може стимулювати діяльність підприємств, які активно експортують, шляхом надання податкових пільг чи зниження митних тарифів.

Четвертий шлях полягає у підвищенні конкурентоспроможності українських товарів та послуг. Для цього необхідно інвестувати в дослідження і розвиток, щоб покращити якість та технологічний рівень продукції. Також важливо забезпечувати інноваційність у виробництві та процесах, щоб створити унікальні пропозиції для світового ринку. Розвиток людського капіталу через навчання та підвищення кваліфікації також сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Всі ці шляхи можуть сприяти підвищенню експортного потенціалу України. Проте, їх успішна реалізація вимагає спільних зусиль держави, підприємств та інших зацікавлених сторін. Експорт є важливим економічним фактором для країни, що забезпечує зростання ВВП, створення робочих місць та розвиток підприємництва. Тому важливо продовжувати працювати над підвищенням експортного потенціалу та залученням нових ринків для українських товарів та послуг.

Література:

1. Офіційний сайт Конференції ООН з торгівлі та розвитку (ЮНКТАД). Developing economies in international trade. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://sdgpulse.unctad.org/developingeconomies-in-international-trade/>
2. Офіційний сайт Офісу з просування експорту України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://epo.org.ua/>

СУТНІСТЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА

Т.М. Боровик, старша викладачка

К.О. Занціра, здобувачка освітнього ступеня бакалавр

Черкаський державний бізнес-коледж

Важлива роль у соціальному та економічному розвитку країни належить малому бізнесу, який відіграє ключову роль у створенні робочих місць, забезпеченні підприємницької активності та сприяє зростанню внутрішнього виробництва. Активний розвиток малого бізнесу може сприяти економічному зростанню та зниженню рівня безробіття. В Україні сформоване конкурентне середовище для ведення малого, в тому числі мікропідприємництва, яке займає в структурі суб'єктів господарювання 99,9 %, що перевищує середні показники країн Європи. Малий бізнес вважається надзвичайно динамічними, оскільки швидко реагують на потреби як локального так і глобального ринків.

В наукових джерелах поняття малого бізнесу ототожнюється з поняттям мале підприємництво, тож розглянемо основні підходи вітчизняних вчених до трактування поняття «мале підприємництво», яке наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Інтерпретація дефініції «мале підприємництво» в різних джерелах

Джерело	Посилання на джерело	Характеристика категорії
Господарський Кодекс України	[1]	підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку.
Волощук Н.Ю.	[2, с. 16]	мале підприємництво є особливим видом господарської діяльності з врахуванням творчих здібностей підприємця та інноваційних підходів, що базується на самозайнятості підприємців та членів

		його родини, власному ризику і майновій відповідальності, спрямований на отримання прибутку та за певними критеріями визначений чинним законодавством.
Матусова О.М.	[3, с. 15]	мале підприємництво – сектор регіональної економіки, в якому функціонують суб'єкти підприємницької діяльності різних організаційно-правових форм, що здійснюють самостійну, інноваційну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність з метою отримання економічного і соціального ефекту.
Черняєва О.В. Гриненко А.Ю.	[4, с. 34]	поняття «підприємництво» передбачає цілеспрямовану підприємницьку діяльність фізичної чи юридичної особи, що пов'язана з підвищеним ризиком, заснована на використанні інноваційної ідеї, основною метою якої є максимізація прибутку за рахунок виробництва і продажу товарів, а також виконання різних робіт і надання різноманітних послуг, що враховує соціальний, екологічний складники господарської діяльності фізичної або юридичної особи з обов'язковим дотриманням норм законодавства.
Фролова В.Ю.	[5, с. 17]	мале підприємництво організація, в якій зайнята мінімальна кількість співробітників.
Пукало О.	[6, с. 32]	мале підприємництво – це вагомий сектор національної ринкової економіки, який забезпечує ринок товарами та послугами і створює здорову конкуренцію на ринку праці.
Дернова І.А., Боровик Т.М.	[7, с. 59]	мале підприємництво є органічним структурним елементом ринкової економіки, одночасно є метою і інструментом розвитку.

Характерними ознаками малого підприємництва є здатність до адаптації, зокрема гнучкість до диверсифікації, висока адаптивність до ринкових умов. Серед перешкод слід зазначити складність залучення вкладень (інвестицій, кредитів). На розвиток малого підприємництва вагомий вплив має бізнес-середовище та стан конкуренції у галузі, див. табл. 2.

Таблиця 2

Ключові фактори бізнес-середовища, які забезпечують функціонування малого підприємництва

Фактори бізнес-середовища	Характеристика
Економічні	Визначають специфіку використання ресурсів та підприємницької діяльності в економічному середовищі, виходячи з кон'юнктури ринку, рівня економічної свободи, доходів населення, податкової політики, конкурентного середовища тощо

Правові	Розкривають сутність законодавства, у сфері економічних відносин, що регулюють діяльність малого та середнього бізнесу та регулюючий вплив держави через нормативно-правову базу
Соціально-культурні і демографічні	Характеризують специфіку формування потреб споживачів та їх попиту на товари і послуги, а також формування певного виду економічної культури в суспільстві
Технологічні	Визначають тип здійснення виробничого процесу на підприємствах і рівень застосування ними наукових досягнень та інновацій
Природно-географічні	Дають уявлення про особливості природних та географічних умов, які впливають на рівень розвитку підприємницьких структур
Організаційні	Характеризують систему органів державної влади, які регулюють діяльність малого та середнього бізнесу та їх вплив на національну економіку

Джерело: за даними [7, с. 62; 8, с.354].

Слід також відмітити переваги функціонування малих підприємств у ринковому середовищі до яких належать:

- економіко-виробнича – малі підприємства можуть бути більш гнучкими та адаптивними до змін на ринку;
- інституційна – вступ до сектору малого бізнесу відкритий для громадян, що створює можливості для нових підприємців;
- соціально-економічна – малі підприємства сприяють створенню нових робочих місць та вирішенню соціальних проблем;
- соціально-психологічна - сприятливі умови для малого бізнесу можуть підвищити мотивацію працювати та розвивати інноваційні ідеї.

Незважаючи на зазначені переваги, малі підприємства також мають свої недоліки, серед яких:

- обмеженість у фінансових ресурсах, адже малі підприємства часто обмежені власним капіталом і можливістю отримання кредитів, що ускладнює їхні можливості для розвитку;
- обмеженість у технічному та сировинному потенціалі: малі підприємства не завжди можуть конкурувати за технічними ресурсами та сировиною з великими підприємствами;
- залежність малих підприємств від обмеженого кола замовників або постачальників;

- вплив ринкової кон'юнктури: малі підприємства більш чутливі до змін на ринку і мають меншу стійкість до економічних спадів;
- низька частка на ринку: малі підприємства можуть мати обмежений обсяг виробництва;
- великий ризик банкрутства;
- малі підприємства сильно вразливі до зовнішніх економічних факторів, таких як інфляція, економічний спад та конкуренція.

Оскільки важливу роль у розвитку економічних систем провідних країн світу відіграє малий і середній бізнес, який є основою економіки, створює ВВП, є вагомим джерелом поповнення бюджету, забезпечує найбільшу кількість робочих місць то в умовах відкритості економіки важливим є порівняння національної економіки з країнами Європи та світу, а також визначення стратегій, які зададуть вектор розвитку конкурентоспроможності країни та забезпечать прискорене економічне зростання [9, с. 170].

Отже, мале підприємництво є пріоритетним у розвитку національної економіки та має свої переваги. Проте зазначені у роботі недоліки свідчать про недосконалий механізм функціонування та підтримки малого підприємництва в кризових умовах. Важливим є переймання досвіду провідних країн Європи та світу щодо взаємодії малого підприємництва та держави.

Література:

1. Господарський кодекс України : станом на 8 жовт. 2023 р. *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення 12.10.2023).
2. Волощук Н.Ю. Теоретичні підходи до дослідження сутності категорії малого підприємництва. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер. : Економіка*. 2015. Вип. 2(2). С. 13–17.

3. Матусова О.М. Сутність і класифікація малого сільського підприємництва. *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. 2016. – № 1. С. 12–17.

4. Черняєва О.В., Гриненко А.Ю. Сутність і значення малого підприємництва у світовій економіці. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. 2017. Вип. 3(08). С. 33–42.

5. Фролова В.Ю. Актуальні проблеми діяльності суб'єктів малого підприємництва в Україні. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. № 1(37). С. 16–34.

6. Пукало О. Теоретичні проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2017. № 4. С. 31–37.

7. Дернова І.А., Боровик Т.М. Проблеми малого та середнього бізнесу в умовах пандемії Covid-19: європейський вимір. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2022. № 1. С. 57-70. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.01.057>

8. Загорський, В. С., Ліпенцев, А. В., Юристовська, Н. Я., Мазій, Н. Г., Акімов, О. О. Фінансово-управлінські аспекти розвитку малого підприємництва в Україні. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*, 2019. № 3 (30), С. 351-360.

9. Дернова І.А., Боровик Т.М. Вплив COVID-19 на стан малого та середнього бізнесу в Україні та Європі. *Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи*. Матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, (Київ, 8 грудня 2022 р.). Київ: 2022. С. 170-171. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/271793> (дата звернення 12.10.2023).

МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Т.М. Боровик, старша викладачка

В.В. Хоменко, здобувачка освітнього ступеня бакалавр

Черкаський державний бізнес-коледж

Однією з ключових економічних проблем в кризових умовах є безробіття, яке впливає на соціальну стабільність та економічний розвиток будь-якої країни та зокрема України. У 2023 році Україна, як і багато інших країн світу, зіткнулася з викликами, що пов'язані з безробіттям, яке стало ще гострішим через війну, що триває на її території. Війна призводить до масового руйнування і втрати робочих місць, соціальної нестабільності, зростання протистоянь та конфліктів у суспільстві, оскільки впливає на соціальний розвиток країни.

Питання безробіття є наріжним каменем у дослідженнях багатьох вітчизняних науковців. Зокрема, Н. Азьмук [1] аналізує вектори трансформації національного ринку праці, визначаючи зміни його характеристик у воєнний період та виділяючи основні дисбаланси. Дослідження О. Дзеніса, Ю. Луценко, А. Тарасюка, Н. Шарко [2; 3] спрямовані на процес міграції робочої сили на міжнародному рівні. У своїх працях Н. Серьогіна [4] фокусується на впливі військових дій на продуктивну зайнятість в Україні, підкреслюючи, що ці конфлікти призводять до погіршення якості робочої сили, обмежують добробут й мотивацію населення, зменшують бюджетні надходження. Крім того дослідження проблем сучасного ринку праці та безробіття здійснюють: Е. Лібанова, В. Потапенко, І. Кичко, Л. Боярчук, О. Туча, І. Співак, О. Бондаренко, О. Погарська та ін. Значний внесок у вирішення проблем молодіжного безробіття зробили Й. Ситник, І. Рогуцька [5], питання працевлаштування молоді та розвитку їхніх професійних навичок

розглядають І. Калюжна, В. Маргасова, О. Онищенко та ін. Необхідно відзначити, що, незважаючи на важливий внесок вказаних науковців, дослідження ринку праці в умовах воєнного періоду потребує подальшого удосконалення та детального аналізу для розробки ефективних стратегій вирішення цих проблем.

Останні роки чисельність молоді стрімко скорочується, причому така динаміка є сталою з 2011 року. Зокрема, станом на 1 січня 2022 року в Україні проживало 9 969 315 громадян у віці 14-35 років, що відповідає 24,3 % у структурі чисельності постійного населення. У порівнянні з попереднім роком чисельність молоді скоротилася на 293,6 тис. осіб (2,9 %), див. рис. 1.

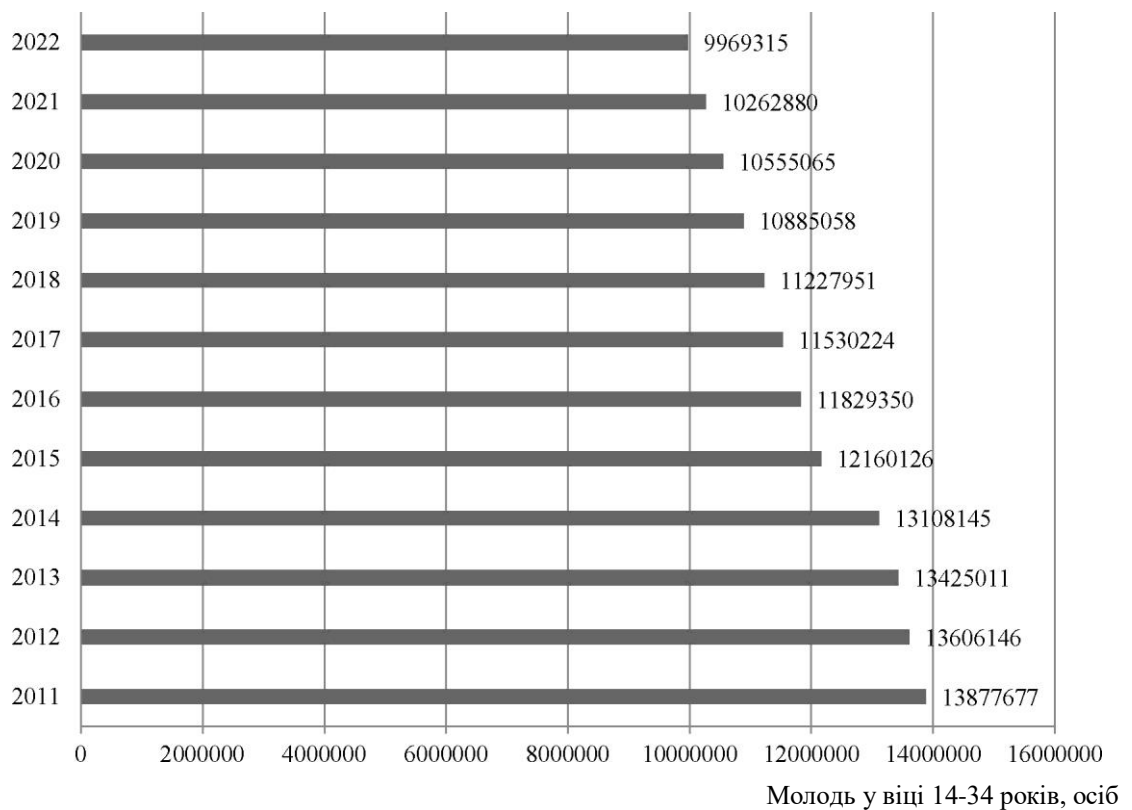

Рис. 1. Динаміка чисельності молоді у віці 14-34 років в Україні за 2011-2022 рр.

Джерело: [6].

Бачимо, що у 2022 році найбільшу питому вагу у структурі молоді займають особи у віці 30-34 років - 32%, натомість молоді люди у віці 20-24 років лише 19 %. Молодь у віці 14-19 років, які потенційно вперше буде виходити на ринок праці становить 24 %.

За дослідженнями [7, с. 33] ключовими компетентностями, затребуваними на сучасному ринку праці, є крос-дисциплінарні знання (уміння розуміти та застосовувати знання з різних дисциплін); колаборація (уміння продуктивно працювати в команді); навички планування та організації; вміння вирішувати складні завдання, що базуються не тільки на професійних навиках, а й на інтелекті та життєвому досвіді; критичне мислення; емоційний інтелект. Якщо поглянути на рейтинг професій, які сьогодні обирає молодь, ми побачимо, що місця для будівельника, маляра чи іншої подібної спеціальності – немає. Натомість ринок праці відчуває потребу в інших фахівцях, що призводить до молодіжного безробіття. За даними табл. 1 бачимо невідповідність спеціальностей, які обрала молодь за результатами вступної кампанії 2022 року очікуваним потребам ринку праці.

Таблиця 1

Аналіз 10 спеціальностей, які найчастіше обирала молодь у 2022 році та їх відповідності потребам ринку праці України у 2023 році

10 спеціальностей, які найчастіше обирала молодь за результатами вступної кампанії 2022 року	10 найбільш затребуваних професій на ринку праці у 2023 році
Комп'ютерні науки Право Філологія Інженерія програмного забезпечення Менеджмент Маркетинг Економіка Журналістика Будівництво та цивільна інженерія Галузеве машинобудування	Професійні військові Медики Психологи Будівельники Логісти Енергетики Інженери у сфері оборонної промисловості Викладачі Водії Продавці, кухарі, бухгалтери

Джерело: [5; 8;9].

Пропозиція на ринку праці обраних спеціальностей досить висока, а тому молодь, яка їх обрала, ризикує поповнити лави безробітних. В умовах повоєнного відновлення відбудуться значні зміни професійної структури попиту на працю, а тому збільшиться потреба у інженерах, будівельниках,

архітекторам, мулярам, зварювальникам, працівникам сільського та комунального господарства, лікарях та реабілітологах, психологах, працівниках поліції, фахівцях з ІТ-технологій та логістики [10, с. 120].

На початок 2023 року чисельність офіційно зареєстрованих безробітних становила 2,6 млн. осіб (згідно з оцінкою Міністерства економіки), а за оцінками НБУ – цей показник становить у межах 4,2-4,8 млн. осіб. Варто зазначити, що в структурі безробітних 23 % займають особи у віці до 35 років [11].

Отже, розуміння і вирішення проблеми молодіжного безробіття в умовах військового конфлікту та повоєнного відновлення набуває першочергового значення для забезпечення стабільності та подальшого розвитку країни. Молодь завжди шукає нові перспективи, а тому на рівні держави потрібно посилити роботу щодо сприяння працевлаштування молоді, а також створення молодіжного бізнесу. Подальші дослідження цього питання допоможуть виявити основні причини та знайти шляхи подолання безробіття, що є ключовим завданням для економічного та соціального відновлення України.

Література:

1. Азьмук Н. А. Трансформація ринку праці в умовах війни: виклики та стратегії відтворення робочої сили. *Вісник економічної науки України*. 2022. № 1(42). С. 171-179.
2. Дзеніс О., Шарко Н. Міжнародна міграція робочої сили в сучасних умовах та її вплив на міграційну політику держави. *Економіка та суспільство*. 2022. №37. DOI: 10.32782/2524-0072/2022- 37-20.
3. Луценко Ю. В., Тарасюк А. В. Запобігання нелегальній міграції: у пошуках оптимальної моделі. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2022. № 1(24). URL: <http://lj.oa.edu.ua/articles/2022/n1/22lyvpom.pdf>.

4. Серьогіна Н. О. Вплив військових дій на продуктивну зайнятість. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*. 2022. № 6. Том 33(72) С. 36-40.
5. Ситник Й. С., Рогуцька І. В. Сучасні тенденції працевлаштування молоді в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2022. № 4. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2022-4-07-02/2022-4-07-02>.
6. Чисельність дітей та молоді в Україні. *Громадська організація «Інститут молоді»*. URL: <https://inmol.org/chyselnist-ditej-ta-molodi-v-ukraini>.
7. Боровик Т.М., Устиченко С.В., Кравченко Л.В. Неформальна освіта дорослих як складова концепції «освіта впродовж всього життя». *Вісник Черкаського університету. Педагогічні науки*. 2020. № 1. С. 32-36. DOI: 10.31651/2524-2660-2020-1-32-36.
8. Онищенко О. Куди пішли найкращі абітурієнти: важливі підсумки вступної кампанії. *ZN.UA*. URL: <https://zn.ua/ukr/EDUCATION/kudi-pishli-najkrashchi-abiturijenti-vazhlivi-pidsumki-vstupnoji-kampaniji.html>.
9. Якими будуть найзатребуваніші професії у 2023 році/ URL: https://24tv.ua/economy/populyarni-profesiyi-2023-rotsi_n2225098.
10. Холодницька А. В. Трансформаційні зміни ринку праці в умовах військового стану. *Трансформаційні процеси в умовах війни та післявоєнного періоду* : збірник матеріалів Всеукраїнської міждисциплінарної науково-практичної конференції (м. Чернігів, 10 червня 2022 року). Чернігів : ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2022. С.119-121.
11. Безробіття в Україні в період повномасштабної війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/bezrobittya-v-ukrayini-v-period-povnomasshtabnoyi-viyny>.

**СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНОМУ СВІТІ
НА ПРИКЛАДІ ГОНАРТРОЗУ(АРТРОЗ КОЛІННОГО СУГЛОБУ)
НАСЛІДКИ, ПОШИРЕНІСТЬ, АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ДІАГНОСТИКИ(СОНОГРАФІЇ СУГЛОБІВ В МЕДИЧНІЙ
РЕАБІЛІТАЦІЇ).**

С.В. Борцевич, к.м.н., доцент

Р.В. Труш, студент II курсу магістратури
спеціальність 227, фізична реабілітація, ерготерапія

Гонартроз — одна з найактуальніших та складних проблем сучасної медичної реабілітації, яка уражує понад 250 млн осіб у всьому світі, є провідною причиною вираженого больового синдрому в осіб похилого віку, призводить до втрати працездатності, інвалідизації та асоційована з підвищеним ризиком смертності. На сучасному етапі тотальне ендопротезування колінного суглоба є найбільш ефективним та загальноновизнаним методом лікування гонартрозу на кінцевій стадії захворювання. Інших ефективних методів лікування пацієнтів із остеоартритом колінного суглоба на цій стадії хвороби просто не існує. На сучасному етапі поширеність дегенеративно-дистрофічних захворювань кістково-суглобового апарату продовжує неухильно зростати в усьому світі, що пов'язано зі збільшенням тривалості життя населення, гіподинамією, надмірною масою тіла і ожирінням та рядом інших факторів, які включають травму і деформацію суглобів. Так, успіхи медицини привели до того, що сьогодні відмічається значне збільшення кількості осіб похилого і старечого віку. Відповідно до статистичних даних у 2018 р. вперше за історію кількість осіб віком >65 років перевищила кількість дітей віком <5 років у всьому світі і, за оцінками експертів, до 2050 р. очікується збільшення на 22% осіб віком >60 років [4]. Епідеміологічні дані свідчать, що з усіх найбільш поширених хронічних захворювань людини м'язово-скелетна

патологія — ключова причина інвалідизації населення, особливо серед осіб віком 40–65 та ≥ 65 років. При цьому в контексті патології м'язово-скелетної системи провідною причиною інвалідизації та зниження якості життя є саме остеоартрит (ОА) [5]. Поширеність ОА в популяції становить 6,43% і корелює з віком, досягаючи 13,9% у осіб віком >45 років і 97% у осіб віком >60 років. І якщо раніше дегенеративно-дистрофічні захворювання суглобів, зокрема ОА, відмічали в осіб похилого віку, то на сьогодні близько 30% хворих на ОА віком >40 років. У популяційних дослідженнях частота та поширеність захворювання зростають у 2–10 разів за період 30–65 років і продовжують зростати з віком.

«Que bene diagnoscit, bene curat» («Хто добре діагностує – добре лікує») це твердження ще у 18 столітті сформулював та озвучив Відомий нідерландський лікар, хімік і ботанік Герман Бургаве, яке стало афоризмом й актуальне і в наші дні оскільки з ним майже неможливо не погодитись. У статті розглянуто особливості та проблематику проведення ультразвукового (сонографічного) обстеження суглобів на сучасному етапі розвитку.

Ультразвукове дослідження (сонографія) суглобів в реабілітації — відносно новий і перспективний напрямок діагностики, який набув широкого розповсюдження, в тому числі в нашій країні. Враховуючи недоліки стандартної рентгенографії у виявленні ранніх змін у кістковій тканині, в тому числі осифікації сухожиль і зв'язок, а також відсутність візуалізації м'яких тканин суглоба та прилеглих ділянок, Ультразвукове дослідження (сонографія) УЗД стало першим методом практичного лікаря реабілітолога щодо ранньої діагностики патології опоро-рухового апарату [1; 3]. Окрім того, необмеженість кількості Ультразвукових досліджень (сонографій) опорно-рухового апарату, безпечність методу для пацієнта зумовлюють необмежені можливості сонографії як методу контролю пацієнтів під час реабілітації [2]. Вказані зміни відбулись завдяки

вдосконаленню комп'ютерної техніки а також впровадженню датчиків із більш високою чутливістю. Зазвичай сонографія використовується для оцінки патології м'яких тканин і виявлення рідини, але дозволяє також візуалізувати хрящ і поверхні кісткових структур[1; 2]. Має такі переваги: неінвазивність (на відміну від артроскопії), доступність, простота, економічність (порівняно з комп'ютерною томографією і МРТ) — забезпечили методу УЗД опорно-рухового апарату пріоритет серед інших інструментальних методів дослідження суглобів і м'яких тканин. УЗД опорно-рухового апарату високоінформативне у відображенні дрібних деталей поверхні кісток, зв'язково-сухожильного апарату, а також дозволяє виявляти і контролювати запальні зміни у тканинах[1]. Перевагою УЗД перед рентгенологічним методом є також те, що положення датчика визначається винятково зоною інтересу, встановленою лікарем, тому, на відміну від рентгенографії, немає необхідності використання укладок пацієнта для одержання стандартних проекцій, тобто датчик може бути поліпозиційним. При проведенні рентгенологічного дослідження для візуалізації певних структур у стандартних проекціях часто доводиться робити знімки кілька разів, що призводить до збільшення часу дослідження, додаткової витрати матеріалів (плівки) та опромінення пацієнта і персоналу лабораторії[2]. До основних недоліків Ультразвукового дослідження належать неможливість візуалізації структури кісткової тканини, суб'єктивність оцінки отриманих даних[3]. Ультразвукове дослідження м'яких тканин і суглобів слід виконувати за допомогою високочастотного лінійного датчика, що працює в діапазоні 7–12 МГц. [1]. Сучасні УЗ-апарати оснащені також великою кількістю додаткових режимів сканування, які дозволяють значно розширювати діагностичні можливості звичайного сірошкального сканування, таких як режим нативної чи тканинної гармоніки, режим панорамного сканування та режим тривимірної реконструкції[1; 2]. Так, сканування у режимі нативної гармоніки дозволяє

одержати більш контрастне, ніж при звичайному сірошкальному скануванні, зображення ніжних гіпоехогенних структур, що відображають зони розривів зв'язок або меніска. Режим панорамного сканування дозволяє одержати розширене зображення відразу декількох структур, наприклад структур, що утворюють суглоб, і відобразити їх просторове розташування й відповідність[1]. Тривимірна реконструкція забезпечує одержання не лише волюметричної інформації, але й дає можливість одержувати багатоплощинні зрізи досліджуваних структур, у тому числі й фронтальні. Принципово новим є застосування високочастотних УЗ-датчиків, які забезпечують можливість візуалізації різних за ехогенністю і глибиною залягання структур. Ці датчики значно підвищили роздільну здатність у близьких до датчика зонах з одночасним підвищенням проникаючої здатності ультразвуку. У них використовується вузький УЗ-промінь, що працює у високочастотному діапазоні, що сприяє значному підвищенню латеральної здатності диференціації в зоні УЗ-фокуса[3]. Можливості УЗ-сканування також суттєво розширилися у зв'язку із впровадженням у практику нових УЗ-технологій, заснованих на ефекті Доплера. Нові методики УЗ-ангіографії дозволяють візуалізувати патологічний кровотік у органах і тканинах із запальними змінами (наприклад при синовіїті) [2]. Але незважаючи на вищесказане при дослідженні часто отримуємо артефакти[2; 3]. Усі артефакти, що виникають при проведенні УЗД опорно-рухового апарату, поділяються умовно на стандартні, що виникають при всіх дослідженнях, і специфічні, характерні для УЗД зв'язок і сухожиль. Артефакти, що виникають за рахунок рефракції УЗ-променя[2; 3]. По краях округлих структур на межі двох різних акустичних середовищ може виникати дистальна тінь. За рідинними структурами виникає ефект посилення УЗ-сигналу. Наступним ефектом є реверберація[2; 3]. Цей ефект може виникати позаду щільних об'єктів, що відбивають сигнал, таких як кістка, діафрагма, призводячи до появи дзеркальних або фантомних

зображень. Рідинні об'єкти викликають ефект реверберації, що одержав назву «хвіст комети» [2; 3]. Наступним артефактом є рефракція. Виникає на межі відбивних середовищ з різною звукопровідністю (наприклад жирова тканина і м'язи) в результаті заломлення УЗ-променя, що призводить до дислокації зображуваних структур. Анізотропія[2] — специфічний для УЗД опорнорухового апарату артефакт, що виникає при УЗскануванні лінійним датчиком сухожилля, коли скануючий УЗ-промінь не падає на них строго перпендикулярно. На тій ділянці сухожилля, де немає строго перпендикулярного відбиття УЗ-променя, будуть з'являтися зони пониженої ехогенності, які можуть симулювати наявність патологічних змін. М'язи, зв'язки й нерви також мають слабкий ефект анізотропії. [2; 3].

Література:

1. Peter R Hoskins, Kevin Martin, Abigail Thrush. Diagnostic Ultrasound, Third Edition. Routledge: CRC Press; 2019. 400 p.
2. Jan Dodgeon, Gill Harrison. Clark's Essential Guide to Clinical Ultrasound. Routledge: CRC Press; 2023. 392 p.
3. Swati Goyal. Essentials of Abdomino-Pelvic Sonography: A Handbook for Practitioners. Routledge: CRC Press; 2018. 296 p.
4. Vina E.R., Kwok C.K. (2018) Epidemiology of osteoarthritis: literature update. Curr. Opin. Rheumatol., 30(2): 160–167. doi: 10.1097/BOR.0000000000000479.
5. Palazzo C., Ravaut J.F., Papelard A. et al. (2014) The burden of musculoskeletal conditions. PLoS One, 9(3): e90633. doi:10.1371/journal.pone.0090633.

ONLINE SERVICES FOR ACCOUNTING AS AN ALTERNATIVE TO 1C

S.V. Brick, PhD in Economics, Associate Professor

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv

Internet resources that do not require special installation on a personal computer and can be used online are becoming increasingly relevant for accountants in Ukraine. All of them have certain advantages over 1C. Let's name the common thing that unites them.

- You don't need to hire a specialist to update your software - you always have the latest version in the service

- You can work from anywhere - from the office, home, travelling, on holiday. Your employees can be far from each other and work with the same data at the same time.

- Submit reports to the State Fiscal Service of Ukraine and the State Statistics Service of Ukraine directly from the application without switching to other programmes. Use the electronic signature key from other reporting programmes.

- Working in the service is safe and secure. Your data is stored in a modern data centre, and the secure HTTPS protocol is used to transmit information via the Internet, which provides for reliable data encryption.

Your information is available only to you or to users to whom you grant the relevant rights.

Let's take a look at the existing online accounting services.

1. SMARTFIN.

This is a software and information solution for organising payroll accounting and maintaining personnel records

The programme does not require installation on a work computer. It is a cloud-based solution, and to get started, you just need to register or log in to the website.

It provides both software and information support:

- A full set of functions for calculating salaries, taxes, indexation calculators, holiday pay, sick leave, etc.
- Simple and functional interface
- Compliance with current labour legislation
- Customer support environment: assistance in setting up calculations, advice on working with the service, advice on labour law, etc.
- Free access to analytical materials and articles in a thematic blog, useful e-mail newsletters and advice from experts
- Off-line events for accountants and entrepreneurs

2. BOOKKEEPER.

Modern online accounting software that allows you to keep records of activities, prepare and submit reports of enterprises and individual entrepreneurs of all taxation systems and non-profit organisations from any device.

The programme is designed on the principle of UX, i.e. proven user experience. The online accounting service has functionality for solving urgent problems of small and medium-sized businesses and non-profit enterprises. With the help of remote accounting, each user will be able to independently make the necessary transactions and calculations, keep operational records of trade, generate regulated reports, and prepare electronic reports.

There are accounting operations: sales and purchases, inventory and production, cash desk and bank, payroll, non-current assets, foreign trade.

There is a possibility of keeping records of several legal entities in one accounting program database. Employees of companies can set up their own set of access rights to the elements and documents of the database. This, as well as

many other tools, ensure independent online accounting by users without professional knowledge in accounting and programming.

3. ACCOUNTING - ONLINE FROM PRIVAT BANK

The system's applications provide a special mode of operation in conditions of low Internet connection, which allows you to increase the speed of work by reducing traffic and the number of server requests.

According to the needs of your business, the service provider can expand the functionality of the service with additional reports and processing:

- integrate the service application with other applications;
- automate frequent operations;
- add new printing forms;
- develop specialised reports;
- develop automatic filling of documents, and much more.

Working in the service is safe and secure. Your data is stored in a modern data centre, and the secure HTTPS protocol is used to transfer information over the Internet, which provides for reliable data encryption.

A full backup of all user data is regularly carried out, but you can save a personal copy of your information base on your local computer at any time.

For PrivatBank clients, it includes integration with Privat24: payments, statements, payroll project; electronic reporting and document flow in P24; Paperless; currency exchange rates

4. HAPPY ACCOUNTING.

The programme is fully adapted to Ukrainian legislation, is linked to the Client-Bank systems, and exports data to Medoc, iFin, Sota, Sonata Art-Report, and Single Window. The biggest advantage of Happy Accounting is its simplicity and accessibility. The programme is ready to work immediately after installation, and the developer's support for a single configuration allows you to avoid any additional maintenance costs. Automatic updates via the Internet, a support line directly from the developer, quick response to any changes in legislation, and an

absolutely pure licensed software product from a Ukrainian manufacturer are the main advantages.

Five basic configurations have been developed (enterprise, budget, education, entrepreneur, agriculture).

5. "INFO-BOOKKEEPER.

An accounting automation software for small and medium-sized businesses.

It includes the following functional features:

- computerised approach - automatic algorithmic calculation of the entered data
- automatic filling of forms required for submitting reports based on the calculated data

- Convenience and logical simplicity of the programme, its intuitive clarity and accessibility for mastering

- the possibility of adapting the programme to the needs of a particular user and to keep records at the enterprise in a particular sector of the economy

- current compliance of the programme forms with the current legal requirements

- Reliability and security of use: the software does not change any of the original data when performing the calculation. It can be performed as many times as necessary, and upon completion, the final result is displayed - a completed form

- unpretentiousness of the software product to the computing power of the computer professional approach to the development of the programme allows it to work successfully on almost any computer or laptop configuration.

6. AB OFFICE.

A software product designed to improve the efficiency of the company's head, manager, and accountant.

With the help of AB Office you can keep:

- operational accounting of goods, services, and funds;

- personnel records, including salaries and accountable funds;

- accounting of your company's partners, both legal entities and individuals, as well as the balance of mutual settlements with them;

- directories of geographical and administrative units, telephone numbers, banks;
- full-fledged accounting, operational and tax accounting with automatic generation of the necessary documents and state reporting directly from the programme;
- various reports that facilitate decision-making;
- control of personnel actions;
- accounting of production activities with an accurate calculation of the cost of production based on the cost of raw materials, materials and components.

The programme is focused on network use and allows you to easily connect up to 25 computers to a single database. It is possible to synchronise the work of the head office and various departments. The program provides the ability to maintain several databases with automatic data exchange between them, which greatly facilitates the management of several enterprises at the same time. The program provides convenient and quick connection of fiscal registrars, barcode scanners, and printing of price tags for the sales floor.

7. BUSINESS.

The programme provides the following features:

- Accounting and reporting in one program
- Common database for several sole proprietorships with common counterparties and nomenclature or separate databases for each client
- No server required, no purchase, installation and maintenance costs
- Automatic updates and backups
- Free support consultations

A user-friendly desktop, a multi-window interface in Russian and Ukrainian, the storage of user settings, a well-thought-out design, and many other "little things" will make the work of users fast and efficient

- A complete multi-user system
- The clerk is integrated with the Nova Poshta delivery service, the Privat24 online banking system, the liqPay service, and the TurboSMS CMC service.
- Automatic backup, encryption and reliable data protection mechanisms.

8. ACCENT.

The programme is designed to be used by an accountant, and it will be so easy to support and maintain that it will not require calls and complex consultations from users working in small and medium-sized businesses and a large support staff at large enterprises.

- User-friendly interface with classic accounting terminology.
- The software allows you to set up accounting and reporting rules independently and without programming.
- The only software on the market that is fully open at all levels (OLE/COM, DBMS), has the means to extend functionality using a standard database structure and the standard MS VB Script programming language.
- The use of exclusively standard development tools from the leader of the IT industry - Microsoft. This is a standard MS Access or MS SQL server, a standard MS VB Script language as a built-in language, and the emphasis is on Visual C++.

МАЛИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БІЗНЕС: ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ

М.О.Волкова, студентка

Науковий керівник:

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Мета створення малого бізнесу – це отримання прибутку, досягнення завдань самореалізації на ринку. Для малого бізнесу характерні такі ознаки: відносно невеликий розмір; обмежена кількість працівників; обмежений обіг капіталу; локальний район провадження діяльності; конкретний напрямок роботи. Малий бізнес відіграє велику роль у забезпеченні зайнятості більшості розвинених країн, що розвиваються, певною мірою забезпечує насичення ринку споживчими товарами та послугами, сприяє ослабленню монополізму, розвитку конкуренції, структурної перебудові економіки, є засобом досягнення особистого успіху та активно формує середній клас людей [6, 9].

Опираючись на статистичні дані, що зазначає Укрінформ, що попри воєнні дії в Україні 76 % підприємців планують розширити свій бізнес у 2023 році. З них 25% - вихід на зовнішні ринки збуту, 28% - планують збільшити географічну присутність, 26% відкрити нові напрямки, 21% змінити кількість співробітників. Деякі підприємці покладаються на власні кошти 30 %, а на гранти 21% і кредити лише 10 % [1, 2]. На наш погляд, малий бізнес – важливе джерело інновацій. До винаходів, зроблених в сфері малого бізнесу відносяться, відносяться літаки, гелікоптери, персональні комп'ютери, аерозоль та багато іншого.

На жаль, малий бізнес в Україні потерпає від ризиків, пов'язаних із несприятливими тенденціями розвитку галузі, в якій функціонує мале підприємство; можливим зниженням ціни; циклічністю обсягів продаж; перевищенням виробничих затримок над запланованими; труднощами під час отримання сировини, матеріалів, комплектуючих; труднощами в отриманні кредитів; циклічністю руху грошових коштів і податків [4, 7, 10]. На діяльність малих підприємств в Україні впливають такі ризики, як зниження попиту з боку основної групи споживачів, зміни у податковому законодавстві, нестабільність національної валюти, збільшення відсоткових ставок за кредитами, конкуренція, невиконання договірних угод з боку партнерів, зростання орендної плати, стихійні лиха, пожежі, відключення електроенергії, перебої в роботі інтернету та комп'ютерів та інше. Більшу частину джерел ризиків, з якими стикається мале підприємство, не можна однозначно віднести до стандартних категорій. Ризики в Україні можуть приймати різні форми і можуть бути класифіковані по-різному. Загалом є дуже багато класифікацій ризиків у малому бізнесі. На нашу думку, за всього розмаїття підходів до класифікації ризиків можна виокремити декілька найбільш важливих [1-10]: посилення конкуренції на ринку, де працює бізнесмен, поява нових учасників, коливання ринку; зміна законів, введення додаткових податків, штрафів за недотримання законодавчих актів та норм; категорія фінансових ризиків стосується, зокрема, грошей, що виникають у малому бізнесі, і можливості раптової фінансової втрати; недостатній рівень кваліфікації працівників, навмисні саботажі, крадіжка працівниками майна або шахрайство;

- побоювання клієнтів щодо ведення спільного бізнесу та співпраці, втрата постійних споживачів, плинність кадрів, постачальники можуть запропонувати менш вигідні умови, втрата спонсорів; знецінення інвестиційно-фінансового портфеля, а також витрат на інноваційні розробки;

зумовлені процесом реалізації товарів і послуг, вироблених або придбаних суб'єктом ринку; втрата даних через людські помилки або хакерство.

Керівник малого венчурного підприємства повинен володіти інформацією про ризики, про методи управління ними. Уникнути ризику в малому бізнесі практично неможливо, але якщо підприємець знає джерело та причину ризику, то він здатен знизити рівень ризику та зменшити дію негативних факторів, пом'якшити ці ризики. Знижений ризик призводить до кращого руху грошових коштів та стабільності.

Порівнюючи з початком 2023 року (лютий місяць), вже через півроку найбільш важливою проблемою для малого бізнесу стає непередбачуваність дій держави – 34% (26% у лютому). Суттєво зросли ризики й проблеми, пов'язані з податковою та митною системами, 47,7% підприємств (зростання з 42,2% у лютому) стикнулися з проблемою блокування податкових накладних [1, 2].

Показником розвитку малого підприємництва в країнах є рейтинг Doing Business. Міжнародна фінансова корпорація Doing Business, що входить до групи Світового банку, з 2003 р. проводить рейтинг умов, створених для ведення бізнесу. Індекс сприяння складається за 11 показниками, такими як легкість відкриття нового бізнесу, отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, отримання позики, захист прав інвесторів, сплата податків, законодавчий захист контрактів, тощо. Україна впродовж періоду з 2007 по 2020 р. займала різні позиції у цьому рейтингу. Динаміка індексу ведення бізнесу з 2007 по 2020 р. показала, що позиція України в загальному рейтингу має тенденцію до коливань: у період із 2011 по 2013 р. [2]. Спостерігалася тенденція до зниження позиції України в рейтингу у зв'язку з погіршенням економічної ситуації, а в період із 2014 по 2020 р. ситуація покращилась, Україна поступово почала суттєво підвищувати свої позиції в рейтингу. Зараз Україна знаходиться на 64 місці у рейтингу успішного ведення бізнесу [1].

Для досягнення економічного зростання необхідно розвивати сектор малого та середнього бізнесу, які зараз функціонують у досить складних та неоднозначних умовах. У сучасній дослідницькій парадигмі домінує декілька підходів до вивчення процесу розвитку малого бізнесу:

а) оцінка загальних економічних, інституційних, соціальних і політичних умов розвитку підприємництва у широкому контексті;

б) аналіз умов розвитку малого бізнесу з акцентом на інституційні зміни, які відбуваються на мікрорівні, а також на здатності й можливості підприємців здійснювати певну діяльність;

в) визначення макроекономічних передумов підвищення підприємницької активності з урахуванням структурних параметрів зростання.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, визначимо найбільш важливі фактори, наявність яких заважає малому інноваційному бізнесу відновлюватися та розвиватися, які було отримано в результаті проведеного опитування топ-менеджменту малих підприємств: відсутність достатньої кількості платоспроможних клієнтів 49,7%; непрогнозованість розвитку ситуації в Україні та на внутрішньому ринку 46,1%; непередбачувані дії держави, що можуть погіршити стан бізнесу 34,0%; відсутність достатнього капіталу 32,4%; перешкоди з боку регуляторних та/чи фіскальних органів 26,1%; високі податки і збори 23,2%; недоступність кредитних коштів (зокрема, програми 5-7-9) - 23,0%.

Література:

1. Стан та перспективи МСБ в Україні. Результати дослідження. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634/>

2. На другому році повномасштабної війни: які настрої та плани у малого бізнесу?. URL: <https://delo.ua/business/na-drugomu-roci-povnomasstabnoyi-viini-yaki-nastroyi-ta-plani-u-malogo-biznesu-412791/>

3. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
4. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.
5. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека креативних економічних розробок // *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квітня 2019 р.* Київ : НАУ, 2019. С. 87-89. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41523>
6. Перерва П.Г. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства / П. Г. Перерва, Т. О. Кобелева // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид.* 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>
7. Кобелева Т.О. Комплаєнс як категорія економічної безпеки промислового підприємства // *Економіка: реалії часу*. 2018. № 6 (40). С. 52-59. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No6/52.pdf>
8. Шаульська Л.В., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66827>
9. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Методичні засади моніторингу показників енергетичної безпеки в діяльності бізнес-структур // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3(181). С.33-42. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66824>
10. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.

ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ БОЙОВИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД

Н.М. Волоснікова, к.е.н., доцентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Управління економічною безпекою сталого розвитку промислового сектору об'єднаних територіальних громад, що постраждали від бойових дій, є актуальним завданням у сучасному світі, особливо в умовах конфліктів та постконфліктної реконструкції. Ця тема стає все більш важливою, оскільки вона об'єднує два ключові аспекти: економічну безпеку та сталий розвиток. Промисловий сектор відіграє вирішальну роль у розвитку будь-якої території, і об'єднані територіальні громади, що постраждали від бойових дій, не є винятком. Управління цим сектором вимагає комплексного підходу та урахування численних факторів.

Перш за все, економічна безпека стає пріоритетом. Завдяки розробці стратегій для забезпечення безпеки інвестицій та бізнесу, громади можуть створити сприятливий клімат для розвитку промисловості. Це включає в себе створення правової стабільності, захист власності та підтримку інвесторів.

Другий аспект - сталий розвиток. Громади повинні розробити стратегії, які не лише забезпечують економічний зріст, але й беруть до уваги вплив на навколишнє середовище, соціальні аспекти та ефективне використання ресурсів. Це може включати в себе розвиток екологічно чистих технологій, підтримку освіти та здоров'я населення та зменшення економічних нерівностей.

Усі ці завдання потребують ефективного управління та співпраці між громадами, владними органами та бізнесом. Це вимагає розвинутих стратегій та планування, а також підтримки з боку міжнародних партнерів.

Загалом, управління економічною безпекою та сталим розвитком промислового сектору в постконфліктних громадах є важливою та складною задачею. Однак з правильними стратегіями та рішучістю вона може призвести до стійкого економічного відновлення та покращення якості життя мешканців.

Для досягнення успіху в управлінні економічною безпекою та сталим розвитком промислового сектору об'єднаних територіальних громад необхідно враховувати ряд ключових аспектів:

1) Перший крок - ретельний аналіз економічної ситуації та потреб регіону. Це включає в себе визначення галузей, які можуть бути ключовими для розвитку, та ідентифікацію можливих інвесторів та ресурсів.

2) Для залучення інвестицій та розвитку підприємництва необхідно створити сприятливе бізнес-середовище. Це включає в себе спрощення адміністративних процедур, захист прав власності та зменшення бюрократичних обмежень.

3) Інвестування у розвиток кадрів є важливим аспектом сталого росту. Програми навчання та підвищення кваліфікації можуть забезпечити наявність висококваліфікованих робітників у промисловому секторі.

4) Інфраструктура, така як транспортна мережа, комунікації та енергетика, грає важливу роль у розвитку промисловості. Інвестиції у покращення інфраструктури можуть підтримати розвиток підприємств.

5) Участь у міжнародних проектах та співпраця з міжнародними інституціями може забезпечити доступ до фінансових ресурсів та технічної підтримки для розвитку.

6) Сталість розвитку вимагає балансу між економічним ростом і збереженням природних ресурсів. Розвиток екологічно чистих технологій та дотримання стандартів екологічної безпеки є ключовими аспектами.

7) Залучення та врахування поглядів та потреб місцевого населення є важливим для сталого розвитку. Співробітництво з місцевими громадами може підтримати позитивний вплив на економіку та суспільство.

Завдання управління економічною безпекою сталого розвитку промислового сектору об'єднаних територіальних громад може бути складним, але з правильним підходом і рішучістю воно може призвести до сталого економічного відновлення та покращення якості життя населення. Важливо розуміти, що це - довгострокова мета, і вона вимагає узгоджених зусиль від усіх сторін.

Управління економічною безпекою та сталим розвитком промислового сектору об'єднаних територіальних громад, що постраждали від бойових дій, є складним завданням, проте воно є ключовим для досягнення сталого економічного відновлення та забезпечення життєздатності громад. Основні аспекти управління включають в себе забезпечення економічної безпеки, розвиток промислового сектору, сприятливе бізнес-середовище, розвиток людських ресурсів та врахування соціальних та екологічних аспектів. Успіх у цій справі залежить від співпраці між владними органами, бізнесом, громадами та міжнародними партнерами. Спільні зусилля та узгоджені стратегії можуть створити сприятливу атмосферу для інвестицій, інновацій та сталого росту. Важливо пам'ятати, що сталість розвитку вимагає балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами. Забезпечення економічної безпеки повинно супроводжуватися збереженням природних ресурсів та покращенням якості життя населення.

Таким чином, управління економічною безпекою та сталим розвитком в об'єднаних територіальних громадах є важливою складовою будівництва стійкого майбутнього. Необхідно враховувати специфіку кожного регіону і розвивати індивідуальні стратегії, приділяючи увагу інноваціям,

ефективному управлінню ресурсами та спільній відповідальності для досягнення глобальних цілей сталого розвитку.

ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ЧЕРЕЗ ВОЄННИЙ СТАН

Н.М. Волоснікова, к.е.н., доцентка

Д.Р. Каражбей, студентка

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Україна перебувала в розпалі важкої демографічної кризи ще з 2013 року (рис. 1). Тоді народилося 503,7 тисячі дітей, що на 3,3% менше, ніж попереднього року. Наступного – коли розпочалася російська агресія, народилося вже на 7,5% менше дітей – 465,9 тисячі, але це без урахування даних із окупованих територій. У 2015 році народилося на 11,6% менше дітей, у 2016 – на 3,6%, у 2017 – на 8,3%, у 2018 – на 7,7%, у 2019 – на 8,1%, у 2020 – на 3,1%. У 2021 році рівень народжуваності знизився ще на 7,1% – на світ з'явилися 277,8 тисячі українців. Минулого року було зареєстровано народження 209,4 тисячі дітей – на 24,6% менше, ніж у 2021 (ця цифра також не враховує даних із тимчасово окупованих територій з 14-го та 22-го років) [1].

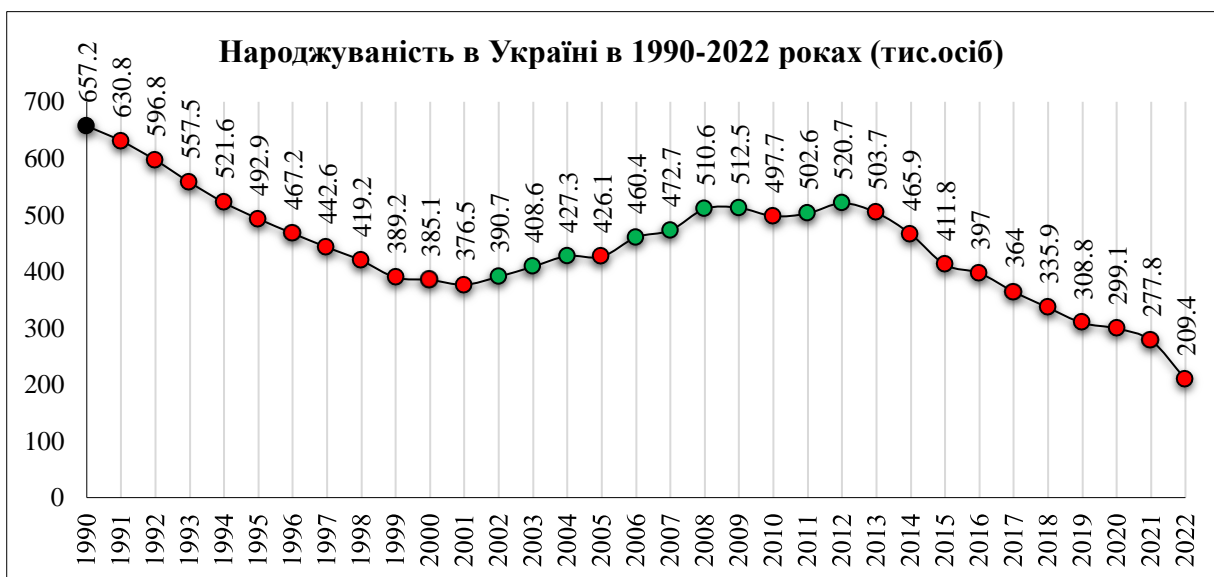

Рисунок 1 – Народжуваність в Україні з 1990 до 2022 (тис.осіб)

До повномасштабної війни в ООН констатували, що населення України скорочується одним із найшвидших темпів у світі. І на жаль, повномасштабне вторгнення лише прискорило цей темп. Багато жінок, рятуючи власне життя та життя своїх дітей, покинули країну; частина населення переїхала у західні регіони, але значний відсоток не зможуть повернутися додому, що створюватиме навантаження на інфраструктуру в певних регіонах; декілька мільйонів громадян були насильно депортовані; багато сімей втратили годувальників; стрімко зросла інвалідизація.

Демографічні показники безпосередньо впливають на економіку. Це і робоча сила, і споживчий попит, інвестиції та пенсійні фонди, міграція, освіта та навчання, соціальні умови та працевдатність населення. Більш того, демографічна ситуація є одним із головних факторів, на які звертають увагу інвестори при вирішенні питання започаткування нового бізнесу. Але навіть після закінчення війни не можна розраховувати на масове повернення з-за кордону, через відсутність необхідних соціально-економічних умов для існування та народження дітей. Тому країна повинна впроваджувати певні заходи аби спонукати громадян повертатися додому:

По-перше, відновлення житлових об'єктів. Зруйноване житло перша та одна з основних причин, яка перешкоджає поверненню. Держава має надати фінансову підтримку для реконструкції та відновлення зруйнованих або пошкоджених будинків. Після війни можна започаткувати будівництво нових комплексів з дотриманням сучасних екологічних та енергоефективних стандартів. Це сприятиме створенню житла з низькими комунальними витратами та збереженню природних ресурсів. Будівництво нових комплексів також створюватиме робочі місця у будівельній галузі та пов'язаних сферах, що сприятиме економічному відновленню регіону. Крім того, нові житлові комплекси можуть зробити регіон більш привабливим для інвесторів та підприємців, що підвищить загальний рівень розвитку та забезпечить робочими місцями певну кількість населення.

Слід пам'ятати, що Україна обрала шлях інтеграції до Європейського союзу, що вимагає зближення вітчизняної економіки з економічною системою країн ЄС. Впровадження цієї стратегії неможливе без сприяння інноваційної діяльності. До 2050 року новобудови та старі будинки в країнах ЄС зобов'язані мати рівень споживання енергії, що наближається до нуля. Аспект енергоефективності варто враховувати при зведенні об'єктів, зважаючи на майбутній вступ України до ЄС — для того, щоб не довелось модернізувати їх з часом. На сьогодні серед стратегічних пріоритетів України залишається масштабна програма енергоефективності наявних об'єктів та реалізація нового житла з покращеними характеристиками енергоощадності та комфортності, що також є важливим для енергетичної незалежності країни. Зокрема, комплекс енергоефективних дій може знизити споживання енергії у новій будівлі на 20% і більше [2].

По-друге, нестача робочих місць. Першим дієвим заходом є утворення економічних зон, де компанії можуть отримувати пільги та підтримку для розширення і розвитку. Такий досвід ми можемо запозичити у Китаю. Економічні і технологічні зони сприяли створенню нових робочих місць, збільшенню економічного зростання (ВВП) і заохочення прямих іноземних інвестицій. В результаті, програма пройшла успішно, і за останні два десятиліття, завдяки появі Вільних економічних зон, Китай став промислово розвиненою країною. Мета створення таких зон – вирішення стратегічних завдань країни або окремих регіонів. З пріоритетних цілей ВЕЗ в Китаї варто виділити створення умов для прискореного розвитку країни, впровадження передових технологій у виробничу сферу Китаю, освоєння іноземного досвіду управління всередині країни, раціональне витрачання природних ресурсів [3].

Не менш важливим є підтримка малих і середніх підприємств. МСП є важливим джерелом створення робочих місць. Уряд може надавати

фінансову підтримку, доступ до кредитів або навіть зменшення податкового тягара, а також інвестувати у розвиток ключових галузей, таких як інформаційні технології, виробництво чистої енергії або медична промисловість. Це, зі свого боку, створює можливості для створення висококваліфікованих робочих місць та сприяє економічному розвитку. Україна посідає 49-те місце у світі за рівнем розвитку інновацій, але має потенціал увійти в ТОП-10. В Україні розвинута ІТ-індустрія та є багато інженерів високого рівня. Це може зробити Україну лідером інноваційної сфери [4]. Але це також потребує інвестицій в освіту та навчання для підготовки населення до роботи в нових галузях.

По-третє, соціальна та фінансова підтримка. Держава надаватиме "суспільно корисну роботу" з мінімальною зарплатою (6 500 грн). Тим часом центри зайнятості шукатимуть людині роботу за фахом [5]. Ще одним способом підтримки є збільшення грошових виплат при народженні дитини. Також необхідно започатковувати програми безкоштовної якісної медичної допомоги постраждалим, яка охоплює лікування та реабілітацію. Потрібною є і психологічна підтримка осіб, які пережили стресові ситуації. Згідно з глобальними оцінками ВООЗ, кожна п'ята людина (22%), яка проживає в районі, що постраждав від конфлікту, в будь-який час упродовж останніх 10 років може мати певну форму психічного розладу, починаючи від легкої депресії чи тривожності до психозу, і майже кожна 10-та людина (9%) живе з помірним або важким психічним розладом. Застосування цих оцінок до населення України (43,7 мільйона) означає, що 9,6 мільйона людей можуть мати психічні розлади, а 3,9 мільйона осіб можуть мати середні або важкі розлади [6].

Отже, ми бачимо, що демографічна криза поглинула Україну ще у 2013 році, а війна лише пришвидшила темпи її зростання. Це ставить нові виклики і для економіки країни. Щоб зменшити вплив демографічної кризи необхідно розробити програми та спеціальні умови для стимулювання

народжуваності та поверненню українців, адже це є ключовим елементом майбутнього відновлення.

Література:

1. Аналітичний портал «Слово і діло». Інфографіка: «Скільки дітей щороку народжувалося в Україні за період незалежності». URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/08/04/infografika/suspilstvo/skilky-ditej-shhoroku-narodzhuvalosya-ukrayini-period-nezalezhnosti>
 2. Інвестиційно-будівельна компанія «Fenix group». Стаття: «Нове житло під час війни: що важливо враховувати». URL: <https://fenixgroup.ua/uk/news/nove-zhitlo-pid-chas-vijni-shho-vazhливо-vrahovuvati/>
 3. Бізнес-видання «Укр-Китай Communication». Стаття: «Вільні економічні зони Китаю як складова економічного дива». URL: <https://magazine.ukr-china.com/vilni-ekonomichni-zony-kytayu-yak-skladova-ekonomichnogo-dyva/>
 4. Офіційний портал Верховної Ради України. Текстова публікація: «Цифрова держава розвивається: долучайтеся до обговорення Стратегії розвитку екосистеми інновацій в Україні, - Комітет з питань цифрової трансформації». URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234973.html
 5. Економічна правда. Публікація: «Камінний хрест на демографії. Скільки людей втратить Україна та як зупинити міграцію?» URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/06/24/688509/>
- Мультимедійна платформа іномовлення України «Укрінформ». Стаття: «Психологічна допомога онлайн: нові можливості для українців». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3683892-psihologicna-dopomoga-onlajn-novi-mozlivosti-dla-ukrainciv.html>

ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО

С.С. Волошак, студент

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Тематика перспективи вступу України до НАТО є досить актуальною в наш час. Це приєднання є важливим питанням безпеки як для України та і для її союзників. Крім того, вступ України до НАТО є важливим питанням для неї як для держави. Україна прагне до євроатлантичної інтеграції, і вступ до НАТО є одним із важливих кроків на цьому шляху. Членство в НАТО означало б, що Україна стала б повноправним членом демократичного та безпечного світового порядку. З іншого боку, вступ України до НАТО є важливим питанням для НАТО як для організації. Цей крок дозволив би Альянсу зміцнити свій оборонний потенціал і покращив би його здатність протистояти російській агресії.

Вторгнення Росії в Україну в 2022 році ще більше актуалізувало питання вступу України до НАТО. Наразі заявка України на вступ до НАТО перебуває на розгляді. Організація поки ще не дає гарантій, що Україна стане членом Альянсу поки тривають воєнні дії, але багато країн-членів висловили підтримку цьому процесу.

Питанням вступу України до НАТО займаються багато політиків і науковців. Серед них Володимир Горбач, доктор політичних наук, професор, директор Інституту світової політики НАН України; Ігор Ігнатенко, доктор політичних наук, професор, директор Центру досліджень армії, конверсії та роззброєння Національного інституту стратегічних досліджень; Олександр Палійчук, доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Перспективи вступу України до НАТО

залежать від багатьох факторів, зокрема від ситуації в Україні, від розвитку ходу воєнних дій, від відносин між країнами-членами НАТО. Однак, з огляду на зміни, що відбулися в громадській думці в багатьох країнах-членах НАТО, і на підтримку, яку Україна отримала від Альянсу після вторгнення Росії, є ймовірність того, що Україна стане членом НАТО в найближчі кілька років.

Метою моєї роботи є аналіз питань, пов'язаних з визначенням конфліктів, в яких приймала участь НАТО, ефективності вирішення цих конфліктів, а також в визначенні переваг та недоліків цієї організації.

НАТО надавала допомогу багатьом країнам, зокрема:

- Балканським країнам: НАТО надавала допомогу в післявоєнному відновленні Балканських країн, зокрема в Боснії і Герцеговині, Косово та Македонії.
- Грузії: організація підтримувала Грузію у її прагненні до євроатлантичної інтеграції.
- Україні: організація надавала і надає допомогу Україні у її прагненні до євроатлантичної інтеграції, а також у протидії російській агресії.
- Афганістану: НАТО надавала допомогу Афганістану в його прагненні до створення демократичної держави.
- Іраку: організація надавала допомогу Іраку в його прагненні до відновлення після війни.

Організація також брала участь у таких конфліктах як Балканські війни: брала участь у бойових діях у Боснії і Герцеговині (1995) та Косово (1999); війна в Афганістані: брала участь у бойових діях в Афганістані з 2001 по 2021 рік; іракська війна: організація не брала безпосередньої участі в бойових діях в Іраку, але надавала допомогу США у їхній військовій операції.

Ефективність функціонування НАТО можна оцінити з точки зору виконання її основних функцій, а саме:

- Захист своїх членів від агресії: НАТО успішно виконала цю функцію в кількох конфліктах, зокрема в Балканських війнах та війні в Афганістані.
- Забезпечення колективної оборони: організація створила ефективну систему колективної оборони, яка забезпечує захист своїх членів від агресії.
- Стимування потенційних агресорів: організація є потужним стримуючим фактором для потенційних агресорів.
- Співробітництво між країнами-членами: НАТО сприяє співробітництву між країнами-членами в різних сферах, зокрема в сфері безпеки, економіки та культури.

З точки зору виконання цих функцій, НАТО є ефективною організацією. Однак, існують також деякі фактори, які можуть вплинути негативно на її ефективність.

Серед цих факторів можна виділити:

- Нестабільність у світі: нестабільне міжнародне середовище може становити загрозу для безпеки НАТО.
- Внутрішні розбіжності: внутрішні розбіжності між країнами-членами НАТО можуть ускладнити прийняття рішень і призвести до зниження ефективності організації.
- Зміна характеру загроз: характер загроз, з якими стикається НАТО, змінюється, і організація повинна адаптуватися до цих змін.

НАТО є потужною організацією, яка відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки в Європі та світі. Однак, організація також стикається з деякими викликами.

Фактори, які можуть підвищити ефективність функціонування НАТО:

- Посилення оборонних можливостей: НАТО повинна продовжувати зміцнювати свої оборонні можливості, щоб протистояти потенційним агресорам.
- Покращення взаємодії між країнами-членами: організація повинна покращити взаємодію між країнами-членами, щоб забезпечити ефективне реагування на кризи.
- Адаптація до змінних загроз: НАТО повинна адаптуватися до змінних загроз, щоб залишатися ефективною організацією.

НАТО є постійно розвиваючою організацією, і вона прагне підвищити свою ефективність, щоб відповідати викликам сучасного світу.

Виходячи з проведеного аналізу можна зробити такі висновки:

- НАТО є ефективною організацією, яка відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки в Європі та світі.
- НАТО успішно виконувала функцію захисту своїх членів від агресії в кількох конфліктах, зокрема в Балканських війнах та війні в Афганістані.
- НАТО також є потужним стримуючим фактором для потенційних агресорів.
- існують також деякі фактори, які можуть негативно вплинути на діяльність цієї організації, такі як нестабільність у світі, внутрішні розбіжності і зміна характеру загроз.

Заходи, які було запропоновано в роботі, на мій погляд, можуть підвищити ефективність функціонування організації. До них можна віднести: подальше зміцнення оборонних можливостей НАТО, покращення взаємодії між країнами-членами НАТО; адаптація НАТО до змінних загроз. Ці заходи допоможуть організації забезпечити безпеку в Європі та світі.

Література:

1. Україна близька до НАТО як ніколи раніше. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_218847.htm

2. Перспективи України щодо вступу в НАТО на Саміті у Вільнюсі / УКРІНФОРМ брифінг. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/3714052-perspektivi-ukraini-sodo-vstupu-v-nato-na-samiti-u-vilnusi.html>

ЕФЕКТИВНИЙ ДОБІР ПЕРСОНАЛУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ HR-ТЕХНОЛОГІЙ

Т.В. Вонберг, к.е.н., доцент

Д.І. Панасенко, здобувач вищої освіти

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

В сучасному бізнес середовищі за умов динамічних процесів і постійних змін ефективний добір персоналу стає обов'язковим процесом будь-якої організації. Як відомо, рекрутери вже давно пристосувались до використання онлайн-платформ для пошуку кандидатів, однак завдяки розвитку інформаційних технологій рекрутери здобули нові функції та можливості, які значно полегшують і прискорюють процес ефективного добору персоналу в компанію. Варто додати, що впровадження нових програм щодо автоматизації HR процесів завжди є важливою темою для обговорення, як у спеціалістів, відповідальних за добір персоналу, так і у керівництва, яке приймає стратегічні рішення в плануванні бюджету та розвитку компанії.

Класичний процес добору персоналу в компанію включає в себе таку послідовність завдань: отримання запиту на пошук працівника, дослідження ринку праці та конкурентів, складання портрету ідеального кандидата, визначення переліку платформ для пошуку необхідних спеціалістів, пошук та відбір резюме претендентів на вакантну посаду, комунікація з претендентами (проведення телефонних або особистих інтерв'ю), презентація кандидатів замовнику, та завершенням є так званий оффер, всім відомий як договір щодо працевлаштування працівника на роботу.

З огляду на сучасну практику підбору персоналу можемо виділити основний перелік платформ, які допомагають автоматизувати певні процеси в пошуку кандидатів.

Перш за все, це Chat GPT, всім відома платформа, яка стала відкриттям 2023 року, може виступати основним помічником в роботі рекрутера. Штучний інтелект, зокрема, допоможе у виконанні таких завдань, як:

1. Проаналізувати та структурувати інформацію про ринок праці

Наприклад, за запитом, «Склади перелік конкурентів компанії SoftServe», платформа сформує список мінімум з п'яти найменувань з коротим описом кожної організації. Якщо ж зробити уточнення щодо конкретної чисельності компаній-конкурентів, або визначитися з певною галуззю – штучний інтелект адаптується та надасть потрібну відповідь.

2. Скласти опис вакансії

Для цього на сайті потрібно ввести достатню кількість базової інформації. Чим більше точної інформації надає рекрутер, тим кращим буде результат роботи штучного інтелекту. Платформа може припускатися помилок, тому важливо відредагувати помилки та перефразувати деякі речення після отримання відповіді.

3. Скласти перелік ключових слів для пошуку

Ми взяли до прикладу вакансію Інженера з автоматизації. За запитом «Склади перелік ключових слів для пошуку кандидатів на посаду Інженера з автоматизації» ми отримали список з 20 ключових слів для пошуку кандидатів. Далі за допомогою Boolean search, використовуючи оператори OR або AND ми складаємо запит, який будемо використовувати для пошуку кандидатів.

4. Написати список назв схожих вакансій

Якщо задати умову «Напиши перелік з 5 посад, схожих на посаду інженера з автоматизації», платформа надає нам точний список, який ми використаємо в наступному пошуку.

В результаті, за допомогою логічних операторів Boolean search ми отримуємо такий запит: «Інженер з автоматизації і керування» OR «Інженер-програміст контролерів логічного програмування (PLC)» OR «Інженер-програміст SCADA-систем» OR «Інженер-системотехнік» OR «Інженер-автоматизатор». Результат пошуку буде більш точним, якщо ставити запитання англійською мовою.

5. Скласти шаблони повідомлень

Відправивши перший запит «Склади шаблон для розсилки кандидатам на вакансію інженера з автоматизації, в якому йдеться про можливість роботи в міжнародній ІТ компанії» ми отримали текст, більше схожий на опис вакансії для публікації на job-сайті. Ми спробували декілька варіантів запитів, та в результаті бачимо, що чим точнішою є постановка завдання, тим кращий результат ми отримуємо, тому при фінальному питанні «Склади шаблон повідомлення в LinkedIn кандидатам на вакансію інженера з автоматизації, використовуючи 100 слів» ми отримали структурований текст, який необхідно адаптувати під компанію та вакансію та можемо використовувати в роботі.

Насправді це лише частина можливостей Chat GPT, які може використовувати рекрутер. Все залежить від специфіки роботи компанії, особливостей вакансії та етапів процесу добору.

По-друге, варто нагадати про платформу LinkedIn Recruiter. Кожному HR-спеціалісту відома професійна соціальна мережа LinkedIn, як місце, що об'єднує спеціалістів різних профілів з усього світу. Згідно з дослідженнями, у 2019 році 19% кандидатів використовували LinkedIn для пошуку роботи [1, с.81] Та, на жаль, не кожен рекрутер в своїй роботі використовує розширені можливості даного сайту.

LinkedIn Recruiter є внутрішньою платформою LinkedIn, що створена для швидкого та точного пошуку потрібних кандидатів за допомогою різноманітних фільтрів, серед них: назва посади, місцезнаходження (з

можливістю вибору радіусу), навички, назва компанії, наявність досвіду роботи, науковий ступінь, навчальний заклад, індустрія, знання мов, ключові слова та тип зайнятості [2].

Тобто ввівши в поле «Назва посади» текст: «Systems Engineer» OR «Automation Engineer» OR «Robotics Engineer», обравши місто Київ з радіусом 50 кілометрів та навичкою Python, ми отримаємо перелік відповідних спеціалістів, кожен з яких займає одну з вище зазначених посад, проживають в місті Київ або районі 50 кілометрів від нього та володіють мовою програмування Python.

Мінусом використання великої кількості фільтрів є той факт, що більшість кандидатів не заповнюють свій профіль на 100%, або ж ігнорують використання ключових слів, тим самим зменшують свої шанси потрапити в результати пошуку.

Також кандидатів, що відповідають потребам компанії, можна зберегти в проєкт. В ньому можна відправляти повідомлення кандидатам та відстежувати статус комунікації з кандидатом, тобто чи вже контактували ви з цим кандидатом, прийняв чи відхилив ваш запит на переписку, зацікавлений кандидат у вашій пропозиції чи ні, тощо. Це дуже зручні функції, адже при додаванні нових кандидатів в проєкт ви одразу можете відфільтрувати кандидатів, та не писати спеціалістам повторно.

По-третє, згадаємо про Salesforce, внутрішню базу кандидатів компанії, що створена для збереження інформації про спеціалістів, які подавали заявку на вакансію або з якими контактували рекрутери компанії. Ця інформація буде необхідною для розрахунку ефективності пошуку працівників, можливості повторного контакту з кандидатами для заповнення вакансії та відстеження процесу комунікації з кожною окремою людиною.

В дану інформаційну систему можна завантажити резюме або інші документи кандидата, заповнити інформацію з приводу деталей,

обговорених на телефонному інтерв'ю (посада, місцезнаходження, бажаний рівень заробітної плати, освіта, знання мов, тощо), дати запланованих співбесід та переведення кандидата на наступні етапи рекрутингу.

Використання такої платформи є надзвичайно зручним для використання в рекрутингових агенціях, тому що задавши в пошук ім'я кандидата, працівник може побачити чи існує він в базі. Якщо ні – кандидат новий та саме цей рекрутер має заповнити всю інформацію про нього. Якщо так – перевірити з яким колегою та коли спілкувався спеціаліст, з приводу якої вакансії, та на якому етапі рекрутингу він знаходиться.

Нарешті, Calendly, онлайн-платформа для планування зустрічей, дзвінків та інтерв'ю. Даний застосунок дає можливість рекрутеру встановити свої вільні години, тривалість одної зустрічі, інтервали між запланованими конференціями. Також існує функція заповнення анкети, яка надається кандидатам. Менеджер з добору персоналу самостійно визначає перелік запитань або інформації, необхідної для заповнення. Наприклад: електронна адреса, номер телефону, назва посади, на яку ви подаєте заявку, тощо. Рекрутер автоматично отримує заявку на планування зустрічі у власному календарі.

Це значно спрощує та пришвидшує процес планування зустрічі, адже кандидат одразу бачить час, доступний для бронювання, та серед них обирає найбільш зручний для себе.

Цілком зрозуміло, що сучасні HR-технології, такі як Chat GPT, LinkedIn Recruiter, Salesforce та Calendly, суттєво впливають на якість швидкість та ефективність процесу найму персоналу. HR-спеціалісти можуть скористатися новими можливостями, що виникають на основі штучного інтелекту, збереження та аналітики даних, платформ для співпраці та внутрішнього обміну інформацією.

Ці методи підвищують точність відбору, скорочують час, необхідний для закриття вакансій, і підвищують задоволеність роботодавців і

кандидатів. Якість та ефективність роботи HR-відділу підвищується завдяки використанню технологій, які допомагають налагодити більш ефективний та прозорий процес найму. Матеріальні ресурси, витрачені на оплату деяких застосунків стовідсотково буде відшкодована за рахунок талантів, які будуть залучені в компанію. Поєднуючи людські знання з потужними технологічними інструментами, HR-сектор стає більш винахідливим та ефективним. Через це ми прийшли до висновку, що інвестиції в передові HR-технології є вкрай необхідними для сучасного бізнесу.

Література:

1. Вонберг Т.В., Головка А.А. Тенденції розвитку рекрутингу персоналу через призму диджитал-інновацій. Інфраструктура ринку. 2020. №45. С. 79-82. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct45-13>
2. Hire the people you need. [URL:https://business.linkedin.com/talent-solutions#:~:text=LinkedIn%20Recruiter,meaningful%20connections%20through%20personalized%20messaging](https://business.linkedin.com/talent-solutions#:~:text=LinkedIn%20Recruiter,meaningful%20connections%20through%20personalized%20messaging)

ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ У СУСПІЛЬСТВІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ (В АСПЕКТІ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ)

С.В. Гармаш, доцент

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

У сучасному світі набирає обертів «вірус споживання», що не може не відобразитися на розвитку будь-якого суспільства в умовах перерозподілу обмеженого ресурсу. У цьому аспекті набуває актуальності постулат, що суспільство споживання неминуче трансформується у суспільство виродження.

На сьогодні нові випробування, з якими стикається суспільство, слід аналізувати в аспекті тих глобальних змін, що відбуваються у світі – перерозподіл сфер впливу світових лідерів у боротьбі за споживання обмеженого ресурсу за рахунок третіх країн.

У аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень «Системна криза в Україні: передумови, ризики, шляхи подолання» відмічається, що «... характерною рисою системної кризи в Україні є комплексність чинників, що, поступово накопичуючись, зрештою призвели до різкого вибуху суперечностей. Кризовий вибух було спричинено насамперед суспільно-політичними та морально-етичними чинниками. Проте й без відповідного макроекономічного підґрунтя криза, напевно, не мала б такої гостроти, а її наслідки для економіки та суспільства – глибини й ризиковості» [1].

«Прибуток – понад усе! Це гасло давно вже стало провідним лейтмотивом вітчизняних можновладців у процесі власного збагачення на тлі зубожіння широких верств населення та розкрадання країни. В такій ситуації мова вже не може йти про моральний вимір, коли у самій бідній

країні Європи примусове здирицтво стає «оптимізацією» ресурсів компанії, а отримання надприбутків моральними дегрантами-свинарчуками, які дорвалися до державного корита перерозподілу матеріальних і фінансових потоків на власну користь – звичайним явищем. Отже, моральне зубожіння української влади-бізнесу є основною причиною корупційного знищення країни. Тільки моральний вимір у соціальноорієнтованій системі міжлюдських відносин є основою стабілізації ситуації в умовах системної кризи, яка вже не один рік панує в Україні, оскільки економіка є похідною від моралі» [2, с. 268-269].

«... перебудова вітчизняними підприємствами своєї діяльності в умовах динамічної невизначеності факторів зовнішнього середовища та пристосування до ринкових умов – безперервний процес, але методи досягнення конкурентних переваг та отримання прибутків вже залежать від «якості» людського ресурсу, який здійснює управління – від його морального виміру» [2, с. 269].

«Нові обличчя», анонсовані під час передвиборчих перегонів, виявилися безпорадними перед викликами системної кризи корумпованої країни. Криза самої команди – відсутність компетентних спеціалістів у своїх галузях, здатних бути «державниками», а не споживачами держресурсу заради власних кишенькових преференцій. Управлінці топ-рівня виявилися людьми без професійного минулого та моральних принципів. Результат їхньої діяльності – подальший занепад економіки, криза в усіх галузях та поступове вивільнення території від її населення» [3, с. 76].

Отже, «негативний відбір» призвів до того, що корупція стала притаманною рисою української бізнес-влади та непереборним об'єднуючим фактором для більшості чиновників усіх рівнів в Україні.

«І саме в умовах сучасних викликів все гостріше постають питання компетентності людського ресурсу. Вміння приймати обґрунтовані рішення, брати на себе відповідальність, навіть просто залишатися

порядною людиною становляться орієнтирами у часи випробувань, коли з'являються справжні лідери та викристалізовується справжня еліта суспільства» [4, с. 261].

Література:

1. Аналітична доповідь «Системна криза в Україні: передумови, ризику, шляхи подолання» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2014_table/Crisis_Ukraine.pdf

2. Гармаш С. В. Логістичний менеджмент у сфері надання послуг мобільного зв'язку "по-українськи": проблеми та шляхи виходу з кризової ситуації [Електронний ресурс] / С. В. Гармаш // Актуальні проблеми та перспективи розвитку обліку, аналізу та контролю в соціально-орієнтованій системі управління підприємством : матеріали 2-ї Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 23 квітня 2019 р. / Полтав. держ. аграрна акад. – Електрон. текст. дані. – Полтава, 2019. – Ч. 2. – С. 267-269.

3. Гармаш С. В. Професійна некомпетентність як основна проблема українського суспільства в умовах системної штучної кризи / С. В. Гармаш // Інформаційні технології: наука, техніка, технологія, освіта, здоров'я = Information technologies: science, engineering, technology, education, health : наук. вид. : тези доп. 28-ї міжнар. наук.-практ. конф. MicroCAD–2020, [28-30 жовтня 2020 р.] : у 5 ч. Ч. 3 / ред. Є. І. Сокол. – Харків, 2020. – С. 76.

4. Гармаш С. В. Сучасні виклики для українського бізнес-середовища в умовах VUCA-світу [Електронний ресурс] / С. В. Гармаш // Marketing of innovations. Innovations in marketing : materials of the Intern. Sci. Internet Conf., December 2022 / ed. S. Iliashenko ; Univ. of Economics and Humanities. – Electronic text data. – Bielsko-Biala, 2022. – P. 260-262.

ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

У. Ю. Гарна, студентка

Т. О. Кобелева, д.е.н. професор

Національний Технічний Університет
«Харківський Політехнічний Інститут», м. Харків

Сучасний світ швидко розвивається, і прогрес процвітає завдяки інноваційним ідеям. Однак, разом з невідомими перспективами інновацій, виникають питання гуманітарно-правового характеру, пов'язані з функціонуванням економіки в інноваційному суспільстві. Потенційні переваги інновацій величезні, але вони також породжують складні етичні та правові проблеми, котрі можуть впливати на ефективність економіки в суспільстві.

Права інтелектуальної власності є критично важливим аспектом юридичного та гуманітарного виміру, що служить основою для успішного маркетингу бізнесу. Інтелект породжує інновації, що робить систему управління інтелектуальною власністю життєво важливою для встановлення параметрів використання та захисту від несправедливої конкуренції. Аналіз практичного застосування цих прав і того, як вони сприяють розвитку підприємств і конкурентоспроможності в інноваційних суспільствах, має вирішальне значення.

Для всебічного розгляду гуманітарних та правових аспектів захисту інтелектуальної власності в інноваційному суспільстві розглянемо деякі конкретні приклади правових норм, які діють в Україні. Відповідно до Закону України "Про захист прав інтелектуальної власності", інноваційні розробки, особливо у галузі інтелектуального бізнесу та маркетингу,

підлягають захисту шляхом видачі патентів, реєстрації авторських прав та інших форм прав інтелектуальної власності. Ці норми не лише чітко визначають умови використання інновацій, а й забезпечують ефективний правовий механізм вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності.

Крім того, в Україні активно реалізуються державні ініціативи, спрямовані на створення сприятливого середовища для інновацій та розвитку стартапів. Ці ініціативи вказують на важливість гармонізації правових та гуманітарних аспектів. Такий підхід не тільки стимулює розвиток бізнесу, а й забезпечує відкритий та справедливий доступ до інновацій, сприяє формуванню стабільного інноваційного середовища.

При подальшому розгляді гуманітарних та правових аспектів інтелектуальної власності під час маркетингу інтелектуальних творів необхідно всебічно виявити їх вплив на економічну ситуацію. Захист прав інтелектуальної власності сприяє створенню конкурентних переваг, стимулює інновації та залучає інвестиції у галузь. В результаті компанії можуть отримати можливість ефективніше використовувати свої інтелектуальні активи, що також сприяє підвищенню конкурентоспроможності.

Створення безпечного інноваційного середовища, відкритого для розвитку нових технологій та ідей, стає стратегічним фактором забезпечення сталого економічного зростання. Забезпечивши належний рівень захисту інтелектуальної власності, Україна може стати платформою для творчого бізнесу та стимулювати інвестиції у високотехнологічні галузі, підтримувати стартапи. Це відображає глибокий зв'язок між гуманітарними та правовими аспектами інноваційного суспільства та його економічним виміром.

У контексті маркетингу інтелектуальних творів в Україні захист інтелектуальної власності, передбачений чинним законодавством, є не лише

важливою умовою розвитку конкурентних переваг підприємств, а й каталізатором інноваційного зростання. Гармонізація правових норм та подальше просування гуманітарних ініціатив мають стратегічне значення. Вони не лише сприяють розвитку бізнесу, а й сприяють створенню стабільного, прозорого та інноваційного економічного середовища в Україні.

Світ стрімко змінюється, і рушійною силою прогресу є оригінальні ідеї. Потенційні переваги інновацій є величезними, але вони також породжують складні етичні та правові проблеми, що впливають на ефективність економіки в інноваційно орієнтованому суспільстві.

Література:

1. Актуальні аспекти механізму модернізації економіки України: 36. наук. пр. / НАН України. Ін-т економіки. Ред. кол.: Кононенко В.І. (відп. ред.) та ін. - Київ, 2003. - 146 с.
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності»
3. <https://ips.ligazakon.net/document/view/T232974?an=2>
4. Бачевська І. Інноваційна діяльність в Україні: інструменти та механізми державного впливу / І. Бачевська. // Публічне адміністрування: теорія та практика. - 2014. - Вип. 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2014_2_11
5. The 12th International scientific and practical conference "Current challenges, trends and transformations" (December 13 - 16, 2022) Boston, USA. International Science Group. 2022. 677 p.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ

М.Ю.Глізнуца, к.е.н., доцентка

Д.Ю.Крамської, к.е.н., доцент

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Міжнародне управління проектами вимагає унікальних інструментів і методів, щоб дати міжнародним проектам більше шансів на успіх [1-8]. Управління проектами і в кращі часи є складним завданням, а управління міжнародними проектами тільки посилює ці складності і збільшує ці проблеми, деякі проблеми і глобальні проблеми міжнародного проектного менеджменту, які необхідно буде вирішити, будуть сильно відрізнятися в залежності від країн, в яких буде задіяний той чи інший проект. В даний час проектний підхід стає все більш амбітним і спостерігається все більше проникнення його в управлінську практику. Чимало організацій починають дивитися на себе крізь призму проектно-орієнтованої діяльності. У той же час зростає потреба в професійних проектних менеджерах, так як всі зацікавлені сторони очікують від проекту досить високих позитивних результатів.

У більшості випадків керівники проектів звертають увагу на економічні характеристики як національних, так і міжнародних проектів. У практиці управління проектами є чимало прикладів, коли під час реалізації проектів часом відбувалися перевитрати, а їх введення в експлуатацію затягувалося на кілька років, через невеликий проміжок часу ці проекти ставали національною символікою і вважалися найбільш успішними [3, 6, 8]. Але досить часто зустрічаються проекти, які завершуються понад

бюджет, з порушенням термінів, і невдоволенням замовника результатом. Деякі з проектів зупиняються на півдорозі і закінчуються невдачею.

Тому виникає потреба у більш детальному вивченні проблем, з якими стикається міжнародна проектна команда. І є не тільки економічні проблеми, якими б важливими вони не були. Визначення міжнародного проекту акцентує увагу дослідників відразу на декількох напрямках. Міжнародний проект - це відокремлення сторін-учасників за принципом «гео-економіко-політичний», тобто - в різних або з різних країн, які мають свої національні особливості, бажають і здатні мати власну мету (отримання прибутку, створення робочих місць, створення продукту, допомоги, вигоди) з урахуванням горизонтальної і вертикальної інтеграції [6, 9, 13].

Розглянемо основні національні проблеми, які виникають при підготовці та практичній реалізації міжнародних проектів [1-14].

1. *Проблеми різних стандартів.* Проблема стандартів в глобальному сенсі, і в значній мірі в міжнародному управлінні проектами, полягає в тому, що вони не є стандартними. Стандарти варіюються від країни до країни, і необхідно ретельно розглянути, які стандарти будуть використовуватися, якщо для проекту потрібно кілька стандартів. Деякі ключові сфери, які слід розглянути: політико-правові системи; стандарти бухгалтерського обліку; стандарти якості та одиниці виміру; мовні бар'єри; зміна часового поясу; економічні умови; культурні відмінності. З цих проблем управління міжнародними проектами однією з найважчих для розуміння є культурні відмінності кожної країни, в той час як деякі країни добре узгоджені, інші можуть бути абсолютно різними за своїми культурними та соціальними нормами, що є очевидним прикладом цього. Це відмінності між західними країнами, такими як Австралія чи Америка, та азіатськими країнами, такими як Китай та Японія. Ці відмінності можуть сильно вплинути на міжнародні проекти і вимагають особливого міжнародного підходу до управління ними для вирішення цих завдань. Якби керівник проекту реалізовував

міжнародний проект у кількох країнах і не враховував ці соціальні та культурні відмінності, було б важко отримати підтримку, і проект ніс би значний ризик провалу або значних витрат на відшкодування. Це додаткові міркування та ризики, якими необхідно управляти за допомогою міжнародного управління проектами.

2. *Проблема дистанції влади* - це розрив між рівністю і прийняттям розподілу влади. Плоска структура управління буде розглядатися як така, що має низьку дистанцію влади, оскільки передбачає більшу рівність. У міжнародному середовищі управління проектами в країні великої відстані потужності необхідно взаємодіяти тільки з найвищими зацікавленими сторонами, а всі інші не будуть залучені в проект або не будуть залучені в процес прийняття рішень згідно з проектом.

3. *Проблема індивідуалізму*, який вимірює важливість особистих досягнень і потреб у порівнянні з потребами групи. У культурі високого індивідуалізму може знадобитися більш тісно взаємодіяти з ключовим персоналом і дозволити їм робити більший внесок і брати на себе відповідальність за певні частини проекту, визнаючи при цьому їх індивідуальні навички та досягнення. На нашу думку, це полярні протилежності, і кожній країні знадобиться свій власний стиль управління для ефективної взаємодії із зацікавленими сторонами проекту. Наприклад, в Австралії високий рівень індивідуалізму, що може свідчити про те, що багато членів команди будуть бажати висловити свою думку і врахувати свої думки в проекті. Вони, швидше за все, вимагатимуть похвали та вдячності за хорошу роботу та більш егоцентричного підходу до роботи. Зворотне буде вірно, наприклад, в Китаї, де колективізм важливіше індивідуальності, а це може означати, що потрібно приділяти більше уваги традиціям і повільніше впроваджувати зміни з акцентом на групові вигоди. Тому при проведенні міжнародних проектів в цій країні необхідно спілкуватися зі старшими в групі і поважати їх мудрість.

4. *Питання мужності та жіночності* є індикатором, який вимірює потребу країни в конкурентоспроможності та важливість чоловічих і жіночих ролей. У країні з високою мужністю чоловік-менеджер проекту може зіткнутися з меншим опором, ніж жінка, або, принаймні, дозволити не стирати межі між чоловічими та жіночими ролями.

Таким чином, слід зазначити, що управління проектами отримало широке визнання в усьому світі. В даний час проекти міжнародного значення виконуються тільки в рамках ідеології та методології управління проектами. Багато успішних компаній світу використовують методи та інструменти управління проектами в своїй практиці як новий сучасний спосіб управління організацією. В останні роки в міжнародній практиці проектний менеджмент сформувався у вигляді нової культури управління, сприяв розвитку відносин між державами, отримав суспільне визнання ділових кіл.

Література:

1. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliya, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

2. Kobieliya T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliya, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів* : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р. Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

3. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобелев В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : твори 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

6. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

7. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар.*

наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р. Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135.
URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

8. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

9. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

10. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobielieva, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЦЕНТР ВИТРАТНИХ МАТЕРІАЛІВ»

В. Ю. Григоренко, магістр

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м.Харків

У сучасному економічному кліматі дедалі більше українських підприємств натрапляють на проблеми зниження ліквідності та втрати спроможності виконати свої фінансові обов'язки. Успішна робота компанії в економічному процесі, як правило, включає підтримку високого рівня ліквідності та платоспроможності, які формують показники можливостей тимчасового та повного виконання зобов'язань.

Аби виконувати цю важливу функцію, важливо провести обґрунтований аналіз причин їхньої втрати та розробити ефективні стратегії підвищення ліквідності та платоспроможності. Тому вивчення методів ефективного управління ліквідністю та платоспроможністю є актуальним питанням для українських підприємств, у контексті сучасного економічного розвитку.

Методика аналізу ліквідності та платоспроможності підприємства є об'єктом ретельної уваги багатьох науковців, як вітчизняних, так і закордонних. Вагомий внесок у дослідження теоретичних аспектів оцінки цих компонентів фінансового стану зробили такі вітчизняні вчені, як: Г. Ф. Азаренков, О. Я. Базилінська, І. А. Бержанір, Л. І. Бровко, Ю. С. Гришко, С. В. Дорогань-Тютюнник, Ю. Ю. Дьякова, Г. А. Іващенко, В. С. Клименко, О. В. Люта [1], О. В. Майборода, Т. О. Моруга, О. О. Олійник, І. П. Отенко та багато інших. Незважаючи на численні та значущі наукові дослідження в цьому напрямку, варто відмітити, що методичні підходи до удосконалення процесу дослідження ліквідності та платоспроможності підприємства залишаються недостатньо вивчені як в теоретичному, так і в практичному

аспектах і потребують подальших досліджень в напрямку їхнього удосконалення.

Платоспроможність підприємства можна визначити як його здатність своєчасно та повністю погасити короткострокові зобов'язання, тоді як ліквідність відображає здатність підприємства покривати зобов'язання активами, які можуть швидко перетворитися на гроші.

Основними завданнями аналізу платоспроможності та ліквідності підприємства є:

- оцінка здатності підприємства своєчасно та повністю виконувати платіжні зобов'язання.
- виявлення тенденцій змін і закономірностей розвитку показників ліквідності та платоспроможності.
- виявлення ситуацій неплатоспроможності або запобігання можливості виникнення таких ситуацій.
- дослідження факторів, що впливають на гармонійність та збалансованість грошових потоків для забезпечення ліквідності та платоспроможності.
- виявлення резервів для підвищення ефективності використання оборотних активів в операційній, інвестиційній та фінансовій діяльності підприємства та інші завдання.

В таблиці 1 представлено аналіз ліквідності балансу підприємства ТОВ «Центр витратних матеріалів».

Таблиця 1 – Аналіз ліквідності балансу підприємства ТОВ «Центр витратних матеріалів»

Актив	2020р.	2021 р.	2022 р.	Пасив	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Платіжний надлишок або нестача (+;-)		
								2020 р.	2021 р.	2022 р.
1. Найбільш ліквідні активи (А1)	0,8	616,6	1 156,3	1. Найбільш строкові зобов'язання (П1)	17,2	44,5	224,4	-16,4	572,1	931,4
2. Швидко реалізовані активи (А2)	4 243,6	10 024	9159,5	2.Короткострокові пасиви (П2)	4459,7	10722,9	10257,1	-216,1	-698,9	-1097,6
3. Повільно реалізовані активи (А3)	64,7	97,7	399,2	3. Довгострокові пасиви (П3)	0	0	0	64,7	97,7	399,2
4. Важко реалізовані активи (А4)	39,7	29,5	19,4	4.Постійні пасиви (П4)	(109,3)	26,1	252	39,7	3,4	-232,6
БАЛАНС	4 367,9	10 793,5	10 734,4	БАЛАНС	4367,9	10793,5	10734,4	-	-	-

Аналіз ліквідності балансу полягає у порівнянні активів, згрупованих за ознакою зниження ліквідності, з капіталом і зобов'язаннями, згрупованими за ознакою зменшення терміновості їхнього погашення.

Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо дотримуються наступні нерівності:

$$A1 \geq P1; A2 \geq P2; A3 \geq P3; A4 \leq P4.$$

За даними таблиці 1 встановлено, що ТОВ «Центр витратних матеріалів» має недостатньо коштів для розрахунку за зобов'язаннями та короткостроковими пасивами. Серед джерел фінансування переважають запозичені кошти.

Протягом трьох років спостерігається виконання наступних нерівностей:

$$2020 \text{ рік} - A1 < P1; A2 < P2; A3 > P3; A4 > P4.$$

$$2021 \text{ рік} - A1 > P1; A2 < P2; A3 > P3; A4 > P4.$$

$$2022 \text{ рік} - A1 > P1; A2 < P2; A3 > P3; A4 < P4.$$

Зіставлення підсумків першої групи по активах і пасивах, тобто А1 і П1 відбиває співвідношення поточних платежів і надходжень. Порівняння другої групи по активах і пасивах (А2 і П2) показує тенденцію збільшення або зменшення поточної ліквідності в недалекому майбутньому. Зіставлення підсумків по активах і пасивах для третьої і четвертої груп

відбиває співвідношення платежів і надходжень у відносно віддаленому майбутньому.

Отже, аналіз ліквідності балансу за 2020 рік показує, що баланс є неліквідним, що вказує на те, що підприємство не має достатньо ліквідних активів та засобів, які можна легко конвертувати в готівку та використати для виконання своїх фінансових зобов'язань.

Аналіз ліквідності балансу в період 2021-2022 років показує, що ситуація на підприємстві незначно покращилась, баланс стає відносно ліквідним, але спостерігається тенденція до зменшення поточної ліквідності в недалекому майбутньому, не вистачає власних коштів для здійснення поточної діяльності, порушена фінансова стійкість ТОВ «Центр витратних матеріалів», що може привести до банкрутства підприємства.

Отже, підсумовуючи вище наведене, можна стверджувати, що ліквідність та платоспроможність відіграють вирішальну роль для функціонування підприємства, оскільки вони безпосередньо впливають на фінансову стабільність, спроможність виконувати обов'язки та формують сприятливі умови для продовження операцій. Покращити ситуацію на підприємстві ТОВ «Центр витратних матеріалів» можна за рахунок оптимізації ліквідності за допомогою оперативного механізму фінансової стабілізації - системи заходів спрямованих, з одного боку, на зменшення фінансових зобов'язань, а з іншого - на збільшення грошових активів, що забезпечують ці зобов'язання.

Література:

1. Люта О. В., Пігуль Н. Г., Глядько К. Теоретичні засади управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. Вісник СумДУ. Серія «Економіка». 2019. № 4. С. 14-23.

УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

В. Ю. Григоренко, магістр

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м.Харків

Постановка проблеми. В наш час управління підприємствами стає важчим через скорочення виробництва, ускладнення податкової політики, нестачі фінансових ресурсів, рекордну кількість емігрантів та вимушено переміщених осіб, аварії та перезавантаження в енергосистемах, а також через адаптацію до нових умов ведення бізнесу під час пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення. Неможливість стабілізувати бізнес-процеси та дотриматись зобов'язань в таких умовах ставить під загрозу існування підприємства.

Тому, по багатьом причинам значна частина підприємств не вважається стабільною. Враховуючи це, все актуальнішою стає дослідження проблеми ліквідності та платоспроможності підприємства та аналіз підходів, що пропонують покращення їх стабільності та фінансового стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У наукових працях таких вчених, як Старостенко Г.Г. [1], Школьник І.О.[2], Савіцька Г.В.[3], Пойда-Носик Н.Н. [4], Свадеба В.В. та інших, звертається увагу на основні питання управління ліквідністю та платоспроможністю підприємств. Ці дослідження вносять значний внесок у вирішення цих проблем, але слід пам'ятати, що вже наявна необхідність детальнішого вивчення теоретичних засад формування ефективної політики управління ліквідністю та платоспроможністю вітчизняних підприємств в умовах кризового стану.

Основна частина. Платоспроможність підприємства можна визначити як його здатність своєчасно та повністю погасити короткострокові зобов'язання, тоді як ліквідність відображає здатність підприємства покривати зобов'язання активами, які можуть швидко перетворитися на гроші.

Забезпечення достатньої ліквідності та платоспроможності дозволяє підприємству уникнути проблем з кредиторами, зберегти свою репутацію та забезпечити стійкий розвиток бізнесу. Умовою для покращення стабільності та ліквідності підприємства в ринковій економіці є ефективне управління грошовими потоками підприємства.

Основним шляхом збільшення позитивного грошового потоку є зростання обсягів продажу, величина якого залежить від стимулювання попиту на продукцію, розширення збутової мережі, виходу на нові ринки та проведення комплексних маркетингових досліджень.

Основним шляхом зменшення негативного грошового потоку є зменшення витрат виробництва, що передбачає пошук постачальників з більш вигідними умовами, економію на постійних та змінних витратах, а також зменшення надлишкових виробничих потужностей.

Отримані та залучені кошти також вимагають раціонального управління. Для цього необхідно визначити оптимальний обсяг закупівлі сировини та матеріалів, встановити відповідність планів виробництва та продажу, забезпечити безперебійну роботу підприємства, ефективно управляти дебіторською заборгованістю та уникати капітальних вкладень, які перевищують фінансові можливості підприємства.

Таким чином, для поліпшення ліквідності та платоспроможності підприємству необхідно розробити та здійснити комплекс заходів, пов'язаний з оптимізацією величині позитивного та негативного грошового потоків та синхронізацією їх у часі.

Висновки. Ліквідність та платоспроможність є ключовими поняттями для підприємства, оскільки вони впливають на його фінансову стабільність, здатність до виконання зобов'язань та створення сприятливого середовища для продовження діяльності. Впровадження раціонального управлінського підходу є основою для забезпечення подальшого розвитку підприємств, що в свою чергу сприяє підвищенню їх інвестиційної привабливості та конкурентоспроможності.

Література:

1. Старостенко Г. Г. Управління ліквідністю: теоретичний аспект /Г. Г. Старостенко // Причорноморські економічні студії. – 2017. 16. – С. 98 – 104.
2. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. / За заг. ред. Школьник І. О. [І. О. Школьник, І. М. Боярко, О. В.] – К. : «Центр учбової літератури», 2016. – 368 с.
3. Савицька Г. В. Аналіз господарської діяльності підприємства: 5-е вид. / Г. В. Савицька. ООО "Новое поколение", 2001. – 688 с.
4. Пойда-Носик Н.Н. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення /Н. Н. Пойда-Носик, В. В. Свадеба // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2016. – С. 208 – 215.

ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ В ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАННЯ ТНК ТА СПОСОБИ БОРОТЬБИ ІЗ НЕЮ

І.О. Дерід, к.е.н., доцентка

С.І. Усачова, студентка

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

Дитяча праця в глобальних ланцюгах постачання дуже нагадує айсберг: лише невелику частину випадків видно «над» водою, на верхніх рівнях ланцюгів постачання, тоді як переважна більшість випадків прихована «під поверхнею»: у глибших та неформальних рівнях ланцюгів постачання. При цьому, дитяча праця зумовлені глибинними причинами [1] (рис.1).

Рисунок 1 – Структура дитячої зайнятості в ланцюгах постачання [1]

Верхній щабель (рис. 1) здебільшого позбавлений проблем використання дитячої праці, середній рівень вже має більше проблем, а

нижчий щабель відзначається величезними порушеннями. В основі схеми зображено базові причини використання дитячої праці.

Згідно з доповіддю (2021 р.) Міжнародної організації праці, кількість дітей, залучених до дитячої праці, у всьому світі зросла до 160 мільйонів, що становило зростання на 8,4 мільйона дітей за чотири роки. У доповіді вказується на значне зростання кількості дітей віком від 5 до 11 років, залучених до дитячої праці. З 2016 року кількість дітей віком від 5 до 17 років, зайнятих на шкідливих роботах, визначених як робота, яка може завдати шкоди їхньому здоров'ю, безпеці чи моралі, зросла на 6,5 мільйонів і досягла 79 мільйонів [2].

Організація «Save the children» проаналізувала ряд країн та секторів виробництва щодо рівня ризику дитячої праці у них, наведемо декі із здобутих ними даних. В Індії (2019 р.) у виробництві одягу був низький ризик дитячої праці в офіційному секторі, тут не використовувалася праці дітей до 18 років, однак, молодші діти вимушені були працювати в неформальному секторі, де умови праці значно гірші. За даними по галузі виробництва іграшок в Індії (2022 р.) не було використання дитячої праці на перших двох рівнях ланцюгів постачання, однак, на нижчих рівнях дитяча праця вже активно використовувалася. Шрі-Ланка (2019 р.): в секторі виробництва чаю 90% дітей селян були залучені до праці, починали працювати в віці ще до 12 років. У виробництві одягу в цій країні (дані 2021 р.) також існували ризики: в формальному секторі – це відсутність захисту молодих працівників, а діти молодше мінімально припустимого віку працювали тільки в неформальному секторі. В Туреччині (2021 р.) дитяча праця активно застосовувалася в збиранні троянд (здебільшого – це діти заробітчан, біженців із Сирії) [1]. Дуже багато дитячої праці на африканському континенті: приблизно 26% дітей віком від 5 до 17 років тут працюють. Особливо проблемною в Африці є галузь виробництва какао бобів. Так, кілька років тому загальновідомим у світі став скандал, коли 8

дітей, які стверджували що їх використовували як рабську працю на какао-плантаціях у Кот-д'Івуарі, порушили судовий процес проти найбільших шоколадних компаній світу. Вони звинувачували корпорації в пособництві та стимулюванні до незаконного поневолення «тисяч» дітей на какао-фермах у їхніх ланцюгах постачання. Nestlé, Cargill, Barry Callebaut, Mars, Olam, Hershey, Mondelez були названі відповідачами у позові, поданому у Вашингтоні правозахисною компанією International Rights Advocates (IRA) від імені вище згаданих восьми колишніх дітей-рабів з Малі. Тепер вже не діти, а молоді люди, вимагали відшкодування збитків за примусову працю та додаткової компенсації за несправедливе збагачення, недбалий нагляд і навмисне заподіяння емоційного стресу. Це був перший випадок, коли подібний груповий позов було подано проти какао-індустрії до суду США [3].

Досить поширеними довго залишалися випадки використання дитячої праці в ланцюгах постачання спортивних та модних брендів. У 1996 році журнал Life опублікував репортаж про дитячу працю, який містив фотографію 12-річного пакистанського хлопчика, який шиє футбольний м'яч Nike. На той момент Nike рішуче заперечувала ці звинувачення, спираючись на те, що компанія мало контролює субпідрядні фабрики. Зараз ситуація рішуче змінилася. Зокрема, компанія Nike зобов'язалася свідомо не використовувати узбецьку бавовну, де поширена примусова та дитяча праця, після того, як її закликали до цього на початку 2020 року [4].

Центр «Save the children» пропонує корпораціям наступні кроки для зниження ризиків дитячої праці в ланцюгах постачання:

1. Збільшення прозорості (слід заохочувати постачальників розкривати проблеми та знаходити рішення, налагоджувати довгострокові ділові відносини з постачальниками, будувати довіру та культуру прозорості, щодо сільськогосподарської сировини фірмам необхідно самим

моніторити ситуацію в найближчих до постачальника фермах, знаходити проблеми і залучати зацікавлені сторони до покращення ситуації);

2. Розуміння сильних зв'язків між бізнес практикою та впливом на права дитини (довгострокове партнерство з постачальниками, справедливі ціни закупівлі, відслідковування дотримання принаймні мінімального рівня оплати праці для робітників постачальників хоча б верхніх рівнів ланцюга та для підрядних робітників, забезпечення надбавки/заохочення для батьків, які працюють; поліпшення та забезпечення виконання політики та процедур, що відповідають міжнародним стандартам і національному законодавству щодо захисту прав дітей; сприяння гідним умовам праці для молоді; регулярні тренінги для постачальників з прав дитини, особливо із запобігання дитячій праці; сприяння полегшенню доступу до освіти через внутрішньовиробничі програми, регулярні та довгострокові стипендії, освітні фонди, позашкільні курси на заводах; використання важелів впливу на уряд, щоб забезпечити дітям трудових мігрантів доступ до якісної обов'язкової освіти; полегшення доступу до соціального забезпечення/охорони здоров'я для працівників та їх дітей);

3. Забезпечити системи виправлення, орієнтовані на права дитини (перевірка наявності або допомога в розробці постачальниками процедури усунення проблеми з дитячою працею, яка може керувати їхніми діями після виявлення дитячої праці) [1].

Як ми бачимо із запропонованих вище заходів, нині боротьба ТНК із дитячою працею в ланцюгах постачання не зводиться до припинення співпраці із постачальниками, які мають проблеми. Від ТНК очікують набагато більшого, а саме – соціальної відповідальності, спрямованої на виправлення ситуації не тільки на мікро-, але і на макрорівні. Така соціальна відповідальність містить заходи із підвищення цін на закупівлі, контроль за оплатою праці у постачальників, ліквідація правової безграмотності, освітні фонди та програми, лобіювання законодавства із захисту прав дітей,

сприяння загальному покращенню рівня життя населення, яке залучене в ланцюги постачання, в тому числі через загострення уваги міжнародних організацій на проблемних ділянках, виявлених ТНК в ході моніторингу. Тепер ТНК не мають права робити вигляд, що нічого не знали, і виправдовуватися лише тоді, коли ситуація стає відомою широкому загалу. Від ТНК очікують активних превентивних заходів через постійний контроль та взаємодію із постачальниками.

Література:

1. Child Rights Risks in Global Supply Chains: Why a ‘Zero Tolerance’ Approach is not Enough. Risk Factors and Responsible Business Practices for Manufacturing, Agriculture and Mining – A Review of 20 Child Rights Risk Assessments between 2019 and 2022. *Save the children*. URL: https://www.savethechildren.de/fileadmin/user_upload/Downloads_Dokumente/Berichte_Studien/2023/save-the-children-child-rights-risks-in-global-supply-chains-2023.pdf (last accessed: 29.09.2023)
2. Child labour rises to 160 million – first increase in two decades. *UNICEF*. URL: <https://www.unicef.org/press-releases/child-labour-rises-160-million-first-increase-two-decades> (last accessed: 03.10.2023)
3. Mars, Nestlé and Hershey to face child slavery lawsuit in US. *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/global-development/2021/feb/12/mars-nestle-and-hershey-to-face-landmark-child-slavery-lawsuit-in-us> (last accessed: 03.10.2023)
4. Nike v Adidas: Who’s More Ethical and Sustainable? *Good on you*: website. URL: <https://goodonyou.eco/nike-vs-adidas-whos-more-ethical/> (last accessed: 04.10.2023)

МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ТА ПРИНЦИПИ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Г.І. Доманська, викладач

Відокремлений структурний підрозділ
«Київський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ»,
м. Київ

Від початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, вітчизняні підприємства стикнулися з численними труднощами. Багато із них зазнали значної реорганізації, а деякі взагалі були змушені припинити свою діяльність, адже були зруйновані агресором. В таких умовах, стає очевидним, що довоєнні підходи до маркетингового управління бізнесом більше не актуальні. В умовах війни бізнесу потрібно вирішувати першочергові завдання, пов'язані з можливістю самозбереження, організації безпеки працівників та збереження робочих місць.

За таких умов неодмінно мають змінюватися маркетингові підходи до управління та принципи просування бізнесу. Так, війна зупинила плани багатьох підприємств, але їм поступово необхідно повертатися до визначених раніше пріоритетів, звісно, коригуючи їх до умов воєнного часу. Подальші напрями активізації діяльності бізнесу мають здійснюватися із врахуванням можливостей діючого маркетингового середовища, вчасного коригування і планування роботи підприємств для забезпечення прогресу навіть при труднощах війни.

Маркетингові аспекти управління підприємством в сучасних реаліях суттєво відрізняються порівняно з мирним часом. Так, у складних умовах воєнного стану бізнесу може доводитися частково або повністю змінювати маркетингову стратегію з метою адаптації до нових реалій та забезпечення виживання.

Розглянемо детальніше деякі фактори, які слід враховувати при розробці маркетингової стратегії бізнесу в умовах війни:

1. Війна викликає стрес та тривогу серед населення, тому в маркетинговому управлінні підприємством важливо враховувати цей контекст та створювати інформаційні приводи, які демонструють надію та підтримку.

2. В умовах воєнного стану підприємствам необхідно об'єднуватися з іншими підприємствами, органами влади та громадськими організаціями. Бізнес має використовувати по максимуму свої ресурси задля вирішення суспільних проблеми та сприяння відновленню економіки держави.

3. Маркетингові дії підприємства не повинні наражати на небезпеку співробітників та клієнтів. Комунікації сучасного бізнесу повинні наголошувати на заходах безпеки, які здійснює підприємство, а також на можливостях для безпечної взаємодії з підприємством.

4. Війна суттєво змінює потреби та поведінку клієнтів. Тому, бізнес повинен адаптуватися до нових реалій, досліджувати свою цільову аудиторію та реагувати на її потреби та пріоритети.

5. В умовах війни бізнесу варто готуватися до швидких змін та адекватного реагування на нові обставини. Підприємство повинно бути гнучким, вміти швидко адаптуватися та знаходити нові можливості та інновації.

Особливу увагу в умовах воєнного стану бізнесу потрібно приділити маркетинговим комунікаціям, адже неправильне їх використання може викликати обурення суспільства. Маркетингові комунікації в умовах війни мають бути чутливими, обережними та максимально пристосованими до контексту. Наведемо основні принципи, які слід враховувати при розробці маркетингових комунікацій в таких умовах:

1. Маркетингові комунікації не повинні використовувати агресію або воєнні символи для власного просування. Вони мають бути етичними. Варто уникати спекулювання стражданнями людей з метою досягнення комерційних цілей.

2. Комунікації підприємства повинні наголошувати на надійності товарів або послуг, що надаються, а також підкреслювати заходи, які здійснюються для безпеки клієнтів.
3. Важливо під час маркетингових комунікацій висловлювати співчуття та підтримку людям, які постраждали від війни. Сучасному бізнесу варто розглядати можливості співпраці з гуманітарними організаціями або благодійними фондами, що надають допомогу жертвам війни .
4. Маркетингові комунікації зараз мають бути спрямовані на зміцнення солідарності з оточуючими. Тут важливим є поширення оптимізму та відчуття єднання, які мають стати важливими факторами в маркетинговій стратегії.
5. Реалії можуть стрімко змінюватися, тому маркетингові комунікації в умовах війни повинні бути гнучкими та готовими до таких змін.

Отже, маркетингове управління під час війни має важливе значення для бізнесу. Наголошуючи на безпеці, співчутті та єднанні інтересів, підприємство може підтримати свій позитивний імідж та продемонструвати свою соціальну відповідальність суспільству.

Варто відзначити, що маркетинг під час війни, який побудований на вищезазначених принципах, буде мати ефективний позитивний вплив на розвиток підприємства і у післявоєнний час та мати велике значення для післявоєнного зміцнення бізнесу. Ефективна маркетингова стратегія у воєнний час зможе допомогти бізнесу відновитися, залучити нових клієнтів, посилити довіру та підтримку спільноти після війни.

Література:

1. Як врятувати бізнес під час війни [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://surl.li/djvfb>.
2. Воробйова С. І. Особливості функціонування комерційних підприємств України в умовах сучасного бізнес-середовища [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1515/1457>.

МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ, НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ І СВІТУ

Т.А. Дяченко, к.е.н., доцент

Я.Є. Білоус, студентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Розвиток міжнародних економічних відносин між країнами стимулює міграційні процеси, в результаті яких відбувається переміщення робочої сили в країни з вищим рівнем оплати праці.

Україна є активним учасником міграційних процесів, посідаючи перше місце у Європі за кількістю осіб, які працюють за межами країни. В Україні вже довгий час спостерігається еміграція робочої сили, зменшення кількості економічно активного населення, а також проблема «відтоку мізків» [1]. В останні роки відбувається загострення зазначених проблем.

За даними Міжнародної організації з міграції, після початку повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну багато українських громадян виїхало за кордон, або стали внутрішніми переселенцями, станом на червень 2023 року зафіксовано 5,1 млн. внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО), у порівнянні з початком війни цей показник зменшився (станом на березень 2022 року було зафіксовано 6,48 млн. ВПО) [2]. За кордоном знаходиться приблизно 7,6 млн. українців, як стверджує дослідження Національного банку України. Всього після початку війни повернулося 4.8 млн. осіб. Основні країни перебування біженців є Польща, Німеччина та Чехія [3].

Така велика кількість біженців викликала хвилю змін у світовому ринку. Прийняття вимушених мігрантів з України коштувало 30 – 37 млрд євро, або 0,2% від ВВП Європейського Союзу. Проте присутність українців, як робочої сили та споживачів, компенсувала ризики, дозволила уникнути

рецесії в країнах Заходу. За останнє десятиліття інфляція ЄС досягла рекордних значень. У Литві, Латвії, Угорщині та Естонії вона склала понад 20%, у Польщі та Чехії менше – 18%, а у Євразоні – 10% [3].

Вимушені мігранти почали шукати роботу за кордоном. Велика кількість жінок мігрантів збільшує пропозицію робочої сили у сфері послуг. Багато хто виїхав за кордон з маленькими дітьми, тому шукають в основному роботу на неповний робочий день з меншою кількістю нічних змін.

Найвищий відсоток працевлаштованих мігрантів знаходиться в Польщі – 78%. Попри велику кількість мігрантів, безробіття в цій країні знизилося. Проте 66% біженців з вищою освітою та кваліфікацією були вимушені працювати у сферах з нижчим рівнем оплати праці і на менш престижних роботах. Працевлаштовані українці в Польщі вже сплатили 10 млрд. злотих податків [3].

Завдяки додатковій робочій силі експерти з Організації економічного співробітництва та розвитку оцінюють додаткові зростання ВВП у Чехії, Польщі та Естонії -1,2% на рік, а в Угорщині, Латвії та Румунії – 0,8%. Згідно аналізу Oxford Economics 650 тис. українців, що залишаться в Польщі, збільшать потенційний ВВП на 1,2%, а 1 млн мігрантів - на 2% [3].

Проте ці зміни негативно відображаються на статистиці України. Як стверджує заступник міністра економіки Олексій Соболев: «Кожні 100 тисяч осіб, які не повертаються в Україну, зменшують ВВП на 0,5%...200 тисяч дають 1% ВВП» [4]. Якщо діти, що виїхали, подорослішавши, працевлаштуються за кордоном, то це значно змінить демографічну структуру і вона стане катастрофічною.

Подія, описана вище, сильно вплинула на економіку нашої держави. ВВП на початку війни впав на 45%. У 2023 році реальне ВВП може уникнути падіння і зрости на 0,3%. Близько 400 підприємств було релоковано, більшість з них вже відновила роботу. Відбулося скорочення

українського експорту через блокаду портів. У східній частині України працівники, які працювали у третинному секторі, втратили роботу через масові міграції споживчих послуг [5].

Наразі бізнес та українці вже адаптувалися до складних умов праці, проте все ще працюють на низькій потужності. Через мігрантів, велику кількість постраждалих підприємств та зниження активності бізнесу на початку війни зріс рівень безробіття з 9,8% до 25,8%. Попри високий рівень непрацевлаштованих, який складається, в основному, з ВПО, люди утримуються за рахунок видатків бюджету на соціальну сферу. За оцінками НБУ, у 2024 році очікується скорочення рівня безробіття [5].

Разом з проблемою працевлаштування виникла проблема інфляції. У 2022 році інфляція склала 26,6%. Станом на липень 2023 року ситуація покращилась і рівень знизився до 11,3% [6].

Для відновлення економіки України, особливо в післявоєнний час, потреба у притоці робочої сили зростає. Пріоритетним напрямом вирішення цієї проблеми має бути сприяння поверненню українських біженців на рідні землі. З цією метою доцільним є проведення заходів, спрямованих на розширення можливостей та спрощення процедур для започаткування власної справи, а також створення сприятливих умов для працевлаштування, серед яких – забезпечення людей доступним житлом або надання соціального житла у разі його втрати, можливість працевлаштування за фахом, гідний рівень заробітної плати, зниження податків на фонд оплати праці тощо.

Отже, відтік української робочої сили за кордон здійснив вплив як на економіку України, так і приймаючих країн. Багато біженців вже адаптувалися до життя у країнах ЄС, влаштувалися на роботу та забезпечили своїх дітей європейською освітою. Завдяки мігрантам країни Заходу мають змогу підвищити ВВП. Але ці зміни можуть призвести до демографічної катастрофи в Україні, а також втрати робочої сили, зокрема,

й кваліфікованих кадрів, скорочення сукупного виробництва та зниження економічного потенціалу. З метою вирішення зазначених проблем доцільним є проведення рекомендованих заходів, спрямованих на повернення українців з-за кордону і залучення їх робочої сили та підприємницьких здібностей для відновлення української економіки.

Література:

1. Дяченко Т. А. Безвізовий режим з ЄС: виклики та перспективи для національної економіки / Т. А. Дяченко // Бізнес Інформ. – 2019. – № 11. – С. 8-13.

2. Міжнародна організація з міграції [Електронний ресурс] // МОМ в Україні. – Режим доступу: <https://ukraine.iom.int/uk/mom-v-ukrayini> (дата звернення: 05.10.2023).

3. Вплив українських мігрантів на економіку країн-реципієнтів [Електронний ресурс] / Ольга Туча [та ін.] // Національний банк України. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Migration_impact_2022-12-15.pdf (дата звернення: 06.10.2023).

4. Як українські біженці допомогли економіці ЄС і що може втратити Україна [Електронний ресурс] // BBC News Україна. – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c06e1y0lv80o> (дата звернення: 13.10.2023).

5. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту за січень 2023 року) [Електронний ресурс] // Національний банк України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-za-sichen-2023-roku> (дата звернення: 08.10.2023).

6. Оцінки впливу війни на мікро- та малі підприємства. Фінальний звіт [Електронний ресурс] / Ливч Д. [та ін.] // МОМ в Україні. – Режим доступу: <https://ukraine.iom.int/sites/g/files/tmzbd11861/files/documents/ua-report-iom-002.pdf> (дата звернення: 06.10.2023).

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

В.О. Єдамова, студентка

Науковий керівник: Н.Н.Губанова, доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Медичне страхування є однією з ключових складових системи соціального захисту громадян та економічного розвитку будь-якої країни. Україна не є винятком, і ця тема стає дедалі актуальнішою в контексті сучасних викликів і трансформацій у медичній сфері. Медичне страхування в Україні зазнає сталих змін та викликів через різні фінансові аспекти та економічні обставини в країні.

Медичне страхування громадян України є одним з найбільш актуальних та обговорюваних питань. Ринок страхових послуг – важлива складова ринкової інфраструктури, яка у свою чергу пов'язана з іншими елементами. Медичне страхування посідає важливе місце у вказаній структурі. В Україні воно набуває нерівномірного розвитку та характеризується постійними змінами. Вищевказане відбувається через економічну ситуацію в країні, неспроможність державного бюджету покривати потреби медичної сфери в повному обсязі, а також неможливість населення вільно користуватися медичними послугами через низький рівень фінансової здатності.

Згідно з даними Державного веб-порталу бюджету для громадян, розглядаючи динаміку видатків держави на охорону здоров'я, можна побачити, що сума виділених коштів у 2020 році майже в 4 рази більша ніж у 2019 році (рис. 1). Це можна обумовити початком пандемії COVID-19, зокрема зростанням числа хворих. Ця несподівана загроза вимагала значних

інвестицій для боротьби з вірусом, включаючи закупівлю медичного обладнання, розширення медичних послуг та підтримку медичного персоналу. Далі з кожним роком видатки держави на охорону здоров'я зростали у значних обсягах. Однак у 2023 році вони були знижені на 10% у порівнянні з минулим роком. Це можна пояснити початком повномасштабного вторгнення росії в Україну на початку 2022 року. Зважаючи на це в держави не було можливості інвестувати в охорону здоров'я на тому ж рівні, що до початку повномасштабного вторгнення. Але незважаючи на складну ситуацію уряд прийняв та направив до Верховної Ради України проєкт бюджету на 2024 рік, у якому майже 159 млрд гривень передбачено на Програму медичних гарантій, що на 16 млрд більше, ніж торік.

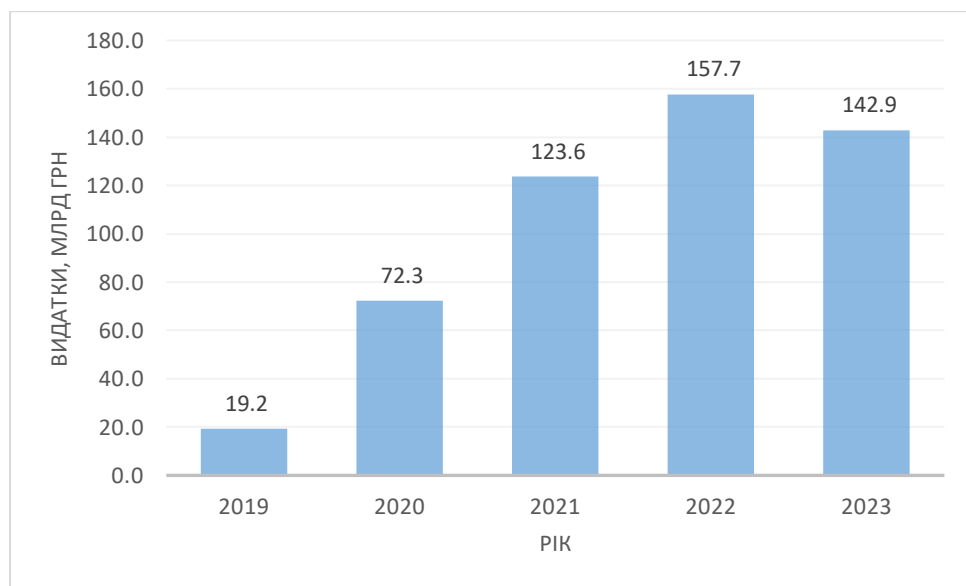

Рис. 1 – Видатки з держбюджету на охорону здоров'я в Україні у 2019-2023 роках

Джерело: розроблено автором за даними Державного веб-порталу бюджету для громадян

URL: <https://openbudget.gov.ua/annual-budget/expenses?class=program>

Нині в Україні фінансування системи охорони здоров'я здійснюється завдяки бюджетним коштам, які надходять до Міністерства охорони здоров'я. Подальше розподілення цих фінансових ресурсів здійснюється на регіональному рівні через Регіональні управління охорони здоров'я, які

забезпечують фінансування лікувальних закладів. На жаль, варто зауважити, що виділені бюджетні кошти недостатні для повного задоволення потреб лікувальних закладів, і час від часу ці кошти використовуються неефективно.

Один з методів забезпечення належної організації системи охорони здоров'я, яка дає право кожному громадянину на отримання медичної допомоги, полягає у розвитку системи медичного страхування. Через цю систему будуть вирішуватися різноманітні питання стосовно забезпечення доступності медичних послуг для всіх верств населення та залучення додаткових ресурсів у сферу охорони здоров'я.

Підсумовуючи варто зазначити, що для покращення розвитку медичного страхування варто розробити більш сучасну модель фінансування охорони здоров'я, яка буде охоплювати такі пункти як чіткі прозорі гарантії держави стосовно надання медичної допомоги населенню, забезпечення фінансової безпеки громадян у разі захворювання, ефективного використання фінансових ресурсів та зменшення тіньової економіки. Необхідно чітко визначити та гармонізувати Програму державних гарантій у межах фінансових можливостей держави. Варто розраховувати вартість програми на основі ринкової вартості медичних послуг і відповідно до цього визначати мінімальний набір медичних послуг. Лише при виконанні цієї умови можливе встановлення різних нормативів фінансування програми обов'язкового медичного страхування, з установленням обмеженого розміру ставки страхових внесків для працездатного населення.

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ СУЧАСНОГО СВІТУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ

А. О. Єфремов, здобувач вищої освіти

А. С. Карнаушенко, к. е. н., доцентка

Херсонський державний аграрно-
економічний університет, м. Херсон

Загальновідомо, що економіка почала розвиватися ще в давнину. Вона пройшла надзвичайно великий шлях еволюції та здійснила багато трансформацій і нині відбувається наступний етап цього тривалого процесу – глобалізація.

Марат Чешков в одній зі своїх публікацій наприкінці 90-х років минулого століття зазначив, що глобалізація уособлює собою процес поєднання різноманітних компонентів людства у процесі його еволюції на противагу процесові диференціації людства [1]. Натомість, сучасний дослідник Отодюк І. трактує поняття «глобалізації» як досягнення процесом або сукупністю процесів суспільного розвитку світового масштабу, коли кількість і характер викликаних ними впливів та взаємозв'язків набувають значення для життя всього людства [2, с.3].

То ж, на думку автора, виділяючи головне, глобалізація – це процес перетворення певного явища на світове, шляхом інтеграції економічної, політичної та культурної ланок. Однак, виникають гіпотетичні питання: Чи готовий світ до цього етапу? В яких сферах вже проявляється глобалізація? І як глобалізація змінює світ?

Безсумнівно, глобалізація вже триває і поширюється на основі науково-технічного прогресу та інформаційних технологій. Процес глобалізації не залежить від економічного розвитку країн, адже саме це дозволяє дійти висновку, що країни – взаємозалежні одна від одної. Від

даного процесу країн відділяє лише політична система деяких держав, адже інтеграція не може відбуватися з країнами, які мають авторитарний або диктаторський стиль управління, закриту економіку та антиринкове і антидемократичне спрямування. Прикладом цього є такі країни, як Корейська Народно-Демократична Республіка, Туркменістан, російська федерація, Держава Лівія, Ісламська республіка Іран, Держава Еритрея та інші. В той же час, не звертаючи уваги на антиглобалізаційні країни, даний процес є невпинним.

Глобалізація є процесом суттєвих змін у світовій економіці, політиці, в інформаційній сфері, в галузі транспорту, у військовій сфері тощо. На думку автора, специфіка її сучасного етапу полягає, передусім, в тому, що це – багатоаспектний процес, який викликає кардинальні зміни не лише у всіх сферах людської діяльності, але й в способі життя людини. Головним фактором глобалізації являється те, що її реалізація, значною мірою, відбувається за ідеологією неолібералізму в економічній і політичній сферах. При цьому неоліберальні пакети політичних та економічних програм поступово трансформуються в нову ідеологію в якій поєднується неолібералізм і неоконсерватизм. Найяскравіше це проявляється в американській моделі геоекономіки і геополітики, в якій глобалізація постає як американізація світу, як домінування США в економічній, політичній, військовій, культурній і побутовій сферах [3, с.68].

Досліджуючи дане питання, автор публікації вважає, що політика США – це не є абсолютним показником глобалізації. Варто згадати, що в світі існує чимала кількість міжнародних організацій, які мають на меті економічну, культурну та політичну інтеграцію. Чудовими прикладами цих організацій є: Європейський Союз, Світова Організація Торгівлі, Організація Об'єднаних Націй, ЮНЕСКО, Азійсько-Тихоокеанське економічне співробітництво, Карибська співдружність, Транстихоокеанське партнерство.

До того ж, Україна не бажає відставати від світових тенденцій, тому активно рухається на шляху до вступу в ЄС, оновлюючи своє законодавство та впроваджує реформи задля інтеграції з даним потужним економічним блоком.

В табл. 1 відображено позитивні та негативні наслідки глобалізації.

Таблиця 1. Позитивні та негативні наслідки глобалізації.

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Сприяння міжнародному поділу праці і, як наслідок, поглиблення спеціалізації	Нерівномірний розподіл переваг між окремими країнами та галузями національної економіки
Зростання продуктивності праці внаслідок швидкого впровадження нових технологій та інновацій	Можливий спад індустріального розвитку окремих країн
Економія на масштабах виробництва	Загроза переходу контролю над економікою певної країни в інші руки
Вільна торгівля	Можливість дестабілізації фінансової сфери окремої країни за незалежними від неї причинам
Посилюється конкуренція, яка сприяє розвитку нових технологій і їхньому швидкому розповсюдженню	Можлива втрата національної ідентичності окремих країн, яка формувалася віками
Дає змогу мобілізувати більший обсяг фінансового капіталу з меншими затратами	Посилення технологічного відставання країн, що розвиваються
Швидке вирішення проблем у розвитку людства	Зростання заборгованості окремих країн міжнародним фінансовим організаціям

Джерело: згруповано автором на основі[4, с.23].

Таким чином, неможливо не помітити позитивні сторони глобалізаційних процесів, однак варто зауважити, що країнам, які розвиваються варто в першу чергу зосередитися на спеціалізації власного виробництва, проведенні протекціоністської політики (зважаючи на світові тенденції) та проведення економічних реформ задля посилення власних можливостей, приєднуючись до більш стрімкого процесу глобалізації, однак не втрачаючи власну економічну незалежність та культурну індивідуальність.

Отже, глобалізація – це ще один невпинний етап економічного розвитку людства. Без сумнівів, він має позитивні наслідки, однак, країнам,

що розвиваються варто якомога швидше здійснити власні економічні реформи та знайти власну національну економічну спеціалізацію задля зміцнення економіки, перед тим як приєднатися до більш стрімкого процесу світової інтеграції. Також варто зауважити, що нехтувати процесом глобалізації не варто, адже надмірна закритість економіки або надмірна протекціоністська політика призведе до зменшення економічного потенціалу і в майбутньому, залежності від інших країн, які зуміли успішно пройти цей етап.

Література:

1. Чешков М. А. Глобалізація: суть, нинішня фаза, перспективи // Pro et Contra. 1999. Т. 4, № 4. С. 114-127.
2. Одотюк І. В. Глобалізація і локалізація: від теорії до практики. Електронне фахове видання «Ефективна економіка». 2021. №11, с. 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2021/10.pdf (дата звернення: 18.09.2023)
3. Шайгородський Ю. Глобалізація: неминучість концептуальних змін. *Політичний менеджмент: наук. журнал.* 2012. № 3, с. 68. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/08/PM_54_63.pdf (дата звернення: 15.09.2023)
4. Бобир Н. В.. Глобалізація для України – нові можливості чи потенційні загрози. *Науково-практичний економічний журнал «Економічні студії».* 2018, с.23. URL:[http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/2\(20\)_2018.pdf](http://www.lef.lviv.ua/files/archive/journal/2018/2(20)_2018.pdf) (дата звернення: 16.09.2023)

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

М.І. Ігнатко, PhD, доцент кафедри
менеджменту, фінансів та інформаційних технологій

Карпатський університет
імені Августина Волошина, м. Ужгород

Інформатизація та діджиталізація виконують важливу роль у зміні звичайних способів спілкування і взаємодії, а також у впливі на діяльність установ і організацій, освітню, логістичну та підприємницьку сфери, методи ведення міжнародного бізнесу і багато іншого. Проте, найбільший вплив цифрових технологій спостерігається на бізнес-процеси компаній і змінює підприємницькі відносини [2]. Зазвичай, інноваційні ідеї у бізнесі включають в себе штучний інтелект, хмарні технології, мобільність, інтернет речей і т. д.

Цифрове середовище постійно змінюється і оновлюється, що ставить перед підприємцями завдання перегляду їхньої діяльності відповідно до очікувань мобільних та діджиталізованих споживачів.

На рисунку 1 наведено основні характеристики цифрового підприємництва.

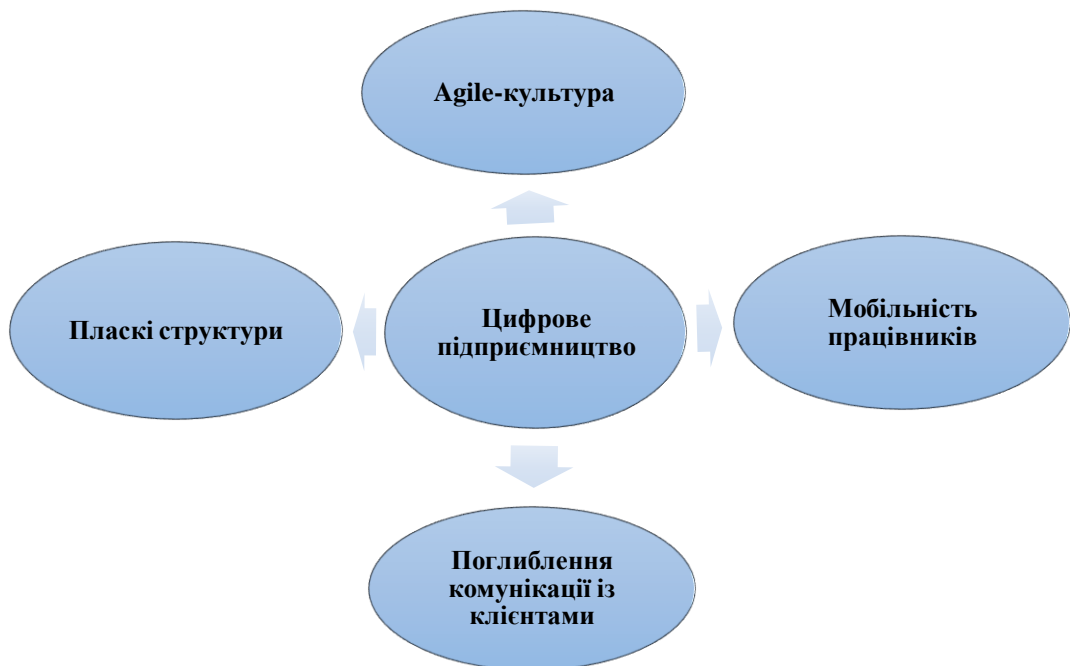

Рис.1 Основні ознаки цифрового підприємництва [5]

Як видно із рис.1, цифрове підприємництво вирізняється скороченням рівнів ієрархії до плоских структур; використанням agile-культури для досягнення загального результату; акцентуванням на мобільності та гнучкості працівників, готовності працювати віддалено, здатності виконувати роботу нового технологічного рівня; розумінням поведінки споживача [1].

Науковець О.М. Шульга виділяє різні напрями цифрового підприємництва залежно від типу наданого інформаційного продукту, а також розрізняє різні види електронної комерції у цифровому підприємницькому сегменті економіки:

1) Розробники: Це інтернет-компанії, які створюють різноманітні цифрові та програмні продукти.

2) Інтернет-магазини: Це компанії, що спеціалізуються на торгівлі в інтернеті.

3) Контент-компанії: Ці компанії надають клієнтам необхідну інформацію, дані та відомості.

4) Соціальні мережі: Інтернет-компанії, які створюють спільноти людей зі спільними інтересами в інтернеті.

У цифровому підприємницькому сегменті економіки виділяють такі види електронної комерції:

B2B (бізнес-бізнес): Ця модель передбачає взаємодію між підприємствами, коли одне підприємство працює з іншим.

B2C (бізнес-споживач): В цьому варіанті роздрібна торгівля відбувається через інтернет-магазини, інтернет-аукціони і т. д., коли підприємство продає товари або послуги споживачам через свій веб-сайт.

C2B (споживач-бізнес): У цій моделі користувач виступає як продавець, а бізнес є покупцем. Наприклад, користувач може продавати свої фотографії або інші послуги бізнесу через платформи.

C2C (споживач-споживач): Ця модель орієнтована на взаємодію між користувачами, які не є підприємцями. Наприклад, користувачі можуть обмінюватися товарами або послугами одне з одним через інтернет-платформи.

Це важливі концепції, які допомагають розуміти різноманітність цифрового підприємництва та електронної комерції.

У таблиці 1 наведено українські бізнес-моделі цифрового підприємництва.

Таблиця 1

Бізнес-моделі цифрового підприємництва України

Компанія	Модель доходу	Опис	Модель
OLX (гібридна) Ria.com Shafa.ua	Посередник або реклама	Платформа, на якій розміщують рекламу, оголошення	B2C B2B C2C
Prom.ua Bigl.ua Rozetka.ua privatmarket.ua	Посередник (комісія за транзакції)	Платформа, за допомогою якої відбувається комунікація між продавцями та покупцями,	B2C B2B

Shafa.ua(гібридна) Crafta.ua	Плата за використання платформи	здійснюються транзакції тощо	
Allo Foxtrot Comfy Метро Україна (www.metro.ua); Rozetka.ua (гібридний) LaModa	Торгівельна Рекламна	Платформи, через які відбувається продаж товарів від свого імені та за своїми цінами, які попередньо закуплені в різних виробників	B2C B2B
Uber.ua Uklon Dobovo.com Kabanchik.ua	Плата за використання платформи Підписки Посередник	Платформа, через яку відбувається комунікація між покупцями та продавцями послуг, які зазвичай короткострокові	B2C B2B C2C

Отже, українські суб'єкти цифрового підприємництва використовують різноманітні бізнес-моделі, а діяльність інтернет-компаній в основному зосереджується на наданні інформаційних продуктів, удосконаленні взаємодії користувачів за допомогою інтернету у вигляді нових застосунків, платформ тощо. Сучасний бізнес в Україні активно користується різноманітними інформаційними технологіями та електронними засобами для покращення ефективності та конкурентоспроможності. Ось деякі з цих технологій та практик:

Інформаційно-пошукові системи: Використовуються для збору та аналізу інформації з метою прийняття обґрунтованих рішень.

Розміщення реклами та продаж товарів в Інтернеті: Електронна комерція набула великого розвитку, і компанії активно використовують Інтернет для реклами та онлайн-продажів товарів та послуг.

Електронні платежі: Системи електронних платежів дозволяють зручно та безпечно здійснювати фінансові операції, включаючи оплату товарів і послуг.

Електронні тендери: Використовуються для проведення торгів та закупівель в електронній формі, що сприяє підвищенню прозорості та конкуренції.

Електронні карткові розрахунки: Ця практика включає в себе використання банківських карток для здійснення розрахунків, включаючи оплату праці.

Автоматизовані системи обліку заробітної плати та обліково-звітні процеси: Ці системи допомагають підприємствам ефективно вести облік фінансів та звітності.

Електронні системи охорони та пожежної безпеки: Використовуються для забезпечення безпеки приміщень та моніторингу потенційних небезпек.

Електронні системи збору інформації контрольно-вимірювальних пристроїв: Використовуються для збору та аналізу даних з різних вимірювальних пристроїв та датчиків.

Мобільний та селекторний зв'язок: Важливий для забезпечення комунікації та доступу до інформації в будь-якому місці і часі [6, с.6]

Ці технології допомагають підприємствам підвищити ефективність своєї діяльності, полегшити взаємодію з клієнтами та партнерами, а також забезпечити більшу прозорість та безпеку в операціях.

Варто відзначити, що цифрове підприємництво безпосередньо впливає на ринок праці. У дослідженні, проведеному науковцями Краус К.М., Краус Н.М., Марченко О.В., наведено професії майбутнього 2030 року, серед яких виокремлено: фахівець із кібербезпеки, етичний хакер, нейро-менеджер, менеджер подорожей у віртуальну реальність, cloud-архітектор, хірург по збільшенню пам'яті, радник з цифрових валют, дизайнер сміття [3].

Отже, перехід економіки до цифрової епохи кардинально впливає на підприємницьку діяльність та сприяє появі нових видів електронної комерції. Це спонукає підприємців переформувувати власний бізнес та «йти в ногу» із прогресивними споживачами.

Література:

1. Голіонко Н. Г. Актуальні проблеми цифрового підприємництва. Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Економічні науки. Випуск 14 / за ред. Ящишиної І.В. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. – С. 192- 196.
2. Ігнатко М.І., Ігнатко Я.В. Діджиталізація як інноваційний механізм управління місцевими фінансами. *Фінансові інструменти сталого розвитку економіки*: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції (12 травня 2022 р.). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2022. – 467 с.
3. Краус К.М., Краус Н.М., Марченко О.В. Цифрові професії майбутнього: на які зміни чекати людському капіталу в умовах становлення соціального підприємництва? *Innovation and Sustainability*. № 1. 2022. С. 53-64.
4. Шульга О.М. Розвиток бізнес-моделей цифрового підприємництва. *Стратегія економічного розвитку України*. № 48. 2021. С. 48-55.
5. Ігнатко М.І., Галас Ю.І., Ісопенко Г.М. Цифрове підприємництво: ознаки та особливості// Слобожанські наукові читання: соціально-економічні та гуманітарноправові виміри: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 15-16 листопада 2022 року: Харків:НТУ «ХП», 2022. С.9-13.
6. Краус К.М., Краус Н.М., Осецький В.Л. Цифрове підприємництво в умовах динамічності глобального середовища і поглиблення його віртуалізації.

РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Я.В. Ігнатко , старший викладач кафедри
менеджменту, фінансів та інформаційних технологій

Карпатський університет
імені Августина Волошина, м. Ужгород

Війна в Україні має серйозний негативний вплив на бізнес. Економіка стала більш нестабільною, курс валюти зріс, а з ним - інфляція. Багато компаній були змушені змінити свою цінову політику та переглянути свою бізнес-модель. Зв'язки з клієнтами та партнерами також були порушені, але деякі компанії змогли зміцнити свої стосунки з ними. Низка компаній була змушена евакуюватися із зони бойових дій. На додаток до значного зниження добробуту та зростання цін, з початком війни бізнес фактично втратив можливість вести зовнішньоекономічну діяльність.

Чинники негативного впливу війни на українську економіку відображено на рисунку 1.

Рис.1 Головні перешкоди на шляху відновлення бізнесу під час війни [5]

Отже, основними перешкодами, з якими стикається український бізнес в контексті війни, є:

Збитки виробничих потужностей: Втрата виробничих підприємств та обладнання створює значні труднощі для відновлення виробництва та забезпечення національних потреб.

Валютні надходження: Блокування експорту агропромислової продукції та інших товарів може призвести до недоотримання валютних коштів та порушити платіжний баланс країни.

Безробіття та міграція населення: Збільшення безробіття та масова міграція населення можуть призвести до втрати кваліфікованих спеціалістів та обмеження доступу до робочої сили для підприємств.

Зниження інвестицій: Військові конфлікти створюють невпевненість серед інвесторів та можуть зменшити привабливість країни для іноземних інвестицій.

Збільшення витрат на безпеку: Підприємства можуть бути змушені збільшити витрати на забезпечення безпеки працівників та виробничих об'єктів.

Порушення логістичних ланцюгів: Війна може призвести до порушення логістичних ланцюгів постачання товарів та послуг, що може вплинути на ефективність бізнесу.

Ризик недостатньої підтримки від держави: Умови військового конфлікту можуть ускладнити можливість підтримки та захисту бізнесу з боку держави.

Для подолання цих перешкод і відновлення економіки України потрібні комплексні заходи, включаючи міжнародну підтримку, стратегічне планування та інвестиційну політику. Також важливо розвивати інноваційні галузі та сприяти росту конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Сучасні виклики, зокрема війна, можуть стати стимулом для інновацій та розвитку економіки України. Країна має можливість переглянути свої стратегії та ресурси, щоб забезпечити стійкість та зростання в умовах військового конфлікту. Деякі ключові аспекти цього процесу включають:

1. Розвиток інновацій: Війна може спонукати бізнес до впровадження інновацій та вдосконалення продуктів і послуг. Пошук нових рішень може підвищити конкурентоспроможність компаній та сприяти їх виживанню.

2. Залучення інвестицій: Залучення інвестицій може допомогти відновленню економіки. Україна може привернути інвесторів, які зацікавлені в розвитку нових галузей та технологій, що підтримують національну обороноздатність.

3. Цифрова трансформація: Важливим аспектом є цифрова трансформація бізнесу та суспільства. Застосування сучасних технологій може підвищити ефективність та конкурентоспроможність компаній.

4. Державна підтримка: Для успішної адаптації бізнесу до умов війни важлива роль державної підтримки. Створення спеціальних програм та заходів може допомогти підприємствам в цей непростий період. На думку Валентини Сахно, керівниці KSE Graduate Business School, бізнесу зараз необхідна податкова та ресурсна державна підтримка, особливо це стосується підприємств у регіонах активного ведення бойових дій та у тих галузях, де криза найбільш гостра. На нові виклики необхідно реагувати оперативно, адже економічна ситуація змінюється динамічно і наявні механізми підтримки не завжди вирішують усі проблеми [4].

5. Локальний розвиток: Збереження робочих місць та підтримка підприємств у регіонах активного ведення бойових дій важливі для збалансованого розвитку країни. Задля збереження робочих місць бізнесмени намагаються втекти від війни: чимало перемістили свій бізнес у безпечні куточки України, хтось переїхав за кордон. Після повномасштабного вторгнення тільки 22% представників українського бізнесу змогли працювати. 51% представників бізнесу працюють лише частково, 19% – повністю припинили свою діяльність, а 6% – започаткували новий бізнес під час війни. 48% опитаних представників бізнесу вважають, що їм не потрібно переносити свій бізнес і працюють зараз там, де вони працювали до війни. 12% ствердили, що відбулося повне або часткове переміщення їх бізнесу, і лише 20%, що зараз тільки пере-бувають на стадії переміщення. 18% опитаних представників бізнесу потребують і планують переїхати, але ще не зробили цього. Тобто близько половини усіх представників українського бізнесу вже перемістилися або планують переїзд і готують до цього свій бізнес [7].

6. Подолання складнощів: Бізнесу слід реагувати оперативно на зміни в економічній ситуації та шукати нові можливості та стратегії для подолання викликів.

7. Міжнародна співпраця: Україна може активно співпрацювати з міжнародними партнерами для залучення фінансової підтримки та технічної допомоги в процесі відновлення економіки.

Зазначені заходи та напрями розвитку можуть допомогти Україні зберегти та зміцнити свою економіку в умовах війни та підготувати ґрунт для майбутнього росту та розвитку.

Література:

1. Данилишин Б. Про роль національної науки у відродженні України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/515894_pro_rol_natsionalnoi_nauki.html

2. Ігнатко М. І., Ігнатко Я. В., Ігнатко М. Ю., Галас Ю. І. (2022). Зарубіжний досвід формування моделі управління розвитком бізнесу в умовах інноваційної економіки. Економічні горизонти, (3 (21)), 32-40.

3. Огляд заходів цифрової трансформації економіки України в умовах воєнного стану (червень 2022 р.). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-zakhodiv-tsyfrovoyi-transformatsiyi-ekonomiky-ukrayiny->

4. Офіційний сайт інформаційного агентства «УНІАН». URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/dopomoga-ukrajincyam-pid-chas-viyni-2022-yak-derzhava-mozhe-stimulyuvati-rozvitok-biznesu-novini-ukrajina-11953230.html>

5. Стан та потреби бізнесу в умовах війни: вересень, 2022. URL: <https://cid.center/state-and-needs-of-business-in-war-september-2022/>

6. Цифровізація бізнесу: як зростати в умовах війни. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/iniciativi/business-digitization-v-umovakh>.

7. Юрченко О., Чернишова О., Стойка І. (2022). Digital-трансформація бізнесу в умовах війни. Економіка та суспільство, (40). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-29>

ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ЗМІНИ СТРУКТУРИ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ

М.Ю. Калашник, студентка

Науковий керівник: Н.Б. Решетняк, доцент

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Вимушена зовнішня та внутрішня міграція українців через війну впливає як позитивно, так і негативно на зміни структури робочої сили в Україні, адже людський капітал є найважливішим фактором розвитку держави.

По-перше, серед негативних аспектів міграції потрібно виділити втрати людського капіталу та відтік кваліфікованої робочої сили, що створює дефіцит висококваліфікованих робітників. Вторгнення агресора на територію України та повномасштабні воєнні дії, які почалися 24 лютого 2022 року, змусили мільйони українців покинути свої домівки, більша частина яких шукала притулок у країнах Євросоюзу. За даними УВКБ ООН, станом на 12 вересня 2023 року за кордоном (не враховуючи росію та білорусь) перебуває 5 830 500 українців, 1 072 705 з яких зареєстровані у Німеччині, 958 120- у Польщі та 368 162- у Чехії. Також багато українців вирішили не покидати країну, тому, за даними Міністерства соціальної політики, станом на початок червня 2023 року, загальна кількість внутрішньо-переміщених осіб становить 4,8 млн.

Еміграція широких верств населення формує значні ризики для результативності соціально-економічних і суспільно-політичних трансформацій. Особливого значення набуває такий процес, як «відтік мізків» («brain drain»), який визначається переміщенням вчених, представників творчої інтелігенції та студентів, які мають намір здобути

освіту в європейських ВНЗ та надалі працювати в інститутах розвинених країн. Згідно з даними дослідження УВКБ ООН, станом на вересень 2022 року, переважна більшість українських біженців за кордоном мають дипломи магістрів в освітній сфері та дипломи про повну професійно-технічну освіту. Загалом серед усіх біженців, станом на травень 2023 року, близько 32% українців знайшли роботу, 34% з яких - за спеціальністю.

Всередині країни посилюється диспропорція між попитом та пропозицією робочої сили. Українці зі статусом ВПО - переважно громадяни східних та південних областей країни, що спричинено активними бойовими діями саме на цих напрямках. На Сході України зосереджена велика кількість промисловості, у порівнянні з районами міграції, і структура зайнятості була спрямована саме на цей напрямок. Внутрішні мігранти залишилися без роботи і не мають можливості працевлаштуватися за спеціальністю через відсутність даної сфери в центральній та західній областях країни.

По-друге, через міграцію українців знижується продуктивність праці та наповнення бюджетів різних рівнів, зростають потреби соціального захисту при зменшенні ресурсних надходжень.

Також, відтік робочої сили впливає на інституційну та макроекономічну спроможність країни через погіршення якості роботи державних установ (частина кваліфікованих держслужбовців виїхала за кордон). Вимушений перерозподіл фінансування сфер, пов'язаних з людським капіталом. Погіршення демографічної структури внаслідок еміграції, що передбачає втрату молоді та зростання частки людей літнього віку, означає необхідність збільшення витрат на програми соціальної допомоги - пенсії, з одночасним зниженням видатків на освіту.

Однак позитивні наслідки міграції українців також є. Серед них можна виділити зростання заробітної плати, що зумовлено нестачею кваліфікованої робочої сили в умовах потреб та заходами стимулювання або

прискорення економічного зростання. В результаті чого відбувається підвищення добробуту в країні навіть за умови втрати робочої сили.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна зробити висновок, що вторгнення агресора на територію України спричинило як зовнішню, так і внутрішню міграцію українців, що безумовно впливає на зміни структури робочої сили. Міграція студентів, молодих фахівців та спеціалістів зумовлює відтік кваліфікованої робочої сили та формує ризики для соціально-економічних трансформацій українського суспільства. З іншого боку, нестачею робочої сили зумовлено зростання заробітних плат в певних сферах, і як наслідок - підвищення добробуту в країні.

ЗАДАЧА ПРОГНОЗУВАННЯ РЯДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ НА БАЗІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ З ДОНАВЧАННЯМ

В.В. Кінда, здобувач ступеня PhD

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне

Проблема прогнозування часових рядів являється однією із найважливіших задач в різних сферах діяльності — бізнесі, науці, економіці, медицині і тд. При цьому особливий інтерес становлять ряди, що пов'язані із економічними процесами, що містять детерміновану та стохастичну компоненти. До них можна віднести фінансові часові ряди, що описують процеси котирування віртуальних та фіатних валют на біржах, індексах фондових ринків тощо. Розуміння структури та природи процесів дозволяє краще виявити приховані закономірності, тренд, сезонності та впливи зовнішніх допоміжних факторів. Це, в свою чергу, дає можливість будувати адекватні моделі, які дають змогу робити якісні прогнози.

В нашому випадку в якості бази для роботи із часовими рядами було використано теорію нечітких множин [1]. Пізніше вагомий внесок в дослідженні даної задачі прогнозування внесли [2-7]. Власне, якість роботи власної моделі порівнюється за вибраними метриками MSE, AFER та MAPE із моделями запропонованими [2-7].

В даній роботі запропонована модифікація методу Стівенсона Портера шляхом використання скінченних різниць вищих порядків. Фізичний зміст першого порядку відповідає швидкості, а другого — прискоренню. Тому саме їх дослідження та порівняння із вже існуючими методами і модифікаціями становить суттєвий інтерес та значимість. Пропонується застосовувати скінченні різниці другого роду для побудови універсальної множини[6], що в свою чергу дає якісний числовий прогноз.

В роботі[6] дефазифікація нечітких множин проходить алгоритмічно, що не завжди дозволяє врахувати динаміку та поведження часового ряду. Пропонується вибирати значення параметрів методом оптимізації шляхом поділу стандартної вибірки на тестову та перевірочну. Такий підхід дає більш якісний прогноз в порівнянні із звичайним модифікованим алгоритмом за всіма критеріями.

Для апробації одержаної моделі було обрано набір даних вартості акцій компанії Apple на фондовому ринку в період із 01.01.2015-01.06.2015. Навчальна та перевірочна вибірки розбивались у співвідношенні 80% : 20%. Результати роботи моделей на даному наборі даних приведені в табл. 1.

Таблиця 1. Порівняльна таблиця результатів прогнозних моделей

Year	Song Chissom [7]	Song Chissom [8]	Jilani Burney [3]	Jilani Burney & Ardil [4]	Jilani Burney & Ardil [5]	Steven son & Porter [6]	Proposed Method	Proposed Method With optimisation
MSE	775687.00	407507.00	82269.00	227194.00	41426.00	21575.00	13037.89	10391.33
AFER	4.38	3.11	1.41	2.39	1.02	0.57	0.54	0.49
MAPE	26.24	44.60	5.25	8.43	3.06	1.32	0.79	0.73

Подальші дослідження полягають в побудові алгоритму нечіткого прогнозування для мультिवаріантних часових рядів та застосування відповідних алгоритмів для скінченних різниць вищих порядків для одноваріантного ряду.

Література:

1. L. A. Zadeh. Fuzzy sets. *Information and control*, vol. 8 (1965), pp. 338–353.

2. Stevenson M, J. E. Porter. Fuzzy time series forecasting using percentage change as the universe of discourse. Proceedings of World Academy of Science, Engineering and Technology. 55: 154-157. 2009
3. T. A. Jilani, S. M. A. Burney, *M-factor high order fuzzy time series forecasting for road accident data*, In IEEE-IFSA 2007, World Congress, Cancun, Mexico, June 18-21, Forthcoming in Book series Advances in Soft Computing, Springer-Verlag, 2007.
4. T. A. Jilani, S. M. A. Burney, C. Ardil, Fuzzy Metric Approach for Fuzzy Time Series Forecasting based on Frequency Density Based Partitioning, Proceedings of World Academy of Science, Engineering and Technology, Vol. 23, pp.333-338., 2007.
5. T. A. Jilani, S. M. A. Burney, C. Ardil, Multivariate high order fuzzy time series forecasting for car road accidents, International Journal of Computational Intelligence, Vol. 4, No. 1, pp.15-20., 2007.
6. Stevenson M, J. E. Porter. Fuzzy time series forecasting using percentage change as the universe of discourse. Proceedings of World Academy of Science, Engineering and Technology. 55: 154-157. 2009
7. Q. Song, B. S. Chissom, Forecasting enrollments with fuzzy time series *Part I*, Fuzzy Sets and Systems, 54: 1-9.
8. Q. Song, B. S. Chissom, *Forecasting enrollments with fuzzy time series: Part II*, Fuzzy Sets and Systems, Vol. 62: pp. 1-8, 1994.

THE USE OF STANDARDS IN THE CONFECTIONERY INDUSTRY AS A FACTOR OF THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

M. Kirilina, Senior Lecturer

A. Rakhimi, student

Language Consultant: T. Karavaeva, PhD in Linguistics,

Assoc. Prof

Odesa I. I. Mechnikov National University

Due to scientific and technical progress, digitalization and computerization, the world is rapidly transforming and this process cannot be stopped. In this context, standardization plays an important role as a unique type of social activity that combines technical, economic, environmental, legal, scientific, political and informational aspects. Comprehensive standardization of raw materials, stuff and final goods is an important element in improving product's quality. This is especially important for the Ukrainian food industry enterprises, which have problems with innovative implementation, aging equipment and an imperfect legal framework.

Moreover, standardization allows food industry producers to manage consciously their economy and technical policy, achieving the release of competitive high quality products. Therefore, nowadays the issue of standardization is extremely relevant.

The following standards are used in the confectionery industry:

1. ISO 22000. It is aimed to establish criteria for a food safety management system. This standard includes the development and implementation of quality and safety control procedures in the food industry. The ISO 22000 is an international standard that covers all stages of the food chain, from the cultivation of raw materials to the sale of finished products [1, p.102].

2. Hazard Analysis and Critical Control Points (HACCP) is a method to reveal and reduce the risks of problems with safety of food products, including the confectionery industry.

The HACCP system is used to control various factors in the confectionery industry that can affect the quality and safety of food products. For instance, the temperature of melting and storing the chocolate, the content of sugar and other products, safety and hygiene productions [2, p.77].

3. The GMP (Good Manufacturing Practice) standard contains requirements for the organization and control of the production, including sanitary and hygienic requirements. In the confectionery industry, the GMP standard will be applied to control such processes as the selection of raw materials, storage, transportation, processing and packaging of products [2, p.78].

4. The FSSC 22000 standard (Food Safety System Certification 22000) is a certification program that covers requirements for food safety management systems. Also, it includes ISO 22000 and defines additional requirements for the production of specific food goods. FSSC 22000 is one of the most widely used standards in the world and can be applied in various industries, including the confectionery industry [3, p.59].

5. The BRC Global Standard for Food Safety is one of the most well-known certification programs that define requirements for the safety and quality of food products, including ones of the confectionery industry [1, p.103]. The standard contains detailed requirements for documentation, the maintenance of equipment and staff training.

Ukraine also has its own national standards that regulate the production of confectionery goods in the country. The most famous national standards of Ukraine, which are used by enterprises in the confectionery industry, are:

1. DSTU 4497:2005 "Confectionery. General technical conditions";
2. DSTU 4732:2007 "Chocolate and chocolate products";
3. DSTU 4696:2006 "Cookies and pastries for confectionery".

In addition, Ukraine has a number of other standards and regulatory documents that establish requirements for the quality and safety of food products, including confectionery ones. Such documents include, for example, sanitary rules and regulations developed by the Ministry of Health of Ukraine, as well as technical regulations.

The official documents that contain sanitary rules and regulations for the confectionery industry in Ukraine are:

1. Sanitary norms and rules "Production of confectionery products", approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine dated 19.05.1998 № 167. This document contains recommendations on the organization and provision of sanitary and epidemiological well-being during the confectionery production.

The production of confectionery goods is to take place in premises that meet the requirements of sanitary legislation, using the equipment that comply with the requirements of labor and hygiene protection.

Raw materials and other components of confectionery need to be of appropriate quality and safe for consumption.

All enterprise employees must maintain sanitary standards and regulations, including requirements for personal hygiene and clothing. Finished confectionery products have to be provided with packaging that protects them from contamination.

2. Sanitary norms and rules "Food products. Sanitary requirements for the operation of enterprises and installations", approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine dated July 2, 1998 № 200.

The document contains requirements for the conditions that must be ensured at enterprises, in particular for ventilation and heating, storm water and sewage systems, water supply, waste disposal and others.

3. Sanitary norms and rules "Preparation and use of raw milk and dairy products in the food industry", approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine dated 19.05.1998 № 168.

4. Sanitary norms and rules "Sanitary requirements for the quality of drinking water intended for the food production ", approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine dated 07.07.2010 № 428.

5. Sanitary norms and rules "Disinfection of surfaces, equipment, containers and equipment used in the food industry", approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine dated July 2, 1998 № 201.

There is a number of technical regulations in Ukraine that concern food products in general, as well as individual products of the confectionery industry. Some of them include:

- Technical regulation concerning the safety of food products;
- Technical regulation as for dairy products;
- Technical regulation concerning sugar;
- Technical regulation as for food additives.

All these technical regulations were developed according to European standards and are focused on ensuring the safety and quality of food products in Ukraine.

In the modern market economy, quality issues are one of the most important factors in raising the standard of living and the economic, social and environmental security. The competitiveness of enterprises in the confectionery industry is determined by their ability to compete on the market, satisfy consumer needs and ensure stable profitability.

Quality management standards play an important role in ensuring the competitiveness of enterprises in the confectionery industry. They help enterprises improve their production processes, ensure product quality and comply with food safety standards. It makes the products of the enterprises competitive on the market, increases the level of consumer confidence in the products and ensures their stable development [4].

In addition to this, the implementation of quality management standards helps to improve the efficiency of enterprises activities. Quality management

standards such as ISO 9001 help businesses optimize their processes and management systems. Hence, it leads to lower production costs and increasing productivity. Also, the implementation of quality management standards allows enterprises to effectively control product quality at each stage of production, which helps prevent defects and ensures high product quality. This allows enterprises to be more competitive on the market and able to produce goods at more attractive prices.

Thus, quality management standards become an important tool that contributes to ensuring the competitiveness of enterprises in the confectionery industry. They help enterprises improve the quality of their products, reduce costs and increase the efficiency of their activities.

In turn, it is necessary to emphasize that Ukrainian enterprises are facing certification problems due to the growth of competition on the national and international markets (Fig. 1).

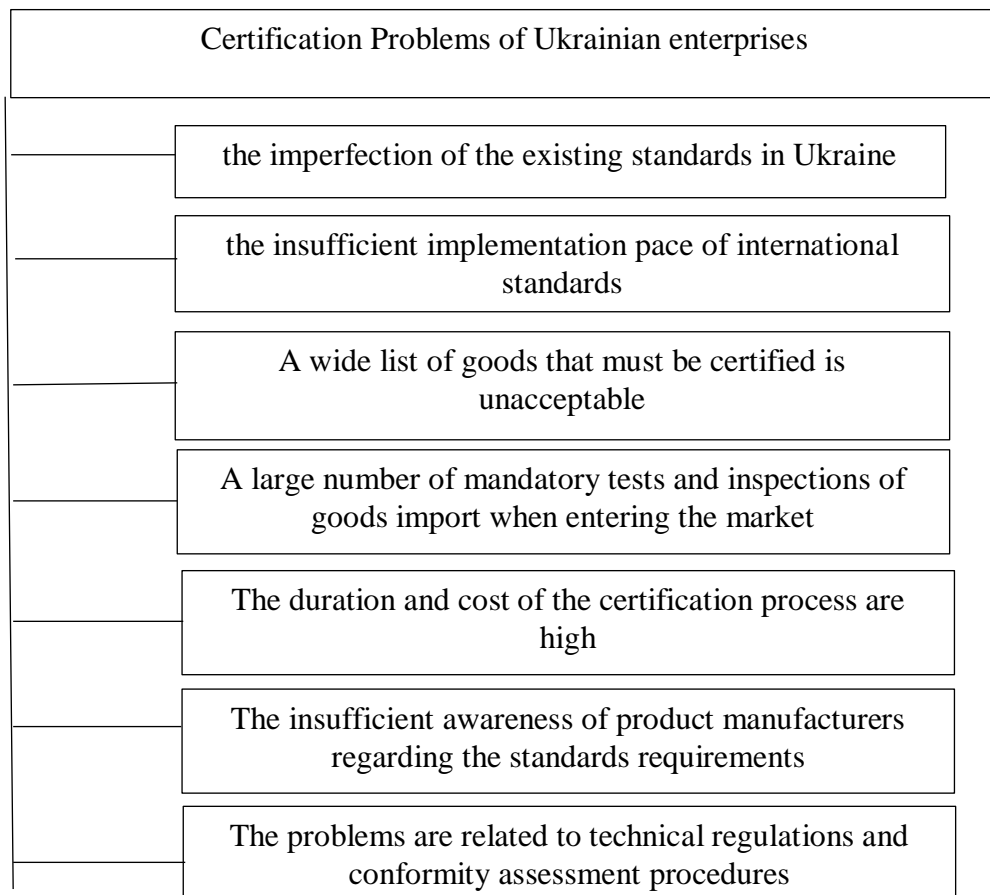

Fig.1. Certification Problems of Ukrainian enterprises

Source: compiled by the author on the basis of scientific literature [5,6]

In this regard, the active participation of the state in the formation of policies aimed at supporting the implementation of new food industry mechanisms is required. This will help ensure the high quality and safety of food products, as well as strengthen the competitiveness of Ukrainian producers on the international market.

To achieve this goal, it is necessary to make modern changes to the food safety system in Ukraine, which will allow to ensure safe advantages in this industry. These changes include:

- increasing consumer awareness of food products, which will contribute to increasing the reputation of product manufacturers;
- ensuring product safety and quality;
- provision of transparent information about the composition and ingredients of the product;
- increasing the competitiveness of domestic food products;
- increase in demand for products by improving quality, which will lead to an increase in the volume of production and sale of goods.

Special attention to these changes will allow to create a modern and effective food safety system that meets the consumers' needs and contributes to the development of the food industry in Ukraine.

On the basis of the conducted research, it can be concluded that in the modern conditions of the market economy, where the competition in the field of production and sale of goods, in particular food, is tough, the key factors are the quality and safety of these products. To achieve high product quality and, accordingly, ensure its competitiveness in the modern market, standardization is the most effective tool. It is important to understand that the food industry directly affects the quality of life of the population and requires state regulation. Currently,

in Ukraine, there is a particular deficiency in the approach of state policy to the sustainable development and efficiency of small and medium-sized enterprises in the food industry. That is why one of the most important tasks of the state policy regarding the implementation of the food safety system is to ensure the high quality of products.

References:

1. Hrymak E.R. Standardization of the food industry. Scientific results of 2021, LXXVI International Scientific and Practical Internet Conference. Odessa. 2021. Part 1. P.101-105.
2. Beskupska O.V. Certification and standardization of the Ukrainian food industry enterprises as a factor in increasing its competitiveness. 2015. Issue 11. Part 1. P. 76-79.
3. Harasym Y. Analysis of the national system of standardization and certification in the context of the association agreement between Ukraine and the EU. Foreign trade: economy, finance, law. 2015. № 3. P.58-65.
4. Zalyubinska L.M., Kirilina M.A. Intellectual capital and competitiveness of organizations. Management and administration in the conditions of countering hybrid threats to national security: Materials of the 2nd International Scientific and Practical Conference (Kyiv, December 7, 2021). K.: DUIT, KHNURE. 2021. 694 p. P. 84-86.
5. Zenkin M. A. Standardization, certification in production processes and the sphere of services: training. manual. Kyiv, Department, 2017. P. 326.
6. Romanova T.V., Voloshina O.A., Havrylenko O.O. Standardization of Ukrainian products when entering the European market. Global and national problems of the economy Mykolaiv National University named after V.O. Sukhomlynskyi. 2015. № 8. P.603-608.

УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМИ ЗМІНАМИ

Т.О.Кобєлева, д.е.н., професорка

С.Е.Кучіна, к.е.н., доцентка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Впровадження стратегічних змін в організації є надзвичайно складним завданням, яке, на нашу думку, обумовлено як мінімум двома причинами [1, 3].

По-перше, будь-які зміни в організації зустрічають опір з боку тієї частини співробітників, яка дотримується правила не порушувати стійке становище, якщо воно нікому не шкодить. При традиційних управлінських рішеннях вони відчують певну стабільність. І вони дуже сумніваються, що заплановані зміни (особливо стратегічні) в умовах їх існування не погіршать їх нинішнє становище.

По-друге, стратегічні зміни протягом досить тривалого часу, особливо на ранніх етапах їх впровадження, не приносять відчутних позитивних змін в поточне життя організації.

Процес реалізації стратегії розвитку промислових підприємств передбачає необхідні стратегічні зміни. Без них навіть ідеально спланована стратегія не принесе організації очікуваних позитивних результатів. Стратегічні зміни не є самоціллю. У реальному бізнесі є чимало прикладів успішних організацій, які довгий час явно не використовували стратегічне управління. Тому стоїть наукове завдання з'ясувати, чому все відбувається саме так [1-10].

З одного боку, стабільність бізнесу може означати вибір правильних стратегічних пріоритетів. При цьому вище керівництво тримає ці

пріоритети в голові, не обтяжуючи себе формулюванням місії, розробкою стратегічних планів і т. д. З іншого боку, не виключено, що тенденції змін зовнішнього середовища розвиваються за значний проміжок часу «на користь» організації.

Окремі співробітники і їх групи, зіткнувшись з фактом запланованих змін, стикаються з перспективами радикальної зміни усталених алгоритмів, неформальних комунікацій, поведінкових стереотипів. Неважко здогадатися, скільки з них відреагують на заклики неформальних лідерів чинити опір змінам. Якщо корпоративна культура організації характеризується високим ступенем дотримання принципу ієрархії, це певною мірою може пом'якшити активний опір змінам. Але такі ситуації швидше виняток, ніж правило. Тому при плануванні стратегічних змін ми пропонуємо вжити відповідних заходів, які враховують наслідки опору та сприяють їх нейтралізації. Інакше ефективність майбутніх стратегічних змін не буде високою. Відому зарубіжні вчені стверджують, що немає справи більш складнішої в проектуванні, більш сумнівної в успіху, більш небезпечної в реалізації, ніж введення нових інститутів (стратегічних змін). Адже в цьому випадку ворогами реформатора будуть всі, кому вигідні старі порядки, а в усіх інших він знайде тільки прохолодних захисників, які змогли б стати хорошими при новій системі.

Виходячи з цього пропонуємо в якості головної причини супротиву змінам егоїстичний інтерес, так як саме завдяки їй більшість співробітників чинять опір змінам на рівні організації [2, 5, 8]. Психологічно це пояснити нескладно: люди в першу чергу думають про власні інтереси, а не про інтереси організації. Така поведінка може привести до появи неформальних груп, які забезпечать організований опір змінам. Нерозуміння цілей стратегії, ймовірно, пов'язано з тим, що співробітники не здатні в повній мірі оцінити вплив реалізації стратегії. Адекватності цієї оцінки найчастіше заважає відсутність достатньої інформації про цілі стратегічних змін і

шляхи їх реалізації. Такий стан речей характерно для організацій, де ступінь довіри співробітників до дій керівників невисока.

Хоча кожна організація, керівництво якої прийняло рішення про стратегічні зміни, має свою специфіку, існує необхідність формування певною мірою універсальних методів подолання опору цим змінам. Пропонуємо використовувати наступні методи подолання опору змінам.

1. *Надання співробітникам інформації про майбутні зміни.* Сподіватися на залучення персоналу до впровадження змін неможливо без повного і скрупульозного донесення до співробітників всіх аспектів запланованих стратегічних змін. Тільки виявивши всі сумніви і питання, а потім давши на них задовольняють відповіді, керівник може сподіватися мінімізувати кількість «опонентів» і «небезпечних елементів» серед своїх підлеглих.

2. *Стимулювання залучення співробітників до змін.* Періодично робота будь-якого співробітника контролюється і оцінюється керівництвом. При правильному управлінні співробітник прекрасно знає критерії, за якими його будуть оцінювати. Тому, щоб подолати опір змінам, керівнику досить доповнити критерії оцінки параметрами, пов'язаними зі ступенем участі працівника в стратегічних змінах і з урахуванням діючої системи мотивації переконатися, що винагорода за результатами оцінки є значущим для працівника.

3. *Використання авторитету лідера.* Серед форм влади, використовуваних сучасним менеджером, влада експерта не втрачає своєї актуальності. Якщо співробітники вважають свого керівника хорошим стратегом, то вони можуть слідувати за ним, навіть не до кінця розуміючи наслідки змін, а просто довіряючи знанням і досвіду.

4. *Звернення до почуттів приналежності до організації.* Цей метод подолання опору змінам актуальний, якщо співробітники залучені в досягнення цілей організації. Персонал, який пропрацював в організації

тривалий час і позитивно налаштований до перспектив співпраці з організацією, може слідувати за менеджером-стратегом, усвідомлюючи користь пропонованих змін для його організації.

5. *Робота з неформальними лідерами противників змін.* Противники змін рідко протистоять їм поодиночі, зазвичай існують неформальні групи, які чинять опір змінам. Теорія організації рекомендує керівнику при існуючих фактах існування неформальної групи в надрах організації, яку він очолює, не ховати голову в пісок, а намагатися налагодити контакт з лідерами цієї групи і по можливості наблизити цілі неформальної групи до цілей організації. Це те, що менеджер-стратег повинен робити з лідерами, які виступають проти змін.

6. *Облік та врахування особистих причин поведінки персоналу.* Це найтонший із запропонованих інструментів залучення прихильників стратегічних змін. На відміну від інформування про зміни, ефективне використання цього фактору пов'язаного з хорошим розумінням керівником мотиваційної структури кожного підлеглого. Знаючи потреби, схильності і переваги тих, кого торкнулися зміни, керівник доводить своєму підлеглому, що між результатами змін і індивідуальними планами співробітника немає протиріч.

Література:

1. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

2. Kobieliava T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliava, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf
3. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобелєв В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.
4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелєва, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>
5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : твори 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>
6. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-*

ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

7. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>*

8. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>*

9. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>*

10. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р. Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ

А.Ю.Ковальчук д.ю.н, професор

Київський університет права НАН України, м. Київ

М. С Ковальчук, Аспірант

МАУП, м. Київ

Протягом усього розвитку України, як незалежної держави, вітчизняна економіка зазнавала певних змін і особливо в останні роки. Євроінтеграційний процес та вимоги, що ставились до України, як до майбутнього члена Європейського Союзу, відображались на економічній системі нашої Держави, впливаючи на сукупність усіх видів економічної діяльності людей у процесі їх взаємодії, що спрямована на виробництво, обмін, розподіл та споживання товарів. Особливо, корективи до функціонування економічної системи держави, а особливо фінансової, були внесені після початку збройної агресії і введенням у дію Указу Президента «Про введення воєнного стану в Україні» № 64/2022 від 24.02.2022 року [1], прийняття Закону України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» № 2102-ІХ від 24 лютого 2022 року [2]. Враховуючи положення Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII від 12 травня 2015 року: «Воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності

України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [3]. Такий виклик сучасній фінансовій системі, а точніше аспекту забезпечення її безпеки, вимагає перегляду теоретичних підходів забезпечення фінансово-економічної безпеки держави. Стратегії, концепції й побудовані раніше механізми забезпечення фінансово-економічної безпеки не передбачили наперед загроз, й викликів що нині реалізувалися. Це й призвело до негативних наслідків, що фактично зруйнували соціальну, культурну й наукову сфери. Будь-які реформи, необхідні для ствердження суверенітету та демократії держави мають забезпечуватися фінансами. Навіть забезпечення дієвості та успішної протидії загрозам національної безпеки взагалі неможливе без збалансування фінансових надходжень та витрат держави на підтримання належного рівня функціонування держави. На жаль, іншим негативним чинником є той факт, що усі зміни, які відбуваються, здійснюються на тлі недостатньо ефективного державного управління, що значною мірою є наслідком безгосподарності, злочинної недбалості як керівників держави, так і створення недостатньо ефективного механізму управління економічними процесами та взаємодії державних органів, особливо за умови не налагодженої співпраці з громадянами. Така інституційна розрізненість не знаходить громадянської підтримки і знову повертає державний механізм у бік командно-адміністративної системи управління.

В Україні нині відбувається стрімка зміна національного законодавства з фінансових питань. Національним банком України запропонована «Стратегія розвитку економіки України» яка передбачає, як короткострокові заходи, що спрямовані на забезпечення стабільності, недопущення погіршення ситуації у фінансовому секторі та економіці загалом, та на середньострокові – такі, що стануть основою майбутнього

відновлення та зростання економіки [4]. Реалізація стратегії буде здійснюватися за п'ятьма цілями: **Стійка гривня**, а саме розробка стратегії повернення до інфляційного таргетування, валютної лібералізації та переходу до гнучкого обмінного курсу; поступове ослаблення та зняття валютних обмежень; поступовий перехід до гнучкості обмінного курсу; повернення фокусу монетарної політики на інфляцію. **Фінансова стабільність**: збалансоване регулювання та нагляд, спрямовані на розвиток; стійка і здатна банківська система; страховий ринок готовий підтримувати відновлення; небанківський фінансовий і платіжний ринок – прозорий і технологічний; надійна і стійка інфраструктура фінансового ринку. **Фінансова система працює на відновлення країни**: відповідальний фінансовий ринок; розвинений кредитний ринок; розвинений ринок страхових послуг; розвинена інфраструктура ринків капіталу; фінансово грамотне населення та підприємці. **Сучасні фінансові послуги**: фінансовий ринок - цифрова фортеця; Power banking 2.0 – відновлення інфраструктури на деокупованих територіях; технологічний розвиток фінансового ринку; стійкість, ефективність та клієнтоорієнтованість готівкового обігу; віртуальні активи та цифрові гроші НБУ – чітке регулювання для забезпечення монетарного суверенітету; цифрові фінансові послуги – частина цифрової крани. Ефективний центральний банк: голос НБУ – посилення комунікацій регулятора; розвиток інституційних відносин зі стейкхолдерами; міжнародне співробітництво та обмін експертизою; європейська інтеграція фінансового сектору; ефективна операційна діяльність; цифрова трансформація НБУ; людський капітал – основний актив НБУ [5]. Ефективність таких кроків буде видно згодом. Зараз же, слід проаналізувати існуючу нормативно правову базу з питань забезпечення фінансово-економічної безпеки, внести пропозиції й корективи з метою ефективного виконання запропонованої Стратегії. На сучасному етапі розвитку Україна віднаходить шляхи для всебічної інтенсифікації ринкових

форм господарювання й одночасно використовує основні елементи змішаної економіки. Все це створює передумови для віри у те, що через негаразди та помилки Україна все ж посяде своє місце серед інших членів Європейського Союзу і відповідатиме їх економічній концепції.

Література:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указу Президента № 64/2022 від 24.02.2022 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>

2. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні. Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>

3. Про правовий режим воєнного стану Закон України № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Олена Коваленко (2023). НБУ оприлюднив нову Стратегію розвитку економіки України // УНІАН. Інформаційна агентство. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/strukturni-mayaki-mvf-oprilyudneno-strategiyu-rozvitku-ekonomiki-ukrajini-12375645.html>

5. Олена Коваленко (2023). П'ять головних цілей: Нацбанк презентував нову стратегію // УНІАН. Інформаційна агентство. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/nova-strategiya-nbu-regulyator-ozvuchiv-spisok-novih-ciley-12266244.html>

РОЗРОБКА КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

С.А.Косенко, студентка

Науковий керівник:

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Теорія маркетингу у своєму розвитку спирається на комплекс маркетингу, і сучасні автори роблять свій внесок у розвиток цієї теорії [1-10]. Існує безліч традиційних та сучасних теорій у галузі комплексу маркетингу, як універсальних, так і націлених на певні галузі діяльності підприємств. Комплекс маркетингу або маркетинг-мікс (marketing-mix) це набір піддаються контролю змінних факторів маркетингу, сукупність яких фірма використовує в прагненні викликати бажану реакцію у відповідь з боку цільового ринку.

Комплекс маркетингу допомагає підвищити ефективність роботи компанії та задовольнити потреби цільової аудиторії. Для результативного просування над ринком важливо розробити стратегію і створити докладний маркетинговий план вирішення поставлених завдань. Нами визначено найбільш важливі цілі, які можна досягти за допомогою комплексу маркетингу [1,4, 8].

Збільшення продажів. За допомогою інструментів комплексу маркетингу бренди вибудовують нові канали збуту, розробляють програми лояльності, підвищують пізнаваність. Зростання продажів збільшує прибуток промислового підприємства та зміцнює його конкурентні позиції на ринку.

Збільшення задоволеності покупців. За допомогою комплексу маркетингу компанії задовольняють потреби та бажання цільової аудиторії. Це збільшує лояльність клієнтів, а також підвищує рівень утримання та розвитку своїх ринкових сегментів.

Побудова позитивного іміджу підприємства. За допомогою маркетингу та інших ринково орієнтованих інструментів промислові підприємства збільшують впізнаваність свого бренду, завойовують розташування цільової аудиторії та зміцнюють репутацію.

Оптимізація бізнес-процесів. Якісне управління процесами допомагає відстежувати результативність, контролювати швидкість та якість роботи, покращувати маркетингову стратегію.

Маркетинговий комплекс підприємства є основою всієї системи маркетингу і управління комплексом маркетингу стає основним завданням для досягнення успіху на ринку. Але система управління комплексним маркетингом універсальна не для всіх підприємств. Саме тому, щоб випередити конкурентів, необхідно шукати нові підходи до аналізу і вдосконалення комплексу маркетингу підприємства. Маркетингова діяльність в сучасних умовах повинна швидко і гнучко реагувати на постійні зміни навколишнього ринкового середовища.

Особливу увагу слід приділити дослідженню сакральної проблеми адаптації використання маркетингових інструментів в умовах різних видів ринку, в тому числі промислової продукції. Проблема вдосконалення комплексу маркетингу підприємства полягає в тому, що сучасна економіка має значну динаміку турбулентного розвитку. Кожному підприємству необхідно знати, яку продукцію, в якому обсязі, де, коли і за якими цінами необхідно випускати [2, 4, 9]. Кожне підприємство має бути орієнтованим на споживача. Для ефективної розробки комплексу маркетингу потрібно вивчати попит на продукцію, ринки його збуту, їх ємності, реальні і потенційні конкуренти. За допомогою маркетингових заходів відбувається

постійний пошук нових ринків, споживачів, нових видів товарів і послуг, які допомагають забезпечити підприємству найвищий рівень прибутку. Комплекс маркетингу виступає інструментом регулювання виробництва і реалізації продукції. Комплекс маркетингу є однією з основоположних категорій маркетингу - тимчасовий маркетинг. Відповідно до найбільш поширеного трактування, комплекс маркетингу (маркетинг-мікс) являє собою сукупність маркетингових інструментів, певна структура яких забезпечує досягнення мети і вирішення маркетингових завдань [2, 10]. В умовах переходу України до відкритої ринкової економіки боротьба за споживача на внутрішньому і зовнішньому ринках вимагає створення і виробництва дійсно конкурентоспроможних товарів. Підприємницька діяльність ефективна тоді, коли вироблений товар знаходить попит на ринку, а задоволення певних потреб покупців за рахунок покупки цього товару приносить прибуток [7].

Отже, комплексу маркетингу передують маркетингове дослідження, показує, по-перше, необхідний обсяг виробництва по відношенню до його якості, асортименту і структури життєвого циклу з метою повного задоволення потреб споживачів; по-друге, ціноутворення відповідно до платоспроможності покупців; по-третє, розподіл товару з позиції його руху від виробника до покупців для зручної реалізації процесу купівлі-продажу; по-четверте, маркетингова комунікація щодо впливу на покупця як умови гарантованого продажу і доходу і прибутку. Розширення контингенту покупців передбачає використання штучного інтелекту, який визначає оптимальний асортимент товарів за спеціальним алгоритмом. У дистрибуції слід очікувати збільшення обсягів інтернет-шопінгу, який здійснюється на основі реалізації продукції через інтернет. Аналітичні програми для продажів асортиментних позицій дозволяють автоматично виставляти цінові параметри відповідно до ринкового попиту.

Актуальність дослідження розвитку комплексу маркетингу підприємства пояснюється необхідністю дотримання економічними суб'єктами принципу комплексності як об'єктивної умови досягнення соціально-економічних цілей. Адаже в умовах посилення ринкової конкуренції тільки обов'язкове виконання комплексу послідовних маркетингових дій забезпечує досягнення заздалегідь запланованого рекламного ролика. Як підсумок, важливо відзначити, що це не так. Окремі маркетингові заходи, які не блякнуть і не узгоджені між собою, викликають скорочення частки ринку, втрати споживачів і служать фактором банкрутства підприємств. Сьогодні, в умовах важкої економічної стагнації, збереження ринкових позицій і виживання на ринку - це перші виклики, що стоять перед підприємствами. Перше, до чого варто звернутися в такій ситуації - це маркетингова політика компанії. Виробництво нової продукції, встановлення цінової політики, системи розподілу, стимулювання збуту, все це зараз контролюється відповідно до маркетингової стратегії підприємства.

Література:

1. Перерва П.Г., Кобелєва Т.О., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобелєв В.М. Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.
2. Kobieliava T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliava, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf
3. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* 2023. №

1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелєва, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobielieva // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВСТАВНОСТІ ОНЛАЙН І ОФЛАЙН БІЗНЕСУ

К. В. Крейдун, мол. бакалавр
Наук. кер. Н. Б. Решетняк, доцентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Зовнішнє середовище постійно змінюється. І важливою умовою існування будь-якого бізнесу є вміння враховувати ці зміни. Новим полем для ведення бізнесу став інтернет. З'явилося таке поняття, як онлайн бізнес. Онлайн бізнес — це підприємницька діяльність з продажу товарів, послуг (онлайн освіта, створення і ведення блогів тощо).

Поряд із офлайн бізнесом почав виникати і розвиватися онлайн бізнес. Він почав швидко набирати обертів, залучаючи все більше нових користувачів. У цей час офлайн бізнес теж розвивався, але значно повільніше. Наразі ці два види бізнесу співіснують, іноді конкуруючи, а іноді співпрацюючи між собою. Кожен із них має свої плюси і мінуси.

Варто, мабуть розпочати із переваг «традиційного» офлайн бізнесу.

По-перше, не всі види бізнесу можуть працювати онлайн. Будь-яка діяльність, яка вимагає постійної фізичної присутності людини, не має можливості функціонувати у дистанційному режимі. Наприклад, промислове виробництво не може бути налагоджене без реальної діяльності працівників. І це стосується не тільки виробництва товарів, а й багатьох видів сфери послуг (кав'ярні, майстерні з ремонту техніки і т.п.). По-друге, є ще достатньо велика кількість людей, які з тих чи інших причин не мають доступу до інтернету. Тому послуги офлайн – це єдиний для них варіант. По-третє, населення більше довіряє офлайн бізнесу. Люди бояться бути

ошуканими, тому онлайн бізнес часто може викликати недовіру. Особливо якщо це стосується великої суми грошей. Офлайн бізнес значно знижує ризики. Наприклад, покупець може ретельно оглянути товар, переконатися в його якості, перш ніж платити за нього гроші. Та і повернути неякісний товар набагато простіше. До переваг слід також віднести можливість відразу купити товар (наприклад, терміново купити подарунок), а не чекати тривалий час його доставки.

Недоліками офлайн бізнесу можуть бути значні витрати на утримання приміщення: оренда, комунальні платежі, склади, іноді місця для паркування. Також потрібно турбуватися про безпеку. Різні системи захисту, страхування можуть стати дорогим, але необхідним помічником для попередження крадіжок або у інших непередбачуваних обставинах. Тому офлайн бізнес вимагає значних початкових інвестицій. Недоліком також є те, що офлайн бізнес залежить від місця розташування. Адже наявність потенційних споживачів і конкурентів є ключовим фактором в прибутковості цього виду бізнесу.

У цьому аспекті онлайн бізнес має значні переваги.

По-перше, для його відкриття не потрібні дуже великі початкові інвестиції. По-друге, на безпеку також не потрібно витратити так багато, адже необхідно всього лише захиститися від хакерських атак. Іншою суттєвою перевагою онлайн бізнесу є те, що працівники можуть виконувати роботу в зручному для себе місці. Вони не витрачають час і кошти на шлях до роботи і у зворотному напрямку. Це позитивно впливає на їхній бюджет і на продуктивність праці. Також онлайн бізнес може працювати за графіком, зручним для споживачів. Офлайн бізнес зазвичай працює за сталим графіком, що для споживачів не завжди зручно. Наприклад, якщо людина працює із десятої ранку до шостої години вечора, то вона не зможе придбати товари в магазині, який працює за таким самим графіком. Тому особа скоріше здійснить покупку в інтернеті, ніж буде йти з роботи раніше.

Деяким магазинам, які мають досить специфічні товари, краще працювати онлайн, адже попит на ці товари може бути великим, але в різних куточках країни або навіть світу. Тому тримати офлайн магазин може бути затратно, прибуток не компенсуватиме витрат. І у таких випадках онлайн бізнес приходить на допомогу. Величезною перевагою онлайн бізнесу є не такі великі матеріальні збитки, в порівнянні із офлайн бізнесом, у випадку невдачі. Враховуючи постійне зростання часу, який проводять користувачі в інтернеті, зростає швидкість взаємодії представників бізнесу з клієнтами.

Але є декілька питань, які хвилюють споживачів в онлайн бізнесі: немає впевненості, що бізнес справді існує; сумніви щодо коректної ціни за товар; покупці не можуть оглянути товар перед покупкою; сумніви, що продавець дійсно поверне гроші, якщо покупець буде незадоволений товаром, або з покупця не будуть стягнуті додаткові кошти.

Довіру споживачів можна здобути, якщо: надавати повну інформацію про підприємство (реєстраційні дані компанії, контактні дані, адреси); надавати інформацію про власників бізнесу та персоналу, їх професійні здобутки; створити умови для використання сторонніх процесів обробки платежів (PayPal, WebMoney тощо).

Тож якому бізнесу віддати перевагу? На мою думку, найкращим варіантом є співпраця онлайн та офлайн бізнесу. Вона є дуже ефективною. Наразі більшість відомих фірм працюють саме так. Наприклад, торговельні мережі мають як фізичні, так і онлайн магазини, що значно збільшує їх прибуток. Тим паче, це чудове рішення для покупців, які бояться купувати в інтернеті, але не мають багато часу ходити по магазинах. Якщо людині потрібно купити товар, але купувати онлайн вона боїться, тоді в інтернет магазині компанії вона підбирає собі необхідну модель, або навіть декілька, і вже в фізичному магазині купує товар, перед цим ретельно його оглянувши та перевіривши якість. Саме тому на сьогоднішній день співпраця офлайн та онлайн бізнесу є ідеальним рішенням для їх подальшого розвитку.

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Л.В.Кузнецова, к.ю.н., доцентка

Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова

Наразі український соціум перебуває в ситуації підвищеного рівня небезпеки, спричиненої як зовнішніми викликами, так і внутрішніми соціально-економічними чинниками.

Конституцією України визначено, що найвищою соціальною цінністю в Україні є людина, її життя та здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека; права та свободи людини, їх гарантії визначають основні напрямки для держави, яка своєю чергою має нести відповідальність перед людиною за свою діяльність; утвердження та забезпечення прав і свобод людини є основним обов'язком держави. Отже, держава зобов'язує себе здійснювати функцію соціального захисту громадян.

Вагомою компонентою феномена сталого розвитку України є забезпечення високого рівня життя населення, тобто соціальної сфери. Задоволення потреб людини виступає метою економічного розвитку, що у поєднанні з екологічною безпекою суспільства створює можливості сталого розвитку. Соціалізація економіки передбачає певний вид економічних трансформацій, що базуються на поєднанні особистісних і суспільних інтересів. Соціалізація економіки пов'язана із соціальною спрямованістю процесу виробництва, гуманізацією праці та життя людей, зі зменшенням соціальної диференціації та превалюванням значення соціальної сфери у масових суспільних явищах та процесах. Соціалізація має пронизувати всі сфери економічної діяльності. Центром розподілу соціально – економічного розвитку країни повинна бути особистість разом з її різноманітними потребами. Результатом соціалізації економіки є якісні

зрушення в сукупності потреб, структурі попиту та споживання, способі та якості життя, умовах розвитку людини. Головною ознакою сприятливої спрямованості політики держави є зростання доходів населення та національного благоустрою [1, с.139].

Соціальна діяльність сучасної держави, у яку залучено і якою охоплено все її населення, мотивується низкою причин. Серед них можна виокреми наступні: а) підтримувати доступний рівень життя членів суспільства як непорушну умову існування та функціонування самої державності; б) зменшувати гостроту властивої будь-якому суспільству соціальної напруженості, запобігати соціальним розколам і конфліктам у ньому; в) дотримуватися гуманітарних нормативів цивілізованого співжиття; г) виконувати розпорядження етичного обов'язку, запроваджувати в життя моральні установки – принципи: альтруїзм, милосердя, добродійність тощо [2].

В період політичних загострень, викликаних вторгненням країни-агресора на територію України забезпечення сталого функціонування економіки, що є основою соціальної безпеки для населення становить першочергове завданням для держави. Забезпечення соціальної безпеки людини в теперішніх реаліях є одним з пріоритетних завдань держави, адже відчуття захищеності в населення – це важлива передумова розвитку не лише її людського потенціалу, але й громадянського суспільства загалом.

Поняття «соціальна безпека» являє собою комплексне явище, яке містить в собі економічні, політичні, екологічні та інші аспекти, тобто відображає все те, що впливає на середовище існування людини, на якість життя людей, робить суспільство стійким, здатним до розвитку. «Соціальна безпека одна з найважливіших внутрішніх складових національної безпеки, характеристика ступеня соціальної стабільності суспільства». Відповідно, все що знижує подібну якість, завдає шкоди конкретній людині, суспільству в цілому є факторами, які загрожують соціальній безпеці. Тож, очевидною

є наявність чіткої залежності між показником соціальної стабільності суспільства та рівнем соціальної безпеки. Іншими словами, порушення соціальної стабільності суспільства неминуче призводить до підвищення соціальної небезпеки [3, с.136]

На думку Надії Буняк у теперішніх реаліях основними загрозами соціальній безпеці людини в Україні є: зростання рівня бідності (зниження рівня трудових доходів або їх втрата у зв'язку з бойовими діями); незахищеність прав та свобод громадян; втрата частиною населення житла внаслідок ворожих обстрілів; зростання безробіття у зв'язку із припиненням діяльності більшості підприємств в зоні бойових дій; посилення соціальних конфліктів на фоні військової агресії, руйнування системи соціальних цінностей; зростання криміналізації суспільства, розвиток тероризму на тимчасово окупованих територіях, а також мародерства; зниження доступності населення до якісної медичної допомоги особливо в тих регіонах, де ведуться бойові дії, і як наслідок погіршення стану здоров'я населення, поширення соціальних захворювань; намагання маніпулювати свідомістю громадян шляхом поширення недостовірної та упередженої інформації в ЗМІ та соціальних мережах [4].

Соціальна безпека, з одного боку, означає відсутність небезпеки, а з іншого - наявність стану захищеності життєво важливих інтересів. Звідси її можна розглядати як мету, засіб та результат діяльності людини по захисту від чинників, явищ, подій та процесів, що становлять їй загрозу.

Складність вирішення проблеми забезпечення соціальної й економічної безпеки України та її регіонів полягає в необхідності спільного вирішення двох взаємопов'язаних завдань: організаційних трансформацій і оперативного управління повсякденною діяльністю в межах уже сформованого організаційного середовища. Держава, відстоюючи не тільки свої, а й національні (регіональні) інтереси, як інструмент впливу на рівень соціальної й економічної безпеки використовує певні прямі та непрямі

«важелі». До важелів прямого впливу можна віднести оптимальний напрямок і використання грошових потоків, надання комунікативних послуг, регулювання законодавчої діяльності, регулювання податкової політики тощо, а до важелів непрямого впливу - законодавчий, адміністративно-правовий, судовий та економічний впливи з метою формування необхідних реакцій населення на події, що відбуваються [5, с.55].

Сутність соціальної безпеки відображається в реальних результатах процесів соціалізації, що спрямовані на створення нової системи соціального захисту, дієвої організаційної культури, формування власників-підприємців, їх ринкових взаємовідносин, оновлення соціальної структури суспільства, сприяння у досягненні особистого успіху шляхом залучення людей до тих процесів, де вони можуть самореалізуватися, вийти на світовий (європейський) рівень реалізації потреб та інтересів [6, с.22].

Таким чином, соціальна безпека є об'єктивним результатом процесів соціалізації, що характеризується станом суспільного виробництва, соціально-гуманітарної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, екологічної безпеки, зовнішньої безпеки, культури.

Література:

1. Буряк Є. В., Редько К.Ю., Чорновол А.О., Орленко О.В. Соціально-економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни (євроінтеграційні аспекти). Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2022. Випуск 34. С.135-143.

2. Сковронський Д.М. Характеристика соціальної держави з позиції системно-функціонального підходу. URL: file:///Users/mjvg2/Downloads/vnulpurn_2015_824_53.pdf

3. Приятельчук А. О., Іщенко О. М. Соціальна безпека в контексті управління розвитком суспільних відносин. *Альманах. Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2010. № 19. С.135-140

4. Буняк Н.М. Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. *ЕКОНОМІКА ТА СУСПІЛЬСТВО*. 2-22. Випуск № 37. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1242/1197>

5. Помаза- Пономаренко А.Л., Домбровська С.М., Соціальна безпека – оптимальний рівень соціального розвитку марко, мезоі мікрорегіонів України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 16. С. 53-57.

6. Варналій З.С. Багаторівнева система соціальної безпеки. *Економіка і регіон*. 2022. № 1 (84). С.21-27

РЕГІОНАЛЬНА ОСВІТА ЯК БАЗОВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЧЕРКАЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Н. Б. Кузнецова, д.е.н., доцент

Черкаський державний бізнес-коледж, м. Черкаси

В сучасних умовах глобальних суспільних криз, які породжують нові екзистенційні загрози та виклики людству і світовій економіці, виникає необхідність пошуку та реалізації інноваційних підходів до організації та ведення господарства в умовах постійно змінного середовища. Демографічні кризи, зумовлені зниженням якості життя та прискореною динамікою міграційних потоків, масштабна технологізація та диджиталізація суспільних процесів, екологічні катастрофи, воєнні конфлікти ще більше поглиблюють проблеми збереження та відтворення людського капіталу для міст, регіонів, країн, як основного ресурсу їх соціального та економічного розвитку. Тому нагальною стала потреба у застосуванні та впровадженні нової інноваційної технології управління розвитком міст і регіонів – концепції їх smart-спеціалізації.

Smart-спеціалізація є складовою інноваційної стратегії розвитку міст та регіонів і базується на визначенні пріоритетних для них економічних видів діяльності, які мають інноваційний потенціал для розвитку і в перспективі покликані сприяти зростанню їх ефективності. Вона передбачає формування конкурентних переваг регіону, виявлення його унікальності за рахунок впровадження інноваційних технологій та розумних рішень. Основним чинником успішної реалізації концепції smart-спеціалізації є тісна співпраця регіональної влади з бізнесом, наукою та громадою задля формування спільного бачення розвитку економіки регіону за рахунок ефективного використання його наявного інноваційного потенціалу.

Черкащина однією з перших приєдналася до S3 Platform, визначилася із пріоритетними для інноваційного розвитку регіону видами діяльності і найбільш повно прописала у своїй Стратегії розвитку зобов'язання щодо реалізації принципів smart-спеціалізації.

Основними напрямками smart-спеціалізації для Черкаської області визначено: 1) інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування; 2) розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій [1].

Початком реалізації даної концепції в області став 2021 рік, протягом якого було закладено успішний старт і реалізовано значну кількість запланованих заходів. Проте з початку 2022 року, основним чинником гальмування впровадження концепції smart-спеціалізації регіону, як і України загалом, став початок воєнних дій на території України через повномасштабне вторгнення росії.

Згідно даних звіту про стан виконання Плану реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2023 роки станом на 01.07.2023р. [2] переважна більшість заходів, що планувалися за обома напрямками не були реалізованими, в першу чергу. через воєнний стан в країні, що зумовило зменшення або взагалі відсутність закладених у бюджеті держави та області коштів на їх фінансування. Так, наприклад, за першим напрямом «Інноваційні агротехнології, глибока переробка сільськогосподарської продукції, висока якість продуктів харчування» через відсутність джерел фінансування не було розроблено ПКД зі створення в області індустріальних парків; припинено створення інтернет-порталу «Черкаський гостинець», як нової технології збуту сільськогосподарської продукції; не проведено біологічну меліорацію водних об'єктів Черкащини; не створено науковий консультативний центр з питань технології зберігання, переробки плодоовочевої продукції, якості і безпеки харчових продуктів. За другим напрямом smart-спеціалізації

«Розвиток ІТ-галузі та інформаційно-комунікаційних технологій» через відсутність фінансування, зокрема, не були створені у Черкаській області, передбачені Стратегією її розвитку, центри розвитку креативної економіки; у 2022 - 2023 роках припинено придбання обладнання для закладів шкільної освіти в рамках концепції НУШ та створення навчально-практичних центрів при закладах професійної (профтехосвіти). Проте необхідно відмітити, дані звіту продемонстрували, що в умовах воєнного стану вагомої ролі ключового чинника продовження запровадження концепції smart-спеціалізації Черкащини набуває система регіональної освіти, представниками якої (зкладами освіти), незважаючи на складну безпекову ситуацію, здійснюються інформаційно-консультаційні, навчально-тренінгові заходи як для школярів, студентів, так і для представників бізнесу та управлінців. Так, показовими прикладами активної просвітницької роботи є:

- започаткування у 2021 році та продовження роботи із запуску та успішного функціонування і в умовах воєнного стану навчально-профорієнтаційної платформи інформаційних технологій на базі Черкаського державного бізнес-коледжу у взаємодії із Cherkasy IT Cluster (з 2021 до 01.07.2023 проведено 29 заходів);

- успішна реалізація Управлінням освіти і науки Черкаської ОДА інтернет-проекту Ліги старшокласників «Ми – патріоти Черкащини»;

- продовжується активна робота навчально-тренінгового центру STEM-освіти ЧОПОПП з надання доступу до якісної освіти, забезпечення освітніх потреб учасників освітнього процесу та розвитку регіональної системи STEM-освіти для педагогів області та багато інших важливих для інноваційного розвитку та реалізації наявного потенціалу Черкащини.

Таким чином, можна стверджувати, що в складних для країни, її регіонів та міст умовах розвитку, зумовлених воєнним станом та продовженням воєнних дій, для забезпечення успішної реалізації концепції

smart-спеціалізації регіонів та міст, є система освіти, яка покликана забезпечити формування їх майбутнього інтелектуального потенціалу, закласти базові основи для відбудови економіки країни у повоєнний період.

Література:

1. Стратегія розвитку Черкаської області 2021-2027. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/> (дата звернення: 25.09.2023).

2. ЗВІТ за I півріччя 2023 року із проведення моніторингу виконання Плану реалізації Стратегії розвитку Черкаської області на період 2021-2023 роки. URL: <https://strategy2027-ck.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/ZVIT-ZA-I-PIVRICHCHYA-2023-ROKU.pdf> (дата звернення: 25.09.2023).

СУТЬ ТА РЕЗУЛЬТАТИ «ОДНОРАЗОВОГО (СПЕЦІАЛЬНОГО) ДОБРОВІЛЬНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ НАЛЕЖНИХ ЇМ АКТИВІВ»

С.І. Куксенко, к.і.н,

Черкаський державний бізнес-коледж, м. Черкаси

Згідно Закону України (ЗУ) «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом введення одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету» [1] громадяни України мали можливість з 01.09.2021 р. до 01.09.2022 р. (у серпні 2022 р. строк було продовжено до 01.03.2023 р. [2]) легалізувати будь-які активи, які не були отримані злочинним шляхом за будь-який період до 01.01.2021 р., придбані на доходи, з яких не було сплачено податки.

Завдання запропонованого декларування: 1. стимулювати детінізацію доходів; 2. підвищити податкову культуру громадян; 3. поповнити бюджет; 4. запровадити «нульове декларування» («точку відліку» активів, після якої почнеться оподаткування витрат, що перевищують офіційні доходи); 5. створити передумови для включення України до міжнародної співпраці у податковій сфері та переходу адміністрування податків та податкового законодавства на стандарти Європейського Союзу.

Декларант активів: 1. сплачує збір за зниженою ставкою 2,5–9% (залежно від виду активу та країни його перебування); 2. зберігає в таємниці інформацію про джерела їх отримання; 3. звільняється від кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення податкового/валютного законодавства; 4. отримує можливість вільно ними розпоряджатися.

Фактично, хоча цей термін у законі і не використано, проводиться «податкова амністія» – «прощення осіб за приховування доходів і несплату з них податків у разі добровільного повідомлення про ці дії через відповідні процедури та виведення їх із «тіні» і ... сплати платежу до бюджету» [3, с. 95].

Об'єктами декларування не могли бути активи: 1. одержані внаслідок кримінального правопорушення, крім порушення податкового/валютного законодавства; 2. ті, що належали особі, стосовно якої розпочато досудове розслідування, судове провадження за ознакою кримінальних правопорушень; 3. розташовані на території держави-агресора чи походять з неї; 4. готівкові кошти в будь-якій валюті (їх потрібно було розмістити на спецрахунку банку).

Заборонено брати участь у декларуванні: 1. недієздатним і/або особам з обмеженою дієздатністю, які є на повному утриманні та над якими встановлено опіку/піклування (станом на 01.09. 2021 р.); 2. особам, які у період з 01.01.2005 р. займали відповідальні посади та подавали електронні декларації НАЗК відповідно ЗУ «Про запобігання корупції» та членам їх сімей (ЗУ [від 30.11.2021](#) р. із цього списку виключено членів сімей посадовців та частину самих посадовців, крім вищого корпусу державної служби категорії «А», які займали ці посади з 01.01. 2010 р.) [4]; 3. підсанкційним особам згідно ЗУ «Про санкції».

Податковим резидентам, які сумлінно платили податки, декларацію подавати не було потрібно. Закон прописали так, що держава визнає активи, з яких повністю сплачені податки, тільки в випадках, коли особа: 1. декларує неоподатковувані доходи та сплачує збір; 2. має не більше визначеного п.10 обсягу активів в такому складі: об'єкти нерухомості – квартира/квартири площею до 120 кв. м, житловий будинок/будинки – до 240 кв. м, некомерційна нерухомість – до 60 кв. м, земельні ділянки в межах норм безоплатної приватизації (незалежно від їх місця розташування на території України та реальної вартості); транспортні засоби – одне авто

некомерційного призначення для перевезення до 9 осіб з об'ємом циліндрів двигуна до 3 тис. куб. см і/або середньоринковою вартістю до 400 тис. грн., один мотоцикл з об'ємом циліндрів двигуна до 800 куб. см; інші активи сумарною вартістю до 400 тис. грн. Тобто, це можна тлумачити так, що законотворець виключив можливість того, що визначені п.10 активи: 1. у визначених обсягах могли набутися особою за кошти, з яких не сплачено чи не повністю сплачено податки; 2. у більших обсягах – за кошти, з яких повністю сплачені податки.

Ще у перший місяць декларування ми писали, що «більшість населення України не буде брати участі в одноразовому (спеціальному) добровільному декларуванні» [3, с. 98]. Адже бідні не мають навіть активів в обсягах, передбачених законом. Значна частина заможних не потрапляє під дію закону тому, що: 1. вони, переважно, прибутки отримують на юридичних осіб (є регулярні звіти бухгалтерів і юристів); 2. багато з них займали відповідальні посади і подавали електронні декларації. Законодавець, очевидно, націлювався на такі категорії громадян: 1. які отримували зарплату «в конвертах»; 2. підприємців, які податки не платили/ платили в неповному обсязі; 3. осіб, які вели незалежну професійну діяльність; 4. заробітчан – трудових мігрантів.

Після завершення декларування спробуємо визначити її результати. Найчастіше успішність подібних заходів визначають саме об'ємом легалізованих капіталів та сплачених з них податків до бюджету. Станом на 01.03.2023 р., як повідомив Данило Гетманцев – Голова парламентського комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики і один із ініціаторів та авторів «декларування», загальна вартість задекларованих активів становить 8823,6 млн. грн, з них сплачено у бюджет 547,5 млн. грн (очікували 20 млрд. дол. амністованого доходу та 1 млрд. дол. сплачених податків). Всього у декларуванні взяли участь 845 осіб [5]. Ці дані свідчать про недосягнення фіскальної мети детінізації доходів та

поповнення державного бюджету. Серед причин провалу фіскальної мети декларування ми можемо виділити: високий рівень недовіри до податкових органів та влади, зниження інвестиційної привабливості України із-за агресії російської федерації; недосконалість запропонованого механізму легалізації коштів; економічна, політична та військова нестабільність, викликана агресією РФ; поява численних біженців та збільшення виведення коштів з України; високі ризики розміщення коштів на спецрахунках банків в умовах військового стану, валютних обмежень НБУ та падіння курсу гривні; введений навесні 2022 р. 2%-й податок відкрив можливість дешевшого і простішого способу легалізації коштів через відкриття ФОПів; відсутність задекларованого законопроекту про «непрямі методи податкового контролю» через контроль витрат і, відповідно, широкого громадського його обговорення; низький інформаційно-роз'яснювальний і рекламний супровід податкової амністії серед населення на фоні гучних «корупційних справ» високопосадовців; відсутність реформування податкового законодавства, спрямованого на зниження ставки податків і спрощення їх адміністрування та посилення невідворотності відповідальності за його порушення.

Проте, на наш погляд, у оцінці результатів даного «декларування фізичними особами належних їм активів» важливішими можуть виявитися показники, які гірше піддаються статистичним підрахункам, але виявляться вагомими у майбутньому. Адже фактично на 01.03.2023 р. уже запроваджено практично для усіх громадян «нульове декларування» усіх активів, незалежно від того, набуті вони з порушеннями, чи ні. І це може стати своєрідною точкою відліку, після якої почнеться оподаткування витрат, які перевищують офіційні доходи, що сприятиме підвищенню податкової культури громадян, профілактиці порушень і корупції, створенню передумов для активного включення України до міжнародної співпраці у податковій сфері та переходу адміністрування податків та податкового

законодавства на стандарти ЄС. Провал фіскальної мети «податкової амністії» та необхідність відбудови зруйнованої війною економіки мають сприяти реформі податкового законодавства, спрямованого на зниження ставки податків, спрощення їх адміністрування та посилення невідворотності відповідальності за його порушення.

Література:

1. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету». Закон України від 15.06.2021 р. № 1539-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text>

2. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо звільнення від оподаткування благодійної допомоги, виплаченої на користь членів сімей поранених та загиблих учасників бойових дій під час участі у відсічі збройній агресії та забезпеченні національної безпеки України». Закон України від 15.08.2022 р. №2516-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#n23>

3. Куксенко С. І. Особливість та сутність «одноразового (спеціального) добровільного декларування фізичними особами належних їм активів» як різновиду «податкової амністії». *Правова держава*. 2021. № 43. С. 94-103.

4. «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень». Закон України № 1914-IX від 30.11.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2516-20#n23>

5. Данило Гетманцев. Telegram-канал. URL: <https://t.me/getmantsevdanil>

ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

В.А.Кучинський, к.е.н., доцент

Т.О.Погорелова, доцентка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Менеджмент персоналу відноситься до найскладнішої інтелектуальної діяльності [1, 5, 8]. Бажання просто ефективно координувати роботу команди в цей час вже недостатньо. Необхідно знати теорію ефективного управління виробничим персоналом, вміти застосовувати її на практиці. В умовах розвитку ринкової економіки основна діяльність повинна бути спрямована на підвищення продуктивності праці. Сучасна технологія управління персоналом заснована на розробці прийомів і методів ефективного впливу, що дозволяють отримати найкращий результат роботи. Кожна організація розробляє свій зміст технологій управління персоналом і нормативно-методичних документів, на основі яких здійснюється подальша робота з працівниками.

Основні види сучасних технологій управління персоналом використовуються для створення цілісності системи. В арсеналі менеджера кейс-технології, ділові ігри, коучинг, допомога професійних центрів оцінки бізнесу. У практиці управління персоналом використовуються такі технології[1-10]:

- управління - підбір, розстановка кадрів, оцінка бізнесу, удосконалення організації праці;
- менеджмент і розвиток - проводиться навчання, проводиться сертифікація, впроваджуються інновації в роботу;

- управління поведінкою - опрацьовується система мотивації, швидкого вирішення конфліктів, формується організаційна, корпоративна культура, етика відносин.

У всіх видах технологій управління персоналом проглядаються основи професійного підходу, ставляться цілі, визначаються пріоритети, координується робота всіх відділів і структур підприємства. Кінцевий результат залежить від використовуваних видів. Забезпечити сталий розвиток і виживання підприємства в умовах мінливої ринкової економіки допомагають критерії ефективності, в яких на першому місці стоять наступні: простота і надійність управління; економіка; простота використання; практичність. Технології управління персоналом ретельно опрацьовуються і впроваджуються. Ефективність залежить від того, наскільки вміло менеджер з персоналу, вище і середньої ланки підприємства використовує такі прийоми.

Наше дослідження показує, що за останні роки акценти в управлінні персоналом змінилися. Вони переносяться від формування і розвитку переважно індивідуальних компетенцій до формування і розвитку колективних компетенцій. Водночас зміни відбуваються і у формуванні індивідуальних компетенцій. Традиційні знання та вміння доповнюються тими, які дають можливість формувати продуктивні групові компетенції: готовність працювати в групі, володіння техніками спільного обговорення та спільного прийняття рішень, готовність узгоджувати особисті цілі та цінності з колективними. При цьому в сучасній практиці управління персоналом спостерігається зміщення центру ваги управлінського впливу з традиційних форм і методів роботи (розробка і впровадження прогресивних схем стимулювання праці, формування системи життєзабезпечення персоналу, впровадження різних форм наставництва, ротації кадрів, підвищення кваліфікації окремих співробітників) до тих форм роботи з персоналом, які спрямовані на формування колективних компетенцій:

групові тренінги, формування корпоративна культура, зміцнення колективних цінностей, формування зобов'язань. Вживаються заходи щодо формування командного духу, зміцнення спільних цінностей, оволодіння технологіями продуктивної командної роботи в групі. Удосконалюються методи спільного обговорення та колективного прийняття рішень, інформування про спільні цілі, узгодження спільних цілей з індивідуальними.

У нових умовах в рамках нової моделі управління змінюються і технології управління персоналом. Змінилася навіть термінологія, якою користуються фахівці. Від терміну «використання трудових ресурсів» перейшли до терміну «управління персоналом», з нього в «управління людськими ресурсами», а потім і в «управління інтелектуальним потенціалом організації». Різні терміни відображають різний зміст відповідних заходів і різні підходи в технологіях управління персоналом. Все частіше HR-фахівці піклуються не стільки про відповідну мотивацію, скільки про створення можливостей для саморозвитку співробітників, вдосконалення особистісних навичок, а також різних формах групового навчання, спільному мотивуючому баченні. У передових організаціях створюються умови для активної участі співробітників в розробці стратегії і тактики, створюється інфраструктура інформаційної відкритості, постійного обміну досвідом з партнерами і клієнтами. У нашому дослідженні наголошується, що формування і розвиток нової моделі управління супроводжується зміною ролі участі працівників у трудовому процесі. Якщо в традиційній моделі управління співробітники потребували жорсткого контролю, намагалися знизити власну роль, то в останні роки в багатьох передових організаціях співробітники постійно навчаються, залучаються в процес трансформації, намагаються розширити сферу власної відповідальності.

Розроблено класифікацію цілей планування підвищення кваліфікації та перепідготовки персоналу та дано їх змістовну характеристику [2, 4, 7]. В якості основних цілей класифікації пропонуємо виділити адміністративні, інформаційні та мотиваційні цілі. Водночас звертаємо увагу на необхідність:

а) забезпечення безперервності, багаторівневих і цілеспрямованих процедур планування;

б) використовувати результати планування в процесах формування, практичної реалізації та коригування (при необхідності) стратегії розвитку персоналу промислового підприємства;

в) підкріплювати прийняті за результатами планування кадрові рішення відповідними організаційно-технічними рішеннями, спрямованими на подальший професійний розвиток працівників, удосконалення організаційної структури і технічного оснащення промислового підприємства.

Література:

1. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

2. Kobielieva T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobielieva, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів* : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р. Харків, 2023. С.94-96. URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

3. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобелев В.М. Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард-2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

6. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

7. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

8. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

9. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

10. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ

В.А. Літинська, к.е.н., доцентка

Хмельницький національний університет,
м. Хмельницький

Незважаючи на велику кількість досліджень поведінки споживачів, дослідження щодо використання інструментів маркетингу в поведінці споживачів є дуже актуальними. Підприємствам, компаніям і брендам беззаперечно відомо, що маркетинг може неймовірно впливати на купівельну спроможність і поведінку споживачів.

Однак часто інструменти найефективніші, які залучають клієнтів до товарів, послуг або зміни поведінки, несвідомо ігноруються. Виконуючи багато ролей маркетинг має також переконувати та ширше інформувати споживачів про той и інший продукт чи послугу, які пропонує компанія.

Отже, якщо споживачі емоційно чи фізично не пов'язані з брендом, пропозицією продукту чи послуги, найімовірніше, що цілі продажів навряд чи будуть досягнуті. Глибоке занурення показало, що існує низка ефективних маркетингових інструментів, які компанія може використовувати для впливу на поведінку та купівельну спроможність споживачів.

Отже, одним із інструментів впливу на поведінку споживача є стимулювання збуту. Воно належить до заходів заохочення споживачів, що носять короткотерміновий характер. Стимулювання збуту діє в обмеженому відрізку часу і має певне цільове призначення.

Сьогодні стимулювання збуту як інструмент впливу на поведінку покупців зростає. Основні причини цього явища [1, с. 83]:

- існує тенденція до маркетингу, який ґрунтується на встановленні відносин з клієнтами;
- зростає обсяг прямої поштової реклами;
- появились споживачі, які розуміються на питаннях стимулювання збуту певних типів товарів;
- під час спаду споживачі, які орієнтуються в цінах, здійснюють пошук акцій зі стимулювання збуту, прагнучи отримати якомога більше за свої гроші;
- великі оптові компанії віддають перевагу працювати з постачальниками, товари яких розходяться швидко (завдяки потужній рекламній підтримці або в результаті цікавих акцій зі стимулювання збуту, або завдяки тому й іншому);
- висока вартість телереклами змушує менеджерів з маркетингу шукати можливості використання більш ефективних і економічно виправданих засобів маркетингу, до яких відноситься і стимулювання збуту.

Другим дієвим інструментом, що впливає на поведінку покупців, є фірмовий стиль. Фірмовий стиль (марка) – це візуальні засоби, за допомогою яких можна відрізнити дану корпорацію, компанію або організацію від інших. Він відображає такі складові компанії як товарну, торгову та технічну політику, особливості роботи фірми. Фірмовий стиль є дієвим стимулюючим засобом лише тоді, коли товари підприємства дійсно високоякісні. У цьому разі він сприяє зміцненню популярності фірми [1, с. 84].

Підсумовуючи, можна відзначити, що фірмовий стиль виконує роль візитної картки компанії, ідентифікує фірму стосовно її конкурентів. Це саме ті складові, що впливають на поведінку споживачів.

Наступний інструмент впливу на поведінку споживача є прямий маркетинг, тобто такий різновид маркетингу, при якому акти купівлі-

продажу відбуваються безпосередньо вдома або в офісі кожного окремого покупця. Він включає [2, с. 115]:

- пряму поштову рекламу;
- телемаркет;
- продаж через агентів, які пропонують товари покупцям вдома (піраміди, багаторівневий маркетинг, сітковий маркетинг і виїзну торгівлю);
- рекламу, розраховану на пряму відповідь адресата (реклама на телебаченні, радіо, наприклад «дзвоніть негайно» або «заповніть купон»);
- комп'ютеризовану торгівлю з використанням домашніх комп'ютерів (домашній комп'ютер підключається до мережі магазину, таким чином потенційний покупець може бачити виставлений на полицях товар, відбирати його, повертати у всіх проекціях в себе на екрані);

Ще одним інструментом впливу на поведінку споживача є мерчандайзинг, який являє собою складову маркетингової діяльності, спрямованої на забезпечення максимально ефективного просування товару на рівні роздрібної торгівлі; стимулювання діяльності в сфері торгівлі.

Вплив на поведінку покупців мерчандайзинг здійснює через цілий ряд інструментів. До них відносяться: листівки і скриньки для листівок; плакати; постери; щитки із взірцями товарів і рівні картонні муляжі; стелажі товарів з торговою маркою або табло; кошики для товарів зі знижкою; тривимірні: рельєфні фігури, голограми, експонати, що вільно стоять на підлозі; електронні пристрої; апробація в магазині; вітрини, тощо [3, с. 116].

До числа маркетингових інструментів впливу на поведінку споживача належить паблік рилейшнз.. Згідно з визначенням, прийнятим британським інститутом суспільних відносин, паблік рилейшнз – це

плануюче, тривале зусилля, спрямоване на створення і підтримання доброзичливих відносин і взаєморозуміння між організацією і громадськістю.

Наступний інструмент це корпоративний імідж, тобто сприйняття компанії. Від того, яким він є (позитивним, негативним, сильним, унікальним, неоднозначним), буде залежати сила впливу на поведінку різних покупців (індивідуальних, промислових підприємств тощо).

Корпоративний імідж – поняття комплексне. Він включає чотири складових пов'язаних між собою елементи [3, с. 117]:

- товари і послуги, включаючи клієнтів;
- соціальна відповідальність, етика, участь у житті місцевої общини;
- бізнес-середовище (офіси, демонстраційні зали, фабрики);
- комунікації (реклама, особисте спілкування, брошури, програми створення фірмового стилю).

Позитивний корпоративний імідж дозволяє:

- привернути увагу потенційних покупців до фірми, її товарів;
- гармонізувати стосунки з клієнтурою підприємства;
- збільшити обсяг продажу товарів;
- підвищити цінність корпорації;
- змусити клієнтів у багатьох випадках приймати емоційні, а не раціональні рішення. Це дозволяє фірмі отримувати цінові вигоди;
- створити позитивну базу для впровадження нових товарів.

Один із потужних інструментів впливу на поведінку покупця є виставки.

Основні їх завдання в цьому напрямі [3, с. 118]:

- посилення зв'язків як з існуючими, так і з потенційними клієнтами;
- вивчення клієнтури фірми;
- вивчення реакції споживачів на новий продукт;

- зростання обсягу продажу (залучення існуючих і потенційних покупців);

- знайомство клієнтів з керівництвом компанії, що позитивно впливає на ставлення перших до фірми.

Отже, маркетингові інструменти впливу дозволяють створювати вигідні стосунки з клієнтами та створюють цінність продукту компанії. Вони спрямовані на забезпечення узгодженості переданого повідомлення за допомогою комбінації маркетингових комунікаційних інструментів, таких як реклама, стимулювання збуту, прямий маркетинг, зв'язки з громадськістю, тощо.

Література:

1. Бутенко Н. В. Фактори впливу на купівельну поведінку інституційних споживачів. *Теоретичні та прикладні питання економіки*. 2012. №25. С. 81-86.
2. Ларіна Я. С. Поведінка споживача: навч. посіб. Київ : Академія, 2014. 224 с.
3. Ковальчук С. В., Хмарська І. А. Сутність та значення комплексу маркетингових комунікацій підприємств. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2011. № 6. Т. 2. С. 114–119.

**РОЛЬ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ПРАВОМ
ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІТЕЙ
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА
ЕКОНОМІЦІ**

В. В. Лисиця, канд пед. наук

А. І. Конопля, студент

Глухівський національний педагогічний університет
імені О. Довженка, м. Глухів, Україна

В умовах повномасштабної війни в Україні пріоритетом номер один є оборона країни, а освіта залишається пріоритетом номер два. Це обумовлено тим, що освіта є прогресивною та інноваційною за умови відповідності вимогам часу – оскільки вона є одним з найголовніших чинників зростання якості людського капіталу, генератором нових ідей, запорукою динамічного розвитку економіки і суспільства в цілому. Неможливо заперечити, що від розвитку освіти залежить приріст економічного потенціалу майбутнього України як європейської держави. Розглядаючи освіту з такого аспекту, дозволимо собі назвати дошкільну освіту першоплановим гарантом з-поміж інших ланок системи освіти в Україні, який здійснює сталий економічний розвиток суспільства, побудову конкурентної економіки.

Будучи базовою освітньою ланкою, своєрідним фундаментом, дошкільна освіта покликана ініціювати підготовку дітей до дорослого життя і передати «естафету» шкільному навчання, а школа в свою чергу – закладам вищої освіти. Але саме від дошкільного навчання залежить успішність та становлення особистості. Саме в цей період формується мотиваційний компонент до навчання від якого залежить: на скільки

результативно індивід зможе вирішувати ті чи інші завдання. Таким чином, можна висновувати, що система дошкільної освіти є одним із базових елементів соціальних інститутів, які формують майбутню еліту суспільства. Підтвердженням значущості дошкільної освіти та вищезазначеного є факт того, що вперше з 2017 року національна премія Global Teacher Prize Ukraine відзначила педагогів дошкілля.

Беззаперечно, економічна роль освіти реалізується, передусім, у співвідношенні до економічного зростання. Оскільки розвиток інтелектуального потенціалу – продукт системи освіти, що «нарощує» нові знання, забезпечує інноваційно-технологічне вдосконалення виробництва, то його втілення у приріст суспільного продукту забезпечує економічне зростання [2].

Взаємозв'язок процесу освіти і кваліфікаційного росту працівників відповідно до потреб консалтингу зумовлює необхідність інвестицій у розвиток системи знань наукового фонду суспільства, у фундаментальні й прикладні дослідження, кваліфікаційне зростання та покращення структури науково-педагогічного складу працівників навчальних закладів, посилення їх соціальної захищеності в умовах становлення ринку, тобто всього того, що дозволяє науковим знанням ставати більш доступними й допомагає отримувати більш високу віддачу спеціалістів при реалізації інноваційних проєктів [1].

У 1997 р. у Глухівському державному педагогічному інституті імені С. М. Сергєєва-Ценського вперше було здійснено набір студентів, яким після завершення навчання було присвоєно кваліфікацію «вихователь дошкільного закладу з правом викладання англійською мовою».

З 2016 р. підготовка здійснюється за ОП «Дошкільна освіта та мова і література (англійська)» (кваліфікація: вихователь закладу дошкільної освіти. Керівник гуртка іноземної мови (англійської)).

Освітньо-професійну програму (далі ОПП) «Дошкільна освіта та мова і література (англійська)» за спеціальністю 012 Дошкільна освіта вже у Глухівському національному педагогічному університеті імені О. Довженка було розроблено з метою підготовки бакалаврів з дошкільної освіти, які зможуть на основі сформованих компетентностей та набутих програмних результатів навчання виконувати професійні функції вихователя, а також організовувати роботу гуртка з вивчення іноземної (англійської) мови. Загальновідомо, що саме дошкільний вік є сенситивним для вивчення іноземної мови і про це зазначається у низці численних наукових розвідок як вітчизняних, так і зарубіжних науковців (П. Бех, Л. Біркун, Н. Гальскова, Н. Клевченко, В. Колечко, О. Коломінова, Н. Колтко, О. Першукова, О. Рейпольська, С. Роман, Т. Шкваріна; Дж. Голдернс, Ф. Гопкінс, Д. Лазер, Е. Джонсон, Н. Доунсон, Д.Стрейндж, К. Хастінгс, Г. Доман та інші.).

Підґрунтям для впровадження освітньої програми **став аналіз потреб регіонального ринку праці** у фахівцях відповідної кваліфікації. Фахівці зі знанням іноземної мови (англійської) є затребуваними на сучасному ринку праці, а що найголовніше – здобувачі вищої освіти за даною ОП будуть здатні не лише розв’язувати складні спеціалізовані задачі у сфері професійної діяльності (проєктувати культурно-освітнє середовище закладу дошкільної освіти й успішно реалізовувати в ньому свої знання, творчі здібності, професійні вміння та іншомовну компетентність, самовдосконалюватися впродовж життя), а й виховувати соціально активне майбутнє покоління громадян української держави з **мотивацією до вивчення іноземної мови** на засадах компетентнісного й дитиноцентричного підходів.

Актуальність та перспективність підготовки таких фахівців для нашої держави впливає із закономірностей суспільно-економічного розвитку: через інноваційну освіту суспільство забезпечує свій сталий

розвиток, а проблематика такої освіти стає визначальною темою на переломних моментах життя соціуму, в кризових ситуаціях, у якій власне перебуває Україна сьогодні. Начасність існування даної ОПІ підтверджується і законопроектом № 9432, який був поданий Президентом України 28 червня 2023 року до Верховної Ради який передбачає, що англійська мова має стати обов'язковою вимогою при зайнятті державних посад. У першій статті документу зазначається, що «держава сприяє вивченню англійської мови громадянами України» і передбачається, що в дитячих садочках діти старшого дошкільного віку обов'язково вивчатимуть англійську. Обов'язкове вивчення іноземної мови в закладах дошкільної освіти функціонуватиме з 1 вересня 2026 року. Інші норми запрацюють через два роки з дня набрання чинності законом [3].

У цьому році ОПІ була успішно акредитована, відповідно до Протоколу № 9 від 30.05.2023 (перелік акредитованих справ) [4], а отже роль фахівців з дошкільної освіти з правом викладання англійської мови для дітей дошкільного віку в сучасному суспільстві та економіці є беззаперечно важливою, бо неодмінно після Перемоги України, освіта буде пріоритетом номер один.

Література:

1. Варналій З.С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи. *Наука и бізнес. Економіка знань*. І міжнар. наук.-практ. форум. Тезиси доповідей форуму. Дніпропетровськ, 2015. С.60-65.

2. Лавриненко Л.М., к.е.н. ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України» Освіта як чинник соціально-економічного розвитку держави URL: <http://surl.li/lxjyn> (дата звернення: 07.10.2023)

3. Проект Закону про застосування англійської мови в Україні URL: <http://surl.li/lrty> (дата звернення: 23.09.2023)

4. Протоколи засідань URL: <http://surl.li/chkon> (дата звернення: 23.09.2023).

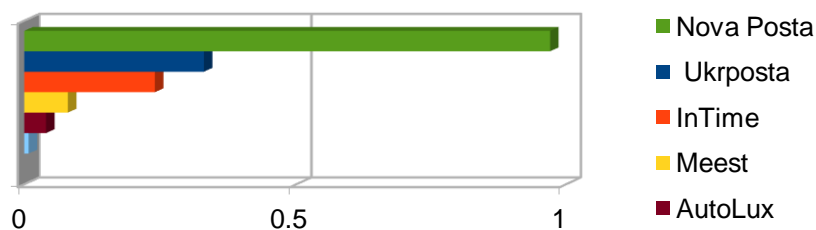
UKRAINIAN POSTAL DELIVERY MARKET: A DECADE OF TRANSFORMATION AND DOMINANCE OF NOVA POSHTA

Serhii Liakhov, Nataliia Volosnikova

NTU «KhPI», Kharkiv

Ukrainian postal delivery market has achieved significant development over the past 10-15 years. Today there is already a choice of delivery services. According to marketing research, Nova Poshta is a leader in the postal services category. 97 percent of all respondents said that they prefer the services of this company. Its closest competitor is Ukrposhta, whose services are used by only 33 percent of respondents, which is almost three times less than the leader. But this is an excellent figure compared to the companies Zruchna (only three percent) and Delfast (only 0.8 percent).

Popularity of ukrainian delivery services

In terms of the percentage of cargo sent by online stores to their customers, the first place was also taken by Nova Poshta, with sixty-four percent. In second place is Ukrposhta, again with a huge gap. She has only eight percent. The last places in this list went to “Autolux”, which has almost one percent (0.9%) and “Delfast”, which has a minimum indicator of 0.1%.

Percentage of orders from online stores

The next indicator is the average rating given by the online stores receiving the survey. But it cannot be considered completely objective, since each survey participant gave his own assessment, and they were completely different. In addition, the number of survey participants should be taken into account. But in any case, even these data characterize the situation at least approximately. So, “Novaya Poshta” is in first place again. Her score is 8.45. 118 out of 120 took part in the evaluation. “Delfast” received only 3.47, but the average score was calculated from only seventeen answers. Another 103 participants did not give this company their ratings.

Comparison of properties of existing delivery services

	Новая Почта	УкрПочта	Интайм	Мист Экспресс	Деливери	Делфаст	Автолюкс	Zruchna
Количество отделений	2440	свыше 12800	645	2578	1800	6	200	3
Сроки доставки по Украине	1-2 дня	1-6 дней	1-2 дня	1-3 дня	1-3 дня	несколько часов	1-3 дня	1 день
Наличие мобильного приложения	+	+	+	+	+	+	+	-
API	+	+	+	+	+	+	+	+
Программа лояльности	+	+	-	-	+	-	+	-
Международная доставка	+	+	+	+	+	-	+	-
Фулфилмент	+	-	+	-	-	-	-	+
Отправка нескольких товаров на выбор	-	-	+	-	-	-	-	+
Доставка по временным интервалам	+	-	+	-	+	+	+	+
Перевозка крупногабаритных грузов	+	+	+	+	+	-	+	-

Today, the market is actually divided between Nova Poshta and Ukrposhta, but since they are not able to fully satisfy the requirements of all potential customers, other delivery services have unlimited opportunities for their own development. Therefore, new companies regularly announce themselves on the market.

Nova Poshta was founded in 2001 by Volodymyr Popereshniuk and Vyacheslav Klymov. Mainly express delivery service became the company's activity documents, cargo and parcels for individuals and businesses. Today, the company has turned into the Nova Poshta group, which provides clients with a full range of logistics and related services.

The mission of Nova Poshta is *easiness of delivery for life and business*.

The Group includes Ukrainian and foreign companies, including "NP Digital", "Nova Pay", "Super Nova" and "Nova Global". Nova Poshta is the leader of the logistics market, which provides easy delivery to every client - to the branch, post office, to the address - and allows thousands of entrepreneurs to create and develop business not only in Ukraine, but also abroad.

The company's network includes almost 7,200 branches throughout Ukraine, and the number of deliveries in 2020 exceeded 313 million units.

NP Digital is an IT company that is part of the Nova Poshta group and provides services and creates products in the field of IT.

Nova Pay is a non-banking financial institution through which the company's clients can make money transfers and electronic money transactions.

Super Nova is airline company founded by Nova Poshta in 2023.

Nova Global is a part of the Nova group of companies, creates products and digital logistics solutions for life and business. The main focus of the company is on the global e-commerce market and cooperation with international online marketplaces.

In 2020, the company rose from 27th to 19th place in the ranking of the largest taxpayers of Ukraine. 2020 group of companies Nova Poshta paid taxes and fees

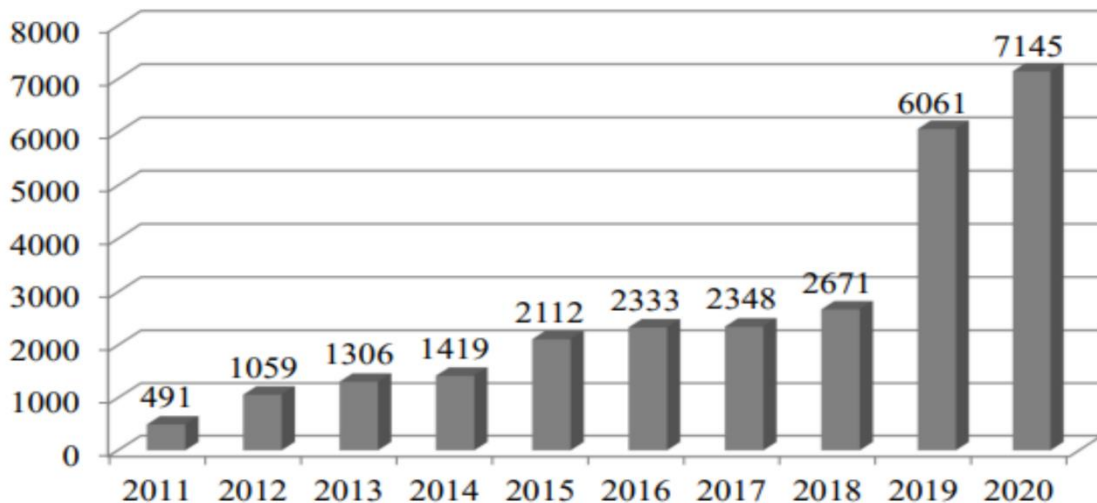
to state and local households in the amount of UAH 5 billion. This is 20% more than a year earlier.

Nova Poshta - one of the largest employers in Ukraine, in which he currently works more than 30,000 people.

Services offered by Nova Poshta:

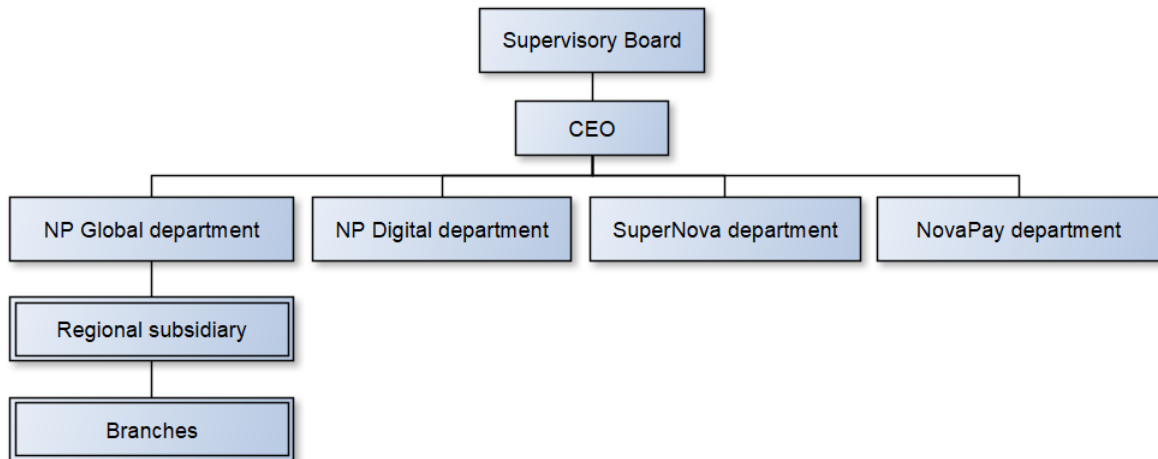
1. Delivery and return of goods in the chain of stores;
2. Delivery of goods on pallets;
3. Delivery of automobile tires and rims;
4. Return of documents for sending to the sender;
5. Post-payment of goods;
6. Calling a vehicle to the sender for loading;
7. Forwarding;
8. Lifting the load to the floor;
9. Cargo storage;
10. Cargo packaging.

Dynamics of branch openings

We can see the constant increasing of the number of branches during 2011-2021 years. The company experienced the greatest development in 2019, as evidenced by this positive dynamics of the appearance of new branches, almost 3 times more branches, than in the previous year.

The basic structural division of the Company is the branch. A branch is created to implement, as a rule, one function. Branches, as a rule, form departments. Departments concentrate two or more functions. If the composition of departments includes several branches, then it is advisable to combine individual branches into management for similar functions.

A directorate can be formed if it includes at least one department and one division (not part of this department). As part of the performance of a certain function, the following can be created:

- groups with a more narrow composition of performed functions than in the department, and in the case of large volumes of work and the number of personnel in the department;
- precinct - by territorial sign.

Subsidiaries are established geographically outside the location of the Company in accordance with the law. Employees of subsidiaries and representative offices are administratively subordinated to the management of subsidiaries/representative offices, functionally to the heads of divisions of the Company's support office in accordance with the functional relationships of the Company's organizational structures.

Principles of organizational structure:

- the number of subdivisions is minimal;

- job titles - according to the National Classifier of Ukraine "Profession Classifier".

On the level of Branch we may use a flat holacracy structure. We may represent each branch as an Anchor Circle with the Lead Link role assigned to by a Regional Subsidiary office, and with a set of Roles defined in Initial Circle Structuring (loader, cashier, storekeeper etc).

Over the last three years, the company continued to perform strongly, demonstrating a moderate but sustained revenue growth and industry-leading profitability. During this period, the company increased its total assets, while keeping the return on assets ratio practically unchanged. The growth rate in 2022 was decreased because of war and liabilities increased sharply because of significant investments in new projects – SuperNowa airlines company and expansion to European market of delivery services.

Financial performance indicators of Nova Poshta

Metric/ratio	2020	2021	2022
Revenue, K UAH	16 902 857	20 843 502	23 687 034
Revenue growth rate <i>(Revenue_t – Revenue_{t-1}) / Revenue_{t-1}</i>	0.2	0.19	0.12
Cost of goods sold, K UAH	12 877 086	16 441 004	19 276 532
Gross profit, K UAH	4 025 771	4 402 498	4 410 502
Net profit/loss, K UAH	991 292	2 600 320	2 135 960
Net profit growth rate <i>(Net profit (loss)_t – Net profit (loss)_{t-1}) / Net profit (loss)_{t-1}</i>	0.21	0.62	-0.22
Total assets, K UAH	7 300 383	13 508 795	15 754 920
Return on assets (ROA) <i>Net profit (loss) / Total assets</i>	0.136	0.19	0.16
Net profit margin <i>Net profit (loss) / Revenue</i>	0.06	0.13	0.11
Autonomy ratio <i>Total equity / Total assets</i>	0.3	0.33	0.41

Debt-to-equity ratio <i>Debt / Total equity</i>	2.34	2	1.42
Current ratio <i>Current assets / Current liabilities</i>	0.78	1.02	0.63
Net working capital <i>Current assets – Current liabilities</i>	-758 367	76 704	-2 009 742

The results of the joint analysis of the internal and external environment of Nova Poshta are summarized in the SWOT-matrix.

SWOT-matrix of Nova Poshta

	Strengths 1. Fast execution time 2. Reliable delivery 3. Established electronic system of document flow 4. Very large network 5. Trusted brand	Weaknesses 1. High prices 2. No customer loyalty program 3. Staff turnover
Opportunities 1. Many Ukrainian refugees abroad 2. <u>Cooperation</u> with e-commerce platforms 3. Exit of competitors from the market	Opportunity-Strength 1. Open own offices in other countries 2. Develop internet trading (similar to Amazon) 3. Absorb competitors	Opportunity-Weakness 1. Increase deliveries by providing flexible prices for regular customers 2. Improve web/mobile applications 3. Improve address delivery
Threats 1. Martial law in Ukraine 2. Economic crisis 3. Loosing warehouses/offices/parcels due to war 4. Price competition 5. Air transport shutdown 6. Fuel shortage	Threat-Strength 1. Participate in programs for Ukrainian army 2. Improve logistic	Threat-Weakness 1. Reduce property ownership in the frontline zone 2. Use unemployment situation to reduce turnover 3. Develop hiring programs for women

ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ

Я. А. Максименко, к. е. н., доцент

К. Р. Чекал, студентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Міжнародний рух капіталу як явище розпочав активно розвиватися із середини ХІХ століття. З впливом часу він перетворив ринок на єдиний і планетарний, де капітал перетікає по всьому світу в напрямках до самих привабливих і більш вигідних можливостей його використання. Особливої уваги заслуговують прямі іноземні інвестиції, оскільки саме вони чинять суттєвий вплив на національні економіки зокрема і світове господарство загалом.

Дослідженню проблем ПІІ присвячені праці багатьох вчених, однак не дивлячись на чисельні публікації з даної проблематики, питання прямого іноземного інвестування і їх наслідків для національної економіки потребують подальших досліджень.

Метою даної роботи є аналіз прямих іноземних інвестицій, виявлення їх позитивних і негативних ефектів впливу на національну економіку.

Інтенсифікація руху капіталу пов'язана з процесом глобалізації. В останні десятиріччя найбільш швидкими темпами розвивається не тільки міжнародна торгівля, а і рух капіталу, зокрема прямі іноземні інвестиції. ПІІ розширюють виробничі можливості, створюють нові робочі місця, сприяють збільшенню бюджетних доходів. Також прямі іноземні інвестиції сприяють міжнародній передачі технологій, завдяки інвестиціям підприємства виходять на більш високий технологічний рівень виробництва

товарів і послуг. ПІІ прискорюють розвиток національної економіки за умови їх відповідності економічній стратегії розвитку держави.

Слід зазначити, що міжнародні інвестиції та позички допомагають і країнам-експортерам, і мають рису маніпуляції економіко-політичним становищем країни-приймача, і можуть зіграти ключову роль в зростанні залежності національної економіки від іноземного капіталу. Як приклад, можна навести кризу Греції, однією з причин появи якої було зловживання, після входження до Єврозони, міжнародними фінансовими позиками, які є видом руху міжнародного капіталу. Ще один випадок негативного впливу на національну економіку розглянемо на прикладі Чехії. Наслідком діяльності у Чеській Республіці компаній із іноземними інвестиціями у період з 1993 р. по 2004 р. є відтік з країни капіталу, який постійно збільшувався, у зв'язку з вивезенням доходів від іноземних капіталовкладень. Це залежить від увезених ПІІ і зростання реального обмінного курсу чеської крони. Вивезення чеських капіталовкладень за кордон призводить до збільшення доходів від іноземних інвестицій, які надходять у країну. При цьому суми доходів чеських інвесторів за кордоном, що становили 20,3 млрд. дол. за період з 1993 по 2004 роки значно менше доходів, вивезених іноземними інвесторами з національної економіки. Отже, позитивний ефект від операцій, які призводять до припливу капіталу в економіку Чехії (торгівля послугами), не компенсує негативний ефект від операцій, які призводять до відтоку фінансових ресурсів (торгівельний баланс і сальдо доходів від іноземних інвестицій) [1].

Сумарний баланс торгівлі товарами і послугами, і сальдо доходів від іноземних інвестицій для Чехії в 1993-2004 рр. склав – 39 млрд дол., що не тільки не сприяло підвищенню конкурентоспроможності національної економіки, а і призвело до відтоку з країни капіталів по поточним операціям [1]. Тож, ризики країни-приймача: економічні, фінансові та технологічні існують, як і існують запобіжні механізми для них.

На залучення іноземного капіталу значно впливає інвестиційний клімат країни, а саме сукупність соціально-економічних, політичних, організаційно-правових і інших факторів, які є характерними саме для країн-реципієнтів. Існує рейтинг привабливості країн світу для іноземних прямих інвестицій. Він складається консалтинговим агентством А.Т. Кірні і називається індексом довіри до прямих іноземних інвестицій (FDI Confidence Index). Лідерами цього рейтингу у 2023 році стали США, Канада, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція. Не дивлячись на те, що останнім часом, з розвитком глобалізації та інтернаціоналізації, все більше країн бачило шлях свого розвитку в іноземному капіталі, робиться висновок, що щогорічні тенденції вказують на визнання інвесторами зміни глобалізації. Хоча інвестори очікують посилення глобалізації і її переваг, вони також очікують більшої регіоналізації протягом наступних трьох років і того, що національні уряди будуть проводити стратегії щодо підвищення самодостатності. Хоча глобалізація продовжуватиметься, її природа може змінитися в міру розширення зусиль щодо регіоналізації та самозабезпечення [3].

Станом на зараз можна назвати економіку України несприятливою для іноземних інвестицій. Головними перешкодами для руху міжнародного капіталу у країну є такі: геополітична та макроекономічна нестабільність, інфляція, корупція, податкове регулювання. Важливою умовою збільшення прямих іноземних інвестицій в Україну є створення сприятливого інвестиційного клімату, розвиток системи міжнародного підприємництва [2]. Уряд проводить політику залучення міжнародних інвестицій у державу, але існують певні ризики, які не мають досконалого механізму страхування. Тому ризики для інвесторів зростають, однак, в галузі ІТ-технологій не так відчутні, як в реальному секторі економіки, наприклад, сільському господарстві. Найбільшим недоліком для України стає нерівномірність розвитку регіонів України та складність реалізації національних проєктів.

Таким чином, прямі іноземні інвестиції сприяють збільшенню обсягів виробництва, прибутку, підвищенню технологічного рівня виробництва, удосконаленню організації виробництва, зростанню податкових надходжень до держбюджету. Разом з тим, відбувається репатріація прибутку за кордон, можливо виникнення диспропорцій. Враховуючи значущість прямого іноземного інвестування для розвитку національної економіки, державі доцільно вдосконалювати інституційні умови ведення бізнесу для ефективного залучення прямих іноземних інвестицій в країну.

Література:

1. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: навч. посіб. - 2-ге вид. перероб. та доп. / Ю. Г. Козак, Н. С. Логвінова, В.В. Ковалевський [та інш.]. – К.: Центр навчальної літератури, 2008. - 1467 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/1544> (дата звернення: 09.10.2023).

2. Максименко Я. А. Розвиток національної економіки під впливом загальносвітових тенденцій / Я. А. Максименко // Бізнес Інформ. – 2019. – № 3. – С. 26-31.

3. Peterson E. R., Toland T. Cautious optimism: The 2023 FDI Confidence Index® /Kearney. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kearney.com/service/global-business-policy-council/foreign-direct-investment-confidence-index> (дата звернення: 09.10.2023).

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Д.Р. Мауер

С.І. Книш

А.А. Павленко

здобувачі вищої освіти ступеня доктора філософії,

Полтавський державний аграрний університет,

м. Полтава

Розвиток загальної інфраструктури відіграє критично важливу роль в забезпеченні продовольчої безпеки, оскільки дозволяє підтримувати стійку систему виробництва та розподілу продовольства. За даними Глобального індексу продовольчої безпеки (GFSI) [1], інфраструктура ферми та інфраструктура ланцюга поставок є важливими субіндикаторами в оцінці фізичної доступності до продуктів харчування.

Оцінка субіндикатора інфраструктури ферми характеризується відносно позитивною динамікою, порівнюючи з динамікою інфраструктури ланцюга поставок (табл.1), але при цьому в порівнянні з середніми значеннями усіх досліджуваних країн (113) та країн Європи (26) – оцінки обох показників є низькими, динаміка порівняння наведена на рис.1.

Таблиця 1

Оцінки субіндикаторів фізичної доступності продовольчої безпеки: інфраструктура ферми та інфраструктура ланцюга поставок за 2013- 2022 рр.

Рік	Субіндикатор			
	Інфраструктура ферми		Інфраструктура ланцюгів поставок	
	Оцінка	Зміна	Оцінка	Зміна
2013	60,1	-	34,6	-
2014	62,4	+2,3	34,6	0
2015	64,3	+1,9	35,7	+1,1
2016	65,8	+1,5	35,7	0
2017	65,2	-0,6	36,9	+1,2

2018	63,0	-2,2	36,9	0
2019	62,5	-0,5	37,7	+0,8
2020	61,6	-0,9	37,7	0
2021	62,3	+0,7	40,1	+2,4
2022	62,0	-0,3	23,6	-16,5

Систематизовано авторами на основі джерела [1]

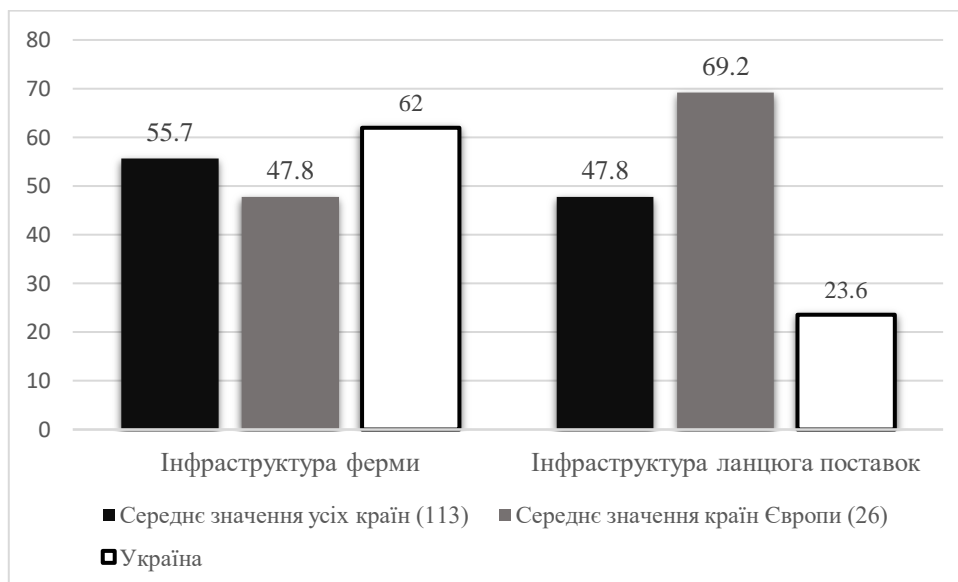

Рис. 1. Порівняння значень субіндикаторів інфраструктури України з середніми значеннями усіх досліджуваних країн та країн Європи

Складено авторами на основі джерела [1]

Як бачимо, у 2022 році інфраструктура ланцюга поставок значно погіршилася, переважно внаслідок військових дій. На нашу думку, інфраструктура України потребує не лише відновлення, а виникає потреба у впровадженні інновацій. Сільськогосподарська інфраструктура та інновації є взаємопов'язаними складовими сільського розвитку та забезпечення продовольчої безпеки. Інфраструктура та інновації в сільському господарстві мають на меті покращення продуктивності, стійкості та сталості виробництва продуктів харчування.

Інвестиційно-інноваційні процеси в інфраструктурі агросектору сприяють: зменшенню втрат під час зберігання, транспортування та реалізації продукції (сховища та системи контролю якості); створенню обробних та переробних підприємств для додаткового перероблення

сільськогосподарської продукції (заводи з переробки, лабораторії для досліджень продуктів харчування); підвищенню доступності ринків, зокрема інфраструктура для транспортування та збуту аграрної продукції підвищить доступність продуктів для споживачів; впровадженню більш сталого та екологічно чистого сільськогосподарського виробництва; зростанню конкурентних переваг.

За таблицею 1, бачимо, що транспортування та логістика має досить негативну характеристику, а тому особливо вимагає впровадження інвестиційно-інноваційних рішень, адже для забезпечення продовольчої безпеки продукцію потрібно перевозити з місця виробництва до місця споживання. Інфраструктура, така як дороги, залізниці, порти та системи зберігання, грають важливу роль у забезпеченні цього процесу. В умовах війни загострюється проблема і логістичних процесів, і техніки, адже ракетні обстріли знищують інфраструктуру, а її відновлення та модернізація є досить вартісним та довготривалим процесом.

Література:

1. Global Food Security Index 2022. *The Economist Impact 2022*. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Global_Report_Sep_2022.pdf

2. Global Food Security Index 2022. Country report: Ukraine. *The Economist Impact 2022*.

URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Ukraine_country_report_Sep_2022.pdf.

МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

В.М. Мацука, к.е.н., доцентка

Маріупольський державний університет,
м. Київ

Поза увагою дослідників, як правило, залишається найбільш глибинна площина менеджменту – соціально-економічна. Менеджмент у більшості випадків розглядається у відриві від системи економічних відносин та економічних інтересів, внаслідок чого ігнорується вихідна, сутнісна основа, яка визначає як саме його виникнення, так і потенціал його розвитку та модифікації.

Насправді ж такою сутнісною основою виступає якраз найбільш глибинна іпостась менеджменту, що формується лише на рівні соціально-економічних відносин суспільства. Цілеспрямоване та послідовне дослідження сутності менеджменту призвело до виявлення його нерозривного зв'язку з рівнем соціально-економічних відносин суспільства, а також до встановлення генетичного зв'язку витоків менеджменту та його подальшої модифікації та трансформації з глибинними змінами у матеріальній базі суспільного виробництва, у системі відносин власності та економічних інтересів. Суть справи тут у тому, що, виступаючи на поверхні соціальних явищ як практики управління, менеджмент водночас у глибинному плані є об'єктивною основою здійснення цієї практики.

Причому аналіз генези менеджменту характеризує менеджмент як економічні відносини організаційно-економічного й соціально-економічного рівня.

По-перше, ключовою категорією для встановлення такого генетичного зв'язку є поняття «відносини». Це поняття настільки значуще з

тієї причини, що менеджмент передбачає взаємодію керівників та керованих суб'єктів як суб'єктів соціально-економічних відносин.

Для з'ясування суті менеджменту як відносини важливо вказати, що менеджмент - це особливий тип соціального управління і що в своїй основі він є організацією не речей, не технологічних процесів, а людей, їх груп, за допомогою особливих суспільних відносин.

По-друге, менеджмент за самою своєю суттю та своїм призначенням відноситься до тієї сфери суспільних відносин, яка пов'язана з виробництвом, розподілом, обміном та споживанням матеріальних та духовних благ та послуг, тобто до сфери економічних відносин суспільства. Завдяки функціонуванню відносин менеджменту суб'єкти господарювання взаємодіють між собою як ланки єдиного соціально-економічного організму та процесу суспільного відтворення.

Отже, менеджмент постає як особливі відносини, які виконують у системі економічних відносин особливу функціональну роль забезпечення кооперації, узгодження діяльності відокремлених економічних суб'єктів як ланок, підсистем єдиного господарського організму суспільства.

По-третє, менеджмент у цій своїй якості відноситься не тільки до рівня організаційно-економічних відносин суспільства, а й до рівня соціально-економічних відносин.

Економічні відносини суспільства можуть бути поділені на дві підсистеми: підсистему організаційно-економічних відносин та підсистему соціально-економічних відносин. Організаційно-економічні відносини складаються з приводу участі економічних суб'єктів у суспільній праці та її організації, та їх структура пов'язана з конкретним ступенем усупільнення виробництва. Соціально-економічні відносини складаються з приводу присвоєння (відчуження) матеріальних та духовних благ і послуг, та їх структура пов'язана з історичним ступенем розвитку відносин власності.

Глибинна сутність менеджменту як відносин управління полягає у забезпеченні оптимального узгодження різноспрямованих інтересів суб'єктів економіки, що по суті означає здійснення безперервного процесу вирішення економічних протиріч, що складаються в суспільстві та його підсистемах.

Таким чином, менеджмент насправді відноситься не тільки до того рівня економічних відносин, на якому здійснюється поділ і кооперація суспільної праці (тобто до організаційно-економічного рівня), а й до того рівня, який охоплює відносини власності, відносини присвоєння та відчуження (тобто до соціально-економічного рівня). Цей другий, більш глибинний рівень є визначальним. І справа тут насамперед у тому, які економічні суб'єкти є власниками умов та результатів праці та виробництва, як ці умови та результати розподілені між ними як об'єкти власності.

Оскільки менеджмент функціонує на рівні соціально-економічних відносин і займає в підсистемі соціально-економічних відносин певне місце, то, отже, як і всякі економічні відношення, він передбачає наявність у своїй структурі певних суб'єктів, що взаємодіють між собою, і об'єкта, з приводу присвоєння якого складається це ставлення.

Менеджмент – це відносини до управління. Його суб'єкти – це керуючі та керовані суб'єкти. Об'єктом цих відносин виступає саме управління як право, можливість і здатність управляти, тобто надавати керуючий вплив на інших економічних суб'єктів у рамках цього відношення з метою забезпечити виконання ними певних виробничих, суспільних функцій. У тій мірі, як і той чи інший суб'єкт цих економічних відносин привласнює ключові умови праці та виробництва, тією ж мірою на основі цієї власності у нього виникають реальне право, можливість і здатність управляти, які виявляються в юридичному праві на управління.

Управління – це одна з виникаючих із зародженням суспільства необхідних умов праці та виробництва, і так само, як всі інші умови

розподілені між певними економічними суб'єктами як об'єкти їх власності, розподілено і управління.

По-четверте, важливо наголосити, що в економічній системі суспільства, яке на сучасному етапі є складним соціально-економічним організмом, що складається з безлічі взаємопов'язаних і водночас відокремлених спеціалізованих ланок і підсистем, менеджмент розвивається як загальне відтворення. Поза функціонування відносин менеджменту неможливо ефективно здійснювати громадське відтворення як у кожній його фазі, і у всьому циклі відтворення загалом.

Відносини менеджменту в сучасній економічній системі пронизують усі фази відтворювального процесу, пов'язуючи як економічних суб'єктів, що взаємодіють у рамках кожної з відносно відокремлених фаз виробництва, розподілу, обміну та споживання, так і економічних суб'єктів, якими представлена взаємодія цих фаз між собою. Зрештою ставлення менеджменту носить системний характер, виступаючи як ставлення щодо управління цілісним процесом відтворення.

У сучасному соціально-економічному організмі відносини управління виконують функцію цільової організації системи. У площині організаційно-економічних відносин це забезпечення цілеспрямованого, планомірного (в міру досягнутої зрілості відносин) процесу поділу і кооперації суспільної праці. У площині соціально-економічних відносин це означає забезпечення можливого ступеня реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання з метою досягнення максимального корисного ефекту в економічній системі суспільства та у всіх її підсистемах.

Отже, підбиваючи підсумки вищесказаного, можна зробити наступні висновки.

Менеджмент – це історично певний тип соціального управління, властивий такому етапу розвитку суспільства, у якому управління стає економічними відносинами і розвивається як загальні відносини. У той же

час менеджмент – це особливі, системні економічні відносини, які, поступово охоплюючи всі рівні та підсистеми соціально-економічного організму суспільства, виконують в ньому функцію цільової організації, функцію забезпечення цілеспрямованого збалансованого процесу поділу та кооперації суспільної праці за допомогою вирішення протиріч безлічі різноспрямованих економічних інтересів. Вони служать об'єктивною основою практики управління, що здійснюється в суспільстві.

Виникнувши на мікрорівні економічної системи суспільства, відносини менеджменту розвивається у рівневому та відтворювальному аспектах, одночасно видозмінюючи свій внутрішній механізм. Ця його еволюція базується на глибоких змінах, пов'язаних із зростанням рівня усупільнення виробництва та розвитком відносин власності.

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО СТАЛОСТІ

Г.С. Медвідь, асистентка
кафедри регіоналістики і туризму

Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

Сталий розвиток є надзвичайно важливим аспектом сучасного світу, особливо в контексті регіонального розвитку. Глобальні виклики, такі як зміна клімату, економічні коливання, масштабні кризи, важливість збереження природних ресурсів та інші фактори, ставлять під загрозу сталість регіонального розвитку. Доцільно розглянути, як глобальні виклики переосмислюють підходи до сталого розвитку на регіональному рівні.

Зміна клімату впливає на регіони по всьому світу. Спалахи пожеж, повені, посухи та інші кліматичні катастрофи стають більшими і більш частими. Регіони повинні пристосовуватися до цих змін, впроваджуючи екологічно чисті технології, зменшуючи викиди парникових газів.

Глобальні фінансові кризи та коливання на світовому ринку можуть миттєво вплинути на регіональну економіку. Важливо розвивати диверсифіковану економіку та інвестувати в сталість підприємств.

Вичерпування природних ресурсів, таких як вугілля, нафта та природний газ, вимагає регіональних стратегій з використання та відновлення цих ресурсів.

Зростання населення, міграція та демографічні зміни можуть поставити під загрозу регіональну стабільність. Регіони повинні створити програми соціального захисту та інклюзивного розвитку.

Регіони повинні активно розвивати зелену економіку, що спирається на використання відновлюваних джерел енергії та екологічно чистих технологій. Це сприяє сталому росту та зменшенню впливу на довкілля.

Важливо розглядати сталість як інклюзивну концепцію. Забезпечення, щоб усі групи населення мали доступ до можливостей та ресурсів, є ключовим аспектом сталого розвитку.

Регіональні громади повинні бути активно включені в процес прийняття рішень щодо розвитку. Це підвищує підтримку проектів і їх ефективність.

Вивчення проблем сталого розвитку та пошук інноваційних рішень у ЗВО та дослідницьких центрах є надзвичайно важливою сферою, оскільки вони відіграють ключову роль у формуванні наукових підходів та практичних рішень для вирішення найбільш актуальних проблем сталого розвитку. Оскільки ЗВО створюють можливості для проведення досліджень з проблем сталого розвитку. Вони можуть аналізувати сучасні тренди, ідентифікувати ключові виклики і визначити області, де необхідні інновації. Готують науковців, інженерів, менеджерів та інших фахівців, які мають розуміти сутність сталого розвитку та бути здатними розробляти інноваційні рішення. Також ЗВО можуть встановлювати партнерські відносини з урядом, громадськими організаціями та приватним сектором для спільної розробки інноваційних проектів та програм, спрямованих на сталий розвиток.

У свою чергу дослідницькі центри можуть проводити дослідження, спрямовані на збереження природних ресурсів, зменшення негативного впливу на довкілля та впровадження більш сталих методів виробництва, а також можуть зосереджуватися на розробці нових технологій, які сприяють сталому розвитку. Це може включати в себе роботу над відновлювальною енергетикою, ефективними методами використання ресурсів, та іншими інноваціями.

Регіональний розвиток в Україні, а саме в умовах воєнного стану є складним завданням, проте він надзвичайно важливий для забезпечення майбутньої сталості регіонів. Переосмислення підходів до сталого розвитку, орієнтованих на соціальну, економічну, екологічну та культурну сталість, допоможе забезпечити життєздатність регіонів та підтримати їх розвиток навіть у найважчі часи.

Отже, регіональний розвиток та глобальні виклики пов'язані одне з одним більше, ніж будь-коли раніше. Гнучкі та інноваційні стратегії, спрямовані на вирішення цих викликів, є ключем до забезпечення сталого розвитку регіонів у майбутньому.

Література:

1. Програма розвитку Організації Об'єднаних Націй. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку на період до 2030 року. URL: <https://sdgs.un.org/ru/2030agenda>

2. Возняк, Г. В. "Регіональний розвиток: сутність і методологічна основа." Регіональна економіка 3 (2015): 34-43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2015_3_6

СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

О. В. Міннікова , студентка

науковий керівник: Н. Н. Губанова, доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Повномасштабне вторгнення Росії суттєво вплинуло на економічне становище України. Кардинальних змін зазнав фінансовий сектор, водночас втративши значну частину свого доходу через потік міграції та зниження підприємницької активності, а також вимагаючи збільшення видатків на військові потреби та соціальну підтримку людей. Єдиним виходом для стабілізації ситуації стало залучення додаткових фінансових ресурсів, що суттєво вплинуло на стан державного боргу.

Мета даної роботи дослідити та проаналізувати динаміку державного боргу за 2022 рік.

Згідно з Бюджетним кодексом України, державний борг – це сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів станом на звітну дату, що виникають внаслідок державних позик.

За даними Міністерства фінансів України станом на кінець 2022 року загальна сума державного боргу України становить 4 072 млрд. грн., що приблизно в 1,5 раза більше в порівнянні з 2021 роком. Тим не менш цей показник не відображає того, наскільки великі зобов'язання держави перед кредиторами в порівнянні з розмірами економіки. У зв'язку з цим визначають відношення державного боргу до валового внутрішнього продукту, який збільшився з 43,3% до 71,6% у 2022 році. Відповідно даний показник на 11,6% перевищив допустимий обсяг державних запозичень, який діяв до початку вторгнення Росії. В цілому стрімке зростання державного боргу відносно ВВП пояснюється 30% падінням самого ВВП. З

огляду на вищевказані статистичні показники, країна перебуває в стані фінансової нестабільності, що в майбутньому може зробити країну надто вразливою.

Однак, для кращої оцінки державного боргу, варто проаналізувати його структуру. Загалом державний борг України поділяється на зовнішні та внутрішні позики. За даними Міністерства фінансів України до війни держава проводила політику зменшення частки зовнішнього боргу, і на кінець 2021 року структура зовнішніх запозичень становила 58,4%, а внутрішніх – 41,6%. Але з 24 лютого 2022 року ситуація значно змінилася, так як основним джерелом фінансування бюджету стали зовнішні позики. Відповідно до цього відбулося зростання зовнішнього боргу до 64%, а внутрішнього до 36%. Зазначену статистику проілюстровано на круговій діаграмі, де зовнішнім позикам відповідає жовтий сектор, а внутрішнім синій (рис. 1).

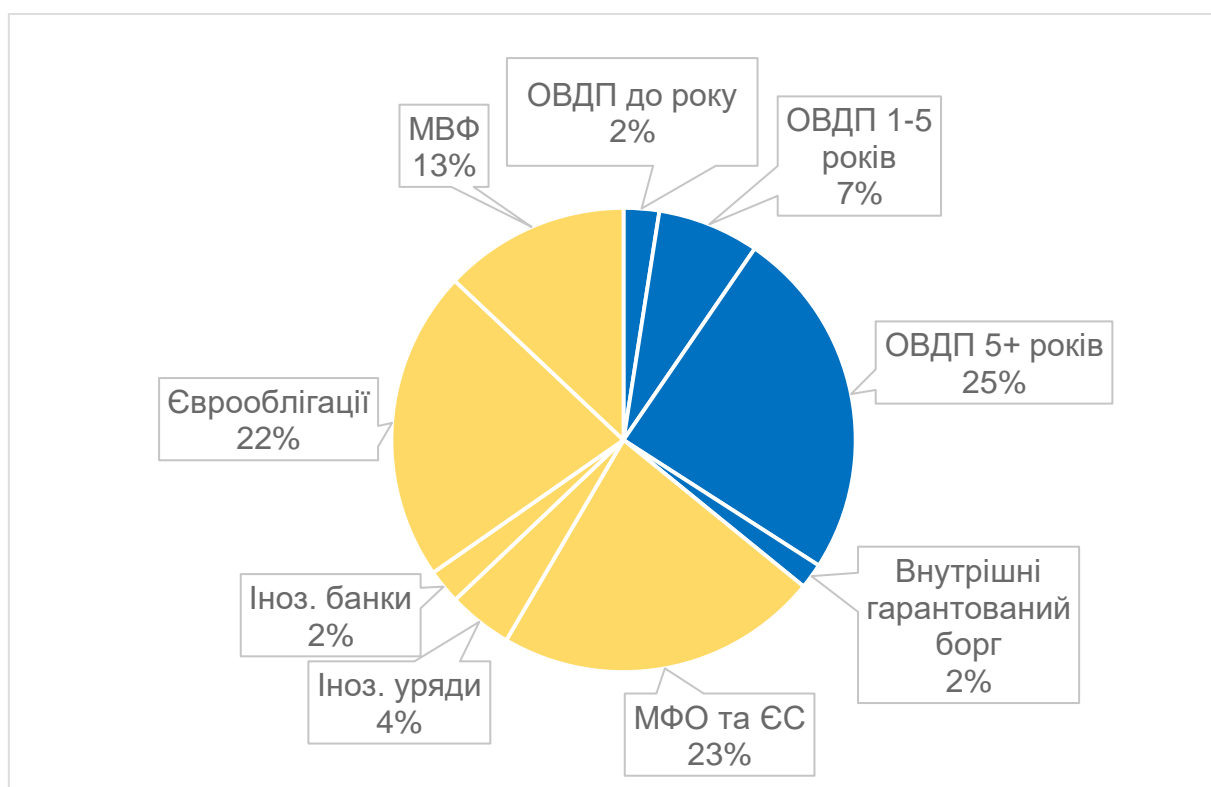

Рис. 1 Зовнішній та внутрішній державний борг 2022 року

Найбільшу частку від загального розміру зовнішнього боргу складають єврооблігації, мікрофінансові організації та ЄС, що в загальному грошовому виразі становлять 1802,81 млрд. грн.. Внутрішній борг країни в цілому складається з облігацій внутрішніх державних позик, найбільша частина яких припадає на строк понад п'ять років, що складає 998,6 млрд. грн.. Розглянувши структуру державного боргу, ми бачимо, що домінантною складовою є зовнішні позики. Відповідно дана частина боргу є доволі вразливою до коливання курсу гривні, і у разі падіння національної валюти, боргове навантаження на бюджет країни зростатиме.

Таким чином, в період війни державний борг України стрімко зріс, та став більш залежним від зовнішніх позик. У даний час, кардинальних заходів, щодо зменшення боргу запровадити неможливо, через продовження військових дій. Проте, у майбутньому держава повинна зосередити свої сили на розробці стратегії управління боргом, передусім стримати темпи нарощування боргових зобов'язань та у подальшому стимулювати економічне зростання країни.

ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТЕОРІЇ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА

А.С. Митрофанова, к.е.н., доцентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Теорія поведінки споживача має велике теоретико-практичне значення передусім для розробки маркетингової політики підприємства, оскільки може допомогти у розробці товарної, цінової, рекламної політики.

Комплекс маркетингу (marketing-mix) складається з п'яти напрямів («5Р»), в площині кожного з яких формується політика фірми: товар (product), ціна (price), дистрибуція (place), просування та реклама (promotion), персонал (personnel). Теорія поведінки споживача дає можливість прогнозувати зміни споживацького попиту не тільки в залежності від цін та доходу, але й залежно від типу блага: нормальне або неякісне благо, товари першої або другої необхідності, продовольчі або промислові товари, товари розкоші. Отже, вона дає відповідь на основні питання виробника – «що виробляти?» і «для кого виробляти?».

Сьогодні в умовах поступального соціально-економічного розвитку доходи споживачів в цілому збільшуються. Засновуючись на здобутках теорії споживання і прогнозуючи поведінку сучасного споживача, можна припустити, що, відповідно до законів Енгеля і кривих Торнквіста найбільш перспективним буде виробництво нормальних товарів з групи непродовольчих промислових товарів або високоякісних товарів та послуг, особливо медичних, юридичних, туристичних, освітніх, культурних послуг. В той же час в умовах розгортання економічних криз, які також часто спіткають сучасні ринково-капіталістичні системи, слід очікувати на часті випадки ажіотажного попиту, зростання попиту на інферіорні товари і товари Гіффена, а отже, зосереджувати ресурси на їх виробництві.

Поряд з товарами Гіффена, попит на які збільшується при зростанні ціни на них, ще одним виключенням із закону попиту є товари Веблена, або товари престижного попиту. Попит на ці товари також зростає в міру підвищення ціни, що відображає прагнення до демонстративного споживання саме «статусних» товарів. У випадку «ефекту Веблена» крива попиту менш еластична і має сегменти з позитивним нахилом.

Іншими цікавими ефектами, що відображають тенденції реальної поведінки споживачів на ринку є «ефект сноба», «ефект приєднання до більшості», спекулятивний попит та нераціональний попит. «Ефект сноба» передбачає обернену реакцію споживача на купівлю товару відносно поведінки більшості інших споживачів. В цьому випадку крива попиту стає менш еластичною. «Ефект приєднання до більшості» полягає в тому, що споживач купує саме той товар, який купують інші; тому крива попиту стає більш еластичною. Спекулятивний попит виникає у суспільстві під час високих інфляційних очікувань, коли побоювання щодо зростання цін у майбутньому призводить до нарощування споживання товарів сьогодні. Нераціональний попит – це незапланований попит під впливом несподіваної зміни настрою, який порушує передумову про раціональну поведінку споживача.

Аналогічно тому, як у теорії споживання аналізується розподіл доходу між двома товарами, вона може бути використана також для аналізу того, як індивідум розподіляє час між працею та дозвіллям. Сутність проблеми розподілу часу полягає у пошуку компромісу між дозвіллям та споживанням, яке забезпечується витратами робочого часу. Споживання і дозвілля є двома «товарами», між якими обирає споживач. Лінія бюджетного обмеження визначається заробітною платою за годину праці. Точка рівноваги відображає поєднання споживання та дозвілля при певній заробітній платі. При зростанні заробітної плати споживач, залежно від співвідношення ефекту заміщення та ефекту доходу, може обрати два

варіанти: більше годин праці і менше дозвілля або, навпаки, менше годин праці і більше дозвілля. Отже, крива пропозиції праці може мати позитивний або негативний нахил.

Теорія споживання також може бути використана для аналізу того, як індивідуум робить вибір між поточним споживанням та заощадженнями на майбутнє. В цьому випадку двома «товарами», між якими робиться вибір, є поточне та відкладене споживання. Процентна ставка визначає відносну ціну цих двох товарів. Криві байдужості відображають уподобання споживача відносно поточного та відкладеного споживання, а бюджетне обмеження проілюстровано максимальним доходом сьогодні та максимальними заощадженнями у майбутньому з урахуванням процентної ставки. Точка оптимуму споживача характеризує компромісний розподіл доходу між поточним та відкладеним споживанням. Залежно від того, як співвідносяться ефекти заміщення та доходу, зростання ставки відсотку може або заохочувати, або перешкоджати заощадженням. На жаль, дослідження не привели до консенсусу щодо того, як впливають процентні ставки на заощадження. У результаті серед економістів залишаються розбіжності щодо того, чи дійсно зміни в податковій політиці, спрямовані на заохочення заощаджень, дають запланований ефект.

Таким чином, можемо зробити висновки, що теорія поведінки споживача має великий методологічний та практичний потенціал, не тільки у сфері маркетингу, але і у сфері розробки державної економічної політики, оскільки ефекти заміщення та доходу використовуються для прогнозування змін індивідуального, а отже і ринкового попиту; дозволяють виявити найбільш прийнятні варіанти оподаткування, визначити, який спосіб стягнення податку або який спосіб компенсації підвищення ціни внаслідок запровадження податку є найменш чутливим для добробуту споживача.

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

В. М. Мороз, д. держ. упр., професор

В. В. Круглов, д. держ. упр., доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Сучасний світ характеризується стрімкими змінами та інноваціями у всіх галузях життя, і економічна сфера не є винятком. Інноваційна економіка, яка покликана сприяти створенню нових продуктів, послуг і технологій, вимагає від бізнесу більшої уваги до соціальної відповідальності. Забезпечення понад 50% робочих місць у всьому світі відбувається за рахунок важливої ролі малого та середнього бізнесу (МСБ) на ринку праці та у глобальному економічному розвитку. У країнах з економікою, що розвивається, до 40% національного доходу формується за рахунок МСБ, який створює 7 і з 10 робочих місць. Виходячи з потреб до 2030 р. у 600 млн робочих місць розвиток МСБ стає для держави пріоритетним [1].

Інновації стали ключовим драйвером сучасного розвитку, стимулюючи економічне зростання, поліпшуючи якість життя та забезпечуючи конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Під інновацією розуміють новий або вдосконалений продукт або процес (або їх комбінацію), який суттєво відрізняється від попередніх продуктів або процесів і який став доступним для потенційних користувачів або введений у використання підрозділом [2].

Інноваційний потенціал визначається як потенціал для створення інноваційних результатів, але визначає кілька вимірів, які разом сприяють високому інноваційному потенціалу. Це, наприклад, лідерство,

організаційна культура, використання зовнішніх знань, управління компетенціями та креативність працівників, здібності до навчання та підприємницькі, маркетингові та мережеві здібності. У контексті малого та середнього бізнесу також існують окремі дослідження, які поділяють інноваційні можливості на здатності сприйняття, захоплення та трансформації або на здатності асиміляції, придбання, розгортання та трансформації. Інноваційна здатність найчастіше концептуалізується як результат; інноваційний потенціал часто вивчається на малих та середніх підприємствах загалом або у виробничому секторі [3].

Бізнес відіграє важливу роль у сприянні інноваціям. Деякі зі способів, якими бізнес сприяє інноваціям, включають: інвестиції в дослідження та розробку (R&D) (бізнес може виділяти фінансові ресурси для створення нових продуктів і технологій); створення інноваційної культури (підтримка культури, яка сприяє творчості та інноваціям серед працівників); партнерство на основі стартапів (співпраця з молодими інноваційними підприємствами для впровадження нових ідей та технологій); розвиток нових ринків (заходи, спрямовані на створення нових ринків для інноваційних продуктів).

Соціальна відповідальність бізнесу визначається як добровільні дії, які бізнес приймає для покращення соціального та екологічного стану суспільства. Однак, в сучасному інноваційному контексті, соціальна відповідальність бізнесу не обмежується лише благодійністю та може бути важливою частиною інноваційних практик бізнесу. Науковці визначили соціальну відповідальність бізнесу як дії, які сприяють певному соціальному благу, поза інтересами підприємства та вимог закону та включає корпоративні економічні, правові, етичні та дискреційні ініціативи [4].

Бізнес може впроваджувати екологічні інновації, спрямовані на зменшення впливу на навколишнє середовище (наприклад, розробка

«зелених» технологій або продуктів з низьким викидом CO₂). Інновації достатньо широко спрямовуються на поліпшення соціальних умов та розв'язання соціальних проблем. Бізнес також зосереджується на програмах з працевлаштування для груп з обмеженими можливостями чи розвиває соціальні підприємства.

В той же час, суб'єкти господарювання можуть зіткнутися з певними викликами та забезпечити нові перспективи для розвитку сучасного суспільства. Однак вказані процеси стикаються з низкою складних завдань.

Одним із проблемних питань залишається недостатнє фінансування для інноваційних проєктів, які мають значний соціальний вплив. Досить важко забезпечити встановлення балансу між соціальним та фінансовим ефектом – потрібно віднаходити рівновагу між соціальними результатами та загальними витратами на інноваційні проєкти. Наявність достатніх суперечностей між інтересами зацікавлених сторін (бізнесу, споживачів, держави та інших стейкхолдерів) може створити конфлікти у впровадженні соціально відповідальних практик.

При всіх складнощах, які виникають в процесі соціальних проєктів бізнесу, слід відзначити суттєві позитивні сторони впливу на суспільство. За допомогою соціально відповідальних інновацій бізнес може позитивно впливати на соціальні потреби, такі як боротьба з бідністю, освіта та охорона здоров'я. Інновації, які враховують екологічні та соціальні аспекти, сприяють сталому розвитку та збалансованому використанню ресурсів. Бізнеси, які інтегрують соціальну відповідальність у свою стратегію, можуть здобути конкурентну перевагу через позитивне сприйняття споживачами та сприяння інноваціям.

Соціальна відповідальність бізнесу у сфері інноваційної економіки є ключовим аспектом для досягнення ефективного розвитку суспільства. Бізнес має відігравати активну роль у створенні та впровадженні інновацій, які сприяють якісному покращенню життя та розвитку економіки. Однак це

вимагає балансу між фінансовою ефективністю та соціальним впливом, а також урахування важливих соціальних та екологічних питань. Інтеграція соціальної відповідальності в інноваційні практики бізнесу є кроком до більш сталого та людиноцентричного майбутнього. Для цього необхідна спільна праця бізнесу, громадських організацій та держави для створення сприятливого середовища та реалізації цілей сталого розвитку.

Література:

1. Круглов В. В. Розвиток малого та середнього бізнесу в умовах воєнного стану. Економіко-правові аспекти господарювання: сучасний стан, ефективність та перспективи : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 23-24 вересня 2022 р.). Одеса, 2022. С. 440–442.

2. Oslo Manual 2018 : Guidelines for Collecting, Reporting and Using Data on Innovation, 4th Edition. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities. OECD Publishing, Paris, Luxembourg, 2018. DOI: <https://doi.org/10.1787/9789264304604-en>.

3. Saunila M. Innovation capability in SMEs : A systematic review of the literature. *Journal of Innovation & knowledge*. 2020. №. 4(5). P. 260–265.

4. Hu B., Zhang T., Yan S. How Corporate Social Responsibility Influences Business Model Innovation : The Mediating Role of Organizational Legitimacy. *Sustainability*. 2020. № 12. P. 2667. DOI: <https://doi.org/10.3390/su12072667>.

ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ПРОЦЕСОМ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

А.Ю. Мунько, кандидат наук з державного управління

М.О. Дубова, здобувачка вищої освіти

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро

Відповідно до Указу Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» Кабінетом Міністрів України додатково визначено порядок та передбачено, що в умовах воєнного стану відповідні заходи здійснюються без застосування закупівельних процедур та спрощених закупівель, визначених Законами України «Про публічні закупівлі» та «Про оборонні закупівлі» [2]. При цьому охоплюються закупівлі, вартість яких дорівнює або перевищує 50 тис. грн (використовується спеціалізована електронна система), у іншому разі замовник зобов'язаний оприлюднити відповідні звіт та договір.

Якщо повноваження суб'єкта управління державним майном або загальних зборів суб'єкта господарювання державного сектору економіки закріплено за Кабінетом Міністрів України, то переліки та обсяги закупівель товарів робіт і послуг, за поданням замовника, погоджуються центральним органом виконавчої влади, який аналізує та формує державну політику у відповідній сфері, в якій суб'єкт господарювання проводить свою діяльність відповідно до мети визначеної його установчими документами.

Замовники, у свою чергу, повинні дотримуватися принципів здійснення публічних закупівель та забезпечувати оприлюднення укладеного договору в електронній системі закупівель протягом п'яти робочих днів після його підписання. Договір, не оприлюднений в електронній системі закупівель у визначений строк, є нікчемним. Однак, вказане обмеження не поширюється на договори, які укладені для

забезпечення потреб сектору безпеки і оборони. Такі договори оприлюднюються в електронній системі закупівель протягом десяти робочих днів після припинення чи скасування воєнного стану [3].

Зауважимо, що на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування замовникам забороняється здійснювати публічні закупівлі товарів, робіт і послуг у громадян та юридичних, які мають безпосередні зв'язки з Російською Федерацією та Республікою Білорусь [3].

Повноваження Національної поліції України щодо контролю за процесом публічних закупівель визначені в положеннях Закону України «Про Національну поліцію», яким зокрема регламентуються повноваження Департаменту захисту економіки щодо здійснення превентивної діяльності з метою запобігання вчиненню правопорушень. Основною метою є виявлення, припинення кримінальних та адміністративних правопорушень, пов'язаних з незаконним розподілом, розкраданням, нецільовим використанням бюджетних коштів, законністю проведення закупівель.

Важливо, що чинним законодавством не обмежують в можливості Департаменту аналізувати лише надпорогові закупівлі, на відміну від Державної аудиторської служби України чи Антимонопольного комітету. Це дозволяє здійснювати перевірки допорогових закупівель, над проведенням яких на тепер відсутній повноцінний контроль.

Також Департамент здійснює профілактичну роботу, зокрема надсилає рекомендації замовникам щодо усунення виявленого порушення. У разі, якщо в діях голови або членів тендерного комітету виявлено та підтверджено ознаки злочину, то відповідні матеріали передаються уповноваженим органам для відкриття кримінального провадження.

Департамент щодо можливих порушень може обмінюватися інформацією з іншими органами публічної влади щодо необхідності

здійснення перевірки Державною аудиторською службою України чи Рахунковою палатою [1].

Встановлено, що органи, які уповноважені на проведення контролю у сфері закупівель, не мають права втручатися у проведення закупівельних процедур. Важливим для замовника є врахування того, що рішення, які приймаються тендерним комітетом або уповноваженою особою оформлюються протоколом, але відповідальність в частині прийнятих рішень і проведення процедур закупівель покладається саме на членів тендерного комітету або уповноважену особу персонально.

Проблеми контролю за публічними закупівлями посилюється тим, що за останнє десятиліття в Україні не відбулося помітних покращень у боротьбі з корупцією, ані на рівні сприйняття корупції, ані в житті громадянського суспільства, а зміни в антикорупційній політиці радше мали декларативний характер, оскільки між політикумом, інститутами публічного управління, громадянами та бізнесом існує суспільний договір щодо толерантного сприйняття проявів корупції [5, с. 55]. Відповідно, лише концептуальна зміна цих тенденцій та глибокі трансформаційні перетворення дозволять підвищити ефективність і системи закупівель в Україні.

Література:

1. Гоголь М. Як Національна поліція контролює закупівлі. *Dozorro*. 2018. URL : <https://dozorro.org/blog/yak-nacionalna-policiya-kontrolyuye-zakupivli>.

2. Деякі питання здійснення оборонних та публічних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 28 лют. 2022 р. № 169. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text>.

3. Петришак А. Закупівлі в умовах воєнного стану: законодавче регулювання. *LIGA ZAKON*. 2022. URL :

https://biz.ligazakon.net/analytics/210065_zakupvl-v-umovakh-vonnogo-stanu-zakonodavche-regulyuvannya.

4. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель товарів, робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення або скасування: Постанова Кабінету Міністрів України від 12 жовт.2022 р. № 1178. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>.

5. Трещов М.М. Стан та перспективи реалізації антикорупційної політики в Україні: компаративна аналітика. Науковий вісник льотної академії. Серія: економіка менеджмент та право. 2023. Вип. 8. С. 48–56.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ОБ'ЄКТИ ОБЛІКУ КОМПАНІЇ

О.Ю. Муравський, здобувач ступеня доктора філософії

Державний податковий університет, м. Ірпінь

Операції, що здійснюються за трансфертними цінами, – це всі операції між пов'язаними особами. Вони відображаються в поточному бухгалтерському обліку так само, як і всі інші операції відповідного виду. У цьому випадку немає спеціальних положень щодо їх проведення чи відображення. Проте операції з трансфертного ціноутворення, оскільки вони можуть відрізнитися за оцінкою та економічним обґрунтуванням від аналогічних операцій між непов'язаними особами, можуть мати вплив на майновий та фінансовий стан відповідної компанії. З цієї причини та у зв'язку з вимогами податкових органів доводити порівнянність операцій між пов'язаними сторонами з операціями між непов'язаними сторонами, необхідно підготувати детальну документацію для операцій між пов'язаними сторонами. Зазначене впливає на поточний облік, власне тоді воно повинно бути підтверджено документально. Необхідно суворо дотримуватися документальних вимог Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Найпоширенішим упущенням є неформування відповідних внутрішніх документів щодо укладення правочину між пов'язаними особами, обґрунтованої оцінки та детального документального оформлення його реалізації, виникнення відносин між пов'язаними особами, закриття розрахунків, перегляду умов, передачі прав тощо. Операції, що базуються на трансфертних цінах, відображаються у фінансовій звітності, як і всі інші операції, з дотриманням загальних положень бухгалтерського обліку. Конкретні наслідки можна шукати у вигляді відхилень від реального стану справ, якщо трансфертні ціни не

відображають реальну (справедливу) вартість активів або зобов'язань, залучених до операції. Тоді можливе як завищення, так і заниження вартості окремих об'єктів обліку через застосування викривлених трансфертних цін.

Якщо трансфертні ціни значно нижчі або вищі, ніж між непов'язаними сторонами, тоді, за інших рівних умов, вплив таких операцій на вартість об'єктів обліку та фінансову звітність розкриватиметься рядом факторів (табл. 1).

Таблиця 1

Вплив застосування трансфертних цін, відмінних від цін операцій між непов'язаними сторонами за рівних умов, на фінансову звітність

Об'єкт (вид) операції трансфертного ціноутворення	Прояв впливу застосування відмінних трансфертних цін в операціях трансфертного ціноутворення (заниження (↓) та завищення (↑) показників) за сторонами та варіантами встановлення таких цін					
	сторона покупця			сторона продавця		
	показник	Трансфертна ціна		показник	Трансфертна ціна	
		вища	нижча		вища	нижча
Операції з купівлі-продажу продукції (товарів), надання послуг	вартість операції з придбання	↑	↓	дохід (виручка) від реалізації	↑	↓
	податковий кредит з ПДВ	↑	↓	податкове зобов'язання з ПДВ	↑	↓
	собівартість кінцевого продукту (або у випадку послуг – адміністративні витрати)	↑	↓
	прибуток компанії	↓	↑	прибуток компанії	↑	↓
	податок на прибуток компанії	↓	↑	податок на прибуток компанії	↑	↓
Операції з купівлі-продажу об'єкту основного засобу	вартість операції з придбання	↑	↓	дохід (виручка) від реалізації	↑	↓
	податковий кредит з ПДВ	↑	↓	податкове зобов'язання з ПДВ	↑	↓
	амортизаційні відрахування	↑	↓
	прибуток компанії	↓	↑	прибуток компанії	↑	↓

	податок на прибуток компанії	↓	↑	податок на прибуток компанії	↑	↓
Фінансові операції (лізинг, кредит тощо)	відсотки до сплати за такими угодами	↑	↓	відсотки до сплати за такими угодами	↑	↓
	витрати за процентами	↑	↓	доходи за процентами	↑	↓
	прибуток компанії	↓	↑	прибуток компанії	↑	↓
	податок на прибуток компанії	↓	↑	податок на прибуток компанії	↑	↓

Джерело: складено автором.

У табл. 1 наведені можливі зміни вартості відображених об'єктів обліку, зумовлені ненавмисно чи свідомо обраною встановленою трансфертною ціною. Ці відхилення від реального (справедливого) стану об'єктів і процесів впливають на декілька елементів через взаємозалежність в економічній діяльності та застосування системи подвійного бухгалтерського запису, що робить взаємозалежність очевидною. Залежності, що стосуються можливих змін ПДВ, стосуються також й інших непрямих податків і зборів – акцизів, митного податку тощо. Не можна стверджувати, що існує тенденція до того, що трансферні ціни завжди нижчі або завжди вищі за реальні ринкові ціни. У кожному конкретному випадку ситуація різна, причини можливих відхилень і величина відхилень різні. Встановлення трансфертних цін на основі підходу податкового комплаєнсу для компаній означає те, щоб трансфертна ціна відповідала або принаймні перебувала в діапазоні ринкової ціни.

Цілком можливо, що трансфертні ціни не є ані вищими, ані нижчими за ціни в операціях між непов'язаними сторонами, або їх неможливо порівняти. Бізнес-одиниця групи компаній може надавати управлінські чи консультаційні послуги іншій бізнес-одиниці тієї ж групи за ціною, рівень якої важко обґрунтувати, але також важко оскаржити, оскільки вона рідко

порівнюється з ціною подібної операції між непов'язаними особами. Те ж саме стосується продажу нематеріальних активів або унікальних активів між пов'язаними сторонами. При цьому у фінансовій звітності не повинно бути прямо доказових відхилень щодо вартісного параметру об'єктів обліку. Але в операціях між пов'язаними особами можна шукати й інший ефект. У результаті операції характер суб'єкта господарювання, що звітує, може змінитися, а отже, може змінитися і його обліковий та податковий режими. Найчастіше це робиться цілеспрямовано для досягнення якихось цілей компанії: підвищити або зменшити загальну оцінку фінансового стану на основі інформації з фінансового звіту, надати фінансові або інші ресурси пов'язаній бізнес-одиниці, досягти отримання податкових пільг, або знизити базу оподаткування. Як правило, обґрунтованість, оцінка та вплив облікових операцій між пов'язаними сторонами здійснюється в кожному окремому випадку та за пов'язаними характеристиками.

Література:

1. Краєвський В.М., Муравський О.Ю. Інформаційна підтримка систем обліково-аналітичного та контрольного забезпечення управління операціями трансфертного ціноутворення. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2023. № 8. С. 32-40

2. Краєвський В.М., Муравський О.Ю. Обліково-податкова природа трансфертного ціноутворення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Економічні науки». 2023. №5 (73). Том 2. С. 84-89

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 19.09.2023)

ТЕНДЕНЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА ТА АДАПТАЦІЯ БІЗНЕСУ

М.О. Нежива, к.е.н., доцентка

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Питання сталого розвитку все більше обговорюються в науковій спільноті та в бізнесі. Людина, яка є невід'ємним учасником цього процесу, відіграє ключову роль у розумінні того, як вона впливає на сталий розвиток та як він, в свою чергу, впливає на неї та на суспільство в цілому. Провідний у світі незалежний постачальник стратегічних досліджень ринку Euromonitor International [1] у своєму дослідженні споживачів, визначив 12 типів екологічно чистих споживачів на основі їхніх цінностей і поглядів. Споживачі, які уникають споживання м'яса, і люди, які не є марнотратниками, є найпоширенішими типами споживачів у всьому світі з часткою понад 37% від загальної кількості респондентів у 2022 році. Звички переробки та ремонту більш поширені в Америці та Азіатсько-Тихоокеанському регіоні, тоді як безм'ясна дієта більш популярна в Європі, на Близькому Сході та в Африці. Цілеспрямоване споживання, екологічне пакування та довіра до переробки є найменш поширеними екологічними способами поведінки споживачів у всьому світі.

При цьому, цікавим є розподіл цих споживачів за поколіннями, оскільки прийнято вважати, що більш молоде покоління відчуває сильніше вплив сталого розвитку та є більш відповідальними. Люди, які уникають м'яса та марнотрацтва є провідними споживачами серед усіх поколінь. Молодь, як-от покоління Z і міленіали, частіше обирає рослинну або вегетаріанську дієту, щоб позитивно вплинути на навколишнє середовище, тоді як покоління X і бебі-бумери більше віддають перевагу повторній переробці та повторному використанню.

Кліматичні активісти входять до трійки найбільш стійких типів споживачів у всьому світі незалежно від покоління. У той час як представники бебі-буму, швидше за все, скоротять споживання енергії та викиди, покоління Z більше прагне компенсувати свої викиди вуглецю.

Нарешті, коли мова заходить про готовність платити більше за екологічно чисті продукти, мілленіали лідирують, за ними слідує старше покоління. Незважаючи на те, що покоління Z є найбільш прагматичною та найактивнішою когортою щодо здоров'я планети, для них стійкість не обов'язково означає вищі ціни. Остання поведінка також посилюється нижчою платіжною спроможністю покоління Z.

У відповідь на це, у своїх стратегіях розвитку, бізнес повинен враховувати поведінку свого споживача та пропонувати йому такого типу товар, який буде підпадати під критерії продуктів епохи сталого розвитку.

Згідно дослідження цілей сталого розвитку та його впливу на бізнес [1] 73% респондентів повідомляють, що їхній компанії потрібно покращити свою стратегію сталого розвитку щоб слідувати тенденції зміни інтересів споживача. Такі зміни передбачають залучення додаткових інвестицій та часу на розробку, а тому повинні впроваджуватися оперативно, зважаючи на те, що практично весь бізнес бачить потребу у зміні стратегії. Виграє на ринку той, хто першим адаптується до цих змін.

Таким чином, ми живемо в епоху, яка передбачає активне впровадження концепції сталого розвитку у всі сфери нашого життя, що вплине на кожну особу окремо та на світову економіку, в цілому. Знання свого споживача має вирішальне значення для успішного формулювання та впровадження стратегії.

Література:

1. Euromonitor International from national statistics, United Nations (UN), International Merchandise Trade Statistics: URL – Euromonitor.com.

ОБЛІКОВО-АУДИТОРСЬКИЙ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ

Р.Ю. Овчарик, канд. екон. наук, доцент

Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

І.Т. Райковська, канд. екон. наук, доцентка

О.М. Костенко, канд. екон. наук, доцент

Київський кооперативний інститут бізнесу і права, м. Київ

На сьогодні ринок посад поступово стабілізується. Доцільно було б проаналізувати їх рейтинг, обговорити місце бухгалтера та аудитора серед інших посад. Маркетингові дослідження сайту "Work.ua" представили рівень середньої заробітної плати за рейтингом сфер діяльності у розрізі посад (табл. 1).

Таблиця 1. Рейтинг середньої заробітної плати у розрізі сфер діяльності за видами посад в Україні [1] станом на 01.09.2023 р.

Сфера діяльності	Середня зарплата за вакансіями,		Кількість вакансій, од.	Середня зарплата за резюме, грн.	Кількість резюме, од.
	грн.	ранг			
Топменеджмент, керівництво вищої ланки	26229	1	993	27040	81955
Нерухомість	24131	2	672	27681	11572
Транспорт, автобізнес	21018	3	7439	19919	349819
Охорона, безпека	19499	4	12816	19883	478684
Сільське господарство, агробізнес	19499	5	1234	21882	31678
Адміністрація, керівництво середньої ланки	19376	6	8 290	20 869	518 063
Будівництво, архітектура	19129	7	5 314	20083	244273
ІТ, комп'ютери, інтернет	18935	8	5 750	18 371	258 297
Управління персоналом, HR	18652	9	1821	18078	83975
Юриспруденція	18364	10	1043	18374	84516
Культура, музика, шоу-бізнес	18203	11	5471	16579	211456
ЗМІ, видавництво, поліграфія	17644	12	2877	17832	105989
Медицина, фармацевтика	17521	13	5977	17696	187015
Робочі спеціальності, виробництво	17406	14	18228	19495	468062
Дизайн, творчість	17340	15	2591	15396	142549
Охорона, безпека	17207	16	1859	15847	121378
Телекомунікації та зв'язок	16895	17	3659	18100	150069
Культура, музика, шоу-бізнес	16518	18	644	19888	80504
Страхування	16358	19	182	22340	5854
ЗМІ, видавництво, поліграфія	16235	20	1815	17064	201229

Готельно-ресторанний бізнес, туризм	15909	21	10182	18893	316338
Сфера обслуговування	15804	22	18292	17364	536288
Освіта, наука	15261	23	4380	16669	236540
Бухгалтерія, аудит	15107	24	6247	16976	270472
Фінанси, банк	14911	25	3856	17482	180816
Секретаріат, діловодство, АГВ	14666	26	4719	15738	488078
Роздрібна торгівля	14258	27	11999	14324	543457

Результати ранжування свідчать, спеціальності "бухгалтер", "аудитор" –перебувають на одному рівні з працевлаштування і в рейтингу середніх заробітних плат займають 24 позицію із 27 сфер діяльності. Низький рівень заробітної плати останніх сформувався, в першу чергу, під впливом перевищення кількості резюме поданими на такі посади у 43 рази. Значний вплив на формування невисокого рівня середньої заробітної плати у сфері бухгалтерського обліку та аудиту на рівні 15107,00 грн. також мав і запровадження військового стану, тимчасове припинення діяльності деяких підприємств, трансфер технологій із окупованих областей у безпечні місця, зміна середньої заробітної плати за територіальною ознакою України. Доцільно зосередити увагу, посади сфери обслуговування є найбільш затребуваними на ринку праці, про що свідчить кількість відкритих вакансій із середньою заробітною платою 15804,00 грн. Не менш важливим є те, що посади "бухгалтер", "аудитор" відносять до другого рівня управління підприємством після керівника, їх середня заробітна плата на 42% менша від працівників у сфері топменеджменту і керівництва вищої ланки. Негативним на нашу думку є те, що такі сфери діяльності як транспорт, автобізнес, робочі спеціальності отримують вищу заробітну плату ніж бухгалтери та аудиторі. Аналізуючи середню заробітну плату працівника сфери бухгалтерського обліку та аудиту (рис. 1) наводить наступні висновки. Науково обґрунтовано, оптимальна структура управління працівниками бухгалтерії переважно відбувається за переліком посад: головний бухгалтер, заступник головного бухгалтера, бухгалтер, касир. Компанії які надають послуги у сфері аудиту у штаті передбачають посади "аудитор", "контролер", "внутрішній аудитор".

Рисунок 1. Середня зарплата за категорією "Бухгалтерія, аудит" в Україні станом на 01.09.2023 р. [2]

Ринок праці сьогодні засвідчує наступне, заробітна плата аудитора без сертифікату в аудиторській компанії відповідає рівню рядового бухгалтера підприємства і коливається в середньому від 17500 до 18000 грн., що на 19% вище від середньої заробітної плати умовного середнього працівника бухгалтерсько-аудиторської ланки і на 39% нижче від заробітної плати працівників керівного складу бухгалтерської служби.

Яким би   діяльності не займалось підприємство, останнє

не обходиться без бухгалтера, аудитора, контролера. Аналіз вакансій серед вітчизняних компаній за посадою "Бухгалтер" і "Аудитор", на сьогодні, дає можливість узагальнити, до останньої ставиться певний перелік вимог, зокрема:

- ✓ обізнаність з вітчизняною системою обліку і оподаткування;
- ✓ знання міжнародних стандартів обліку і аудиту;
- ✓ досвід роботи;
- ✓ знання іноземної мови;
- ✓ здатність кандидата на посаду до саморозвитку і самонавчання

Порівняння даних середньої заробітної плати в розрізі областей України, що надає Державна служба статистики України [3] і дані про середню заробітну плату працівників бухгалтерсько-аудиторської сфери [2] свідчать про наступне (табл. 2).

Таблиця 2. Середня місячна заробітна плата бухгалтера в регіонах України та її порівняння із середньомісячним рівнем заробітної плати по обласних центрах [2, 3] станом на 01.01.2023 р. (узагальнено авторами)

Область	Середня заробітна плата в області за 2022 р., грн. [3]	Середня заробітна плата бухгалтера на 01.01.2023 р. [2], грн.	Заробітна плата бухгалтера у відсотках до середньої заробітної плати по області, %
Вінницька	12555,00	14000,00	112
Дніпропетровська	14479,00	16000,00	111
Донецька	15480,00	–	–
Житомир	12123,00	14000,00	115
Запоріжжя	14510,00	13500,00	93
Івано-Франківськ	11827,00	14000,00	118
Київська	15152,00	20000,00	132
Кіровоградська	11658,00	–	–
Волинська	11735,00	14500,00	124
Львівська	12936,00	17500,00	135
Луганська	12266,00	–	–
Миколаїв	14382,00	13500,00	94
Одеська	12960,00	16500,00	127
Полтава	13412,00	14000,00	104
Рівненська	13358,00	15000,00	112
Сумська	12119,00	11800,00	97
Тернопільська	11455,00	15000,00	131
Закарпатська	12115,00	18500,00	153
Харківська	12510,00	14500,00	116
Херсонська	11778,00	17000,00	144
Хмельницький	12352,00	14500,00	117
Черкаська	12311,00	15000,00	122
Чернівецька	11326,00	16000,00	141
Чернігівська	11853,00	12600,00	106

Аналіз засвідчує, заробітна плата бухгалтера та аудитора вища від середньої заробітної плати майже у кожній області, за виключенням: Запорізької, Миколаївської і Сумської областей. Офіційні дані статистики свідчать, що вище середньої зарплати на 25-30% бухгалтера отримують: у Закарпатській, Херсонській, Київській і Львівській областях. Порівняння середньої заробітної плати бухгалтера та аудитора з іншими посадами зосереджує увагу на наступному – бухгалтер та аудитор сьогодні не є лідером серед пропонованих посад (табл. 3).

Таблиця 3. Рейтинг посади "Бухгалтер", "Аудитор" серед найбільш поширених посад станом на 01.01.2023 р. (узагальнено автором)

Рейтинг посади від мін. до максим.	Найменування посади	Рівень середньомісячного заробітку, грн
------------------------------------	---------------------	---

1	Касир	12500,00
2	Продавець пива	12500,00
3	Продавець-консультант	13000,00
4	Менеджер залу	14000,00
5	Кухар	15000,00
6	Бухгалтер, Аудитор	16500,00
7	Менеджер по роботі з клієнтами	18000,00
8	Водій	20000,00
9	Менеджер з продажу	21000,00
10	Директор	25300,00

Посада "Бухгалтер", "Аудитор" знаходиться в середині рейтингу серед ТОП-5 посад, що є сьогодні модальними і затребуваними. Маркетинговий аналіз засвідчив, що "Водій" одержує більше ніж "Бухгалтер" чи "Аудитор". Одним із чинників невідповідності рейтингу посад і професій є: військовий стан; затребуваність на ринку праці; рівень освіти. Узагальнюючи результати досліджень, хочеться наголосити – бухгалтер / аудитор, без виключення, необхідний на кожному підприємстві. Їх рівень заробітної плати залежить від: віку претендента на посаду, рівня професійних знань, територіальної ознаки. Так, бухгалтер з досвідом роботи до 3-х років одержує заробітну плату у розмірі в середньому від 6500,00 грн до 10000,00 грн. Із зростанням досвіду роботи - рівень заробітної плати даної групи працівників відповідно поступово зростає. На нашу думку, підвищення середнього рівня заробітної плати "бухгалтера" та "аудитора" можливе за рахунок зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішнього регулювання доцільно віднести розширення мережі суб'єктів господарювання за рахунок удосконалення нормативно-правової бази у повоєнний період, зокрема запровадження певної категорії пільг для виробничих підприємств, що значно збільшить кількість вакансій на такі посади.

Література:

1. Work.ua Статистика зарплат. URL: <https://www.work.ua/stat/>
2. Work.ua Середня зарплата за категорією "Бухгалтерія, аудит" в Україні. URL: <https://www.work.ua/salary-accounting/?sort=salary>

Державна статистична служба України. Середня заробітна
плата за регіонами за місяць. URL:

https://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/gdn/reg_zp_m/reg_zpm_u/arh_zpm_u.htm

ANALYSIS OF THE THEORETICAL FOUNDATIONS OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

O.V. Osmiatchenko, graduate student

National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”

Kharkiv, Ukraine

One of the important areas of maintaining the economic potential of any country is the development of industrial sectors. The low level of industrial development in many countries of the world, especially its high-tech industries, makes it extremely important to consider the problems of this sector of the economy using the methods and approaches of modern economic science.

In modern economic conditions, enterprises face the problem of developing and maintaining competitiveness. The goal of competition is maximum satisfaction of consumer demands and a high level of efficiency of production and economic activities. The formation and evolution of the concepts of international competitiveness of an industrial enterprise are due to the complication of the processes of forming the results of modern economic development, which has caused the need for the formation of new categories, their understanding and assessment methods [1].

The current level of international competitiveness reflects the real state of the potential for foreign economic interaction of an enterprise, optimal - its adequacy to the properties of the development potential of the foreign market, dominant - the zone of readiness space in which the means of forming the international competitiveness of an enterprise are not available to competitors [2]. The main reasons for the deterioration of the international competitive positions of industrial enterprises are the growing gaps in the levels of technology and export diversification and the low efficiency of managing their international

competitiveness [3]. The mechanism for managing the international competitiveness of an industrial enterprise is based on the following provisions:

1) in the conditions of global competition and the transitive state of the economy, it is objectively necessary to comprehensively harmonize interests and goals and integrate the potential of the state and corporate levels of managing the international competitiveness of an industrial enterprise;

2) the management system for managing the international competitiveness of an industrial enterprise is the only recognition-adaptive complex with a consistent decrease in uncertainty in decision-making, an increase in information power and the depth of adaptation;

3) the effectiveness of the system for managing the international competitiveness of an industrial enterprise ensures the increase in the diversity of its coordinator and the formation of a selection module with a specialized database.

Nowadays, to achieve international competitiveness, it is necessary not only to minimize costs, but also to have complete information about the activities of competitors, innovations, and innovations. In addition, the role of qualified management personnel is increasing, as flexible organizational and management relationships begin to dominate in the global economy. Ensuring the competitiveness of an enterprise in the international market has acquired particular importance, since globalization is a defining feature of the development of the world economy, and the dependence of countries' economies on the foreign market is increasing.

References:

1. Arnaut I.P. Doslidzhennia pidkhodiv shchodo definitsii konkurentospromozhnosti /I.P. Arnaut // Innovatsiina ekonomika. – 2012. – № 3. – С. 111-114.

2. Kyzym M.O. Formuvannia derzhavnoi tsilovoi prohramy pidvyshchennia konkurentospromozhnosti rehioniv Ukrainy : monohrafiia / M.O. Kyzym, Ye.M. Kriachko. – Kh. : VD «INZhEK», 2010. – 292 s.

3. Shvydanenko O.A. Hlobalna konkurentospromozhnist: teoretychni ta prykladni aspekty : monohrafiia / O.A. Shvydanenko. – K. : KNEU, 2007. – 312 s.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ

Р.М. Остапенко, к.е.н., доцент

Державний Біотехнологічний Університет, м. Харків

Коли ви думаєте про сільську місцевість, на думку можуть спасти мальовничі пейзажі та спокійне життя. Однак реальність для багатьох сільських громад далека від ідилії. Сільські райони часто стикаються з унікальними проблемами, такими як обмежений доступ до охорони здоров'я, освіти та можливостей працевлаштування. Важливо придивитися до нинішнього стану цих сільських територій, щоб зрозуміти необхідність їхнього розвитку.

Сільські території беруть на себе всю роль у соціально-економічному розвитку будь-якої країни. В умовах децентралізації влади, коли велика відповідальність лягає на місцеві органи управління, розвиток подій стає дедалі актуальнішим. Від ухвалення стратегій розвитку тенденцій залежить не тільки процвітання сільського населення, а й стійкість економіки загалом.

Сільське господарство часто є основою сільської економіки. Воно забезпечує зайнятість, засоби до існування та дохід сільським громадам. Однак сільськогосподарський сектор сільських територій стикається з різними проблемами, такими як застарілі методи ведення сільського господарства, обмежений доступ до сучасних технологій і труднощі з доступом до ринків. Аналіз поточного стану сільського господарства має вирішальне значення для виявлення сфер, що потребують поліпшення, і визначення того, як децентралізація може підтримати його зростання.

Децентралізація може мати глибокий вплив на сільське господарство. Передаючи повноваження щодо ухвалення рішень місцевій владі, фермери можуть співпрацювати з політиками для реалізації сільськогосподарської політики, що відповідає їхнім конкретним потребам. Такий локалізований

підхід дає змогу впроваджувати інноваційні методи ведення сільського господарства, покращувати доступ до ринків і розвивати сільськогосподарську продукцію з доданою вартістю. Зрештою децентралізація дає можливість сільським громадам перетворити свій сільськогосподарський сектор і підвищити продовольчу безпеку.

Децентралізація влади дає змогу місцевим органам управління ухвалювати рішення, адаптовані до конкретних потреб та особливостей сільських територій. Це сприяє ефективному розвитку сільського господарства, інфраструктури, освіти та охорони здоров'я, а також створенню більш сприятливих умов для життя і роботи на сільських територіях.

Бідні сільські території зазнають труднощів з нестачею фінансових ресурсів для свого розвитку. Децентралізація влади має допомогти з матеріальною підтримкою, щоб сільські території могли реалізувати свої ідеї та проєкти.

Сільські території часто стикаються з обмеженими фінансовими ресурсами, нестачею кваліфікованих кадрів, недоступною інфраструктурою та обмеженим доступом до послуг. Ці проблеми ускладнюють соціально-економічний розвиток сільських районів і потребують вжиття відповідних заходів та інструментів для їх подолання.

Для соціально-економічного розвитку сільських територій можуть бути використані різні заходи та інструменти, включно з фінансовою підтримкою, інвестиціями, розвитком сільського господарства та підприємництва, підвищенням кваліфікації населення, поліпшенням інфраструктури та доступності послуг.

Наслідки децентралізації для економічного розвитку сільських територій мають далекосяжні наслідки. Надаючи місцевим органам влади більше автономії в ухваленні рішень, децентралізація сприяє розвитку сільської промисловості, крім сільського господарства. Він сприяє

диверсифікації місцевої економіки, розвитку підприємництва, залученню інвестицій і створенню робочих місць. Ба більше, децентралізація дає змогу розподіляти ресурси на основі місцевих пріоритетів, забезпечуючи відповідність стратегій економічного розвитку потребам і сподіванням сільських громад.

Державні та місцеві органи влади несуть відповідальність за створення сприятливих умов для розвитку сільських територій. Вони мають забезпечити фінансову підтримку, розробку політик і програм, координацію діяльності, а також створення партнерств і співробітництва.

Інша проблема, з якою стикаються сільські території, - це відсутність професійних кадрів та експертів. Часто молоді та талановиті люди переїжджають до міст у пошуках роботи та можливостей. Важливо створити умови, щоб молоді люди поступово розвивали свої здібності до атмосферного впливу на територіях.

Недостатня інфраструктура та доступність послуг - ще одна проблема, з якою стикаються сільські території. Нестача витрат, школи, медичного обслуговування та інших послуг, що роблять життя в умовах дискомфорту та обмеженого життя. Це необхідно змінити, щоб сільські території стали більш привабливими для життя та розвитку.

Соціально-економічний розвиток сільських територій є важливим завданням для забезпечення добробуту сільського населення. В умовах децентралізації влади, деякі сільські території в різних країнах змогли досягти значних успіхів у цій галузі.

Давайте розглянемо кілька прикладів успішної практики соціально-економічного розвитку сільських територій, які можуть стати натхненням для інших регіонів.

Берегова сільська спільнота в Новій Зеландії є яскравим прикладом успішного соціально-економічного розвитку. Ця спільнота активно використовує свої природні ресурси, такі як океан і ліси, для розвитку туризму

та рибальства. Вони пропонують туристам екологічно чисті послуги та продукти, залучають інвестиції для розвитку інфраструктури та підтримують місцеве підприємництво. Завдяки цим зусиллям, громада досягла сталого економічного зростання та покращила якість життя своїх жителів.

Данія славиться своїми молочними продуктами, і сільськогосподарські підприємства в цій країні зазнали значного розвитку. Одним із прикладів успішного молочного сільського господарства в Данії є ферма "Happy Cows". Власники ферми забезпечують комфортні умови для своїх корів, підтримують їхнє здоров'я та використовують передові технології для поліпшення якості молочної продукції. Завдяки цьому підходу, ферма "Happy Cows" стала відомою не лише в Данії, а й за її межами, і успіх її бізнесу сприяє економічному розвитку сільської місцевості.

Ісландія часто асоціюється з красивою природою та унікальними ландшафтами. Сільське туристичне село в Ісландії стало прикладом успішного розвитку сільської території через туризм. Місцеві жителі створили гостьові будинки і пропонують туристам можливість познайомитися з ісландською культурою, традиціями та кухнею. Крім того, вони організують екскурсії навколо природних пам'яток і пропонують різноманітні активності на відкритому повітрі. Це дало змогу сільському туристичному селу створити нові робочі місця, залучити інвестиції та поліпшити інфраструктуру в регіоні.

Італія, відома своєю багатою культурою і традиційною кухнею, успішно розвиває агротуризм на сільських територіях. Багато фермерських господарств і виноробних підприємств відчиняють свої двері для туристів, пропонуючи їм унікальний досвід проживання на фермі або участь у зборі фруктів і овочів. Туристи можуть не тільки насолоджуватися автентичними італійськими продуктами, а й познайомитися з процесом їх виробництва. Це стало значущим джерелом доходу для сільського населення і сприяло збереженню традиційного сільського господарства в Італії.

Ці приклади успішної практики соціально-економічного розвитку сільських територій показують, що за допомогою активних дій та вмілого використання ресурсів можна досягти сталого прогресу. Усі регіони, незалежно від їхнього географічного розташування та особливостей, мають потенціал для розвитку та поліпшення якості життя своїх жителів.

На закінчення, сільські території відіграють важливу роль у соціально-економічному розвитку, і їхній успіх залежить від ефективної децентралізації влади. Заходи та інструменти для соціально-економічного розвитку сільських територій мають бути спрямовані на забезпечення фінансової підтримки, розвиток інфраструктури, підвищення кваліфікації населення та стимулювання підприємницької активності.

Література:

1. Антонов А.В. Державна політика сталого соціально-економічного розвитку сільських територій як умова зростання якості життя сільського населення: теоретико-методологічні засади та практичні аспекти: Монографія. Донецьк : Юго-Восток, 2012. 379 с.

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЕТАПИ ТА АСПЕКТИ

М.С. Пантелєєв, к.т.н., доцент

Д.В. Колмагор, магістр кафедри менеджменту

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Формування системи мотивації персоналу на підприємстві - це комплексний процес розробки та впровадження заходів, спрямованих на стимулювання працівників до досягнення цілей та завдань організації. Цей процес включає в себе ряд важливих етапів та аспектів:

- аналіз потреб та можливостей: перед початком формування системи мотивації, необхідно ретельно проаналізувати потреби організації, цілі та завдання, які вона ставить перед своїм персоналом. Також важливо враховувати специфіку галузі та конкурентні умови;
- визначення мети та об'єктивів мотивації: на основі аналізу потреб необхідно визначити, які конкретні цілі будуть досягнуті за допомогою мотиваційної системи. Це може бути підвищення продуктивності, поліпшення якості роботи, збільшення лояльності працівників тощо;
- вибір методів та інструментів мотивації: на цьому етапі важливо визначити, якими конкретними засобами будуть досягатися поставлені цілі. Це можуть бути фінансові стимули (премії, бонуси), нематеріальні стимули (підвищення статусу, визнання, можливість професійного росту), соціальні програми (страхування, пенсійні внески) тощо;
- розробка системи оцінки та контролю результатів: дуже важливо встановити механізми оцінки досягнень працівників в контексті

поставлених завдань. Це дозволяє не лише стимулювати, але і ефективно контролювати виконання роботи;

- впровадження та адаптація системи мотивації: одним із ключових етапів є введення мотиваційних заходів в роботу підприємства та адаптація їх до специфіки колективу та організаційної культури;

- моніторинг та аналіз ефективності системи: після впровадження системи мотивації необхідно проводити постійний моніторинг та аналіз її ефективності. Це дозволяє вчасно виявляти недоліки та коригувати стратегію;

- стимулювання інновацій та творчості: сучасні мотиваційні системи також спрямовані на підтримку інноваційних та творчих зусиль працівників.

Отже, формування системи мотивації персоналу – це складний та багатоетапний процес, який вимагає компетентного аналізу, вибору та впровадження конкретних заходів для досягнення поставлених цілей організації.

За поглядами науковців [1, 2] мотивація – це внутрішній або зовнішній стимул, який впливає на поведінку людини та спрямовує її дії в певному напрямку. В організаційному контексті мотивація означає сукупність факторів, які впливають на працівників з метою підвищення їх продуктивності та відданості організації.

Роль мотивації для підвищення ефективності використання персоналу надзвичайно важлива, оскільки результатом є:

- збільшення продуктивності: мотивовані працівники схильні більше приділяти увагу своїм обов'язкам та виконувати їх з більшим запалом та ефективністю;

- зниження плинності кадрів: якщо працівники відчують задоволення від своєї роботи та отримують адекватну винагороду, вони схильні залишатися в компанії довше, що дозволяє знизити витрати на заміну та навчання персоналу;

- підвищення якості виконаної роботи: мотивовані працівники схильні бути більш уважними до деталей та якості виконаної роботи;
- стимулювання творчості та ініціативи: мотивовані працівники частіше намагаються пропонувати нові ідеї та удосконалення процесів;
- збільшення задоволеності працею: мотивовані працівники відчують більшу задоволеність від своєї роботи, що може призвести до поліпшення робочого клімату та атмосфери в колективі;
- підвищення загальної ефективності організації: коли працівники працюють з більшим запалом та відданістю, це може позитивно вплинути на загальну ефективність та конкурентоспроможність підприємства;
- покращення комунікації та співпраці: мотивовані працівники частіше взаємодіють між собою, що сприяє кращій комунікації та співпраці в колективі;
- зниження конфліктів та негативних явищ: у мотивованих колективах зазвичай менше конфліктів, а працівники більш схильні шукати конструктивні рішення;
- розвиток професійних навичок та компетенцій: мотивація до саморозвитку та навчання сприяє покращенню навичок працівників;
- підвищення виробничої потужності: мотивовані працівники частіше виявляють ініціативу щодо підвищення продуктивності та оптимізації робочих процесів.

Література:

1. Пантелєєв М. С. Формування ефективної системи мотивації праці персоналу / М. С. Пантелєєв, Р. О. Побережний, В. В. Кір'янчук // Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум–2018" : тр. 14-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 5-7 грудня 2018 р. – Харків : НТУ "ХПІ", 2018. – С. 116-118. URL:<https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/39930>
2. Пантелєєв М. С. Підвищення ефективності використання персоналу підприємства / Пантелєєв М. С., Шляхова Н. С. // Результати

наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХП" за 2021 рік : в 2 т. Т. 1. Дослідження та оптимізація економічних процесів "Оптимум–2021" : твори 18-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 7-9 грудня 2021 р. / ред.: Є. М. Строков, О. М. Гуцан ; Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т" [та ін.]. – Харків : Томенко Ю. І., 2021. – С. 92-95. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/56318>

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНОЮ ПРАЦЕЮ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ

М.С. Пантелєєв, к.т.н., доцент

О.С. Рябченко, магістр кафедри менеджменту

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Управління дистанційною працею персоналу в ІТ-підприємстві повинне базуватися на сучасних технологіях, підходах та концепціях, спрямованих на забезпечення ефективності, спільності та високої продуктивності співробітників, які працюють віддалено.

Технологія управління персоналом – це конкретні методи, інструменти, процеси та практики, які використовуються для організації і керування персоналом в організації. Технології включають в себе системи управління робочими процесами, програми навчання та розвитку персоналу, методи оцінки та моніторингу працівників, системи мотивації та багато іншого. Технології - це інструменти, які застосовуються для впровадження підходів та концепцій управління персоналом. Підходи та концепції управління персоналом – це загальні стратегічні підходи та концепції, які визначають основні принципи та цінності, на яких ґрунтується управління персоналом в організації. Підходи та концепції включають в себе такі поняття, як гуманістичний підхід до управління персоналом, стратегічний підхід, інноваційний підхід та інші. Вони визначають загальну філософію управління персоналом і встановлюють основні цілі та завдання. Отже, технології - це конкретні засоби та методи, які використовуються для впровадження підходів та концепцій управління персоналом. Підходи та концепції визначають загальну стратегію та підхід до управління персоналом в організації.

До сучасних технологій, підходів та концепцій управління дистанційною працею персоналу відносяться [1, 2]:

– Гнучкість та агільність управління. Застосування агільних методів управління дозволяє підприємству реагувати на зміни швидко та ефективно, координувати роботу розподілених команд, визначати пріоритети і встановлювати короткі цикли впровадження змін.

– Культура відкритості та співпраці. Важливо підтримувати відкриту комунікацію та співпрацю в дистанційних командах. Використання спеціалізованих інструментів для спільної роботи, таких як Slack, Microsoft Teams або Trello, може полегшити обмін ідеями та інформацією.

– Управління продуктивністю. Використання програм для відстеження продуктивності, таких як Toggl або Asana, допоможе керівникам зрозуміти, як працюють їхні співробітники, і визначити обсяг роботи, який вони здійснюють.

– Технологічні засоби для дистанційного керування, оскільки необхідно мати систему для керування завданнями, відеоконференцій, засоби віддаленого доступу та безпеку даних для ефективного дистанційного управління та забезпечення безпеки інформації.

-- Навчання та розвиток – дуже важливо надати співробітникам доступ до онлайн-курсів та ресурсів для самонавчання. Забезпечення навчання та розвитку персоналу дистанційно допомагає підтримувати та розвивати їхні навички.

– Психологічна підтримка та баланс між роботою та життям, тобто необхідно створити сприятливі умови для дистанційно працюючих працівників, забезпечуючи їм доступ до психологічної підтримки та сприяючи збалансованості роботи та особистого життя.

– Забезпечення безпеки інформації. Важливо встановити надійні системи забезпечення безпеки для захисту конфіденційної інформації та даних

клієнтів, особливо при роботі з дистанційним персоналом. Використовуйте сучасні методи шифрування та засоби захисту інформації.

– Оцінка результатів і визначення ключових показників ефективності. Необхідно створити систему оцінки результатів роботи дистанційних співробітників на основі ключових показників ефективності. Це допоможе зрозуміти, як вони впливають на загальні показники підприємства.

– Гнучкі умови праці та розвиток кар'єри. Забезпечте можливості для розвитку кар'єри для дистанційних працівників. Вони так само мають право на професійний розвиток і кар'єрний зріст, інакше ви ризикуєте втратити талановитих фахівців.

– Комунікація та соціальні зв'язки. Слід забезпечити створення можливостей для соціальних зв'язків та комунікації між дистанційними працівниками та офісним колективом. Віртуальні зустрічі, онлайн-комуніті та корпоративні заходи допоможуть підтримувати соціальну ізоляцію.

Ці технології, підходи та концепції допоможуть підприємству оптимізувати дистанційне управління персоналом, підвищити продуктивність та забезпечити успіх у сфері ІТ, де дистанційна робота стає все більш поширеною. Допоможуть ІТ-підприємству оптимізувати роботу дистанційних команд, підвищити ефективність та забезпечити успішний розвиток у сучасному інформаційному середовищі.

Література:

1. Гавриш О.А. Технології управління персоналом.: монографія / О.А.Гавриш, Л.Є.Довгань, І.М.Крейдич, Н.В.Семенченко.- Київ :НТУУ «КПІ імені Ігоря Сікорського» 528 с.

2. Shmatko N. The large-scale economic and industrial systems structural and organizational sustainability ensuring through enterprise engineering methodology / N. Shmatko // Nauka i Studia. – 2018. – № 14 (194). – P. 3-13.

URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/39166>

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНОМУ СВІТІ

А.В. Патрикей, студентка

Н.В. Параниця, к.е.н., доцентка

Державний податковий університет, м. Ірпінь

Актуальність дослідження стану, проблем і перспектив розвитку соціально-економічних відносин в сучасному світі важко переоцінити. Сучасний світ переживає ряд значущих трансформацій, які мають безпосередній вплив на соціально-економічні відносини. Пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення агресора РФ на територію України суттєво змінила структуру та функціонування глобальної економіки, викликавши серйозні виклики для суспільства і бізнесу. Проблеми соціальної справедливості, розподілу ресурсів та боротьби з економічними нерівностями стали актуальними як ніколи, і вони потребують комплексного дослідження. Крім того, глобальні виклики, такі як зміни клімату, цифрова трансформація та геополітичні конфлікти, впливають на економічну динаміку та соціальний порядок.

Дослідження стану, проблем і перспектив розвитку соціально-економічних відносин є ключовим для розробки ефективних стратегій розвитку як на рівні окремих країн, так і на глобальному рівні, якими у свої працях займалися наступні науковці: Богун М. М., Красовська Г. О., Мельник Л.Г., Стадник В. В., Хрущ Н.А., Йохна В.М. та інші.

Метою даного дослідження є аналіз стану, ідентифікація проблем, а також визначення перспектив розвитку соціально-економічних відносин у сучасному світі, оскільки сучасне глобалізоване суспільство переживає значні зміни і виклики у багатьох сферах, включаючи економіку, політику, технології, соціальну сферу та екологію.

Соціально-економічні відносини в сучасному світі представляють собою складну і взаємодіючу систему, яка охоплює економічні, соціальні, політичні та культурні аспекти суспільства. Ці відносини визначають спосіб життя, розподіл ресурсів, доступ до послуг та можливостей, а також впливають на якість життя людей. Соціально-економічні відносини в сучасному світі піддаються постійним змінам під впливом різних факторів, таких як технологічний прогрес, глобалізація, демографічні зміни, екологічні проблеми та інші. Вони вимагають уваги та обговорення для забезпечення сталого розвитку, покращення якості життя та зменшення соціальних нерівностей [1, с. 6].

Соціально-економічні відносини в сучасному світі є складною мережею взаємодій між різними суспільними групами, державами та глобальними інституціями, спрямованою на регулювання економічних процесів та забезпечення соціального розвитку. Вони включають в себе розподіл ресурсів, створення робочих місць, формування доходів, управління фінансовими системами, соціальний захист, економічну політику та інші аспекти, які впливають на якість життя населення та стан суспільства в цілому. У сучасних умовах, завдяки глобалізації та технологічному прогресу, ці відносини стають ще більш взаємозалежними та складними, вимагаючи дбайливого аналізу, регулювання та стратегічного планування для досягнення сталого розвитку та забезпечення соціальної справедливості [2, с.132].

Сучасний світ характеризується динамічним розвитком соціально-економічних відносин. Однак цей розвиток не завжди є рівномірним і безпроблемним. На шляху розвитку соціально-економічних відносин існує ряд проблем, які необхідно вирішувати. До основних проблем розвитку соціально-економічних відносин в сучасному світі відносяться:

– нерівномірність розвитку країн і регіонів світу - різні країни і регіони світу знаходяться на різних етапах розвитку, що призводить до нерівномірності розподілу ресурсів, доходів і можливостей. Нерівність і

бідність є одними з найважливіших проблем сучасного світу, вони призводять до соціальних потрясінь і конфліктів;

- екологічні проблеми є результатом неконтрольованого використання природних ресурсів. Вони загрожують благополуччю людства і майбутнім поколінням. Зміна клімату, виснаження природних ресурсів та інші екологічні проблеми мають серйозний вплив на економіку та соціальний розвиток;

- війни та конфлікти є серйозною перешкодою для розвитку соціально-економічних відносин, вони призводять до загибелі людей, руйнування інфраструктури, забруднення навколишнього природного середовища і економічних втрат;

- нестабільність фінансових ринків може призводити до економічних криз і потрясінь;

- демографічні виклики - зміна вікової структури населення, зростання кількості літніх людей та низький рівень народжуваності можуть створювати демографічний тиск на пенсійну та медичну системи [3, с. 11].

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, співпраці між країнами та різними рівнями уряду, а також розвитку нових стратегій та політик для покращення соціально-економічного стану суспільства.

Розвиток соціально-економічних відносин в сучасному світі має кілька ключових напрямків та перспектив, спрямованих на створення стабільного та справедливого суспільства:

- розвиток ефективних механізмів регулювання економіки та податкової системи спрямований на зменшення економічної нерівності, сприяючи розподілу доходів більш справедливим чином;

- покращення систем соціального захисту, включаючи систему охорони здоров'я, освіти, пенсійну систему та інші аспекти соціального

добробуту, сприяє покращенню якості життя громадян та зменшенню бідності;

- розвиток зеленої економіки та прийняття стратегій зменшення впливу на навколишнє середовище стають все важливішими, оскільки забезпечення сталого розвитку вимагає екологічної урівноваженості [4, с. 167];

- умови глобалізації потребують співпраці між країнами у вирішенні спільних проблем, таких як боротьба зі зміною клімату, міграція, боротьба зі світовими епідеміями та інші виклики;

- використання нових технологій та інновацій сприяє розвитку нових галузей економіки, створенню нових робочих місць та підвищенню продуктивності праці;

- забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від їхнього соціального статусу, раси, гендерної належності тощо, сприяє соціальній стабільності та розвитку;

- проведення досліджень в галузях, таких як психологія, соціологія, антропологія та інші гуманітарні науки, допомагають краще розуміти суспільні та економічні процеси та забезпечують наукове обґрунтування рішень.

Загалом, розвиток соціально-економічних відносин в сучасному світі вимагає балансу між економічними, соціальними та екологічними аспектами, а також глобальної співпраці для вирішення спільних проблем і досягнення сталого розвитку.

Отже, у сучасному світі стан соціально-економічних відносин є складним та різноманітним. З одного боку, спостерігається значний економічний зріст, розвиток інноваційних технологій та покращення якості життя для багатьох. З іншого боку, існують серйозні виклики, такі як соціальна нерівність, зміна клімату, міграція та інші проблеми, які вимагають негайного уваги. Глобальна співпраця та інновації мають великий потенціал для вирішення спільних проблем, таких як зміна клімату

та боротьба зі світовими епідеміями та конфліктами. Перспективами розвитку сучасного суспільства є знаходження балансу між економічними, соціальними та екологічними інтересами, спільна праця над розв'язанням глобальних викликів та створенням справедливого та стійкого світу.

Література:

1. Богун М. М. Глобалізація та її вплив на розвиток соціально-економічних систем. *Стратегія економічного розвитку України*, 2021. №48, С. 5–12.
2. Красовська Г. О. Забезпечення структурної збалансованості сталого розвитку соціально-економічних систем: теорія, методологія, практика: Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута», 2021. 384 с.
3. Мельник Л.Г. Сучасні тренди розвитку соціально-економічних систем. *Механізм регулювання економіки*. 2020. № 1. С. 9-27.
4. Стадник В. В., Хрущ Н.А., Йохна В.М. Теорія і методологія управління розвитком соціально-економічних систем: монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута» , 2023. 298 с.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Л.В. Перевалова, к.філос.н., доцентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м.Харків

Підприємницька діяльність є невід'ємним елементом сучасної ринкової системи господарювання. Після проголошення незалежності в Україні починається процес відродження підприємництва. Конституція України, нові Цивільний та Господарський кодекси та інші законодавчі актів були спрямовані на створення ефективної конкурентної економіки, головним завданням якої було й є забезпечення високого рівня і якості життя населення та рівноправну участь України у Всесвітній організації торгівлі (СОТ) та функціонуванні світової економічної системи.

Протягом багатьох років в Україні створювались дієві механізми державного регулювання підприємницької діяльності. Однак, з початком широкомасштабної російської агресії виникає багато проблем, пов'язаних з подальшим розвитком підприємництва в Україні.

Відновлення та розвиток малого та середнього бізнесу є дуже важливим для національної економіки. Багато підприємств зазнали серйозних втрат від війни, що призвело до їх зупинення та збільшення кількості людей в країні, які є тимчасово непрацюючими. Іншою критичною проблемою, з якою зіткнувся малий і середній бізнес в Україні під час війни, стала відсутність доступу до фінансування. Війна в Україні порушила роботу банківської системи країни, ускладнивши доступ до фінансування для малого та середнього бізнесу. Банки не наважувалися кредитувати підприємства, які працюють у зонах конфлікту. Ці та інші проблеми, з якими стикається малий та середній бізнес на сучасному етапі,

призводить до того, що підприємці не бачать перспектив покращення економічної ситуації і ділового середовища. На це впливає також не прогнозованість розвитку ситуації і дій держави, фактична відсутність доступу до фінансового ресурсу для поповнення обігових коштів і реалізації проектів із розвитку. Серед пріоритетних реформ бізнес виділяє боротьбу з корупцією, податкову реформу, покращення доступу до фінансових ресурсів

Загальновідомо, що розвиток малого та середнього бізнесу може зменшити кризові явища в національній економіці. При розвинутій та успішній підприємницькій діяльності відбувається збільшення виробництва, рівня зайнятості населення, підвищення доходів населення, сукупного попиту, а як результат, збільшення податкових надходжень. Тому завданням державної влади є вдосконалення механізму підтримки суб'єктів підприємницької діяльності, на законодавчому рівні закріпити допомогу держави малому та середньому бізнесу. Підтримка малого та середнього бізнесу сьогодні - це економічно сильна країна у майбутньому.

Конституція України, яка є Основним Законом держави, встановлює правові засади здійснення підприємницької діяльності, право кожного на заняття підприємницькою діяльністю, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монопольним становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Особлива увагу приділяється захисту прав споживачів, контролю за якістю і безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт. Основою підприємницької діяльності є право власності, тому й обов'язком держави є захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, усі суб'єкти права власності рівні перед законом.

Виключно законами України визначаються правові засади і гарантії підприємництва; правила конкуренції та норми антимонопольного

регулювання; засади цивільно-правової відповідальності; діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Головним нормативним актом, який закріплює основні засади державного регулювання підприємницької діяльності є Господарський кодекс України, що встановлює основи господарської діяльності (господарювання), яка базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності. Метою Господарського кодексу є забезпечення зростання ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість відповідно до вимог Конституції України, утвердити суспільний господарський порядок в економічній системі України, сприяти гармонізації її з іншими економічними системами.

Відповідно до Господарського кодексу України підприємництво розглядається як самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Основними ознаками підприємницької діяльності є: самостійність, постійність здійснення, спрямованість на отримання прибутку, ризиковий характер діяльності, високий ступінь пристосованості до існуючих економічних умов, мобільність та направленість на інновацію.

Держава здійснює регуляторну політику в сфері підприємницької діяльності шляхом застосування певних засобів, таких як реєстрація суб'єктів підприємництва, ліцензування, сертифікація та стандартизація, регулювання цін та тарифів та інших. Правові та організаційні засади реалізації державної регуляторної політики у сфері підприємницької діяльності визначають Закони України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про державну реєстрацію

юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», «Про ліцензування видів господарської діяльності», «Про захист від недобросовісної конкуренції», «Про захист прав споживачів» та інші.

В умовах воєнного стану, який був введений після початку російської агресії проти нашої країни, державна реєстрація підприємницької діяльності регулюється Постановою Кабінету міністрів України від 6 березня 2022 р. № 209 «Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану». Постанова встановлює, що в умовах воєнного стану та протягом одного місяця з дня його припинення або скасування державна реєстрація юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань та їх припинення проводиться з певними особливостями: звужено коло державних реєстраторів, якими в умовах воєнного стану проводиться державна реєстрація, в тому числі реєстрація припинення підприємницької діяльності та постійно оновлюється перелік державних реєстраторів, уповноважених приймати рішення та вносити дані до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань за заявами про припинення підприємницької діяльності отримані безпосередньо від заявників.

В сучасних умовах, коли відбувається тривала широкомасштабна російська агресія і в країні діє правовий режим воєнного стану, законодавча база у сфері правового регулювання підприємницьких відносин формується та оптимізується відповідно до потреб часу. Було змінено процедуру державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців; введені зміни, що пов'язані з оподаткуванням та поданням звітності. Ці зміни стимулюють суб'єктів підприємництва ефективно функціонувати в умовах війни, але й держава повинна надавати їм суттєву допомогу, своєчасно реагувати на потреби підприємців.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК КОНКУРЕНТНИЙ РЕСУРС ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

О.П.Перерва, аспірант

Науковий керівник:

Т.В.Романчик, к.е.н., доцентка

Національний технічний університет «ХПІ», м.Харків

Беззаперечною умовою забезпечення ефективної виробничо-комерційної діяльності промислового підприємства є формування його конкурентних переваг. Під конкурентними перевагами підприємства ми розуміємо його позитивні характеристики, які дають можливість отримати високий і стабільний економічний ефект, завоювати значну частку ринку в порівнянні з конкурентами.

Ще зовсім недавно фактором найбільш важливої конкурентної переваги була якість продукції, яка випускалася промисловим підприємством. Багато підприємств отримали перемогу в конкурентній боротьбі, виробляючи якісні товари та надаючи кращі послуги, ніж конкуренти. Якість продукту або послуги розглядалася як основна конкурентна перевага. Однак сьогодні якість продукції розглядається, скоріше, як необхідна умова існування підприємства на ринку.

У сучасних умовах розвитку світових ринків ключовим фактором, що визначає конкурентоспроможність підприємства, є наявність унікального інтелектуального ресурсу. Інтелектуальний ресурс існував завжди, але не розглядався як окрема категорія. Про нього спеціально не говорили, не вивчали і не вводили ніяких визначень. У сучасному суспільстві інтелектуальні ресурси розглядаються як економічна категорія і входять до складу основних нематеріальних ресурсів, які використовуються будь-якою

організацією разом з трудовими ресурсами, капіталом, матеріалами, технологіями і таке ін.

Слід підкреслити, що сама наявність інтелектуального ресурсу не є джерелом конкурентних переваг. Володіння і розпорядження цим унікальним ресурсом надає можливості підприємствам поліпшити використання традиційних факторів виробничо-економічних ресурсів, або об'єднати їх з новими ресурсами, що забезпечує більшу ефективність в порівнянні з конкурентами. Досить актуальним стає питання використання інтелектуальних технологій в економічних процесах в цілому і на окремих підприємствах зокрема. Під інтелектуальними технологіями ми розглядаємо систему методів, процесів і способів для створення, збору, передачі, пошуку, обробки і поширення знань, з метою ефективної організації діяльності людей.

Сучасні інтелектуальні технології повинні бути представлені більш широко, включаючи в це поняття як саму інформацію, яка створюється і використовується в бізнесі, так і широкий спектр технологій її обробки та комерціалізації. На рівні підприємства це дає можливість більш оперативно збирати і аналізувати інформацію для прийняття стратегічних управлінських рішень. Інтелектуальні технології як інструмент допомагають знизити витрати, підвищити прибутковість промислового підприємства, підвищити продуктивність праці. Інтелектуальні технології можуть бути конкурентною перевагою, але тільки тоді, коли вони можуть бути використані для вирішення актуальної бізнес-задачі з такою ефективністю і результативністю, які неможливо отримати іншими доступними засобами (наприклад, організаційно-технічними, мотиваційними і таке ін.) [1, 4, 8].

Отримання додаткових переваг в бізнесі багато в чому стало можливим завдяки широкому використанню інтелектуальних інтернет-технологій. Вони дозволили зміцнити інформаційні зв'язки між підприємствами,

знизити витрати, забезпечити адаптацію бізнесу до вимог ринку. До технологій, які поки не дають конкурентних переваг, але незабаром стануть такими, відносяться корпоративні портали, системи електронного документообігу та «інтелектуальні» системи безпеки і контролю доступу. Підприємства, які мають повнофункціональний електронний документообіг як всередині підприємства, так і між підприємством і його контрагентами, також отримують значні переваги.

Впровадження інтелектуальних технологій дає багато переваг підприємствам. Однак людський фактор як і раніше має велике значення в бізнес-процесі. В даному аспекті звернемо увагу на наступні моменти.

По-перше, стандартизована інформація і знання перестають бути джерелом конкурентних переваг. Знання, які не так-то просто передати, починають відігравати важливу роль. Їх прийнято називати «мовчазним» або «прихованим» знанням. Така специфічна інформація, доступна окремим підприємствам, є основою конкурентних переваг майбутнього. Прихованими знаннями стане та інформація, яку складно викласти на папері або будь-яким іншим способом. Приховані знання включають в себе інтуїцію, ідеали, цінності і навіть емоції індивіда, які важливі для прийняття економічних рішень [2, 4, 9].

По-друге, на рівні окремого підприємства стає важливим не просто володіти унікальними інтелектуальними технологіями (об'єктами інтелектуальної власності), а ефективно обмінюватися знаннями та інформацією як між співробітниками даного підприємства, так і із зовнішнім середовищем. Для того щоб отримати конкурентну перевагу у володінні інтелектуальною власністю, підприємства повинні вчасно передавати її потрібним підприємствам (комерціалізувати), інакше її створення може виявитися марним. Завдяки внутрішньому обміну професійними практиками і «секретами» виробництва, співробітники можуть приймати нестандартні рішення.

По-третє, далеко не всі власники і топ-менеджери звертають увагу на ефективність, раціональність і навіть необхідність використання інтелектуальних технологій в бізнесі. Недооцінка інтелектуальних технологій окремими менеджерами починається з їх елементарної «технологічної неграмотності». Більшість менеджерів не розуміють впливу впровадження інтелектуальних продуктів та технологій. Для багатьох з них характерна звичка працювати по-старому. Такі підприємства використовують недорогі (як з точки зору фінансових ресурсів, так і людських зусиль) традиційні технології. Вони отримують низький економічний ефект, але витрати невеликі. Як показує практика, такі підприємства мають низький рівень ефективності і низький рівень конкурентоспроможності. Незважаючи на великі переваги використання інтелектуальних технологій в бізнес-процесах, їх впровадження сильно стримується рядом факторів. Перша і основна причина - висока вартість всіх інноваційних та інтелектуальних пропозицій. Багато суб'єктів господарювання обмежені у власних фінансових ресурсах, а зовнішні джерела (кредити, інвестиції, субсидії) недоступні по ряду причин. Крім того, перед компаніями, які досягли конкурентної переваги за допомогою інтелектуальних технологій, постає питання забезпечення їх підтримки.

Література:

1. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobielieva, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>
2. Kobielieva T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobielieva, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

3. Перерва П.Г., Кобелева Т.О., Косенко О.П., Матросова В.О., Кобелев В.М. Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : твори 13-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

6. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

7. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

8. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

9. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

10. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobieliieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

ПІДГОТОВКА КАДРІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

А. П. Перов, к.ю.н, доцент

Л. В. Перова, к.ю.н, доцентка

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом» Одеський інститут, м.Одеса

Ефективність та успішність будь-якого державного управління залежить від впровадження інновацій, які дозволяють контролювати ризики та відповідати за прийняття рішень, бо від цього залежить ефективне втілення державної політики, якість життя громадян та надання адміністративних послуг суспільству та робота економіки в цілому.

Метою дослідження є виявлення закономірностей, які необхідні для ефективного функціонування кадрів органів державного управління в інноваційному суспільстві та які саме нормативно-правові акти сприяють цьому.

Емпіричною базою дослідження є аналіз наукових досліджень та правових актів, результати інтерв'ювання.

Зараз у всьому світі впроваджуються інноваційні механізми вироблення управлінських рішень. Перед державою Україна, яка опинилась в новій соціальній реальності, постають задачі, рішення яких здійснюється завдяки управлінській діяльності та нормотворчості.

Ці завдання є складними тому, що Україні доведеться удосконалити ефективну національну інноваційну систему та забезпечувати становлення кадрів державного управління, які б могли здійснювати функціонування в нових умовах [1, с. 36].

Правове регулювання підготовки кадрів органів державного управління здійснюється на базі Законів України «Про державну службу»,

«Про вищу освіту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про систему професійного навчання державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування та депутатів місцевих рад».

Крім вищезгаданих актів сучасна нормативна база інновацій передбачає близько двохсот документів, а саме: Конституція України, Господарський кодекс, Закон України «Про інноваційну діяльність» та інш.

Аналіз останніх досліджень та публікацій підтверджує те, що проблеми ефективного управління набули актуальності, хоча були сформульовані ще М. Вебером, А. Маслоу, М. Р. Кондратьєвим, І. П. Макаренко, Ю. Є. Атамановим та інш. [2].

Хоча в Україні ще в 2009 році була схвалена Концепція розвитку національної інноваційної системи, в якій передбачалось реформування системи освіти з урахуванням вимог європейських стандартів та підвищення рівня системи фінансування на практиці, але її положення не були до кінця втілені та профінансовані.

Інноваційність прийняття рішень, які потрібно втілити як компетенції для ефективного функціонування кадрів органів державного управління, це здатність приймати рішення завдяки стандартам прозорості, підзвітності, доброчесності та етичної поведінки. Державним управлінцям важливо визначати правильну стратегію зменшення конфліктів. Від державних службовців вимагається здатність балансувати між конкуруючими цінностями, такими як стабільність та інновація, підзвітність та готовність ризикувати, а також взаємодія з різними цільовими групами: підприємці, громадяни, політики, співробітники.

Важливим напрямком реформування державного управління є створення професійної державної служби, на що націлена Стратегія реформування державного управління України до 2025 року [3], яка була

прийнята з урахуванням європейських стандартів належного адміністрування, втілення якої дозволить адаптуватися до функціонування та взаємодії з інноваційним суспільством, в якому будуть формуватися пропозиції щодо його розвитку.

В ході дослідження стало зрозуміло, що необхідно підіймати в цілому рівень знань кадрів органів державного управління, тому що вирішення сучасних проблем базується на знаннях та компетенціях, які необхідно постійно вдосконалювати. Потрібно також підвищувати як загальний рівень кадрів державного управління, так і саму організацію праці державних службовців, збільшувати фінансування навчання з 2% до 5% загальної суми заробітної плати та підвищувати якість навчальних програм, які будуть сприяти розвитку інноваційної культури, орієнтованої на інновації, відкритість та комунікації.

Література:

1. Макаренко І. П. Національна інноваційна система України: проблеми і принципи побудови / за наук.ред. І. П. Макаренко. Київ: Ін-т проблем Нац.безпеки. 2007. 36 с.

2. Атаманов Ю. Є. Концептуальні підходи до систематизації інноваційного законодавства та розроблення проєкту Інноваційного кодексу України. *Вісник Академії правових наук України*: зб.наук.пр. Харків. 2011. №2 С.123 – 131.

3. Стратегія реформування державного управління України до 2025 року: Розпорядження КМУ від 21 липня 2021 року №831-р. URL : <https://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.10.2023)

МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ

Р.О.Побережний, к.е.н., доцент

Д.Ю.Крамської, к.е.н., доцент

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Метод моделювання управління - це сукупність методів, прийомів, засобів впливу на об'єкт управління. За змістом впливу на об'єкт управління методи моделювання прийнято ділити на: організаційні, адміністративні, економічні, соціально-психологічні та ін.

Модель являє собою абстрактне відображення об'єкта у віртуальному середовищі. Переваги моделювання полягають в тому, що прийняття рішень в рамках віртуального світу не несе ніякого ризику і не тягне за собою небажаних наслідків, не завдає шкоди системі. Крім моделювання наслідків тих чи інших рішень, модель також може використовуватися для визначення максимального потенціалу системи, ступеня її реакції на найменші зміни в навколишньому середовищі, проведення різних експериментів і вибору оптимальних методів впливу [1-8].

Організаційно-розпорядчі методи засновані на наказах, розпорядженнях, законах та інших нормативних документах і засновані на можливості застосування сили державними органами, в тому числі безпосередньо по правоохоронних органах. Усередині організації взаємини між керівниками та їх підлеглими регулюються трудовим законодавством України.

Економічні методи впливу засновані на використанні матеріальних (економічних, грошових) інтересів. Специфічний економічний метод

включає в себе як окремі методи впливу, так і їх комбінації. Комплекс взаємопов'язаних економічних заходів, спрямованих на досягнення конкретного результату, утворює механізм управління економікою. Соціально-психологічні методи управління засновані на переконанні, моральному стимулюванні, свідомості, засновані на звичаях і традиційних цінностях суспільства. Під словами «механізм управління» пропонуємо розуміти сукупність тих чи інших методів управління.

Організаційно-адміністративні, економічні та соціально-психологічні методи управління застосовуються спільно. Зрозуміло, що сама можливість використання економічних і соціально-психологічних методів заснована на існуючій адміністративній структурі підприємства. З іншого боку, чисто адміністративними (командними) методами без матеріального і морального стимулювання неможливо домогтися значного підвищення ефективності діяльності підприємства.

У математичних моделях, що застосовуються в менеджменті, використовуються різного роду змінні. Одні з них описують стан системи, інші - вихід системи, тобто результати її роботи, треті - керуючі впливу. Існують екзогенні змінні, значення яких визначаються ззовні, і ендогенні змінні, що використовуються тільки для опису процесів всередині системи. Контрольні параметри входять до складу екзогенних. Встановлюючи їх значення (або зміни цих змінних з плином часу), менеджер змінює вихід системи в потрібному йому напрямку. Оскільки неможливо точно передбачити поведінку системи під впливом тих чи інших впливів, необхідно вивчити стійкість соціально-економічних моделей, використовуваних в менеджменті [1, 6]. Найчастіше вводяться випадкові ефекти (обурення), що призводить до заміни єдиної траєкторії руху на пучок (трубку) і знижує ефективність управління. Відповідна математична теорія добре розроблена, але досить складна для розуміння і застосування [2, 7].

Модель в загальному розумінні (узагальнена модель) - це конкретний об'єкт, створений з метою отримання і (або) зберігання інформації (у вигляді уявного образу, опису знаковими засобами або матеріальної системи), що відображає властивості, характеристики і зв'язки вихідного об'єкта довільного характеру, істотного значення для завдання, що вирішується суб'єктом [1, 3]. Для теорії прийняття рішень найбільш корисні моделі, які виражаються словами або формулами, алгоритмами та іншими математичними засобами [2, 8]. Мова піде про необхідність врахування ефекту лояльності в управлінні організацією в сучасних умовах. Під вірністю розуміється чесне, сумлінне ставлення до чогось або кому-небудь.

В рамках запропонованої вербальної моделі лояльність бізнесу розглядається з точки зору трьох самостійних базових аспектів: лояльності клієнтів, лояльності співробітників і лояльності інвесторів. Як показує практика, люди завжди охочіше працюють на організацію, яка має мету служіння, ніж на організацію, яка існує лише для того, щоб «заробляти гроші». Менеджери, які хочуть успішно використовувати модель управління, засновану на ефекті лояльності, повинні розглядати прибуток не як першочергову мету, а як необхідний елемент благополуччя і виживання трьох складових кожної бізнес-системи: клієнтів, співробітників та інвесторів [1, 7].

В основі даної моделі лояльності лежить не прибуток, а залучення додаткових клієнтів - процес, який свідомо чи несвідомо лежить в основі більшості успішних організацій. Модель лояльності детально обґрунтовується на вербальному рівні [4, 8]. У цьому обґрунтуванні згадувалося математичне та комп'ютерне забезпечення. Однак їх використання не потрібно для прийняття початкових рішень.

При більш ретельному аналізі ситуації словесних моделей, як правило, недостатньо. Необхідно використовувати досить складні

математичні моделі. Так, при прийнятті рішень в управлінні виробничими системами використовуються наступні[5, 6]:

- моделі технологічних процесів (в першу чергу моделі контролю і управління);
- моделі забезпечення якості продукції (зокрема, моделі оцінки надійності та контролю);
- моделі масового обслуговування;
- моделі управління запасами (логістичні моделі);
- імітаційні та економетричні моделі підприємства в цілому і таке ін.

Проведені дослідження дозволяють зробити висновок про правильність гіпотези про важливість і актуальність реалізації процесів моделювання соціально-економічних процесів на підприємствах і в організаціях.

Література:

1. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобєлев В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

2. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

3. Kobieliava T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliava, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах*

новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р. Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелєва, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

6. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелєва, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

7. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелєва, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар.*

наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р. Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135.

URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

8. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

9. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

10. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

**КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ
КОМПАНІЇ «КОКА-КОЛА БЕВЕРІДЖИЗ УКРАЇНА ЛІМІТЕД»
В УМОВАХ ВІЙНИ**

Т.О. Погорелова, доцентка

В.С. Летнікова, магістерка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Управління персоналом в умовах військових дій є важливою та актуальною темою, оскільки конфлікти та воєнні стани створюють складні умови для компаній і вимагають ефективного управління персоналом, збереження продуктивності та стабільності.

HR-спеціаліст, навіть після окупаційного вторгнення, залишається безцінним співробітником в будь-якій компанії. Здається з цього часу на них лягло ще більше відповідальності та завдань, які вимагають від них більшого залучення, використання нових інструментів, що відповідають сьогоденню. Функції HR під час війни змінили свою направленість, розширили відповідальність.

Базові потреби грають наразі більше значення ніж робота на результат. Необхідно перевірити, що всі основні базові засади працюють, як слід, злагоджено та прозоро: компанія повернулася до повноцінної роботи, керівники на зв'язку, працівники на робочих місцях і у них є завдання, фінансові виплати внутрішні й зовнішні відбуваються відповідно домовленостям, а ті проблеми та труднощі, що виникають у робітників вирішуються миттєво. Це дає змогу продовжувати роботу компанії, відчувати впевненість співробітникам у завтрашньому дні, допомагати країні на економічному фронті. Так, завод Coca-Cola у Київській області входить до

списків найбільш постраждалих через бойові дії підприємств, проте вже у травні роботу заводу поновили з урахуванням усіх вимог якості та безпеки.

Будь-які зусилля та заохочення не матимуть жодного ефекту, якщо не подбати спершу про безпеку працівників. Навіть якщо компанія розташована далеко від регіонів ведення бойових дій, це не дозволяє нехтувати питаннями безпеки робочих приміщень, наявності укриття, можливості швидкої евакуації з будівлі та інструкцій щодо дій працівників під час повітряних тривог. Робота під час ймовірних ракетних обстрілів є серйозним порушенням безпеки праці. Та й загалом, працівники є більш спокійними, зосередженими та вмотивованими, коли відчують, що керівництво дбає про кожного з них.

Під час війни дуже актуальними є питання фізичного та психологічного комфорту. Атаки на енергетичні об'єкти восени 2022 року стимулювали підприємства придбати генератори електроенергії, зробити запаси питної води, тощо. Крім психологічних наслідків війни, нікуди не зникають такі проблеми, як професійне вигорання, конфлікти, суперечки, питання, пов'язані з поганою комунікацією, тощо.

В компанії «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» намагаються не тільки зберігати, а й розвивати їх унікальну корпоративну культуру «Одна Команда – Одна Родина», взаємодопомогу. В команді приділяють увагу психологічній підтримці, систематично комунікують про їхні досягнення, розповідають історії їх героїв, діляться добрими новинами. Все це є важливою частиною підтримки. Компанія також організовує для співробітників сесії на тему ментального здоров'я. Окрім того, для співробітників та їхніх близьких діє «Програма Підтримки Працівників», в рамках якої можна 24/7 безкоштовно отримати психологічну, юридичну та іншу консультативну допомогу.

HR-спеціалісти повинні враховувати фактори, які можуть суттєво знизити рівень напруженості та підвищити та рівень мотивації в компанії.

Введення воєнного стану скасувало додаткові вихідні, коли святковий день припадав на вихідний. Ця зміна є зрозумілою, зважаючи на зовнішні обставини, але не завжди «працювати більше» означає «працювати якісніше». Якщо умови роботи компанії дозволяють скоригувати графіки таким чином, щоб працівники мали додатковий вихідний чи скорочений робочий день, варто це зробити.

З часів пандемії коронавірусу чимало компаній перейшло на віддалений графік роботи. Втім, у сучасних умовах частині працівників може бути зручніше працювати з офісу, наприклад, тому, що там встановлено потужний генератор на випадок відключення світла чи є можливість працювати з надійного й добре обладнаного укриття. Компромісом може стати «гібридний» графік роботи, коли кожен працівник на щотижневій основі сам обирає, де працюватиме наступного тижня, виходячи з особистих потреб.

Приміром, якщо сфера діяльності дозволяє, співробітники компанії «Кока-Кола Беверіджиз Україна Лімітед» працюють віддалено. Але переважна більшість працівників задіяні в тих сферах, що потребують присутності. Тож підприємство створює усі безпечні для цього умови, наскільки це можливо: підготовка укриття, розробка алгоритмів під час повітряної тривоги тощо.

Навряд чи є хоч одна компанія в Україні, в якій ніхто не займається волонтерством. В Coca-Cola завжди розвивали культуру волонтерства: організовували поїздки до дитячих будинків, проводили День Донора, виходили на прибирання прибережних територій тощо. Тому не дивно, що у часи війни також багато співробітників займаються волонтерством, як за власної ініціативи, так і за підтримки компанії. Команда доставила понад 1,14 млн. літрів продукції тим, хто цього найбільше потребує по всій Україні. Окрім того, працівники компанії привозять ліки, готують їжу, стають донорами крові, допомагають біженцям.

Кожна людина унікальна, має свій, унікальний життєвий досвід та по-різному реагує на стрес. Тому не слід нехтувати бодай найменшою можливістю організувати кілька сесій з психотерапевтом для працівників компанії.

Зважаючи на ситуацію в країні, нерідко такі фактори, як кар'єрний ріст, навчання за рахунок компанії або можливість заробити додаткові бонуси відходять на другий план, поступаючись місцем гарантіям стабільності. Однак, якщо до війни у компанії був широкий спектр стимулів для працівників, було б добре зберегти їх – принаймні, частково.

Підсумовуючи вищесказане, під час війни на перший план виходять базові загальнолюдські потреби, такі як відчуття захищеності, фізичний та психологічний комфорт.

Література:

1. Хлебнікова Т., Темченко О., Білінська О. Ефективність системи управління персоналом в умовах військових дій. *Економіка та суспільство*. - 2023. - №50. – С.72–76. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-66>
2. Як працює Coca-Cola HBC під час війни // DOI: <https://budni.rabota.ua/ua/victory/yak-pratsyuyue-coca-cola-hbc-pid-chas-viyni>
3. Як мотивувати працівника в умовах війни // DOI: <https://www.accountor.com/uk/ukraine/article/yak-motyvuvaty-pratsivnyka-v-umovakh-viyny>

ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

І. В. Подрез-Ряполова, к.ю.н., в.о. зав. наук. відділу

Науково-дослідний інститут правового забезпечення інноваційного розвитку Національної академії правових наук України, м. Харків

ORCID 0000-0002-8802-1441

Поточний стан економіки країни потребує нової концепції реконструкції, що повинно впроваджуватися перш за все через систему належних заходів щодо забезпечення її відкритості та конкурентоспроможності на відповідних інноваційних засадах, з врахуванням першочергових завдань щодо активізації євроінтеграційних процесів та вдосконалення нормативно-правового регулювання інноваційного процесу.

Сталий економічний розвиток у довгостроковому періоді насамперед обумовлений впровадженням зарубіжного досвіду інноваційної діяльності високорозвинутих країн, дією чинників, що спрямовані на підтримку освоєння передових досягнень вітчизняної техніки і науки, технології, при чому, інноваційні чинники є визначальними в системі підвищення конкурентоспроможності економіки країни і слугують прискоренню, перманентності інноваційного процесу (ефективність якого визначається непрямою взаємодією великої кількості чинників, які можна згрупувати у стан зовнішнього середовища; інноваційний потенціал соціально-економічної системи; особливості проведення інноваційного процесу тощо) та розвитку, ефективності функціонування інноваційної системи [1].

У післявоєнний період інноваційна політика повинна здійснюватися з метою досягнення довгострокових соціально-економічних цілей та завдань відтворення високоякісного основного капіталу шляхом обґрунтування

цільового прогнозу науково-технологічного розвитку і застосування комплексної методології розробки державних програм, інвестиційних та інноваційних проєктів та програм, у системній єдності з ринковими економічними механізмами формування сприятливого інноваційного клімату країни та державного стимулювання інвестиційних процесів у різних секторах, з урахуванням потреб ринку та безпеки країни [2]. Для розбудови національної системи «сталий розвиток – безпека» у повоєнний період варто розглядати інноваційну політику як сукупність інструментів управління цілеспрямованим впровадженням інновацій, що сприятимуть сталому розвитку [3]. Отже, інноваційна політика відіграє важливу роль у контексті реалізації поновлювальних заходів.

Правильно визначено, що головними чинниками системи конкретних важелів реалізації політики розвитку інноваційного потенціалу країни є економічні (фінансові резерви; науково-технічні розробки та інфраструктура; ефективна система матеріального заохочення інноваційної діяльності); законодавчі (державна підтримка інноваційного розвитку; надання законодавчо закріплених пільг, що стимулюють розвиток інноваційного потенціалу суб'єктів господарювання); організаційні (гнучкість організаційних структур управління; децентралізація; автономія; формування цільових груп) [4].

Отже, на підставі вищенаведеного доцільно виокремити наступні ключові напрями щодо відновлення економіки України (що визначені із урахуванням впливу відповідних інноваційних чинників):

- 1) Вдосконалення державної політики (в тому числі інноваційної) щодо підтримки діяльності суб'єктів впровадження інновацій та учасників інноваційного процесу.

- 2) Посилення євроінтеграційних процесів як умови наближення України до членства в ЄС, залучення міжнародного досвіду з відновлення

інноваційної економіки, підтримання та функціонування українського бізнесу.

3) Посилення інвестиційної складової, стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні шляхом створення сприятливих умов для ведення інноваційного бізнесу, розбудови цифрової інфраструктури, залучення в національну економіку іноземних інвесторів, зокрема шляхом створення відповідних інноваційних платформ. Так, нещодавно була створена унікальна електронна платформа Advantage Ukraine [5], на якій зібрано понад 500 інвестиційних проєктів та можливостей у 10-ти галузях економіки (металургія, агропромисловий комплекс, енергетика, фармацевтика, природні ресурси, логістика та інфраструктура, деревообробна промисловість, інноваційні технології, промислове виробництво).

4) Підтримання належного рівня нормативно-правового забезпечення системності інфраструктурної підтримки інноваційного процесу та учасників інноваційної діяльності.

5) Впровадження заходів щодо відновлення структурної побудови інноваційної системи на усіх рівнях, в тому числі відбудови регіональної інноваційної системи з врахуванням існуючої динаміки диспропорцій функціонування регіональної економіки.

До зазначеного слід додати, що для відновлення економіки в повоєнний період на рівні регіональних економічних систем необхідно активізувати інноваційно-інтелектуальні детермінанти в напрямі: здійснення заходів з підтримки малого та середнього бізнесу, у тому числі в напрямі розвитку інноваційних підприємств; підтримки вітчизняних виробників у регіональному розрізі з урахуванням особливостей їх функціонування в сучасних умовах; стимулювання регіонів до використання інновацій та їх продукування; заохочування впровадження креативних рішень у всіх сферах регіонального відтворення для залучення латентного потенціалу

регіональних економічних систем; активізації залучення зовнішніх інвестицій для повоєнного відновлення регіонів; створення ефективної інфраструктури для підтримки інновацій; формування смарт-спеціалізації регіонів; підвищення рівня інноваційної культури в регіоні [6]. Всі зазначені складові підкреслюють важливість заходів з відновлення регіональних економічних систем, тому враховуючі необхідність підтримки та поновлення відповідної інноваційної інфраструктури першочерговим постає питання щодо розбудови регіональної інноваційної системи.

Отже, у сучасних умовах за доцільне вбачається розробка стратегії ефективного відновлення економіки у взаємозв'язку із заходами інноваційного та євроінтеграційного спрямування, що корелюють із ключовими завданнями соціально-економічного розвитку. Окрім цього, потребують посилення заходи щодо розбудови національної інноваційної екосистеми та її складових, з метою підвищення інноваційності та ефективності національної економіки. Перспективами подальших наукових досліджень є розгляд питань щодо вдосконалення основних напрямів національної інноваційної політики.

Література:

1. Юринець З. В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України: дис. ... д-ра екон. наук. Львів, 2016. 519 с. URL: https://www.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/dis_yurynets.pdf.

2. Яцкевич І. В. Інноваційна політика України у післявоєнний період. *Економіка та суспільство*. 2022. №39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-53>.

3. Інноваційні основи відновлення та розвитку країн після збройних конфліктів: інноваційний вимір: колективна монографія / за ред. д.е.н. Омеляненка В. А. Суми: Інститут стратегій інноваційного розвитку і

трансферу знань. 2022. 280 с. URL: https://iidskt.org.ua/wp-content/uploads/Monografiya_Vidnovlennya_2022.pdf.

4. Сочинська-Сибірцева І. М. Чинники інноваційного розвитку країни. *Підприємництво та інновації*. 2021. № 18. С. 73-77. DOI: <https://doi.org/10.37320/2415-3583/18.13>.

5. Advantage Ukraine. URL: <https://advantageukraine.com/>.

6. Ханін С. Стан та повоєнне відновлення економіки України із урахуванням інтелектуально-інноваційних детермінант розвитку регіонів. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 4(32). С. 226-232. URL: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/277092/271851>..

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Н.М. Польова, к.е.н., доцент

Н.В. Андрушкевич, к.е.н.

Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет» Черкаська філія, м. Черкаси

У теорії менеджменту в сучасних умовах зросла увага до нових його напрямків, таких як емоційний та інтелектуальний менеджмент. Це пов'язано з глобалізацією суспільства, станом та розвитком економіки. Перехід від трудомістких до інформаційних та наукомістких виробництв і процесів змінив пріоритети у діяльності організації. Тепер на перший план висувається особистість із гнучким мисленням, здатна створювати інтелектуальні продукти. Саме вона є носієм знань, інтелектуальним капіталом організації.

Ефективність діяльності підприємств з об'єктивних причин безпосередньо залежить від інноваційного розвитку ділового співтовариства, що прямо чи опосередковано впливає на їх функціонування, а вміння фахівців та його керівників встановлювати психологічний контакт, володіти механізмами узгодження цілей, дій, ідей, вміти переконувати людей, вести їх за собою, будувати безконфліктні відносини з ними, багато в чому визначають можливість досягнення поставлених стратегічних і тактичних цілей спільної діяльності. Саме задля досягнення спільної мети, яке можливе лише завдяки об'єднаним зусиллям, здійснюється спільна діяльність [1].

Найбільш яскравим прикладом спільної діяльності у межах підприємства виступають проектні команди, створені задля досягнення певних завдань. Завдання, що стоять перед фахівцями проектною командою, передбачають вміння здійснювати активний пошук інформації, необхідної для прийняття рішень; розпізнавати емоційний стан співрозмовника, адекватно інтерпретувати зміст отриманих відомостей з урахуванням їх характеру, ступеня повноти та достовірності, наявності «прихованого змісту», спроб маніпуляції тощо, щоб досягати намічених цілей та отримувати необхідний ефект. Таким чином, ми можемо зробити висновок про значущість особистісних якостей учасників проектною команди, які зрештою забезпечують ефективність її діяльності, а як результат – ефективність діяльності підприємства. Всі зазначені якості є похідними від емоційного інтелекту самих індивідумів, що приймають участь в проекті.

Наявність кореляційного зв'язку між рівнем емоційного інтелекту керівників та ефективністю діяльності, що вимірюється ступенем досягнення ключових показників ефективності, доведено вже неодноразово. Шкали емоційного інтелекту позитивно корелюють із цілою серією показників, наприклад, таких як: продуктивність персоналу, коефіцієнт взаємозамінності, кількість реалізованих поліпшень бізнес-процесів, середній час узгодження документів, питома вага укладених угод у загальній кількості запитів споживачів, індекс прихильності споживачів, прибуток до виплати відсотків, податків та амортизації та ін. [2]

Термін «проектування» походить від лат. «projectus» - кинутий вперед; це процес створення прототипу, прообразу передбачуваного чи можливого об'єкта чи стану. Це специфічна діяльність, результатом якої є науково-теоретичне та практично обґрунтоване визначення варіантів прогнозованого та планового розвитку нових процесів та явищ. Проектування - складова частина управління, яка дозволяє забезпечити здійснення керованості та регульованості деякого процесу.

Проектувати - це означає перебирати варіанти та схеми майбутньої дії. За всього їх різноманіття є низка загальних вимог, необхідних для підготовки, розробки та реалізації проекту. Вони, перш за все, орієнтують на досягнення кінцевого результату, щоб у повсякденних поточних справах та оперативних планах не випускались з уваги головні питання. У цьому плані важливий принцип мінімальних зобов'язань, який концентрує увагу на основній меті, відкидаючи певною мірою усе, що може уповільнити чи відвернути сили від реалізації.

Соціальне проектування є одним із проявів цілеспрямованої діяльності, коли розробляються різні варіанти вирішення соціальних проблем, у тому числі всередині виробництва або підприємства. Воно застосовується також при підготовці соціальних планів та програм з регулювання перетворюваних процесів та явищ, які раніше не потребували детального опрацювання та управління [3].

Ідея соціального проектування та застосування його в частині розробки підходу до формування проектних команд на підприємстві відкривають нові перспективи інноваційного розвитку бізнес-процесів всередині організації, а можливості підвищення ефективності цих команд за допомогою розвитку емоційного інтелекту співробітників сприяють підвищенню ефективності підприємства в цілому.

Результати дослідження науковців підтверджують можливості розвитку емоційного інтелекту індивідумів шляхом цілеспрямованого навчального впливу, при цьому всі позитивні зміни залишаються досить стабільними через шість місяців навчання, а в деяких випадках воно ставить позитивний вектор подальшого розвитку емоційного інтелекту.

Література:

1. Дубовик С. Г. Розвиток емоційного інтелекту сучасних менеджерів як основа їх успішної діяльності / Дубовик С. Г., Драбчук Т. І. //

Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Економіка і менеджмент”. – 2014. – Вип. 5. – С. 8-14.

2. Карпенко Є. В. Сучасні вектори дослідження емоційного інтелекту особистості / Є. В. Карпенко // Психологія і особистість. – 2019. – № 1(15). – С. 60-72.

3. Меденець В. В. Емоційне лідерство в системі управління персоналом / В. В. Меденець // Економіка і суспільство. – 2017. – Вип. 13 – С. 691-696 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/13_ukr/117.pdf.

ІННОВАЦІЙНЕ СТАРТАП ПІДПРИЄМНИЦТВО В МАЛОМУ БІЗНЕСІ

О.М.Проскурня, к.е.н., доцентка

Т.О.Кобєлева, д.е.н., професорка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Стартап трактується як діяльність з організації та реалізації нового бізнес-проекту, заснованого на інноваційних ідеях, технологіях, методах просування або доставки товарів і послуг, з метою створення повторюваної і масштабованої бізнес-моделі [1, 3, 7]. Стартап передбачає формування проектної команди, підготовку бізнес-проекту та здійснення підприємницької діяльності протягом трьох років з дня державної реєстрації.

В даний час розвиток сектора інноваційного стартап-підприємництва є однією з ключових умов підвищення конкурентоспроможності національної економіки на світовому ринку, що обумовлено наступними причинами: по-перше, інноваційне підприємництво набагато більш схильне до нововведень, що дозволяє малим інноваційним підприємствам успішно конкурувати з великими компаніями; по-друге, інноваційне підприємництво має високий потенціал адаптації до змін ринкової ситуації як в короткостроковій, так і в середньостроковій перспективі, що дає можливість дуже гнучко реагувати на ринковий попит, створювати нові і модифікувати існуючі потреби людини [1-10].

По суті, новатор повинен поєднувати в собі якості підприємця і вченого-розробника (винахідника), що зустрічається рідко. Важливо підкреслити інноваційну складову будь-якого стартапу, що багато в чому

робить поняття «стартап» і «мале інноваційне підприємство» синонімами, так як при наявності ринкової конкуренції просте копіювання певної «розкрученої» бізнес-ідеї не гарантує комерційного успіху [2, 6, 9]. При цьому об'єктивних підстав для повного ототожнення понять «стартап» і «мале інноваційне підприємство» немає, оскільки основою малого інноваційного бізнесу є комерціалізація конкретної науково-технічної розробки, якої в рамках стартапу може не існувати.

На нашу думку, найбільш сприятливим ґрунтом для розвитку інноваційного стартап-підприємництва є сфера малого та середнього бізнесу. Для ефективної реалізації розроблених заходів на таких підприємствах необхідно подолати існуючі в їх діяльності проблеми.

Напрямки, проблеми і тенденції розвитку малого бізнесу в даний час можна звести до наступних положень.

1. Малим підприємствам необхідно підвищувати ефективність маркетингу: вимога збільшення продажів може привести до непропорційно високого збільшення витрат на маркетинг; ключовим завданням малого бізнесу є забезпечення максимального обсягу продажів на одиницю вкладених в маркетинг і просування коштів.

2. Реклама та PR потребуватимуть більшої уваги як ключові види діяльності малого бізнесу: зростатиме значення просування як ключового бізнес-процесу; успіх, багато в чому, буде визначатися ефективним використанням нових технологій, таких як персоналізоване просування, комфортні голосові сервіси і таке ін.

3. Широке використання короткого відеоконтенту є ефективним інструментом просування: дуже ефективно працює короткий відеоконтент, розміщений на сайті та в соціальних мережах; активне використання сервісів, які допомагають розміщувати, просувати короткі відеоролики - важлива тенденція розвитку в наступаючому році.

4. Довіра клієнтів та інвесторів – найважливіший актив для малого бізнесу: головне завдання – переконати клієнтів і партнерів повірити у вашу бізнес-ідею, завоювати довгострокову довіру; важливим інструментом для цього є встановлення максимально тісних зв'язків, співпраці, відкритості та прозорості ведення бізнесу.

5. Відгуки покупців є одним з основних інструментів просування: як показує практика, більшість клієнтів переглядають відгуки перед покупкою товару або послуги; в умовах обмеженого бюджету на просування широке використання відгуків дозволяє малому бізнесу активно взаємодіяти як з існуючими, так і з потенційними клієнтами, мотивуючи їх до покупки і зміцнюючи взаємну довіру.

6. Робота з локальними інфлюенсерами (особами, чия думка важлива для великої кількості людей, «лідерами думок») є перспективним інструментом для малого бізнесу: локальні інфлюенсери, блогери, лідери думок – хороший спосіб для малого бізнесу забезпечити максимальне охоплення аудиторії при мінімальному бюджеті; додатковою перевагою є більш довірлива розмова з клієнтом і можливість отримання широкого зворотного зв'язку.

7. Високий рівень мотивації персоналу та ефективне делегування є необхідними умовами успіху малого бізнесу: ефективність малого бізнесу забезпечується високою залученістю персоналу; можливості засновників не безмежні, тому можливість ефективно делегувати і мотивувати співробітників є важливою конкурентною перевагою.

8. Збільшення кількості працівників на віддаленій зайнятості: активне використання працівників у віддаленій зайнятості дозволяє скоротити поточні витрати, пов'язані з утриманням офісу, запропонувати додаткову мотивацію, розширити кадрову базу малих підприємств.

9. Комплексний підхід до мотивації персоналу інноваційного стартапу: малий та середній бізнес не може конкурувати за

зарплатами з лідерами ринку, тому ефективна мотиваційна система є основою конкурентоспроможності; малий бізнес не може запропонувати цікаві варіанти мотивації співробітників, засновані на можливості стати одним з бенефіціарів, ефективному професійному навчанні у співпраці з компаніями-акселераторами, швидкому накопиченні досвіду роботи на топ-посадах; особлива увага до побудови систем мотивації співробітників стане одним з головних пріоритетів малого та середнього бізнесу в найближчі кілька років.

Таким чином, інноваційне підприємництво-початківець можна розглядати як бізнес, який знаходиться «на старті», на початковому етапі своєї діяльності, коли підприємці-початківці, як правило, відчують серйозні труднощі в залученні ресурсів для розвитку і отримання виручки і прибутку.

Література:

1. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>
2. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>
3. Kobieliava T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliava, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах*

новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р. Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

4. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобелєв В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

5. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : твори 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

6. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

7. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-*

практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

8. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>*

9. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>*

Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>*

ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ

Т.В. П'ятак, к.т.н., професор

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

В умовах жорсткої конкуренції виникає ряд складних завдань, пов'язаних з організацією планування та управління виробничими процесами, вирішення яких забезпечило б підтримку на достатньому рівні платоспроможності та фінансової стійкості підприємства [1], що зумовлено високою динамічністю ринкових умов, у яких працюють підприємства. При цьому, має бути забезпечена як конкурентоспроможність підприємства, так і конкурентоспроможність його продукції для досягнення прогнозованих фінансових результатів. Зазначені обставини викликають об'єктивну необхідність розробки нових підходів до планування фінансової діяльності підприємства та управління його виробничою програмою з метою максимізації прибутку підприємства.

Вагомий внесок у вивчення теоретичних та прикладних аспектів фінансового планування та прогнозування на підприємстві зробили такі вчені як: О. І. Барановський, М. Д. Білик, І. О. Бланк, В. І. Гриньова, І. А. М. Поддєрьогін, М. С. Пушкар, О. О. Терещенко та інші. Визначаючи важливість і практичне значення напрацювань у питаннях реалізації фінансового планування на підприємстві, варто зазначити, що окремі теоретико-прикладні аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Зокрема, відсутній підхід щодо створення механізму комплексного планування, який включає організаційне та фінансове планування підприємства з урахуванням впливу ринкових факторів на етапі підготовки виробництва продукції. Саме тому особливої актуальності набувають

дослідження, пов'язані з розробкою та вдосконаленням комплексного підходу до організації планування діяльності підприємства на основі оптимізації його виробничої діяльності.

В результаті комплексного планування визначається сукупність показників підприємства, що дозволяють оптимізувати виробничу діяльність, виходячи з внутрішніх можливостей підприємства і ринкових умов ведення бізнесу.

Під оптимальністю виробничої діяльності мається на увазі мінімізація витрат на виробництво продукції, виходячи з внутрішніх можливостей, за рахунок швидкого нарощування обсягів її випуску без істотного збільшення питомих витрат на одиницю та умов реалізації запланованого обсягу продукції, оптимізації цін на неї та максимізації отриманого прибутку, виходячи з ринкових умов.

Для реалізації комплексного підходу в плануванні використовується інтегральна структурно-функціональна модель підприємства [2,3]. Використання такої моделі передбачає наявність конкретної організаційної структури підприємства, сукупності виробничих циклів виготовлення продукції та результати дослідження ринків збуту продукції, таких як ємність ринку, еластичність попиту на продукцію та інші.

На першому етапі моделювання визначається оптимальна відповідність організаційної структури підприємства сукупності виробничих циклів підприємства. Критерієм оптимальності виступають фінансові показники, що характеризують платоспроможність та фінансову стійкість підприємства у запланованому періоді. На цьому етапі може бути проведено оптимізацію або адаптацію структури підприємства під конкретні виробничі цикли, при цьому оптимізація полягає у виборі мінімальної кількості елементів організаційної структури, а адаптація – у зміні властивостей окремих елементів.

На другому етапі моделювання визначаються обсяги продукції, що випускається, джерела фінансування та потреба в оборотних коштах, собівартість виробленої продукції, а також інші техніко-економічні показники.

Змінюючи організаційну структуру підприємства і виробничі цикли шляхом послідовних наближень можна отримати оптимальний варіант виробничої діяльності підприємства, що забезпечує прогнозований рівень його фінансових результатів.

На основі оптимальної відповідності організаційної структури виробничим циклам розробляється організаційний та фінансовий плани в автоматичному режимі.

Література:

1. Борзенко В.І., П'ятак Т.В. Управління фінансовою стійкістю підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) Збірник наукових праць. Х. : НТУ «ХПІ». 2020. № 6. С. 66-70.

2. П'ятак Т.В. Фінансове планування діяльності підприємства на основі організаційного проектування. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) Збірник наукових праць. Х.: НТУ «ХПІ», 2023. № 1 . С. 50-56.

3. П'ятак Т.В. Вплив асортиментної політики на формування фінансових результатів підприємства. Вісник Національного технічного університету «ХПІ» (економічні науки) = Bulletin of the National Technical University "KhPI" (economic sciences) Збірник наукових праць. Х. : НТУ «ХПІ», 2023. № 2 . С. 45-49 .

ISSUES OF IMPLEMENTATION OF THE ECONOMIC FUNCTION OF THE STATE

N.B. Reshetniak, Candidate of Economic Sciences, Docent,
O.V. Kuzmenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Docent

National Technical University
"Kharkiv Polytechnic Institute", Kharkiv city

The problem of implementing the economic function of the state is very relevant in wartime conditions. Not only the victory of Ukraine, but also the well-being of its citizens depends on the success of its implementation.

Functions of the state are traditionally divided into external and internal. Among the internal functions, the economic function is one of the first to be singled out. Among the external functions of the state, there is also an economic function, which is called an external economic function. We believe that there are reasons to talk about the existence of two economic functions: one is implemented in the middle of the state, the other - outside its borders. The economic function involves the direct implementation of legal norms related to the regulation of economic relations. The economic activity of the state within the country involves, in particular, the creation of conditions for the development of industry and agriculture, the protection of various forms of ownership, the stimulation of entrepreneurial activity, and forecasting the development of the economy.

The Constitution of Ukraine stipulates that the state ensures the protection of the rights of all subjects of ownership, and the social orientation of the economy. All subjects of property are equal before the law (Article 13). Also, the Constitution of Ukraine states that public life in Ukraine is based on the principles of political, economic and ideological diversity (Article 15). At the external level, the economic function of the state is implemented by establishing economic

relations with foreign countries, developing business partnerships in the economic sphere with all countries, as well as integration into the world economy.

In modern conditions in Ukraine, the importance of the economic direction of the state's activity is growing. Currently, Ukraine is under martial law, which is imposed in case of danger to state independence or territorial integrity of the state. Martial law provides for the granting of powers to state authorities, military administrations, and local self-government bodies necessary to avert this threat. Since the beginning of the Russian invasion, the Ukrainian government and its parliament have been taking measures to adapt the economy to the conditions of martial law. It has already been possible to implement steps in industry, agriculture, tax and social spheres, as well as in currency and financial markets. Enterprises in the zone of active hostilities can receive state assistance in moving their facilities to the western regions of Ukraine. Conditions are being created to ensure free relocation of enterprises to the place of temporary stay. Zero export quotas were introduced, in particular, for such products as rye, buckwheat, millet, sugar and salt. Quotas have also been introduced for the export of live cattle and their frozen meat. Licensing has been introduced for the export of such goods as wheat and a mixture of wheat and rye, corn, chicken meat, chicken eggs and sunflower oil. One of the main conditions for the growth of the national economy and ensuring effective economic security of Ukraine is the introduction of innovative technologies. This applies, in particular, to the military-technical sphere, since the production of weapons and military equipment in Ukraine is important not only for the country's security sector, but also for strengthening the international image of the state. The military-technical sphere should become one of Ukraine's priority directions, since the formation of the system is a guarantee of economic growth in the long term and ensuring the public welfare of the country. The stagnation of industry in Ukraine is the cause of many problems and the weakening of the national economy as a whole. The extensive and expensive development of the economy is associated with the decline of industry, and as a

result of this - the irrational sectoral and territorial structure of the economy, the almost complete absence of the necessary ecological infrastructure, technological backwardness not only of production, but also of many other spheres.

Thus, in the conditions of the martial law, the Ukrainian state authorities created favorable conditions for the restoration and gradual continuation of production and work, encouraging citizens to seek to ensure a stable working regime on safe areas. It can be concluded that the economic function of the modern state reflects a holistic system of its economic activity, which is implemented both within the limits of domestic and foreign policy.

УПРАВЛІННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ

А. О. Рожко, студентка

М. В. Кармінська-Белоброва, к. держ. упр., доцентка

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Варто зазначити першочергово важливість даного напрямку розвитку та його відношення до економіки України. Наразі в світовій економіці спостерігається етап швидкий розвитку глобалізації, де основна роль приділяється розвитку транснаціональних корпорацій в межах майже кожної країни, яка здійснює міжнародну діяльність. Транснаціональні корпорації відіграють роль провідників торгових підприємств, стають інвесторами, поширювачами сучасних технологій, науково-технічного прогресу, стимуляторами міжнародної трудової міграції [1, с.31].

Найчастіше під транснаціональними корпораціями (далі ТНК) розуміють – велике об'єднання, що використовує у своїй господарській діяльності міжнародний підхід і передбачає формування і розвиток міжнародного виробничо-збутового, торгового і фінансового комплексу з єдиним центром прийняття рішень в країні базування з її філіями та представництвами в інших країнах [2, с.111].

На сьогодні, транснаціональні корпорації це не лише головні суб'єкти світової економіки, а й важлива частина національної економіки. Для сучасної України транснаціоналізація підприємств може виступити економічним механізмом, який визначить нові пріоритети суспільного відтворення, цілі зовнішньоекономічної політики, особливості та умови участі країни в міжнародному поділі праці [1, с.31].

Найпривабливішими галузями економіки для іноземних ТНК є харчова і видобувна промисловість, сільське господарство, страхова, фінансова й

торговельна сфери. Серед умов привабливості і діяльності ТНК є наявність важливих чинників зростання виробництва: природних ресурсів, дешевої та якісної робочої сили, розвиненої регіональної транспортної інфраструктури тощо [3, с.176].

Внаслідок здійснення своєї діяльності, ТНК має цілий комплекс спонукальних мотивів глобалізації свого бізнесу, забезпечення його найбільшої ефективності і прибутковості в таких напрямках: розвиток технологічного лідерства; оптимізації розміру корпорації і економія масштабу; доступу до іноземних природних ресурсів; боротьби за нові ринки збуту; зниження собівартості і збільшення конкурентоздатності продукції за рахунок її розміщення та раціоналізації пропозицій; встановлення дієвого контролю на ринках іноземних держав через філії материнських компаній; оптимізації оподаткування [2, с.112]. Однак, також це має і ряд основних недоліків та негативного впливу ТНК, серед яких: на внутрішньому ринку країни ТНК створюють потужну конкуренцію місцевим компаніям, не даючи їм розвиватися; переміщення фінансового капіталу ТНК можуть негативно вплинути на стабільність національної валюти і створити загрозу для безпеки країн; також вони здатні насаджувати ідеологію, яка суперечить інтересам розвитку національного бізнесу і пригнічувати розвиток національно-державних інтересів країни або суперечити її культурним звичаям та традиціям [4, с.16]. Саме з цих причин відповідно до розвитку ТНК в країні передбачається управління їх діяльності.

Роль ТНК у міжнародних економічних відносинах можна розглянути з точки зору іноземних інвестицій, як стратегія виходу корпорації на світовий ринок. Дослідження та аналіз економічних показників глобальних прямих іноземних інвестицій (далі ПІІ) [5] у світовій економіці дають визначення, що ПІІ протягом тривалого періоду часу є однією з найпопулярніших стратегій виходу ТНК на зарубіжний ринок, включаючи як придбання

бізнесу в зарубіжних країнах, так і розширення вже наявного бізнесу на цільовому ринку. У сучасному розвитку спостерігається тенденція зміщення глобального виробництва у бік нематеріальної та цифрової діяльності, а ТНК стали ключовими суб'єктами світової торгівлі та світових інвестицій. В сучасних економічних умовах негативні тенденції глобальних іноземних інвестицій багато в чому обумовлені державною політикою, що створює бар'єри для інвестиційного клімату: знизилася популярність державного програмування залучення ПІІ у багатьох країнах, так само як і політики заохочення. Водночас як держава, так і бізнес зацікавлені у відродженні комерційного інтересу до ПІІ. Найважливішим компонентом, що характеризує масштаби позиціонування ТНК у сучасній світовій економіці, є оцінка їх орієнтованості на інноваційні процеси [5, с. 93]. З цього можна визначити перший аспект управління ТНК – створення відповідного середовища для залучення інвестицій на розвиток ТНК, шляхом політики заохочення та розширення міжнародних економічних відносин з міжнародними корпораціями, тощо.

Передбачаючи міжнародний характер діяльності ТНК, можна визначити наступний аспект в управлінні – формування стратегії та цілей, які будуть відповідати за такими чинниками: соціально-економічні умови, культурні норми, законодавча політика та акти в країні, кон'юнктура ринку, тощо. Можна виділити основні сфери прийняття управлінських рішень у ТНК: управління якістю, спільні підприємства і форми кооперації, а також міжнародна конкуренція. Важливим є питання централізації та децентралізації, адже будь-яка корпорація повинна визначити, на якому рівні варто приймати рішення з таких різноманітних питань, як асортиментна політика, придбання фондів, розміщення ліквідних активів та ін [6, с.258-259].

Підсумовуючи, можна зазначити, що вплив ТНК на світову економіку з одного боку, є наслідком (продуктом) міжнародних економічних відносин,

які динамічно розвиваються, а з іншого – самі виступають потужним механізмом впливу, вносячи свої зміни у економіку країни [2, с.113]. А на особливість управління ТНК впливають такі фактори як рівень диверсифікації діяльності компанії, рівень організаційно-правової та фінансово-економічної незалежності філій, особливості ринкового середовища, залученість до інноваційних процесів, тощо. Ефективність діяльності також залежить від оперативного реагування на зовнішні та внутрішні чинники, можливості активно налагоджувати міжнародні господарські зв'язки та подальше їх підтримання. Саме від цих факторів залежить вибір такої структури управління ТНК, яка була б максимально ефективною в прийнятті управлінських рішень та сприяла б ефективній діяльності філії компанії, та материнської компанії в цілому [6, с.259].

Література:

1. Венгер В. В. Європейський науковий журнал Економічних та Фінансових інновацій / Венгер В. В. // Особливості формування та розвитку транснаціональних корпорацій в умовах глобалізації. – 2019. – №2(4). – с.30-44. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://journal.eae.com.ua/index.php/journal/article/view/76/70>
2. Волошко Н.О. Економічна наука. Економіка та держава / Волошко Н.О. // Транснаціональні корпорації: теоретико-методологічні основи організації діяльності в умовах глобалізації економіки. – 2020. – №7. – с.110-113 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/7_2020/18.pdf
3. Майборода Д.Ю. Молодий вчений / Майборода Д.Ю. // Транснаціональні корпорації в міжнародному бізнесі. – 2020. – №11(87). – с.173-177 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/122/116>
4. Шкурат І.В. Право та державне управління / Шкурат І.В. // Транснаціональні корпорації у процесах глобалізації та їхній вплив на

національні уряди: організаційно-правовий механізм. – 2020. – №1 том 1. – с.13-17 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://pdu-journal.kpu.zp.ua/archive/1_2020/tom_1/4.pdf

5. Тарасевич Н.В. Науковий вісник Одеського національного економічного університету. Збірник наукових праць / Тарасевич Н.В. // Роль транснаціональних корпорацій у міжнародних економічних відносинах. – 2022. – №8(297). – с.89-94 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: [http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/297/pdf/%D0%9D%D0%92%208\(297\)%2022.pdf#page=89](http://n-visnik.oneu.edu.ua/collections/2022/297/pdf/%D0%9D%D0%92%208(297)%2022.pdf#page=89)

Погосян К. В. // Особливості управління сучасними ТНК. – с.257-260 – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://liber.onu.edu.ua:8080/bitstream/123456789/14207/1/257-260.pdf>

ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

Д.С. Рязанцев, аспірант

Державний торговельно-економічний університет,
м. Київ

Пошук шляхів підвищення ефективності вітчизняної податкової системи вимагає впровадження нових інструментів податкового адміністрування. Також поряд із впровадженням нових підходів у податковому адмініструванні в Україні, залишається проблема імплементації в національну податкову систему нових методів контролю за формуванням податкових зобов'язань з окремих податків, що особливо стосується таких бюджетоутворюючих податків, як ПДВ та податок на прибуток. Саме тому питання удосконалення механізмів податкового контролю, зокрема таких, що направлені на підвищення ефективності контролю за трансфертним ціноутворенням залишається одним з найбільш актуальних

Десять років тому в національне законодавство введено норми з трансфертного ціноутворення, які стали важливим інструментом протидії ухиленню від оподаткування та забезпечення стабільності дохідної частини бюджету.

Процес встановлення законодавчих правил з трансфертного ціноутворення супроводжувався імплементацією до Податкового кодексу України Настанов ОЕСР, які є головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом у галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб.

Крім того, з 2017 року Україна приєдналась до Програми розширення співробітництва в рамках ОЕСР та взяла на себе зобов'язання

імплементувати мінімальний стандарт Плану дій BEPS з метою протидії агресивному податковому плануванню, у тому числі шляхом вдосконалення правил трансфертного ціноутворення, які є ефективним інструментом боротьби з розмиванням бази оподаткування та виведення прибутків з-під оподаткування.

Загалом за останні 10 років Україна здійснила значний прорив у розвитку системи трансфертного ціноутворення, зокрема, завдяки послідовній політиці щодо імплементації кроків Плану BEPS, що відповідає передовій світовій практиці.

Державна податкова служба України у процесі десятирічного формування законодавчої бази з трансфертного ціноутворення проводилась аналітична робота та контрольні-перевірочні заходи, які у цілому забезпечили значні результати.

Так, за період 2013 - 2021 роки платниками податків подано близько 21 тис. звітів, що в середньому складає 2,4 тис. звітів за рік. Обсяг контрольованих операцій за цей період - 21,3 трлн. грн., за рік у середньому 2,4 трлн. грн.

Протягом 2015 - 2023 років більше 1 тис. суб'єктів господарювання подали уточнюючі декларації та збільшили об'єкт оподаткування на 32,8 млрд грн., що привело до нарахування 2,9 млрд. грн. податку на прибуток підприємств та зменшення збитків на 12 млрд. гривень. Проведено 102 документальні перевірки з питань відповідності принципу «витягнутої руки», за результатами яких донараховано 1,8 млрд грн. податку на прибуток та зменшено збитки на 7,5 млрд. гривень. До бюджету, враховуючи оскарження податкових повідомлень-рішень, надійшло 440 мл. грн. податку на прибуток, узгоджені збитки за актами склали 3,8 млрд. гривень.

Встановлено майже 1,3 тис. фактів порушення платниками податків вимог податкового законодавства (протягом 2015 - 2023 років) щодо

своєчасності та повноти декларування контрольованих операцій, подання документації з трансфертного ціноутворення та застосовано штрафні санкції на 333,6 млн. гривень. Завдяки внесенню змін до Податкового кодексу України в частині розширення поняття «дивідендів», які почали діяти з 01.01.2021, та проведеній роз'яснювальній роботі платниками податків додатково сплачено до бюджету 300 млн. грн. податку з доходів нерезидентів («конструктивні дивіденди»).

Загалом з моменту впровадження податкового контролю за напрямом трансфертного ціноутворення до бюджету додатково надійшло 3,5 млрд. грн. та зменшено збитки на 15,8 млрд. гривень.

Сьогодні Державна податкова служба України посилено працює над впровадженням до національного законодавства окремих кроків Плану BEPS, які мають на меті протидію агресивному податковому плануванню, серед яких: вдосконалення правил трансфертного ціноутворення, запобігання уникненню від оподаткування за допомогою міжнародних договорів, оподаткування доходів контрольованих іноземних компаній, обмін інформацією та багато інших. Це доволі нові напрями, які вимагають специфічних знань та навичок, тому у Департаменті трансфертного ціноутворення сформовані відповідні підрозділи.

Україна повною мірою залучена до загальносвітових процесів протидії розмиванню оподаткованої бази та виведенню прибутків з-під оподаткування і продовжує працювати над удосконаленням національної системи трансфертного ціноутворення. Громадяни та бізнес сумлінною сплатою податків до бюджету й далі фінансово підтримують обороноздатність і стійкість України [1].

Література:

1. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho-14>

ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

О.І.Савченко, к.е.н., професорка

Р.Г.Майстро, к.е.н., доцентка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Ефективність визначається на основі відповідних показників фінансово-господарської діяльності. У прикладній економіці під ефективністю розуміють співвідношення між результатами фінансово-господарської діяльності, які зазвичай характеризуються прибутком, і витратами, викликаними отриманням цього прибутку [1-10]. Серед них, наприклад, балансовий прибуток, прибуток, що залишається в розпорядженні підприємства, дохід від цінних паперів, дивіденди, зростання прибутку в силу певних обставин, середньорічної вартості основних і оборотних коштів, витрат на оновлення основних фондів, утримання та утримання апарату управління та таке ін. [1, 3, 6]

Розглянемо докладніше нетрадиційне поняття «ефективність управлінських рішень», яке пропонуємо розглядати як результативність розробки рішень і результативність реалізації управлінських рішень, що відповідає двом етапам процесу прийняття управлінських рішень. Одним з відомих підходів до оцінки ефективності управління є використання понять «ефективність в широкому сенсі» і «ефективність у вузькому сенсі». Ефективністю в широкому сенсі називають результат діяльності, досягнутий завдяки роботі всього колективу (включаючи співробітників апарату управління). У вузькому сенсі ефективність відображає ефективність власне управлінської діяльності. І в одному, і в іншому

значенні для характеристики ефективності використовуються узагальнюючі показники і система приватних показників економічної і соціальної ефективності [2, 5, 7].

Для оцінки економічної ефективності в широкому сенсі використовуються такі узагальнюючі показники: ресурсоефективність і ефективність витрат.

Економічна ефективність управління у вузькому сенсі характеризується загальними показниками (наприклад, відношенням доходів компанії до витрат на утримання апарату управління) і приватними показниками: часткою адміністративно-управлінських витрат в загальній собівартості підприємства, часткою чисельності управлінських працівників в загальній чисельності працівників на підприємство, керованість навантаженням (фактична кількість працівників на одного співробітника апарату управління) і таке ін.

Узагальнюючими показниками соціальної ефективності у вузькому сенсі, на наш погляд, можуть бути наступні: частка рішень, прийнятих за пропозицією працівників трудового колективу, кількість працівників, залучених до розробки управлінських рішень. До приватних показників соціальної ефективності відносяться: ступінь технічної оснащеності управлінської праці, плинність кадрів апарату управління, рівень професійної кваліфікації персоналу та таке ін.

Правомірною, на наш погляд, є оцінка ефективності виконання окремих функцій управління: планування, організації, мотивації, контролю (роботи окремих підрозділів апарату управління). Для цього пропонується використовувати набір показників, які відображають специфіку діяльності для кожної функції управління. Описаний підхід до оцінки ефективності правомірний як для характеристики ефективності апарату управління в цілому, так і для оцінки конкретних управлінських рішень.

В якості критеріїв ефективності можуть бути рекомендовані такі показники, як збільшення прибутку, обсягів виробництва і реалізації продукції, зміна терміну окупності капітальних вкладень, збільшення оборотності оборотних коштів, збільшення економічної рентабельності, зниження витрат на утримання управлінського апарату і таке ін. Кількісні зміни, що виникають в результаті реалізації управлінських рішень називаються економічним ефектом.

Аналіз проблем оцінки економічної ефективності управлінських рішень дозволяє виділити наступні елементи змісту оцінок ефективності:

- а) критерії (як заходи цілей) економічної оцінки ефективності;
- б) ефекти як характеристики наслідків, отриманих в результаті реалізації управлінських рішень.

Поряд з безпосередньою оцінкою ефективності управлінських рішень ми пропонуємо використовувати методи оцінки ефективності управління підприємством в цілому. Розглянемо деякі пропозиції в цьому напрямку.

Методологія оцінки ефективності управління, заснована на діагностичному обстеженні всієї системи управління підприємством [4, 8]. На основі послідовного аналізу згрупованих по блоках проблем управління підприємством дана методика призводить до оцінки економічної ефективності заходів з автоматизації та раціоналізації процесу управління. Оригінальність такого підходу полягає, перш за все, в тому, що він пропонує розглядати в якості ефекту величину виробничих втрат, яких можна уникнути завдяки вдосконаленню системи управління. Такий підхід був використаний на автозаводі, який опинився в кризовій ситуації. Кризу вдалося успішно подолати.

Функціональний підхід до оцінки ефективності управління підприємством базується на розробці приватних оцінок ефективності окремих функцій управління: маркетингу, планування, організації та контролю. Такий підхід, на нашу думку, найбільш прийнятний для оцінки

ефективності внутрішньофірмового менеджменту. Він дозволяє виявити конкретні порушення у функціонуванні системи управління підприємством.

Ресурсний підхід до оцінки ефективності управління підприємством полягає у визначенні ефективності використання наявних на підприємстві ресурсів, що беруть участь в досягненні намічених цілей. Всі ресурси можна згрупувати наступним чином: капітал, матеріальні ресурси, трудові ресурси та інформація. Розрахувавши приватні значення ефективності управління цими ресурсами, можна, використовуючи відповідний економіко-математичний апарат, дати узагальнюючу оцінку ефективності управління підприємством.

Важливо чітко визначити ієрархію цілей і їх взаємозв'язок, що без всяких сумнівів надає промисловому підприємству додаткові переваги перед своїми конкурентами. В основі цільового підходу до оцінки ефективності управління лежить аналіз ступеня виконання поставлених перед підприємством цілей.

Література:

1. Kobielieva T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobielieva, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf
2. Перерва П.Г., [Кобелєва Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобелєв В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.
3. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелєва, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес:*

становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р. Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

4. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

5. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

6. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

7. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності,*

трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

8. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

9. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobielieva, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

10. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

СУБ'ЄКТИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ДРАЙВЕРИ РУХУ УКРАЇНИ В НАПРЯМКУ ІНДУСТРІЇ 4.0

І.А. Селіванова, к.ю.н., доцент, науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрНУ

Про чергову технологічну революцію часто говорять як про Індустрію 4.0 (Industry 4.0), орієнтуючись на німецьку державну програму розвитку, оприлюднену у 2011 році. Вона була запропонована експертами з ФРН, аби протидіяти експансії з Південно-Східної Азії. Відповідні державні програми щодо цифрових трансформацій національної економіки вже прийняті в багатьох країнах

Сьогодні інноваційний концепт "Індустрія 4.0" формує нову світову економічну реальність з урахуванням ризику енергетичних, логістичних чи сировинних криз. Індустрія 4.0 є алгоритмом з економічної оптимізації. Основні індикатори – автоматизація процесів, раціоналізація логістики і виробництва. За дослідженням McKinsey, високотехнологічні компанії використовують не більше 60% свого потенціалу. Тож у кожній галузі є надмірні витрати, які варто оптимізувати.

З огляду на це розвинені країни підтримують концепт "Індустрії 4.0" як довготривалий тренд. Приміром, в Ізраїлі цим опікується Агенція інновацій. Там надають підприємцям кейси практичних інструментів чи доступ до структурних фондів для інноваційних екосистем. Це заохочує їх впроваджувати інновації. Мета – досягнути конкурентних переваг на місцевих та глобальних ринках. У результаті Ізраїль посів друге місце у звіті Всесвітнього Економічного Форуму 2016-го щодо глобальної конкурентоздатності. Там створюють найбільше у світі стартапів на душу населення.

Натомість результати українського виміру "Індустрії 4.0" невтішні. У звіті Всесвітнього економічного форуму 2018 року Україна займала лише 67 місце. Наразі постановою Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 750 затверджено Положення про впровадження технологічного підходу "Індустрія 4.0", нормами якого Індустрія 4.0 визначається як комплексна цифровізація та автоматизація виробничих процесів і управління у реальному секторі економіки. Впровадження Індустрії 4.0 в Україні забезпечують центри впровадження Індустрії 4.0 і інноваційні хаби. Центр утворюється на базі інфраструктури закладів вищої освіти, наукових установ, наукових та індустріальних парків за ініціативою, зокрема, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, суб'єктів господарювання.

Центр може бути утворений як юридична особа або відокремлений структурний підрозділ наукового парку, закладу вищої освіти, наукової установи з метою розроблення та впровадження перспективних технологій, ефективної підготовки відповідних спеціалістів, організації та проведення інформаційно-просвітницьких заходів, формування зв'язків між підприємствами - розробниками технологій, виробничими підприємствами, закладами вищої освіти, науковими установами, органами державної влади, об'єднаннями громадян. До основних завдань центру віднесено: популяризація Індустрії 4.0 у реальному секторі економіки; сприяння розвитку співпраці між підприємствами, установами та організаціями, що впроваджують Індустрію 4.0 (інноваторами); координація дій підприємств, установ та організацій, які можуть бути розробниками інновацій у сфері високотехнологічного виробництва, та навчання їх спеціалістів; забезпечення доступу інноваторів до знань, досвіду міжнародних цифрових інноваційних хабів у сфері впровадження Індустрії 4.0; сприяння комерціалізації результатів інноваційної діяльності та наукових досліджень у сфері впровадження Індустрії 4.0

(зокрема, шляхом залучення коштів на конкурсній основі за сприяння інноваційного хабу); популяризація завдань щодо технічного регулювання та оцінки відповідності міжнародним та європейським технічним регламентам Індустрії 4.0, сприяння визначенню стандартизації пріоритетом технічної політики суб'єктів господарювання; надання консультаційних послуг щодо проектів впровадження Індустрії 4.0, співпраця з органами місцевого самоврядування, зокрема за проектами в межах стратегій розвитку територіальних громад і регіональних стратегій розвитку з урахуванням смарт-спеціалізації регіонів; співпраця із суб'єктами інноваційної та дослідницької інфраструктури, міжнародними фондами та організаціями, зокрема з метою залучення інвестицій, а також міжнародної технічної допомоги

В свою чергу, інноваційний хаб - це суб'єкт господарювання, який належить до сфери управління Мінекономіки та утворений з метою сприяння впровадженню бізнес-інновацій, цифрових інновацій в Україні. Основними завданнями інноваційного хабу є: координація та здійснення заходів щодо надання державної підтримки впровадження інновацій у реальному секторі економіки; надання консультаційних послуг щодо впровадження інновацій у реальному секторі економіки; проведення конкурсів з відбору проектів впровадження інновацій у реальному секторі економіки для надання державної підтримки.

Слід підкреслити, що в світі Індустрія 4.0 є стратегічним напрямом, який спрямовують саме держави. Тож, окрім створення системи центрів впровадження Індустрії 4.0 і інноваційних хабів, в Україні має бути створено державне агентство, що консолідуватиме політику усіх відомств у питаннях впровадження Індустрії 4.0.

Інтелектуальний капітал був і залишається найціннішим ресурсом будь-якої країни. Україна має значну інноваційну спроможність. Про це

свідчить Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index, GII), який оцінює світові економіки за рівнем їх інноваційності. За даними GII в 2022 році Україна посідала 75 місце за обсягами інновацій, 4 місце серед 36 груп із доходом нижче середнього економіки та 34 місце серед 39 економік в Європі. Тому країна має швидше розвивається в напрямку Індустрії 4.0., бо в умовах переходу національних промислових підприємств та економіки в цілому до методів Індустрії 4.0 суспільство знаходитиме нові засоби вирішення внутрішніх та зовнішніх проблем держави.

В зв'язку з створенням в Україні управлінської інфраструктури впровадження Індустрії 4.0 постає питання про тих, хто є драйверами такого розвитку. Представляється, що цю функцію виконуватимуть суб'єкти малого і середнього підприємництва. Для країн ЄС, США та Японії вони є невід'ємним елементом економіки, на них припадає 50–53 % ВВП та від 50 до 79 % створених робочих місць і вони отримують постійну та комплексну підтримку зі сторони держави, зокрема, регулярне бюджетне фінансування. За даними ООН загалом в світі на таких підприємствах задіяно 50% трудового населення світу та виробляється [від 30 до 60 %](#) національного продукту, залежно від країни. Малі та середні підприємства виступають запорукою економічної конкуренції. Вони мають серйозні переваги у порівнянні із великим бізнесом, зокрема, високу мобільність, гнучкість виробничої структури, прості організаційно-управлінські зв'язки, вузьку спеціалізацію видів бізнесу, спрямованість на ті сфери діяльності, які не вигідні і неприбуткові для великих підприємницьких структур, підтримання вільної конкуренції, адаптивність до мінливої кон'юнктури ринку, сприйнятливність для втілення інноваційних технологій. В багатьох країнах розвиток малого бізнесу сприяє розвитку регіонів, які відстають за соціально-економічними показниками. А такі прості системи, як малі

та середні підприємства, більш релятивні, рухливі, здатні швидше реагувати у порівнянні із великими підприємствами, яким властивий реакційний підхід. Розуміючи важливість малого бізнесу для економіки, уряди зарубіжних країн використовуючи різноманітні інструменти державної підтримки: Так, Німеччина запустила 200 програм підтримки малого та середнього бізнесу під загальною назвою Mittelstand, які передбачають виділення на кредитування таких підприємств 15,5 млрд євро щорічно. Чимало уваги малому та середньому підприємництву приділяють і в США. Бізнесу сприяють зниження податків та низка організацій на кшталт U.S. Small Business Administration ([SBA](#)), яка понад 60 років займається підтримкою бізнесу й надає підприємствам фінансову та консультативну підтримку. Також організація виступає гарантом компанії перед кредиторами та надає позики до \$2 млн самостійно. Цікава практика розвитку малого та середнього бізнесу, яку згодом може перейняти й Україна, [в Ізраїлі](#) та Польщі. Уряд створює державні венчурні фонди, які інвестують в різні стартапи. Зараз в Польщі держбанк 60% усіх кредитів надає саме малому та середньому бізнесу. Максимальна сума такої гарантії становить до 1 мільйона євро, а вартість – перший рік безкоштовно, другий – 0,5%.

Суб'єкти малого та середнього підприємництва відіграють значну роль і в економіці України. До початку повномасштабної агресії росії малий та середній бізнес забезпечував близько 64% доданої вартості, 81,5% зайнятих працівників у суб'єктів господарювання та 37% податкових надходжень. В воєнний час їх ефективна діяльність сприяє збільшенню надходжень до бюджету та зменшенню рівня безробіття, а в повоєнний - вона має стати саме тим драйвером, що прискорить відбудову країни та впровадження в її економіку засад Індустрії 4.0. Для цього державна підтримка малого та середнього підприємництва має стати пріоритетом в державній економічній політиці.

ПРОЦЕСИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У КРИМІНАЛІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ

М.О. Сердюк

старший оперуповноважений відділу кримінальної поліції
сектору проти особи Сумського РУП ГУНП
в Сумській області, капітан поліції

Сумський національний аграрний університет, м.Суми

Аналіз практики показує, що процес євроінтеграції України має важливий криміналістичний аспект, оскільки включає в себе реформи в сфері правопорядку, судової системи, боротьби з корупцією та злочинністю.

Наукові погляди на цю проблему скеровували такі вчені, як: А. Багатуренко, Є. Головаха, І. Дахно, О. Кіндратець, О. Ковальова, А. Магазова, Н. Осадча, Ю. Палагнюк, та інші, але криміналістичному аспекту приділяється дуже мало уваги, тому ми і обрали його для дослідження.

Зазначимо, що європейський вибір України, який був визначений у початковий період формування основ її зовнішньої політики, став природним наслідком здобуття країною державної незалежності. Він відображає життєво важливі інтереси України, викристалізувався з усієї попередньої історії українського народу, його ментальності та глибоких демократичних традицій, ґрунтується на законному прагненні громадян України бачити свою державу невід'ємною частиною єдиної Європи.

Відтак, євроінтеграційний курс здатний забезпечити нашій державі гідне місце в сім'ї європейських народів.

Вчений Шевчук В. М. зазначає, що у сучасних умовах одним із найбільш перспективних напрямів боротьби із злочинністю та ефективним засобом вирішення практичних завдань юридичної практики є криміналістична інноватика, як один із доволі нових наукових напрямків у

криміналістиці, що формується. Ця наукова концепція має яскраво виражений синтетичний характер, а її створення є результатом дії закону інтеграції та диференціації знань у криміналістиці. Вона базується на наукових положеннях не тільки криміналістики, а й інших галузей знань, передусім філософії, психології, економіки, інноватики, криминології, кримінального права, кримінального процесу, юридичної психології та ін., а також на пізнанні різних аспектів інноватики, у тому числі і юридичної, соціальної та економічної.

Криміналістичну інноватику слід розглядати і як науковий напрямок, і також як специфічну діяльність уповноважених законом суб'єктів щодо застосування ними криміналістичних інновацій, впровадження яких спрямовано на забезпечення оптимізації, підвищення якості та результативності вирішення криміналістичних завдань. Практичне застосування таких інновацій здійснюється спеціальними суб'єктами, що забезпечує кваліфікованість, ефективність та результативність використання розроблених і впроваджених у практику інноваційних засобів. При цьому суб'єктами криміналістичної інноватики у відповідних видах і формах її застосування виступають слідчий, експерт, прокурор, суддя, співробітники оперативних підрозділів та ін. У зв'язку з цим, слід розрізняти такі види інноваційної діяльності: 1) слідча інноватика; 2) експертна інноватика; 3) судова інноватика; 4) оперативна інноватика. Новим напрямком досліджень може стати застосування криміналістичної інноватики в діяльності детективів НАБУ та інших структур [3, с. 9].

«Європейське» майбутнє України все ще залишається фата-морганою, попри давно проголошений керівництвом держави курс на євроінтеграцію. І хоча на шляху до об'єднаної Європи Українською державою вже багато зроблено, але цього не достатньо для того, щоб в найближчому майбутньому стати повноцінною країною-членом ЄС. Україна має продемонструвати реальні успіхи в політичній, соціально-економічній

модернізації суспільства тим самим зарекомендувати себе як авторитетна, могутня та конкурентоспроможна держава» - наголошує адвокат, доктор юридичних наук, Приходько А.А. [2].

Як слушно зазначає дослідниця євроінтеграційних процесів Андріана Костенко, що всі чинники, що впливають на можливість України стати повноправним членом Європейського Союзу, можна умовно поділити на дві групи:

По-перше, чинники, що залежать власне від України, її внутрішньої та зовнішньої політики, успіху на шляху реформ у сфері економічного, політичного, соціального розвитку, виконання своїх міжнародних зобов'язань тощо.

По-друге, чинники, що не залежать від України, тобто такі, що виникають у самому Європейському Союзі, процесі розвитку Євросоюзу та третіх країн, а також характеризують ставлення третіх країн до європейських прагнень України і, таким чином, тією чи іншою мірою впливають на можливість реалізації нашою державою політики європейської інтеграції [1, с. 53].

Наводимо ключові аспекти євроінтеграції України в криміналістичному контексті:

Гармонізація законодавства: Для вступу до Європейського Союзу та інших європейських інтеграційних структур Україна зобов'язана гармонізувати своє законодавство з європейськими нормами та стандартами, включаючи кримінальне законодавство. Це передбачає адаптацію українського кримінального кодексу та інших кримінальних законів до європейських стандартів.

Підвищення якості роботи правоохоронних органів: У рамках євроінтеграції відбувається модернізація та підвищення професійної підготовки правоохоронців та криміналістів. Це включає в себе навчання європейським методам розслідування, зокрема, використанням криміналістичних технік та обладнання.

Розробка імплементація європейських стандартів: Україна зобов'язана впровадити ряд європейських стандартів у сфері криміналістики, зокрема, щодо збирання, аналізу та збереження доказів, обміну інформацією з іншими країнами тощо.

Зміцнення боротьби з корупцією: Євроінтеграція передбачає підвищення прозорості та ефективності правоохоронних органів, а також боротьбу з корупцією. Це може включати в себе створення антикорупційних органів та впровадження антикорупційних програм.

Співпраця з міжнародними партнерами: У рамках євроінтеграції Україна співпрацює з європейськими інституціями, іншими країнами-членами ЄС, а також міжнародними організаціями. Це сприяє обміну досвідом та інформацією у сфері криміналістики та правопорядку

Усі ці аспекти сприяють підвищенню ефективності боротьби зі злочинністю, покращенню правосуддя та правопорядку в Україні, а також сприяють зближенню її законодавства та практик з європейськими стандартами у сфері криміналістики.

Література:

1. Костенко А. М. Інтеграція України до Європейського Союзу: суперечності та шляхи їх розв'язання: дис ... канд. політ. наук: 23.00.02 / Андріана Миколаївна Костенко; Львівський націонал. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2009 . 210 с.

2. Приходько А.А.Євроінтеграційні процеси в Україні: становлення та розвиток. URL: <https://prikhodko.com.ua/my-i-zmi/my-i-zmi/stattya/yevroitegracijni-proczesy-v-ukrayini-stanovlennya-ta-rozvytok/>

3. Шевчук В. М., Роль криміналістичної інноватики у боротьбі із злочинністю. Діджиталізація і безпека : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 19 листоп. 2020 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого; за ред. А. П. Гетьмана і Б. М. Головкина. Харків : Право, 2020. 402 с.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА РИНКОВЕ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ

В.К. Сідельнікова, к. п. н, доцентка

Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди, м. Харків

Подолання кризової ситуації, створення умов для стійкого соціально-економічного розвитку вимагають розробки й реалізації виваженої економічної політики, спрямованої на модернізацію національної економіки та забезпечення на цій основі стійкого економічного зростання. У комплексі першочергових змін одне з важливих місць належить визначенню оптимального співвідношення саморегульованих і регульованих важелів функціонування національної економіки, формування паритету взаємодії ринкового саморегулювання і ролі держави у забезпеченні сприятливих умов господарювання як основи соціально-економічного розвитку країни. Саме тому дане питання стає надзвичайно актуальним та таким, що потребує подальшого поглибленого теоретико-практичного дослідження.

Слід погодитись із думкою Т.П. Яхно, що результати дослідження світового досвіду дають усі підстави стверджувати, що новітня історія не знає жодного прикладу ні формування високорозвиненої, гнучкої, ефективно функціонуючої економіки без ринку, ні високоефективної соціально орієнтованої ринкової економіки без провідної регулюючої ролі держави [1, с. 7].

У процесі функціонування економіки країни, як відомо, виділяють дві складові, що слугують механізмом її регулювання. Це держава і ринкове саморегулювання. Кожен з них має свої переваги і недоліки. Нині переважна більшість країн використовує модель змішаної економіки, що

підтверджує необхідність державного втручання в економіку. Питання полягає лише у визначенні оптимального співвідношення механізмів державного регулювання і саморегулювання економіки, а також методів та інструментів, що будуть для цього використовуватися. Отже, основним завданням є встановлення паритету державного регулювання, оскільки тільки раціональне поєднання регуляторів дає можливість забезпечити ефективний соціально-економічний розвиток країни.

Важливо відзначити, що у сучасних умовах визначення співвідношення державного і ринкового регулювання обумовлені глобалізацією, інформатизацією, трансформацією структури економіки і зміною факторів економічного зростання, зокрема, ролі нематеріальних активів в громадському багатстві, інноваційних та соціальних факторів. Саме тому управління розвитком національної економіки передбачає урахування рішень наднаціональних, міждержавних органів, а також корпоративного управління [2].

Новітні світові виклики потребують пошуку нової парадигми встановлення паритету державного і ринкового регулювання. Як відзначають дослідники проблеми [1; 3], одним з перспективних напрямків є системно-синергетичний підхід, що базується на принципах самоорганізації, ситуаційного реагування й інтерактивного контролю.

Література:

1. Яхно Т.П. Підходи до формування моделі соціально-економічного розвитку національної економіки України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Збірник наукових праць ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України». 2018. Випуск 4 (132). С. 3-9.

2. Національні моделі економічних систем. Київ: КНЕУ, 2010. 319 с.

3. Чайка Ю.М. Економічний розвиток у контексті системного та синергетичного підходів. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2014. Випуск № 681. «Економіка». С. 15-18.

МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ

О.М.Синіговець, к.е.н., доцентка

І.О.Новік, к.е.н., доцентка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Існують такі фундаментальні підходи до визначення рівня конкурентоспроможності територіальних систем: визначення одного показника; інтегральна (рейтингова) оцінка на основі системи статистичних показників; експертна оцінка. На сьогоднішній день в економічній літературі найбільш повно представлені критерії і методи оцінки конкурентоспроможності підприємств і країн [1-10]. Найменшою мірою розроблено механізм оцінки конкурентоспроможності різних територіальних утворень (країни, міста, області). На наш погляд, в цьому сенсі найбільш доцільним та ефективним є проведення міжнародного компаративного аналізу рівня конкурентоспроможності промислового підприємства.

Можливість використання одного показника визначається існуючою залежністю між різними рівнями конкурентоспроможності (фірма, регіон, країна) [1, 4, 7]. В якості такого єдиного узагальнюючого показника пропонуємо використовувати показник питомої заробітної плати, який є функцією наступних характеристик: продуктивність праці і заробітна плата. Цей показник є універсальним, що дозволяє застосовувати його до будь-якої економічної системи - країні, регіону, місту, галузі, підприємства. Дослідження авторами залежності одиниці заробітної плати в регіонах України від різних показників показало, що існує досить високий ступінь

кореляції між цим показником і рівнем інвестиційної привабливості регіону, що є однією з характеристик його конкурентоспроможності [2, 3, 6].

В рамках другого підходу (оцінка на основі системи статистичних показників) при визначенні інтегрального показника кожен автор пропонує свій набір показників [5, 8]. Методи відрізняються кількістю і складом досліджуваних груп показників. Існує і загальна, як правило, методика включає оцінку різних видів потенціалу території, інвестиційної привабливості, ефективності використання ресурсної бази, рівня життя населення.

Третій підхід (оцінка на основі статистичних показників та експертних оцінок) являє собою рейтингову систему оцінки рівня конкурентоспроможності територіальних економічних систем, що поєднує в собі використання статистичних показників та експертних оцінок [7]. Застосування такого підходу має свої переваги і недоліки. До недоліків можна віднести високу вартість, складність і суб'єктивність експертної думки. Перевагами є те, що залучення професійного наукового та практичного досвіду висококваліфікованих фахівців необхідно при оцінці впливу позитивних і негативних факторів на конкурентні позиції регіону [6].

Міжнародний інститут розвитку менеджменту пропонує використовувати 4 групи факторів: економічна ситуація, ефективність державного регулювання, ефективність функціонування бізнесу та інфраструктури. У кожній з чотирьох груп використовується велика кількість показників - наприклад, 77 критеріїв використовуються для оцінки економічної ситуації, для оцінки інфраструктури. Загальні підходи цих методів припускають досить великий набір показників, що робить оцінку дуже трудомісткою і дорогою. Проте ці підходи можуть бути використані для проведення комплексної оцінки міжнародної конкурентоспроможності, оскільки являють собою спосіб агрегації ряду окремих показників в підсумковий показник.

В рамках даного дослідження була зроблена спроба розробити власну систему експертних оцінок для визначення комплексного показника конкурентної позиції регіону, що складається з 4 типів критеріїв:

1. Критерії зовнішнього середовища (конкурентоспроможність продукції країни на світовому ринку, на ринку Європейського Союзу і на національному ринку).

2. Критерії міжнародного середовища (конкурентоспроможність продукції країн на внутрішньо-регіональному ринку, вплив виробництва на екологічну ситуацію, соціальна напруженість, природно-географічні умови і ресурсні чинники).

3. Техніко-економічні та фінансові критерії (рентабельність виробництва, патентоспроможність, можливість технічної перебудови виробництва, потреба в кадрах, наявність обладнання, інфраструктурних можливостей).

4. Критерії ринкового середовища (характеристика системи збуту продукції, рівень конкуренції за вироблені в регіоні товари, оцінка конкурентних переваг регіональної продукції, комерційна стійкість регіональної продукції).

Кількісні рейтингові шкали повинні відображати важливість кожного критерію для реалізації регіональної політики на кожному етапі. Підсумовування балів по кожній групі критеріїв дозволяє провести комплексну оцінку всіх факторів, що відображають конкурентоспроможність продукції, що випускається в регіоні. Основним результатом такої комплексної оцінки, на думку авторів, є визначення потенціалу регіону для виробництва затребуваних товарів, а заодно і обсягу додаткових робіт і вартості ресурсів, що виникають у адміністрацій для забезпечення і підтримки таких конкурентних позицій.

Програмно-цільовий підхід, заснований на детермінантах, включає в себе розробку дворівневого «дерева цілей», на основі якого залишають дві

матриці оцінки цілей. Цілі повинні мати тимчасові і кількісні характеристики. Потім визначаються коефіцієнти важливості поставлених цілей, які будуть характеристикою впливу фактору на конкурентоспроможність. Цей метод включає в себе формування факторів і умов розвитку бізнесу, стимулювання споживчого попиту, розвиток суміжних галузей, створення і розвиток стратегії. Пропонується використовувати 19 критеріїв: видатки на людський розвиток, інвестиційну діяльність, інноваційну діяльність, активність малого підприємництва, стан навколишнього середовища, рівень безробіття, середню тривалість життя тощо. Це багаторівневий підхід, який вимагає деталізації та розробки. Так, на другому рівні відбувається підготовка фахівців, виявлення і підтримка конкурентоспроможних виробництв і ряд інших моментів. Оцінка на основі підсумовування показників соціально-економічного розвитку з урахуванням їх вагової оцінки. Регіон знаходиться в сфері впливу країни (групи країн), будучи її підсистемою, тому фактори їх конкурентоспроможності багато в чому збігаються.

Література:

1. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobielieva // Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : твори 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>
2. Kobielieva T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobielieva, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL:

https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

3. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобелев В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

4. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>

5. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

6. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, Т.О.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

7. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobielieva, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

8. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

9. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

10. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

НОУ-ХАУ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

К.О. Сисоєва, студентка

Науковий керівник: П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Інформація, навички чи досвід (наприклад, процеси, методи, техніки, креслення, дані чи компіляція), які зазвичай є конфіденційними та окремими від прав інтелектуальної власності, таких як патенти, авторські права чи права на дизайн. Оскільки ноу-хау може бути однаково цінним для прав інтелектуальної власності та необхідним для оптимального використання пов'язаної інтелектуальної власності, наприклад, запатентованого винаходу чи програмного продукту, воно часто включається в угоди про передачу технологій. Комерційну конфіденційну інформацію також називають комерційною таємницею. Ноу-хау або комерційні секрети можуть бути захищені необмежено довго, поки інформація зберігається в таємниці [1, 4, 7, 9].

На сьогодні серед науковців немає спільної думки, чи є ноу-хау об'єктом інтелектуальної власності. У багатьох країнах визначення ноу-хау так і не отримало юридичного закріплення. Однак це поняття широко використовується, адже стало загальноживаним на теренах економічної активності. Історично ноу-хау вживається в договірній практиці для позначення інформації, спеціально випущеної під час опису нововведення.

Ноу-хау не повністю входить до категорії «нематеріальних юридичних благ», тому що воно не може вважатися промисловим винаходом, корисною моделлю, декоративною моделлю або торговельною маркою, а також не

може бути включено до авторського права, а отже, не може підлягати захисту, типовому для нематеріальних благ.

Оскільки це в будь-якому випадку товар, охорона визнається в нашій країні двома способами:

а) захист, встановлений як наслідок договірних положень, підписаних самими сторонами;

б) захист встановлений відповідно до загальних норм, виражених як Цивільним і Кримінальним кодексами, так і спеціальними нормами щодо недобросовісної конкуренції та промислової таємниці.

Підприємства повинні запобігати циркуляції неконтрольованих пристроїв для відтворення всередині них. Цю заборону слід застосовувати до всього внутрішнього персоналу (менеджерів, акціонерів, робітників тощо) і зовнішніх співробітників (професіоналів, консультантів, постачальників, продавців, транспортників тощо), а також до клієнтів [2, 3, 5].

Договірний захист встановлює, що передача ноу-хау традиційно відбувається через договір. Контракт може бути ліцензією (також тимчасовою, наприклад, щоб дозволити здійснити поставку) або переуступкою, і може бути неявним або явним. Ліцензійна угода є нетиповим договором, і тому сторони угоди зберігають широку договірну автономію, так що при формулюванні змісту, хоча вони повинні поважати істотні елементи угоди, сторони мають велику свободу в переговорах. Угоди про ноу-хау складно складати, керувати та застосовувати, тому що при складанні угоди сторона, яка передає або передає ноу-хау, як правило, неохоче визначає справжній зміст свого ноу-хау, щоб уникнути несподіванок перед остаточне підписання, тоді як сторона, яка отримує ноу-хау, зацікавлена в тому, щоб те, що вона збирається придбати, було добре ідентифіковано. Неправильна ідентифікація часто заважає стороні, яка купує або отримує ноу-хау, довести невідповідність того, що було призначено або передано. Загалом, договірні

положення передбачають зобов'язання передати іншій стороні інформацію, яка разом становить ноу-хау, щоб дозволити згаданій стороні гармонійно використовувати її у своїй власній комерційній діяльності; вони також включають зобов'язання надавати консультації та допомогу, а також навчання персоналу приймаючої сторони. Навпаки, сторона, що отримує, зазвичай зобов'язана сплатити винагороду та не розголошувати іншим отриману інформацію [6, 8, 10].

Правова охорона та захист ноу-хау - це такий правовий захист, який може бути як цивільним, так і кримінальним. Цивільний захист встановлює, що підприємець вчиняє акт недобросовісної конкуренції, коли він незаконно використовує секрети або результати роботи та досвід законного володільця ноу-хау або вчиняє дії, що суперечать професійній поведінці. Якщо він виявляє один або більше актів недобросовісної конкуренції, суддя забороняє продовження, постановляє усунути наслідки, присуджує винну сторону до відшкодування збитків і, іноді, наказує опублікувати рішення в газетах та/або спеціалізованій пресі.

Слід пам'ятати, що захист свого ноу-хау починається з організаційної структури підприємства і що кожна активна дія назовні має бути ретельно та скрупульозно організована та контрольована. Під «скрупульозною організацією» ми маємо на увазі, що необхідно ідентифікувати не лише ноу-хау, яке підлягає захисту, але й кожного учасника, прямого чи опосередкованого, проти якого мають бути вжиті дії, необхідно ідентифікувати та кваліфікувати. Крім того, необхідно створити відповідну стратегію, яка, можливо, розвиватиметься на кількох рівнях і в різний час.

У світовій практиці ціна ноу-хау становить 5% від майбутнього прибутку, але є випадки, коли ціна ноу-хау досягає 20%. При визначенні ціни власник визначає, які витрати користувач може зазнати при самостійній розробці «ноу-хау», а також мінімально допустиму ціну, нижче за яку продаж недоцільний [1, 11].

Література:

1. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
2. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування системи економічної стійкості та комплаєнс захисту машинобудівного підприємства // *Економіка: реалії часу*. 2018. № 1 (35). С. 98-106. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No1/98.pdf>
3. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека промислового підприємства: теорія та методи: монографія. Харків: Планета-Принт, 2020. 354 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/54748>
4. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliava T.O. Compliance risk in the enterprise // *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард-2017"*: тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молод. вчених (Харків, 27 грудня 2017 р). Харків : НТУ «ХПІ», 2017. С. 54-57. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/34528>
5. Витвицька О.Д., Кобелева Т.О., Перерва П.Г., Ковальчук С.В. Стратегічне управління розвитком підприємства на засадах інтелектуальної власності // *Вісник НТУ "ХПІ" (економічні науки) : зб. наук. пр.* Харків : НТУ "ХПІ", 2022. № 1. С. 52-57. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/60492>
6. Старостіна А.О. Маркетинг: теорія, світовий досвід, українська практика: підруч. К.: Знання, 2009. 1070 с.
7. Pererva P.G., Kocziszky G., Somosi Veres M., Kobieliava T.A. Compliance program: tutorial. Kharkov-Miskolc: LTD «Planeta-prynt», 2019. 689 p.
8. Pererva P.G., Kocziszky G., Szakaly D., Veres Somosi M. (2012) Technology transfer / P.G.Pererva,. Kharkiv-Miskolc: NTU «KhPI». 668 p.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ З МЕТОЮ МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

О. Є. Сичова, к.е.н., доцентка

О. С. Кравцов, магістрант

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Необхідність впровадження маркетингових важелів управління підприємствами спричинила активний розвиток теорії та практики міжнародного маркетингу в Україні. У сучасній літературі більшість публікацій присвячено розробці аналітичного інструментарію міжнародних маркетингових досліджень, їх переважно оперативному рівню використання. Значно менше уваги приділяється питанням дослідження споживачів міжнародних ринків з метою стратегічного планування їх діяльності.

Закордонний досвід свідчить про те, що «позитивне функціонування» пояснює 30 % загальної дисперсії та включає в себе смисложиттєві орієнтації споживачів на міжнародному ринку пропозицій, що характеризуються емоційною насиченістю життя, задоволеністю, самореалізацією, локусом контролю «Я», наявністю мети у житті, а також локусом контролю життя. Це підтверджує роль освідомлення та суб'єктної активності у забезпеченні успішного вирішення головних життєвих задач особистості. Крім того, до першої компоненти увійшли також показники задоволеності життям, суб'єктивного та психологічного благополуччя, психічного здоров'я і емоційної стійкості. З цього слідує, якщо особистість може вільно виявляти і реалізовувати свій потенціал, то вона здорова, гармонійна, знаходиться у стані психологічного комфорту, який є

оптимальним для швидкого і ефективного розв'язування нестандартних життєвих ситуацій. До першої компоненти також увійшла самоповага, а отже, вирішуючи життєві задачі, споживачеві необхідно враховувати свої слабкі та сильні сторони, приймати їх, відчувати впевненість у власних можливостях контролювати ситуацію. Це дозволяє особистості ефективно реалізувати свій потенціал задля досягнення поставленої мети. Стратегія стресоподолання спрямована на вирішення проблемної ситуації, що також увійшла до складу першої компоненти, свідчить про те, що задля досягнення життєвого успіху особистості необхідно ідентифікувати проблемну ситуацію та знайти альтернативні варіанти її вирішення. Обираючи продукцію чи послугу на міжнародному ринку, користувач не потребує найдешевшого чи найпопулярнішого рішення. Цінність кожної пропозиції сьогодні містить куди глибші елементи, ніж вартість чи обгортка. Покупець відтепер звертає увагу на місію, яку несе в собі бренд, по відношенню до себе та навколишнього середовища.

Важливим завданням маркетингового дослідження споживчої поведінки на міжнародному ринку є виявлення стратегічного поля діяльності підприємства, тобто сукупності цільового ринку і призначеного для нього товару підприємства. Виявлення стратегічного поля діяльності підприємства також включає пошук ринків, що придатні для досягнення цілей підприємства та забезпечення необхідної адаптивності його товару. Від правильності вибору залежить ефективність всіх наступних маркетингових заходів і діяльності підприємства в напрямку задоволення споживчих вподобань. Компанії по всьому світу вживають заходів щодо захисту від майбутніх ризиків, приділяючи особливу увагу віддаленій роботі, впровадженню цифрових технологій і комунікацій. Половина опитаних компаній планують оцінити різні сценарії для прогнозування економічних ризиків, пов'язаних з майбутніми кризами, і управління ними. Розуміючи, на чому зосереджені колеги з різних галузей в частині майбутніх

інвестицій і довгострокових стратегій, компанії можуть використовувати нові можливості для поліпшення якості обслуговування клієнтів (як в магазині, так і в інтернеті).

Новим вектором маркетингового стратегічного планування може стати горизонтальна інтеграція, яка забезпечує деталізацію спеціалізації одиничних складових єдиного технологічного процесу або територіально інтегрованих процесів з метою підвищення конкурентоздатності, укріплення та стабілізації фінансово-економічного становища підприємства, підвищення ефективності виробництва. Горизонтальна інтеграція націлена на підприємства із загальним технологічним циклом, які реалізують однорідну продукцію. Реалізувати такий підхід можливо через використання маркетингової комунікаційної політики, а саме через вдосконалену систему просування товарів на зовнішній ринок. Під час входу на зовнішній ринок необхідно визначити безліч параметрів, у тому числі: макро- і мікроекономічні чинники, сильні та слабкі боки компанії, ринкового середовища, соціально-економічні й політичні чинники, що впливають на діяльність господарюючих суб'єктів.

**THE IMPACT OF INTERNATIONAL E-COMMERCE ON THE
PRESERVATION AND DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESSES
DURING A STATE OF WAR**

S.V. Suslikov, PhD (Economics), Associate Professor

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv, Ukraine.

In the modern world, e-commerce has become a key tool for business development. It provides entrepreneurs with the opportunity to engage in trade and attract customers through the Internet, regardless of geographical location. In the context of a state of war, international e-commerce proves to be particularly important for the preservation and development of small businesses. It enables entrepreneurs to withstand the negative impacts accompanying a state of war and ensures the stability and survival of their enterprises.

One of the main advantages of international e-commerce for small businesses is the ability to expand the geographical reach of their markets. Conditions during a state of war often lead to a decrease in demand for goods and services in the domestic market. Through e-commerce, entrepreneurs can open up new markets beyond their own country, offering their products and services to customers from around the world. This allows for increased sales volumes, attracting new customers, and ensuring a stable income during a state of war. [1]

Furthermore, international e-commerce helps entrepreneurs reduce dependence on local suppliers and resources. In conditions of a state of war, there may be restrictions on the supply of goods and services from local suppliers due to disrupted supply chains or reduced production volumes. Through e-commerce, entrepreneurs can find alternative suppliers from abroad, ensuring the continuity of production and the sale of their products. [2]

Conditions of a state of war can also lead to a decrease in customers' physical access to stores and retail outlets. E-commerce provides entrepreneurs with the opportunity to sell their products and services online, ensuring the preservation and development of their businesses during a state of war.

The adoption of e-commerce also helps small businesses reduce costs on infrastructure and rental space. Instead of traditional stores, entrepreneurs can create their own websites or utilize e-commerce platforms, allowing them to save money on rent and preserve resources that can be used for other needs such as advertising and business development.

International e-commerce also contributes to strengthening international partnerships and cooperation. Conditions of a state of war can lead to restrictions on foreign trade and barriers to international business. However, thanks to e-commerce, small entrepreneurs can engage in cross-border trade, establish contacts with international customers and partners, and expand their global presence. This promotes the development of international business and creates new opportunities for small enterprises even in conditions of a state of war.

However, it is worth noting that the implementation of e-commerce is not a direct solution for all small businesses during a state of war. There are certain technological, infrastructural, and legal challenges that can complicate the use of e-commerce for some entrepreneurs.

For example, access to fast and reliable internet may be limited in areas of armed conflict, which complicates the execution of online operations. Technical issues like power outages or damage to network infrastructure can lead to reduced accessibility of e-commerce.

Additionally, legal aspects can impact the use of e-commerce during a state of war. Governments may impose restrictions on international trade or exercise control over electronic transactions to ensure national security.

To successfully implement e-commerce during a state of war, it is important to consider these challenges and seek appropriate solutions. Entrepreneurs can

explore alternative methods of e-commerce, collaborate with cybersecurity experts to protect customer data, and mitigate potential cyber-attacks. [3]

Furthermore, it is important to view e-commerce as part of a broader survival and development strategy during a state of war. Entrepreneurs can combine e-commerce with other strategies such as local business initiatives, partnerships with wholesale buyers, or accessing funding through government support programs. Understanding the context and nuances of the state of war will help entrepreneurs find the most effective and secure solutions for their businesses.

Considering all the aforementioned factors, before implementing e-commerce during a state of war, entrepreneurs should conduct a thorough analysis and evaluation of opportunities and risks. Developing flexible strategies, business plans, and utilizing alternative solutions can help ensure success in such uncertain conditions.

Література:

1. Suslikov S.V. Management System of Enterprise Competitiveness in Conditions of Uncertainty / S.V. Suslikov, M.A. Klymenko // Economics: time realities. Scientific journal. – 2023. – № 3 (67). – P. 56-64 – Retrieved from <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No3/56.pdf>.

2. Lozhachevska, O.M., Hnatenko, I.A., Sukhomlin, L.V., & Melnyk, O.Y. Modeling of the infrastructure of entrepreneurship of neo–innovation management at the national and regional levels in the conditions of decentralization. Investytsiyi: praktyka ta dosvid, – 2021. – № 18. – P. 5-10.

3. Spatari M. E-commerce: recent trends and impact on labour. Working paper for UNI commerce global union. – 2019. Retrieved from: https://uniglobalunion.org/wp-content/uploads/e-commerce_report_syndex_october_2019_en.pdf

ДЕРИВАТИВИ НА МІЖНАРОДНОМУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

С.В.Сусліков, к.е.н., доцент

В.О.Черепанова, к.е.н., професорка

В.О.Матросова, к.е.н., доцентка

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

На фінансових ринках інвестори можуть користуватися різноманітними інструментами з високою прибутковістю. Хоча ризики вище, ніж для облігацій і навіть акцій, значна кількість учасників ринку включає ці активи в свої портфелі або для хеджування інших позицій, або для швидкого нарощування капіталу. Вони торгуються на фінансовому ринку і в сукупності називаються деривативами [1-10].

З середини 1970-х років, коли в США з'явилася торгівля деривативами, і до наших днів обсяг ринку деривативів виріс до досить значних розмірів, і оцінити його вже не так просто. Так, за одними даними, вартість контрактів на один календарний рік в два рази перевищує валовий національний продукт США, за іншими - існуючий обсяг деривативів приблизно в 10 разів перевищує обсяг світової економіки.

Існує безліч особливостей класифікації деривативів: за типом угоди, типу базового активу, терміну експлуатації і т. д. Але правильніше зрозуміти суть різниці похідних потрібно розділити їх за метою створення. Отже, існують наступні види деривативів.

Деривативи, пов'язані із зобов'язанням вчинити певну дію в майбутньому. До них відносяться ф'ючерсні (стандартний біржовий контракт, який заснований на зобов'язанні продавця і покупця здійснити операцію або взаємозалік для грошових розрахунків щодо певного активу) і

форвардні (виходячи із зобов'язання продавця передати товар (базовий актив) покупцеві в термін, зазначений в контракті, або виконати альтернативну грошову зобов'язання, а покупець зобов'язується прийняти і оплатити цей базовий актив, і (або) за умовами договору сторони мають зустрічні грошові зобов'язання в сумі, що залежить від вартості показника базового активу на момент виконання зобов'язань, в порядку і в межах періоду або в межах періоду, встановленого договором).

Деривативи, пов'язані з правом однієї зі сторін вчиняти в майбутньому певні дії, якими вона може скористатися чи ні на свій розсуд. Класичними прикладами є опціон (угода, за якою потенційний покупець або потенційний продавець отримує право, але не обов'язок, купити або продати актив (товар, цінний папір) за заздалегідь обумовленою ціною в певний момент майбутнього або протягом певного періоду часу) і варіант (цінний папір, що дає власнику право придбати пропорційну кількість акцій за визначеною ціною протягом певного періоду часу і, як правило, за вищою ціною, ніж поточна ринкова ціна).

Деривативи, пов'язані із зобов'язанням сторін виконати зустрічну операцію щодо укладеної в даний момент. Прикладами можуть служити угоди РЕПО (зобов'язання викупити цінні папери за встановленою ціною) і свопи (торгово-фінансова біржова операція у вигляді обміну різними активами, при якій укладення угоди з купівлі або продажу цінних паперів або валюти супроводжується укладенням зустрічної угоди - операції з перепродажу або придбання одних і тих же товарів через певний проміжок часу на однакових або різних умовах).

Деривативи, пов'язані з виникненням певних зобов'язань у емітента при настанні певної події в майбутньому. Наприклад, кредитний дефолтний своп (угода, за яким покупець робить одноразові або регулярні внески (сплачує премію) емітенту, який в свою чергу зобов'язується погасити кредит, виданий покупцем третій особі, якщо боржник не в змозі погасити

кредит (дефолт третьої особи). Покупець отримує цінний папір - це свого роду страхівка за раніше виданим кредитом або купленим борговим зобов'язанням. У разі дефолту покупець передає емітенту боргові цінні папери (кредитний договір, облігації, прості векселі), а натомість отримує від емітента компенсацію суми боргу плюс всі відсотки, що залишилися до дати погашення).

Деривативи, що представляють собою «упаковане» управління певними активами. Прикладом можуть служити практично всі структуровані продукти. Таким чином, кредитні ноти є аналогом боргових зобов'язань, структурованих продуктів, базовим активом яких є випущені позики і кредити і (або) боргові цінні папери різних емітентів.

Звичайно, різноманіття типів похідних значно, а наведена класифікація досить умовна, оскільки деривативи можуть являти собою химерну комбінацію різних їх видів. Ринок деривативів - це ринок похідних фінансових паперів, на якому здійснюється торгівля наступними видами контрактів:

- ф'ючерсні контракти (ф'ючерси) - це угоди між двома сторонами, які мають зобов'язання купити і поставити актив за узгодженою ціною і на визначену дату. Таким чином, суть ф'ючерсного контракту полягає у фіксації ціни товару, який буде поставлений в майбутньому. Трейдери використовують ф'ючерси для хеджування свого ризику або спекують на різниці в ціні базового активу;

- форвардні контракти схожі на ф'ючерсні, але дозволяють сторонам вводити додаткові умови. Наприклад, обумовити не тільки час поставки товару, але і місце угоди, вид упаковки, особливості транспортування і таке ін. Оскільки форвардні контракти не стандартизовані, їх укладають на позабіржовому ринку;

- свопи - це тип деривативу, який використовується для обміну одного виду грошового потоку на інший. Наприклад, трейдер може

використовувати процентний своп для переходу від позики зі змінною ставкою до позики з фіксованою ставкою, або навпаки.

- опціони - такий контракт нагадує ф'ючерсний контракт, але відрізняється від нього правами / обов'язками сторін. Якщо для ф'ючерсів укладення угоди є обов'язковим як для продавця, так і для покупця, то у випадку з опціонним контрактом продавець зобов'язаний виконати контракт, а покупець має право відмовитися від нього.

Як підсумок проведеного дослідження зазначимо, що важливість і актуальність проблеми досягнення активного розвитку української економіки та ріст ефективності її виробничо-комерційного функціонування визначають об'єктивну необхідність і важливість подальшого удосконалення теоретико-методологічного та наукового базису дослідження світового ринку похідних цінних фінансових паперів.

Література:

1. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>
2. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації* : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р. Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>
3. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobieliava // *Результати наукових конференцій*

Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

4. Kobieliava T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobieliava, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf

5. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобєлев В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.

6. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

7. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobieliava, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету.* 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

8. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva //

Управління проєктами. *Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

9. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

10. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, T.O.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА В УПРАВЛІННІ ВІТЧИЗНЯНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

А.А.Ткаченко, к.е.н., доцент

В.О.Фесенко, студентка

Черкаський державний бізнес-коледж, м. Черкаси

Фінансовий менеджмент важливий як у часи економічного зростання, так і у часи війни, оскільки він допомагає зменшити фінансові ризики, оптимізувати використання фінансових ресурсів, та буде сприяти стійкому функціонуванню вітчизняних суб'єктів господарювання, що є основою і запорукою його розвитку в майбутньому.

Тому, запровадження системи фінансового менеджменту на вітчизняному суб'єкті господарювання в сучасних умовах край є необхідністю, тому що це пов'язано з нестабільністю зовнішнього і внутрішнього середовища, у якому воно функціонує. Неможливо виявити одразу всі ризики та фактори господарської діяльності підприємства. Фінансовий менеджмент дасть змогу ухвалити, реалізувати та оптимізувати управлінські рішення, які пов'язані з максимізацією доходів власників за мінімального господарського ризику. Він є одним із ефективних інструментів, який забезпечує своєчасне виявлення й попередження проблем у діяльності будь-якого суб'єкта господарювання.[1]

Так, над дослідженням в даній проблематиці працювали багато українських учених таких як: Н.А.Фроленкова, І.В. Заїчко, Г.С.Морозова, А.І.Шубенко, Г.Т.П'ятницька, А.А.Ткаченко, В.А.Здір, Н.М. Бразилій, та ін.

Фінансовий менеджмент грає вагомую роль у відновленні функціонування вітчизняних суб'єктів господарювання, особливо в умовах війни, кризи, нерентабельності або інших труднощів.[2] За допомогою

фінансового менеджменту суб'єкти господарювання можуть відновити свою діяльність:

- Першим кроком у відновленні підприємства є аналіз його фінансового стану. Фінансовий менеджер аналізує баланс, прибутковість, заборгованість та інші фінансові показники, щоб визначити проблемні сфери та можливості для вдосконалення.
- На основі аналізу фінансового стану підприємства розробляється стратегія відновлення, яка може включати в себе зменшення витрат, збільшення прибутку, а після війни залучення нових інвестицій.
- Моніторинг фінансових показників суб'єктів господарювання, щоб вчасно виявляти проблеми та реагувати на них. Це допомагає уникнути загострення фінансових труднощів під час військового стану.
- Розробка фінансового плану і прогнозування допомагає визначити потреби в ресурсах та можливості для подальшого відновлення вітчизняних суб'єктів господарювання.
- Розробка стратегії для забезпечення фінансової стабільності підприємства в теперішньому часі та в перспективі.

Фактори зовнішнього середовища можна розглядати як можливості та загрози для підприємства, їх позитивний чи негативний вплив на господарську діяльність підприємства буде залежати від ефективності управління та адаптивності підприємства. [3]

Вплив негативних зовнішніх факторів, таких як війна, на господарську діяльність підприємства:

- припинення фінансової діяльності суб'єктів господарювання малого і середнього бізнесу, закриття великих вітчизняних суб'єктів господарювання, руйнування критичної інфраструктури та житла;

- зниження економічної активності в діяльності суб'єктів господарювання;

- втрата податкових доходів державного та місцевих бюджетів, яка призведе до бюджетної розбалансованості, зниження чи втрати доходів працівників бюджетної сфери.[4]

Отже, повномасштабна війна, розв'язана РФ проти України, спричинила значну кризу в діяльності багатьох вітчизняних суб'єктів господарювання. У перші місяці війни не працювало понад 40% підприємств, тисячі людей втратили джерела доходу. Загалом через вторгнення росії Україна втратила від 5 до 7 млн. робочих місць.

Усі вищезазначені аспекти фінансового менеджменту сприяють функціонуванню та відновленню вітчизняних суб'єктів господарювання в умовах війни, нестабільності та кризи, допомагаючи зберегти фінансову стійкість, зростити в майбутньому ефективність та забезпечити конкурентоспроможність.

Отже, фінансові менеджери при управлінні підприємством повинні аналізувати зовнішні фактори, розробляти стратегії для їх врахування, адаптації і використання, а також для стабілізації вітчизняних суб'єктів господарювання.

Література:

1. Крупка М.І., Ковалюк О.М., Коваленко В.М та ін. Фінансовий менеджмент : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 440 с. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Finansovyy-menedzhment-1.pdf> (дата звернення: 11.10.2023).
2. Свіжевський В.О., Керімова Ю.С., Суханова А.В. Роль фінансового менеджменту на підприємстві. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/186-1.pdf> (дата звернення 09.10.2023).
3. Мехеда Н.Г., Савченко А.П. Вплив зовнішнього середовища на діяльність підприємства. Черкаський національний університет ім. Б.Хмельницького. URL:

https://www.rusnauka.com/15_NNM_2014/Economics/10_170149.doc.htm

(дата звернення:29.09.2023).

4. Ткаченко А.А., Здір В.А., Бразилій Н.М. Аналіз економічної ситуації під час військового стану України та вплив факторів на фінансову діяльність суб'єктів господарювання. URL: <file:///C:/Users/user/Downloads/356-356-PB.pdf> (дата звернення:08.10.2023).

ПРОБЛЕМИ БІЗНЕС – ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

А.Д. Ушакова, студентка

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Економічна криза, яку переживає Україна внаслідок повномасштабного вторгнення, триває півтора року. Одним із ключових завдань економіки є збереження стійкості бізнесу в умовах війни. Основною проблемою бізнесу сьогодні є невизначеність, яка породжує питання: «Як можна планувати, якщо в країні війна, і ніхто не знає, що буде завтра?».

На початку війни весь бізнес в Україні перебував в «режимі виживання», планування здійснювалося не довше ніж на два-три тижні. Перша основна мета кожного підприємства була гарантувати безпеку своїм співробітникам. Однак в такому підвішеному стані бізнес довго перебувати не може, тому компанії адаптуються до нових реалій та стабілізують робочі процеси.

Після того як пройшов перший шок, постало питання, як забезпечити ефективну роботу підприємства в умовах постійних викликів. Постійні обстріли, сирени, відсутність світла та інтернету, виникає враження, що не має змоги ніщо передбачити. На тривоги та обстріли вплинути дійсно неможливо, але реально мати план дій. Для бізнесу цілі та плани — можливість просто існувати, розвиватися та донатити.

Що змінила війна в плануванні бізнес-процесів?

По-перше, змінилися терміни планування, стратегічне планування, яке до повномасштабного вторгнення формувалося на 10-15 років, скоротилося до 1-3 років, але не втратило свою значущість. Велика мета мотивує рухатись до неї та не опускати руки. Короткострокові задачі плануються на тиждень та потребують максимальної гнучкості.

По-друге, виріс вплив такого фактора, як швидкість реакції. В умовах непередбачуваності зміни відбуваються дуже швидко й оперативно отримувати інформацію, аналізувати її та вирішувати, що робити з тим, що дізнались може стати найважливішим фактором у досягнених результатах. В поточній ситуації не великі компанії домінують над маленькими, а швидкі над повільними.

Чому важливо планувати?

Планування дисциплінує. Уміння дисциплінувати дуже цінно як окремого для співробітника, так і для бізнес-процесів загалом. Планування встановлює часові та емоційні рамки. Дисципліна, планування та як наслідок відчуття ефективності рішуче діють на пригнічений моральний стан.

Планування зменшує градус напруги. В критичних ситуаціях важливо дати своїй команді чіткий план дій та впевненість у завтрашньому дні, наскільки це можливо. Навіть якщо план опиниться неактуальним або дієвим тільки на 20%, сам процес підготовки та внутрішнє відчуття готовності зменшує паніку та допомагає вибиратися з емоційних ям.

Планування дає перспективу. Взагалі планування це синонім слова перспектива та бачення майбутнього. Треба усвідомлювати, що не все контролювати та передбачити неможливо, але це не скасовує потреби в прорахуванні. Кожен підприємець повинен рухатися, а для цього треба мати розуміння навіщо й куди йти. Таке розуміння як маяк який освітлює дорогу та дає надію у ситуації з безліччю невідомих, які крок за кроком долаєш на шляху до цілі.

Як ефективно планувати?

Створити декілька сценаріїв. Ефективне планування - це опрацюванню сценаріїв «а що, коли...?». Сценарне планування ефективно в умовах криз та невизначеності. Сценарій має бути оптимістичний, загрозливий, песимістичний та катастрофічний. Оптимістичний передбачає звичайний хід подій, а при загрозливому виникають виклики які вносять

корективи у звичайний розклад. При песимістичному розвитку подій застосовується «план Б» та приймаються швидкі кардинальні рішення. В катастрофічній ситуації ви вже не маєте можливості приймати рішення, обставини керують вами, ви лише даєте сигнал «Рятуйте свої життя». Коли компанія розробила дії для кожного сценарію вона отримує результат, який запускає один зі сценаріїв, а не паніку та хаос.

Уникати зайвих емоцій. Рішення прийняті на емоціях є хибними, бо в них не йдеться про планування, це хаотичні дії на емоціях. Тому треба на холодну голову прораховувати, наприклад: Що команда буде робити у випадку блекауту? Визначити послідовні кроки функціонування команди, та взаємодії з постачальниками та клієнтами.

Отже, стійкість бізнесу в умовах війни – це адаптивність та гнучкість, уміння ставити перед собою нові завдання та цілі, швидко приймати рішення. Набагато легше змінювати план, ніж працювати взагалі без нього. Навіть якщо за підсумками якогось періоду плани виявилися нездійсненними, вони дають можливість зрозуміти, де були допущені помилки, чого ми не врахували.

Ще один позитивний ефект планування психологічний. Розуміння плану дій вселяє спокій. Команда, яка чітко додержується плану, захищає себе від зайвих панічних емоцій, а в результаті відчуває свою ефективність, що дає надію та сенс в бізнесі.

МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПАТЕНТУ НА ЗАСАДАХ ФУНКЦІЇ ПЛАТЕЖІВ ВІД ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ

О.В. Федоренко, студентка

А.А. Ничмоглод, студентка

Науковий керівник:

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

За минулі десятиліття просування в розумінні вартісної оцінки опціонів за фінансовими активами при наявності невизначеності та більш сучасні програми цих робіт до того, що відомо як «реальні опціони» по нефінансовим активам при наявності невизначеності, показали, що багато з прийнятих методів вартісної оцінки нехтують значенням управлінської гнучкості. Для більшості прав інтелектуальної власності доводиться приймати рішення, принаймні, щодо ліцензування та продажу. Однак, патенти схильні до особливо широкого діапазону рішень, і на стадії подачі заявки, і після видачі. Таким чином, при вартісній оцінці патентів слід обов'язково мати на увазі їх високу ступінь гнучкості при управлінні ними на промисловому підприємстві, і високий ступінь невизначеності щодо їх можливої потенційної вартості. Вони, таким чином, ймовірно, будуть тим випадком, де розгляд методів вартісної оцінки реальних опціонів може давати цінне розуміння і потенційно більш точні і корисні вартісні оцінки, ніж доступні в даний час.

Розглянемо підхід до визначення вартості патенту, який заснований на функції платежів від використання патенту [1]. Ця модель заснована на припущенні, що підприємство буде розробляти патент, тобто

комерціалізувати винахід, тільки якщо теперішня вартість очікуваних грошових потоків від продажу продукту перевищує витрати на комерціалізацію. Якщо вартість очікуваних грошових потоків від продажу, за розрахунками економістів, нижче витрат на комерціалізацію, фірма не буде використовувати патент і допустить термін його дії. Розглянемо тепер кожен параметр такої моделі більш детально, щоб була можливість розрахувати вартість патенту самостійно.

1. Ціна патентного опціону або премії за патентний опціон складається з декількох складових. Перша складова – це оплата заявки на патент. Перед подачею заяви необхідно правильно її скласти. Патентними повіреними часто займаються складанням заявки, що збільшує вартість заявки і ціну опціону.

2. Друга складова - витрати на створення винаходу. При цьому винахід має стати в нагоді. Обсяг інвестицій – капітал і час – залежить від технологічної сфери, в якій зроблено винахід. У таких галузях, як фармацевтика, наприклад, для здійснення винаходу потрібні значні витрати капіталу, в той час як в комп'ютерній промисловості вартість винаходу трохи нижче.

3. Нарешті, ціна опціону включає витрати на втрату захисту комерційної таємниці. Патентна система вимагає розкриття винаходу через 18 місяців після подачі заявки на патент, коли інформація стає доступною кожному. Ця складова ціни опціону є різновидом альтернативних витрат.

4. Ціна реалізації патентного опціону. Коли економісти говорять про використання патентного варіанту, вони, як правило, зосереджуються на комерціалізації власником патенту базового активу – винаходу. Ціна страйку включає витрати на комерціалізацію. До ціни виконання також включаються витрати на збереження виключного права на використання винаходу. У разі порушення цього права іншими фірмами витрати на збереження права будуть включати витрати на судові тяжби з порушниками. Існує ще один варіант реалізації опціону, а саме продаж ліцензії підприємству, яке буде

комерціалізувати [2]. При цьому власник патенту не користується виключним правом, а отримує ануїтет на використання прав від іншого підприємства. Цей варіант використання патенту, як і перший варіант, може включати витрати на судові тяжби з потенційним ліцензіатом. Статистика показує, що ціна страйку в другому випадку зазвичай нижче, ніж ціна страйку в разі комерціалізації.

5. Час до виконання. Згідно з міжнародним правом, термін дії патенту де-юре становить 20 років. Однак де-факто термін дії патенту може закінчитися раніше, якщо винахід застаріє, тобто на ринку з'явиться більш сучасна версія продукту і попит переключиться на цей новий продукт. У цьому випадку час до оформлення обмежений фактичним терміном дії патенту.

6. Вартість базового активу, що лежить в основі патенту, або теперішня вартість грошових потоків від патенту. Основним активом патентного опціону є винахід. Вартість винаходу не залежить від правил патентування. Винахід - це новий товар, і його вартість визначається ринком. Однак текст і умови патенту можуть служити деякими оцінками вартості винаходу. Патентне право вимагає, щоб корисність винаходу була описана в заявці на патент. Хоча заявці не потрібно надавати докази комерційного успіху, необхідно показати, що винахід працює і готовий до виходу на ринок. Чим вище ступінь його новизни (технологічна відстань між запатентованим винаходом і сучасним станом технологій), винахідливість і затребуваність на ринку, тим вище вартість винаходу. Крім того, вартість винаходу залежить від ширини патенту, тобто скільки продуктів і процесів захищено патентом. Чим вище ступінь патентного захисту, тим цінніше винахід. В якості факторів, що впливають на вартість винаходу, дослідники вказують також ступінь розкриття і перешкоди (з технічної точки зору) для обходу винаходу. Адже чим менше інформації про виробничі характеристики зазначено в патенті, тим вище технологічні перешкоди і тим нижче ймовірність його копіювання після закінчення терміну патентного захисту. Це робить винахід

дорожче. Часто буває так, що для комерціалізації запатентованого винаходу потрібні додаткові технології та інші додаткові активи. Чим більше додаткових активів необхідно для комерціалізації винаходу, тим нижче його вартість.

7. Волатильність ціни винаходу. Стандартне відхилення вартості патенту (волатильність) має визначатися ступенем технічної, юридичної та ринкової невизначеності.

В якості висновку будемо стверджувати, що патенти мають риси реальних опціонів, оскільки надають фірмам додаткові можливості у майбутньому. У різних галузях патенти виконують різні функції, і це залежить вибір моделі оцінки патенту. Не всі висновки після використання моделей оцінки патентів як реальних опціонів емпірично підтверджуються, але доведено позитивний вплив патентів на вартість підприємства.

Література:

1. Попов О.В., Мехович С.А., Кобелева Т.О. Класифікація ризиків при проведенні інноваційних перетворень // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2021. №3. С.66-71.

2. Kobieliava T.O., Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Modeling the marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №4. С.67-74.

3. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека креативних економічних розробок // *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квітня 2019 р.* Київ : НАУ, 2019. С. 87-89. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41523>

4. Перерва П.Г. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства / П. Г. Перерва, Т. О. Кобелева // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид.* 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>

5. Кобелева Т.О. Комплаєнс як категорія економічної безпеки промислового підприємства // *Економіка: реалії часу*. 2018. № 6 (40). С. 52-59. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No6/52.pdf>

6. Шаульська Л.В., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66827>

7. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Методичні засади моніторингу показників енергетичної безпеки в діяльності бізнес-структур // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3(181). С.33-42. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66824>

8. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>

9. Kocziszky G., Veres Somosi M., Kobieliava T.O. Compliance risk in the enterprise // *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2017": тр. 8-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф.* Харків : НТУ "ХПІ", 2017. С. 54-57.

10. Шаульська Л.В., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування та використання системи моніторингу підприємницьких ризиків як запорука сталого розвитку бізнес-структур // *Економіка і організація управління*. 2023. №1(49). С.34-44. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68529>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЧЕРЕЗ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

С.В. Фімяр, к.е.н., доцент

О.В. Глембицький, аспірант

Приватний вищий навчальний заклад
«Європейський університет», м.Київ

У сучасному світі інтелектуальний капітал є важливим ресурсом для успішного розвитку підприємств. Запорукою конкурентоспроможності підприємства та його росту є ефективне використання інтелектуального капіталу. Штучний інтелект відіграє досить важливу роль у формуванні даного ресурсу та пропонує нові інноваційні підходи щодо його розвитку.

Знання, що накопичуються у процесі діяльності підприємства є основною складовою інтелектуального капіталу. Застосування ШІ дозволяє ефективно аналізувати та використовувати ці знання, швидко і точно визначати ключові тенденції та переваги на ринку. Аналіз даних та машинне навчання роблять інформацію більш доступною та корисною для бізнесу, допомагаючи приймати обґрунтовані рішення [5].

Ще однією із досить важливих складових інтелектуального капіталу є інновація. Нейротехнології допомагають створювати нові послуги та продукти, а також оптимізувати процеси виробництва та розробляти стратегії розвитку. Використання роботів та автоматизація допомагають прискорити процеси розробки та впровадження інновацій, що дозволяє підприємствам бути на крок попереду конкурентів [4].

Іншим важливим аспектом є залучення та розвиток талановитих фахівців. ШІ спрощує пошук та відбір кваліфікованих кадрів, а також допомагає навчати їх новим технологіям та методам роботи.

Інтелектуальний капітал підприємства зростає разом із розвитком компетентного персоналу.

Нині знання та інформація досить швидко розвиваються, тому інтелектуальний капітал є основним джерелом конкурентної переваги підприємства. Навчання та вдосконалення штучного інтелекту зробить мережу ще більш кращою для використання її при формуванні інтелектуального капіталу підприємства.

Один із способів формування інтелектуального капіталу через штучний інтелект полягає в створенні інтелектуальних систем, які здатні навчатися і адаптуватися. Моделі глибокого навчання і нейронні мережі дозволяють створювати системи, які можуть аналізувати величезні обсяги даних, виділяти закономірності та прогнозувати події. Це допомагає підприємствам покращувати якість продуктів і послуг, а також оптимізувати виробничі процеси [5].

Ще одним інноваційним підходом є використання роботів та автоматизації для підтримки людей у вирішенні завдань. Роботизація дозволяє звільнити людей від рутинних операцій та сконцентрувати їхню увагу на творчих завданнях, роботи можуть виконувати навіть небезпечні роботи, що допомагає знизити ризики для працівників [4].

У контексті інтелектуального капіталу також важливо розглядати аспекти збереження та обміну знань у підприємстві. ШІ може створювати засоби для збереження знань, аналізувати їх ефективність та пропонувати покращення. Онлайн-платформи та системи управління знаннями дозволяють підприємствам створювати цінні бази даних та сприяти колективному навчанню.

Важливо також зазначити, що Інтернет речей (ІоТ) в поєднанні зі штучним інтелектом відкриває нові можливості для формування інтелектуального капіталу. ІоТ дозволяє підприємствам збирати великі обсяги даних з різних джерел, таких як сенсори, пристрої та системи, і ШІ

може аналізувати ці дані, щоб винести цінні інсайти. Це може бути корисно для вдосконалення продуктів, відслідковування стану обладнання та прогнозування потреби в обслуговуванні [2].

Крім того, штучний розум допомагає створювати персоналізовані рішення та обслуговування для клієнтів. Аналіз поведінки та індивідуальних потреб користувачів дозволяє підприємствам створювати точніші стратегії маркетингу та обслуговування, що сприяє збільшенню задоволеності клієнтів та залученню нових.

Використання штучного інтелекту для співробітництва з великими обсягами даних та іншими підприємствами може сприяти створенню спільних інтелектуальних ресурсів. Це дозволяє об'єднати знання та ресурси для спільного розвитку інноваційних продуктів і послуг. Нейротехнологія може допомогти підприємствам відтворювати сценарії та прогнозувати майбутні події, що дозволяє розробляти кращі стратегії та плани для розвитку. Це особливо корисно в умовах нестабільності на ринку та швидкої зміни умов. Застосування штучного інтелекту для створення систем рекомендацій допомагає покращити інтерфейси та взаємодію з користувачами. Це може включати персоналізовані рекомендації для клієнтів, що підвищує їхню задоволеність та лояльність. Інноваційні підходи передбачають не тільки заміну людей машинами, але й їхню співпрацю. Люди та технології машинного розуму можуть працювати разом, доповнюючи один одного. Наприклад, лікарі можуть використовувати системи ШІ для діагностики та прийняття рішень в медицині. Застосування штучного розуму допомагає створювати автоматизовані системи для управління знаннями у підприємствах. Це спрощує процес збереження та розповсюдження знань серед співробітників [1].

Однак, разом з безсумнівними перевагами, існують і виклики щодо використання штучного інтелекту в формуванні інтелектуального капіталу.

Відчуженість працівників через автоматизацію та роботизацію може створити соціальні та економічні проблеми. Також існує загроза щодо конфіденційності даних та можливих помилок в системах штучного інтелекту.

У світі, де зміни відбуваються дедалі швидше, інноваційні підходи до формування інтелектуального капіталу через штучний інтелект стають важливим чинником успіху. Вони дозволяють підприємствам пристосовуватися до нових умов, реагувати на зміни на ринку та розвиватися в умовах загостреної конкуренції. Однак важливо пам'ятати про необхідність етичного та відповідального використання штучного інтелекту, щоб забезпечити стійкий та безпечний розвиток інтелектуального капіталу.

Література:

1. Бриньольфссон, Е., Рок, Д., і Сіверсон, К. (2019). Штучний інтелект і сучасний парадокс продуктивності: зіткнення очікувань і статистики. Робочий документ NBER No. 24001.
2. Девенпорт, Т. Г., і Ронанкі, Р. (2018). Штучний інтелект для реального світу. *Harvard Business Review*.
3. Девіс Д. Інтелектуальний капітал: нова імперія / Дж. Девіс, Д. Філліпс; пер. з англ. В. Левченко. – Електронні текстові дані (1 файл: 6,45 Мбайт). – Київ : Діалектика, 2006. – 384 с.
4. Додге Л. Діалектика глобалізації: пер. з англ. / Леонід Додге, Реджинальд Ф. Кронсон. – Електронні текстові дані (1 файл: 15,5 Мбайт). – Київ : Видавництво Старого Лева, 2012. – 416 с.
5. Дуан, Л., Ксу, Я., і Дуан, Г. (2020). Створення системи управління знаннями на основі штучного інтелекту та великих даних: випадковий аналіз. *IEEE Access*, 8, 1189-1200.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ

М.І. Харламов, д. іст. н., професор

Т.С. Ващук, викладач

Національний університет цивільного
захисту України, м. Харків

Актуальність проблем соціальної роботи в сучасному світі важко переоцінити. В ці складні військові часи все більше людей в нашій державі потребують соціальної допомоги та підтримки. Також, слід зазначити, що економіка держави не може повноцінно функціонувати, якщо не забезпечені базові соціальні потреби населення. Соціальна робота відіграє важливу роль в економіці держави. Дана роль може бути розглянута з декількох аспектів.

В контексті соціальної інклюзії соціальні працівники сприяють інклюзивному розвитку суспільства, допомагаючи людям з різними потребами та обмеженнями отримувати доступ до робочих місць та економічних можливостей. Це сприяє збільшенню числа працездатних громадян і, отже, підвищує загальний економічний потенціал країни. Соціальні працівники працюють з вразливими групами населення, допомагаючи їм отримувати соціальну підтримку, доступ до освіти та навчання, а також можливості для заробітку. Це сприяє зменшенню рівня бідності серед населення, зменшує нерівність доходів між людьми, що позитивно впливає на економічний розвиток держави.

Соціальні працівники можуть сприяти покращенню здоров'я населення держави, працюючи із громадянами щодо профілактики захворювань, надавати інформацію і доступ до медичної допомоги та надавати психосоціальну підтримку. Працівники, що мають добре здоров'я більш продуктивні, відсутні на роботі менше часу, рідше йдуть на «лікарняні», що в загальному контексті сприяє зростанню економіки.

Робота із здійснення програм соціальної підтримки та попередження соціальних конфліктів сприяє підвищенню рівня соціальної стабільності. Загальна стабільність в суспільстві сприяє розвитку бізнесу, зростанням інвестицій в економіку, стрімкому економічному зростанню. Соціальні праці можуть також надавати допомогу у пошуку роботи, професійному навчанні та розвитку кар'єри. Це сприяє підвищенню рівня кваліфікованої робочої сили в державі, яка відповідає сучасним запитам економіки держави.

Зазвичай, соціальна робота в економіці держави виконує такі функції:

1. Збільшення людського капіталу – соціальні працівники можуть сприяти розвитку знань, навичок та вмінь населення. Це збільшує рівень освіченості та кваліфікації працівників, що сприяє підвищенню продуктивності праці та зростанню економіки;
2. Забезпечення соціальної справедливості – соціальна робота спрямована на зменшення соціальної нерівності у суспільстві, це може включати в себе боротьбу з дискримінацією, надання рівних можливостей та забезпечення доступу до ресурсів для всіх громадян;
3. Збільшення продуктивності праці – соціальна робота може сприяти покращенню робочого середовища та створювати умови для здорової та ефективної праці, забезпечення психологічного та емоційного благополуччя працівників може підвищити їхню продуктивність та зменшити витрати на відпустки через стрес або низьку працездатність;
4. Соціальний капітал – соціальна робота сприяє формуванню соціального капіталу у суспільстві, який включає в себе системи взаємодопомоги, довіру та співпрацю між громадянами. Це може позитивно вплинути на розвиток підприємництва та зниження трансакційних витрат у суспільстві;
5. Соціальна інновація – соціальна робота сприяє пошуку інноваційних рішень для вирішення соціальних проблем, а це може сприяти створенню нових ринків та можливостей для підприємництва, що сприяє економічному зростанню;
6. Споживча активність – забезпечення громадянам базових потреб, таких як

освіта, охорона здоров'я та житло, може сприяти збільшенню їхньої споживчої активності і це може підтримувати економіку через збільшення попиту на товари і послуги.

У цілому, соціальна робота відіграє важливу роль у створенні умов для сталого і відповідального економічного розвитку держави. Вона сприяє зниженню соціальних нерівностей, підтримує людей у важких життєвих обставинах і сприяє створенню сприятливого соціального та економічного середовища для всіх громадян.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА МІЖНАРОДНИХ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

В.О. Черепанова, к.е.н., професорка

О.І. Подрез, к.е.н., докторант

П.Г. Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

“Харківський політехнічний інститут”, м. Харків

Темпи економічного зростання визначаються темпами технічного прогресу, але вже не так визначаються темпами зростання населення, як раніше. Більш того, сповільнюється зростання населення світу, що діє в бік збільшення доходу на душу населення і підвищує вимоги до установ, відповідальним за поширення створюваного продукту [1-10]. Глобалізація охопила соціокультурний розвиток народів світу, технологічний і демографічний розвиток і стала можливою завдяки науково-технічному прогресу і різкому зростанню ролі знань та інформації в сучасному суспільстві. Конкуренція між фірмами і державами все більше зводиться до аспекту швидкості прийняття рішень, часу виконання необхідних дій. По суті, зараз існує конкуренція за швидкість, і час стає найбільш обмеженим ресурсом.

Стратегії розвитку різних країн в контексті зазначених глобальних змін, які, тим не менш, не знімають гостроти екологічних проблем, бідності і розшарування, розпаду багатьох інститутів міжнародного права і світового порядку (виникнення режиму контрольованих експортних війн, включаючи економічні війни), розрізняються за формою і змістом. Початковий рівень розвитку, доступ до знань і технологій, стан основних інститутів, демографічні та кліматичні умови визначають можливості вибору стратегії розвитку. Глобальні зміни супроводжуються політичним і економічним

домінуванням одних країн над іншими. В економічній науці це вже давно називають відносинами в системі «центр-периферія». Режим структурно-технологічної залежності, що виник у зв'язку з історико-технічним відставанням і соціокультурною специфікою, визначає стратегічні можливості такого роду країн [3, 7].

Стратегія лідерства (*pioneer strategy*) - це форма розвитку, коли країна є законодавцем моди в галузі науки і техніки, соціальним стандартом споживання. При цьому це лідерство може базуватися на особливому режимі функціонування «центр - периферія», перенесенні витрат розвитку на інші країни і континенти (в тому числі на екологічні витрати). Це лідерство формалізується відповідними інститутами і має історичну основу. Інші країни, в тому числі сателіти по відношенню до лідера або групи лідерів, реалізують наздоганяючі стратегії розвитку, які бувають двох типів [1, 4, 9].

Перший тип - це країни другого ешелону, освоюють технологічні досягнення та інститути, створені в провідних країнах (першопрохідці), демонструють досить високий соціальний рівень життя населення, займають допоміжну нішу щодо лідерів, тонко налаштовують основні технічні та технологічні рішення і застосування знань, народжених в країнах-піонерах. Тут можна розвивати державний сектор, здійснювати державні інвестиції, ці країни зберігають загальний контроль над своїм внутрішнім ринком.

Другий тип - це країни третього ешелону, стратегія розвитку яких повністю підпорядкована цілям країн-піонерів, оскільки розвиток здійснюється виключно за рахунок масштабного запозичення технологій і знань у провідних країн. Бюрократія не є самостійною у прийнятті рішень, державний сектор може бути різним за розміром, але внутрішній ринок знаходиться під контролем іноземних транснаціональних компаній. У виробничій (нетоварної) діяльності країна зазвичай не має компаній на транснаціональному рівні.

При всій своїй схожості наздоганяючі і передові стратегії розвитку економіки - це різні варіанти розвитку як за змістом, так і за системою можливих державних заходів, охоплених цими стратегіями [2, 5]. Хоча, за великим рахунком, стратегія випереджаючого розвитку будується на загальних умовах наздоганяючого розвитку. Стратегія наздоганяючого розвитку покликана скоротити відстань між розглянутими країнами, зберігши, в цілому, рух відстаючої країни по певній траєкторії. Концепція наздоганяючого розвитку орієнтується на подолання відставання шляхом концентрації власних ресурсів на індустріалізації та модернізації економіки (в основному за рахунок протекціонізму). Дійсно, існує ще ряд досліджень, які стверджують, що протекціонізм іноді може бути корисний навіть в умовах глобальної економічної системи і різкого розширення міжнародної торгівлі. Наздоганяюча розробка може здійснюватися власними силами, якщо є необхідні ресурси, або шляхом запозичення відсутніх технологій і придбання необхідних ресурсів [4, 8]. У будь-якому випадку центральною точкою траєкторії наздоганяння є збереження самої траєкторії і необхідність збільшення темпів зростання промислового виробництва і економіки.

Перспективний розвиток видається ймовірним лише за умови відповідного інструментального коригування державної політики, заходів, спрямованих на відновлення внутрішнього ринку широкого асортименту продукції, інвестування у відбудову втрачених галузей (верстатобудування, приладобудування, електроніка) зі створенням внутрішнього попиту на засоби виробництва і кінцеву споживчу продукцію всередині країни з проведенням відповідної політики імпортозаміщення та експортної орієнтації виробництва. Тільки в цьому контексті буде можлива проактивна стратегія, що провокує нову технологічну траєкторію, яка покаже свою стійкість. Інші форми, особливо в частині створення спільних підприємств, або забезпечення внутрішнього ринку для іноземних компаній, є методами задачі конкурентних позицій і фіксації структурно-технологічної залежності

внутрішніх агентів економіки і промисловості з зовнішніх центрів, які розвиваються більш динамічно. Такий результат суперечить самій ідеї передової стратегії розвитку країни, достатньо забезпеченої ресурсами і в меншому обсязі, але все ж забезпеченої базовими технологіями. Йдеться про можливість використання української мови патентів на ринку винаходів і застосування спеціальних процедур технологічної конкуренції, заснованих на теорії вирішення винахідницьких задач, що дозволяє блокувати появу нових технологій у конкурентів на рівні сучасних корпорацій.

Література:

1. Kobielieva T.O. Study of trends in digitalization of the world economy / T.O.Kobielieva, P.G.Pererva, A.E.Jakushko // *Національні економіки в умовах новітніх глобальних викликів : тези доп. міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 1-28 лютого 2023 р.* Харків, 2023. С.94-96. URL: https://science.kname.edu.ua/images/dok/konferentsii/2023/Tezy_2023/Zbirnyk_1-28_02_2023_compressed.pdf
2. Перерва П.Г., [Кобелева Т.О.](#), [Косенко О.П.](#), [Матросова В.О.](#), [Кобєлев В.М.](#) Менеджмент та маркетинг на міжнародному ринку [Електронний ресурс]: конспект лекцій. Нац. техн. ун-т "Харків. політехн. ін-т". Харків, 2021. 39 с. URL: <http://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/53799>.
3. Черепанова В.О. Міжнародні стратегії управління стратегічними змінами / В.О.Черепанова, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Мережевий бізнес: становлення, проблеми, інновації : матеріали 13-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 27-28 квітня 2023 р.* Полтава: ПУЕТ, 2023. С. 64-68. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68320>
4. Somosi Veres M. Research of the essence of the term "management" / M.Somosi Veres, P.Pererva, T.Kobielieva // *Результати наукових конференцій Навчально-наукового інституту економіки, менеджменту та міжнародного*

бізнесу НТУ "ХПІ" за 2022 рік : в 2 т. Т. 2. *Стратегії інноваційного розвитку економіки України: проблеми, перспективи, ефективність "Форвард–2022" : труди 13-ї Міжнар. наук.-практ. Internet-конф. студ. та молодих вчених, 25 грудня 2022 р.* Харків : Томенко Ю. І., 2022. С. 141-143. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/62324>

5. Верес Шомоші М. Комплаєнс-ризика в сфері інноваційної діяльності промислового підприємства / М.Верес Шомоші, Т.О.Кобелева, П.Г.Перерва // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 270-274. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65513>

6. Перерва П.Г. Концептуальні підходи до моніторингу кон'юнктури товарного ринку промислового підприємства / П.Г.Перерва, Т.О.Кобелева, Н.П.Ткачова // *Маркетинг і цифрові технології: зб. матеріалів 3-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 25-26 травня 2018 р.* Одеса : ТЕС, 2018. С. 134-135. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/37967>

7. Vydrya E.V. The structure of a strategic innovation project for a transport enterprise and the content of its modules / E.V.Vydrya, Т.О.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р.* Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 89-93. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65518>

8. Nagy S. Economic evaluation of the intellectual and innovative activity of enterprises / S.Nagy, Т.О.Kobieliava, P.G.Pererva // *Управління проектами. Перспективи розвитку проектного та нейроменеджменту, інформаційних*

технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. Дніпро : Юрсервіс, 2023. С. 366-370. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65527>

9. Pererva P. G. Entrepreneurial Risks: Essence, Classification and Management Opportunities / P.G.Pererva, T.O.Kobielieva, L.V.Shaulska // *Економічний журнал Одеського політехнічного університету*. 2023. № 1(23). С. 43-50. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68564>

10. Harna U.Yu. Price efficiency of the implementation of a strategic project for a transport enterprise / U.Yu.Harna, T.O.Kobielieva, P.G.Pererva // *Управління проєктами. Перспективи розвитку проєктного та нейроменеджменту, інформаційних технологій управління, технологій створення та використання об'єктів права інтелектуальної власності, трансферу технологій* : зб. наук. пр. за матеріалами 5-ї Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 23-24 березня 2023 р. 2023. С. 36-41. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/65609>

ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В.М. Черняк, студентка

Науковий керівник: Н.Н. Губанова, доцентка

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Інфляція відіграє дуже важливу роль у світовій економіці. Майже кожна країна страждала від інфляції й Україна не є винятком. Інфляція в українській економіці бере свій початок ще з радянських часів у 50-60-х роках ХХ століття і була пов'язана з падінням ефективності виробництва. Вона спричиняє значні збитки для підприємств і створює перешкоди для всього виробничого процесу.

Основним показником, що використовується для вимірювання інфляції в країні, є індекс інфляції, або індекс споживчих цін, який характеризує загальну зміну цін на товари та послуги в поточному періоді порівняно з попереднім. Розглянемо зміну індексу споживчих цін в Україні в період з 2014 по 2022 рік, відповідно грудня попереднього року (див. рис. 1).

Рис. 2 - Індекс споживчих цін в Україні з 2014 по 2023 р.

Джерело: Макроекономічні показники. Національний банк України.

URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators>

Розпочинаючи з 2014 року, індекс інфляції в Україні суттєво зростав, досягнувши піку у 2015 році, коли він збільшився на 43,3%. Така ситуація була спричинена низкою факторів, серед яких політична нестабільність, конфлікт на сході України, девальвація гривні та неспроможність уряду утримувати фіксований обмінний курс. У відповідь на високу інфляцію Національний банк України (НБУ) запровадив інфляційне таргетування і зосередився на обліковій ставці, а також використовував валютні інтервенції для стабілізації обмінного курсу.

У наступні роки НБУ продовжував впроваджувати режим інфляційного таргетування, який мав позитивний вплив на стабілізацію економіки та зниження інфляції. З 2016 по 2019 рік показник поступово знижувався, з найменшим приростом у 2019 році, коли він зріс лише на 4,1%

У 2020 та 2021 роках пандемія COVID-19 мала значний вплив на економіку України, підвищивши ціни на продукти харчування та створивши проблеми в ланцюгу постачання, що позначилося на споживачах. НБУ знизив облікову ставку до 6% у 2020 році, щоб підтримати економіку під час пандемії. Уряд також запровадив податкові пільги та спрямував фіскальну політику на підтримку бізнесу шляхом надання кредитів під низькі відсотки, що сприяло зростанню інфляції.

Вторгнення та окупація частини території України російською федерацією в лютому 2022 року стало однією з найбільш значущих і жахливих подій в державі. Конфлікт, який розпочався у 2014 році, набув подальшої ескалації й призвів до руйнувань, загибелі людей, бомбардувань та обстрілів цивільних районів. Це мало руйнівний вплив на українську економіку, яка і без того потерпала від конфлікту та пандемії COVID-19.

Від самого початку війни НБУ зосередив свої дії на забезпеченні функціонування банківської системи, недопущенні абсолютної девальвації національної валюти та критичного відтоку капіталу за кордон.

Інфраструктура України зазнала значних збитків через війну, які становлять 150,5 млрд доларів США (про це йдеться в підрахунках KSE). Це призвело до падіння виробництва та експорту, що посилює інфляційний тиск.

До того ж війна пошкодила транспортну інфраструктуру, що призвело до зростання транспортних витрат і затримок у ланцюгу постачання, які спричинили зростання цін на товари та послуги. Безробіття також є доволі високим, оскільки наслідки війни ускладнили пошук роботи для багатьох людей і призвели до міграції українців за кордон у пошуках роботи. Це призвело до значної регіональної та кваліфікаційної диспропорції на ринку праці. Падіння виробництва та споживчого попиту внаслідок пошкодження виробничих потужностей та безробіття обмежило загальний обсяг виробництва та пропозиції товарів.

Отже, проаналізувавши економічні реалії в Україні, стає зрозуміло, наскільки необхідно зосередитися на зниженні критичної залежності від імпорту шляхом залучення додаткового капіталу та відновлення реального сектору економіки, наскільки це можливо. Для позитивного впливу на інфляцію необхідно розвивати вітчизняне підприємництво, кредитувати бізнес та скорочувати розрив між імпортом та експортом. Також, необхідно посилити боротьбу з безробіттям та корупцією. Підтримка розвитку малого і середнього бізнесу, та інвестиції в освіту можуть допомогти знизити рівень безробіття та стабілізувати економіку.

**АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ
НАУКИ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PHD) ГАЛУЗІ
ЗНАНЬ 07: УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

А.О. Шевель, к. філософ. н., доцент

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

Сьогодні економічний вимір буття став всеохоплюючим, недарма сучасну людину називають homo economicus, тобто людиною економічною, наголошуючи надзвичайну важливість економічної сфери її буття. Економічна сфера репрезентує собою всі інші виміри соціальної реальності — політику, ідеологію, мораль і поведінку людей (народна мудрість говорить: для того, щоб зрозуміти життя народу, треба відвідати його ринок і цвинтар).

Сучасна філософія тісно пов'язана з економікою, орієнтована на особистість ще й тому, що розглядає її як силу, що забезпечує збереження та розвиток суспільства [1, с. 314]

Наукове мислення постає на складному ґрунті. Дух часу, суспільні запити і моральні переконання особисті, уподобання кожного конкретного науковця — як головного суб'єкту наукового процесу — відіграють одну з провідних ролей у формуванні наукового мислення. А отже, їх дослідження та усвідомлення значущості їхньої ролі у становленні наукового мислення є одним з пріоритетних завдань підготовки фахівців вищої кваліфікації — докторів філософії у будь-якій галузі наукової діяльності. Такі дослідження можливі не інакше як засобами філософії, що базується на комплексному дослідженні людського досвіду — як досвіду буття у світі — а також, осягненні його фундаментальних закономірностей, котрі не піддаються осягненню засобами конкретних наук і можуть бути досліджені тільки на мета-науковому, філософському рівні. Практичним результатом такого осягнення

має стати бачення міждисциплінарних зв'язків та усвідомлення загальної природи наукового мислення як одного з різновидів мислення як загальнолюдської активності, спрямованої на утвердження свого буття у світі.

Наукова діяльність – це специфічна форма буття, що полягає в цілеспрямованому перетворенні природної і соціальної дійсності засобами здобуття наукових знань та наступного їх використання. Одним з результатів діяльності людини є створення наукових концепцій, теорій, цілісне сприймання світу.

Мотивацію, бажання у аспіранта займатися науковою роботою формує учений-педагог, який сам оволодів методологією і технологією наукового пізнання, стимулює здатність аспірантів до самостійного пошуку істини.

Філософія щодо науки може відігравати чотири ролі. Перша роль полягає в тому, що філософія виконує допоміжну роль: вона визначає чи прояснює основні поняття (категорії) науки; вона здійснює методологічний супровід науки (створює способи дослідження, адаптує способи дослідження для конкретних випадків, розкриває умови, за яких ті чи ті способи дослідження можуть бути застосовані, бере участь у гібридизації способів дослідження тощо); вона створює етику науки чи перевіряє наукові дослідження на предмет їхньої етичності; вона створює передумови для наук, тобто обґрунтовує ті положення, які в самих науках не доводяться, а лише припускаються, та інше.

Друга роль – евристична: завдяки тому, що філософія є більш гнучкою в плані пізнання, ніж наука, зокрема через високу абстрактність, рефлексивність, критичність філософії та відсутність жорстких меж у філософії, деякі науковці іноді покидають царини своїх наук і ступають на територію філософії заради розв'язання певних проблем і здобуття нового знання. Філософія дозволяє науковцям легітимним чином розглядати та розв'язувати проблеми, які вважаються нелегітимними в науках, в межах яких працюють науковці. В такому випадку філософія є однією з форм евристики.

Третя роль полягає в тому, що філософія робить науку об'єктом свого дослідження – вона намагається розкрити суть науки та дати найвідповідніше і вичерпне визначення поняття «наука». Для цього в межах філософії є цілий розділ – філософія науки, який здійснює це у спільній роботі з такими філософськими дисциплінами, наприклад, як епістемологія, логіка, методологія й етика та такими науковими дисциплінами, наприклад, як історія науки, психологія науки, соціологія науки та наукознавство. В межах філософії науки проясняється поняття науки, її види та форми, її основні компоненти, включаючи наукове дослідження, гіпотезу, теорію, створюються пояснювальні моделі науки та розвитку науки тощо. Філософія науки – це розділ філософії та самостійна царина філософського пізнання, спрямовані на зрозуміння того, що таке наука. Філософія науки не відіграє допоміжну роль у відношеннях з наукою: ті моделі науки чи розвитку науки, які створює філософія науки, необов'язково мають бути застосовані в науці, тому що ці моделі науки – це лише способи зрозуміти науку. Певною мірою, філософія науки – це позиція (чи метарівень), з якої вивчається наука як об'єкт пізнання (дослідження).

Четверта роль полягає в тому, що філософія, у незвичайних випадках, відіграє роль антинауки. Антинаука – це певний набір установок на спростування та відкидання науки та наукових методів, передусім як способів виробництва універсального знання. Антинаука може бути філософською (Томас Гоббс, Фрідріх Ніцше), мистецькою (Вільям Блейк), політичною (наприклад, заперечення глобального потепління деякими політиками), релігійною (наприклад: наука не може бути універсальним способом пізнання, тому що таким способом є релігія, містичний досвід або одкровення) [2, с. 16].

Отже, вивчення дисципліни «Філософія науки» має важливу актуальність для студентів економічних спеціальностей з кількох причин:

Розуміння основ наукового методу. Філософія науки допомагає студентам зрозуміти основні принципи наукового методу, що є необхідним для ефективної роботи в галузі економіки. Вона допомагає студентам розвинути критичне мислення та аналітичні навички, які є важливими для економічного аналізу.

Етичні питання в економіці. Філософія науки допомагає студентам розглядати етичні аспекти різних економічних питань. Вона допомагає студентам розуміти, як вести бізнес та приймати рішення в економіці, дотримуючись вищих етичних стандартів.

Взаємодія з іншими науками. Економіка взаємодіє з багатьма іншими науками, і філософія науки допомагає студентам зрозуміти цю взаємодію. Вона допомагає розглядати, як економіка пов'язана з соціологією, психологією, політичними науками та іншими галузями.

Розвиток критичного мислення. Вивчення філософії науки сприяє розвитку критичного мислення та навичок аргументації. Це корисні навички для студентів, які мають аналізувати економічні та наукові тексти, формулювати власні погляди та аргументи.

Сприяє розвитку глибокого розуміння. Філософія науки допомагає студентам глибше розуміти природу науки, її історію, розвиток та сучасні тенденції. Це допомагає студентам стати більш освіченими та обізнаними в галузі економіки.

В підсумку, вивчення дисципліни «Філософія науки» має важливу актуальність при підготовці докторів філософії (PHD) галузі знань 07: управління та адміністрування, оскільки вона сприяє розвитку критичного мислення, допомагає розглядати етичні питання, розуміти взаємодію з іншими науками та розвивати глибоке розуміння науки як такої.

Література:

1. Дедяєва І. П. Філософія економіки [Електронний ресурс]. Дедяєва І. П., Северин-Мрачковська Л. В. Філософія : навч. посіб. Ю. М.

Вільчинський (керівник авт. кол.), Л. В. Северин-Мрачковська (керівник кол. авт.), О. Б. Гаєвська та ін.; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана». Електрон. текстові дані. Київ : КНЕУ, 2019. С. 314-336.

2. Райхерт К. В. Філософія науки. Змістовий модуль 3. Наука. Тема 1. Що таке наука : метод. вказівки з нормативного курсу для студентів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 033 Філософія. К.В. Райхерт. Одеса : Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2021. 26 с.

ОСОБЛИВОСТІ ІНФЛЯЦІЇ У ВОЄННІЙ УКРАЇНІ

М.О. Шипош

Н.Б. Решетняк наук. керівник, доцентк

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Інфляція є однією з найбільш гострих проблем сучасного розвитку економіки будь-якої країни світу. Проте, дуже складна ситуація, яка пов'язана з інфляцією спостерігається в Україні. Адже на сьогоднішній день наша держава також стикається з викликами воєнного часу, зокрема з нехваткою продовольства за рахунок окупованих територій, нестачею енергетичних потужностей через обстріли критичної інфраструктури, обмеженістю експортно-імпортних операцій, виїздом за межі країни значної частини робочої сили, руйнуванням підприємств, ситуативним ажіотажним попитом на окремі товари чи послуги. Крім того, близько 500 тис. чоловік було мобілізовано до лав ЗСУ, що обмежує їх участь у економічному обороті країни.

З проблемою глибокої інфляції Україна почала стикатися ще з 1991 року, після проголошення курсу на незалежність. Внаслідок розпаду СРСР Україна «дістала у спадок» високомонополізовану державу. Країна не мала розробленого чіткого плану для кардинальної зміни економіки, а проводила свої реформи, які виявилися неефективними.

Наступним роком глобальної фінансової кризи був 2008 рік. У цей період відбувалося широке скорочення бізнесу, чисельне безробіття та скорочення державних доходів. У 2014 році становище країни ще погіршилося, на фоні ведення воєнних дій на сході яке, сприяло значному падінню обсягу промислового виробництва. Схожа ситуація спостерігалася і у 2022 році, після початку повномасштабного вторгнення агресора.

Наприклад, руйнування виробничих потужностей призвело до збільшення потреб економіки в імпорті (на зразок, таких товарів як сіль, автомобільне паливо), що здійснило додатковий тиск на обмінний курс та призвело до імпорту інфляції.

2022 рік характеризувався значним ростом інфляції, так у січні вона становила 10%, у вересні вже досягла 24,6%, а до кінця року - 30%. Найбільше українців вразило подорожчання основних продуктів харчування: хліб і хлібобулочні вироби подорожчали на 36,6%, риба – на 40,7%, овочі – аж на 84,8% через окупацію Херсонської області, яка є основним виробником овочів в Україні. Крім того, зросли ціни на пальне (на 66,2%), що призвело до зростання транспортних витрат (на 41,1%). У той же час мінімальна заробітна плата на початку жовтня трохи зросла з 6500 грн до 6700 грн [1].

У 2023 році ситуація щодо інфляції значно покращилася. Як зазначає НБУ у I кварталі цього року відбувалося сповільнення інфляції і вже у червні інфляція складала 12,8% [2]. Одним із чинників зниження стала невизначеність, пов'язана з обмеженням транзиту продовольства через сусідні країни Європейського союзу. У результаті знижувалися ціни на борошно та крупи, а подорожчання молочних продуктів та соняшникової олії сповільнилося. Також, важливим чинником стримування інфляції залишався мораторій на підвищення тарифів на окремі комунальні послуги, зокрема газ, гарячу воду та опалення. Однак, необхідність підвищення тарифів буде вагомим проінфляційним чинником після війни.

Національний банк України у своєму щоквартальному звіті також відмічає негативні наслідки підриву Каховської ГЕС, серед яких екологічна катастрофа, нестача води, руйнація чи пошкодження інфраструктурних об'єктів, епідеміологічні ризики, осушення водосховищ вище греблі, забруднення Чорного моря та багато іншого. Ці наслідки мали свій, хоч і не дуже значний, вплив на інфляцію в Україні. До прикладу, через осушення

земель велика частина урожаю овочів на ураженій території опинилася під ризиком, через це відбулося зростання цін на ці продукти. Крім того, екологічна катастрофа, нестача води може посилити міграційні процеси та відповідно зумовити скорочення робочої сили, передусім міст – промислових гігантів: Кривого Рогу, Нікополя та Марганця. Це ускладнить відновлення регіону.

Надалі хочемо виділити певні особливості, які притаманні інфляції країни, яка перебуває у стані війни. Тож, однією з таких особливостей є те, що існує величезний розкид у показниках інфляції залежно від регіону. Відповідно, найбільші темпи зростання спостерігаються на тимчасово окупованих територіях та в областях там, де ведуться бойові дії. Для прикладу, за оцінками НБУ, споживчі ціни (дані за березень 2022) за рік зросли на 25,9% у Херсонській області та на 16,4% у Харківській області – це значно вище за середній показник 13,7% у березні для України в цілому. Натомість у областях на заході України темпи були значно нижчими. Для прикладу, у Тернопільській та Житомирській областях ціни зросли на 11,2% [3]. Тобто, найшвидше зросли ціни у регіонах, де присутній ворог, де пропозиція товарів і послуг різко знизилась через порушену логістику та небезпеку знаходження на таких територіях.

Наступна особливість полягає у тому, що після початку повномасштабної війни споживачі вмиль змінили свої споживчі потреби та вподобання. Це відбулося через різке падіння доходів, зростання безробіття та невизначеність щодо майбутніх доходів. На початку війни, більшість домогосподарств були вимушені відмовитися від споживання тих товарів і послуг, які на той момент часу були не настільки важливі. На кшталт, відвідування ресторанів, купівлі алкогольних напоїв, витрат на відпочинок та одяг. Натомість зросли витрати на товари першої необхідності (ліки, їжа, пальне).

Можна сказати, що за понад рік війни Україна відчула на собі всі нищівні наслідки збройного конфлікту на її території. Але попри війну та високу світову інфляцію, фактичні темпи зростання цін в Україні залишалися контрольованими, а інфляційний тиск в останні місяці стабілізувався. Більша пропозиція продовольства, слабший споживчий попит, вплив від деокупації регіонів України, стабільна ситуація на валютному ринку та поліпшення інфляційних очікувань знівелювали ефекти від зростання витрат бізнесу, зокрема пов'язаних із дефіцитом електроенергії. Як наслідок, інфляція за останній рік почала знижуватися.

Література:

1. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2022-10-18/a-struggle-to-survive-ukraines-economy-wartime>
2. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/IR_2023-Q3.pdf?v=4
3. <https://biz.nv.ua/ukr/experts/cini-v-ukrajini-yakoyu-bude-inflyaciya-shcho-vazhlivo-vrahovuvati-50246206.html>

DEVELOPMENT OF PERSONNEL AND ENHANCING ENTERPRISE COMPETITIVENESS

N. M. Shmatko, Doctor of Economics, Professor

Zhang Simu, Master student of the Management Department

National Technical University

«Kharkiv Polytechnic Institute» Kharkiv city

In the modern context of Ukraine's economic development, industrial production as a whole, and energy machine building, as one of the leading sectors in the country, play a crucial role in the structural transformation of the economy. The effective operation of industrial enterprises and their competitiveness are key factors in restoring economic growth in Ukraine. Research into personnel management issues in energy machine building enterprises is becoming increasingly relevant, given the specific changes in the market and the growing demands of consumers for the quality of services and products in the energy sector. Ensuring the competitiveness of energy machine building enterprises involves the implementation of new approaches to creating an effective personnel management system that fosters a powerful workforce, organizational conditions, motivation, and personnel development.

The analysis of theoretical approaches and their generalization to ensure the competitiveness of industrial enterprises has highlighted the central role of personnel and their competitiveness. There is an established connection between key concepts such as «enterprise competitiveness - personnel competitiveness - adaptation to innovative changes - the quality of working life and employees - creative thinking and idea generation» [1, 2].

It is noted that the personnel management system in industrial enterprises aimed at achieving competitiveness should adhere to the following principles:

- Strategic orientation: As all personnel management strategies are part of

the enterprise's competitiveness management strategy, aimed at building a reputation and a positive image, expanding activities and customer base, and establishing a sustainable competitive position in the market.

- Adaptability: This is formed at the individual employee and organizational level to effectively respond to market changes.

- Competence: Demonstrated through professionalism, mastery of innovative approaches, and modern tools for personnel management.

- An effective motivation system: Aimed at addressing the problem of high personnel turnover in the construction industry and salary payment, as well as motivating personnel development and learning.

- Social responsibility: Achieved through adherence to social standards regarding working conditions and the introduction of advanced global personnel management practices to improve the quality of working life.

In an environment of external uncertainty, where practically all resources are equally accessible, the efficiency of the personnel management system and its development becomes a necessary prerequisite for the formation of a sustainable enterprise competitiveness.

List of references

1. Repyich, T. A. Enhancing Enterprise Competitiveness through Improving Professional Development of Personnel. / T. A. Repyich // Investments: Practice and Experience. – 2011. – № 1. – P. 47-50. URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/handle/123456789/1662>

2. Shmatko N. M. Creative Intelligence And Ideas Generation In The Context Of Strategic Management By Personnel / N. M. Shmatko, M. S. Pantelieiev, A. A. Kurchenko // Adaptive Management: Theory and Practice. Series Economics № 10. 2018. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=Fe7BCmAAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&sortby=pubdate&citation_for_view=Fe7BCmAAAAAJ:7T2F9Uy0os0C

РОЗКРИТТЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕНЕДЖМЕНТІ

Наталія ШМАТЬКО, Др. проф.,

Василь ІВЧИК, PhD студент,

Національний технічний університет

"Харківський політехнічний інститут", м. Харків

Вступ

У сучасній епоці стрімкого технологічного розвитку, впровадження штучного інтелекту (ШІ) у сферу бізнес-операцій перетворилося з бажання в необхідний імператив, обіцяючи змінити ландшафт торгівлі [1].

Наша тема дослідження виходить за рамки традиційного менеджменту, спонукаючи нас вивчати безмежні можливості, переваги та складності, які виникають при інтеграції штучного інтелекту в структуру управління бізнесом.

Можливі переваги різноманітні, включаючи покращення операційної ефективності, прийняття рішень на основі даних, поліпшений взаємодію з клієнтами і здатність ефективно вирішувати складні завдання. Проте, варто зауважити, що шлях до використання цих переваг може супроводжуватися певними викликами і розглядати різні аспекти.

Ціль

Впровадження штучного інтелекту вимагає докладного планування, значних інвестицій і глибокого зобов'язання до етичних і відповідальних практик ШІ. Ми повинні розв'язати питання, пов'язані з конфіденційністю даних, алгоритмічними упередженнями та впливом автоматизації на робочу силу. Додатково, організації повинні створити стратегії, щоб забезпечити, що штучний інтелект не просто інструмент, а невід'ємна та впроваджена частина їхніх операцій.

Методи

Фокусуючись на поглибленні загального розуміння того, як штучний інтелект змінює бізнес-ландшафт, наша робота має наступні цілі:

1. Освітлення можливостей: Ми намагаємося виокремити великий потенціал штучного інтелекту для покращення різних аспектів управління бізнесом, від підвищення операційної ефективності до привертання клієнтів та прийняття стратегічних рішень.
2. Аналіз викликів: Ми прагнемо ідентифікувати та вирішувати складні завдання, які виникають при інтеграції штучного інтелекту в бізнес-операції, включаючи етичні розгляди, питання конфіденційності даних, алгоритмічні упередження та вплив на робочу силу.
3. Підтримка обміну знаннями: Ми прагнемо створити динамічну платформу для обміну знаннями, досвідом і інноваційними стратегіями, пов'язаними з впровадженням штучного інтелекту в управління бізнесом. Спрямованість на об'єднання експертів, лідерів думок і практиків з різних галузей для цього обміну інформацією.

Інтеграція штучного інтелекту в управління бізнесом відкриває безліч можливостей. Серед яскравих можливостей є покращена обробка інформації про клієнтів, оптимізація ланцюга постачання, використання чат-ботів для підтримки клієнтів, виявлення фінансового шахрайства та покращення процесу найму і залучення талантів.

З погляду значущих можливостей, штучний інтелект можна успішно використовувати в різних сферах управління бізнесом:

- Покращена аналітика клієнтів – інструменти аналізу клієнтських даних, які базуються на штучному інтелекті, здатні обробляти величезний обсяг інформації про клієнтів з різних джерел. Наприклад, у сфері роздрібного бізнесу можна використовувати ШІ для отримання інсайтів щодо вподобань споживачів, їхньої історії покупок і онлайн-поведінки.

- Оптимізація ланцюга постачання – ШІ може бути використаний виробничими компаніями для оптимізації ланцюга постачання за допомогою прогнозування попиту. Аналізуючи історичні дані, ринкові тенденції та навіть зовнішні фактори, такі як погода та геополітичні події, компанії можуть здійснювати більш точні передбачення попиту, зменшувати надлишкові запаси та скорочувати час доставки.
- Використання чат-ботів для обслуговування клієнтів – більшість компаній впроваджують чат-ботів, що базуються на штучному інтелекті, для надання підтримки своїм клієнтам. Ці чат-боти здатні обробляти звичайні запити, забезпечувати цілодобову підтримку та передавати складні проблеми фахівцям, коли це необхідно. Це не лише покращує якість обслуговування клієнтів, але й дозволяє співробітникам фокусуватися на більш складних завданнях.

Під час впровадження штучного інтелекту в управління бізнесом, організації можуть стикатися з такими викликами:

- Забезпечення конфіденційності і безпеки даних є важливою проблемою. Наприклад, у сфері охорони здоров'я, де застосовується штучний інтелект для діагностики пацієнтів, важливо дотримуватися суворих правил, таких як HIPAA, для захисту конфіденційності медичних даних пацієнтів від можливих порушень [2].
- Алгоритмічні упередження – алгоритми ШІ можуть випадково включати у себе упередження, які були притаманні історичним даним. При їх використанні в процесах найму, це може спричинити некоректне оброблення певних демографічних груп. Розв'язання цієї проблеми вимагає постійного моніторингу, коригування упереджень та врахування етичних аспектів.
- Дотримання регуляторних вимог – певні галузі, такі як фінанси та охорона здоров'я, підпорядковані складній системі нормативних

актів. Впровадження рішень штучного інтелекту, які відповідають цим правилам, може бути викликом. Наприклад, фінансові установи повинні дотримуватися нормативних вимог, таких як Базель III і Додд-Франк, коли використовують штучний інтелект для оцінки ризиків [3].

- Етичні дилеми – ШІ може породжувати етичні питання, особливо при автономному прийнятті рішень. Наприклад, автономні транспортні засоби повинні вирішувати моральні дилеми, такі як визначення пріоритету між безпекою пасажирів і безпекою пішоходів у разі неминучої аварії.

Для сприяння обміну знаннями, досвідом та інноваційними стратегіями між різноманітною спільнотою учасників організації необхідно впровадити такі практики:

- Міждисциплінарні ідеї – з метою об'єднання експертів, лідерів думок та практиків з різних професій, галузей і наукових дисциплін. Створюючи форум, де різноманітні погляди зустрічаються, організація повинна створити середовище, яке сприяє перетину ідей.
- Відкритий діалог – стимулювати відкритий і конструктивний діалог. Учасників заохочується брати участь у значущих обговореннях, ділитися своїми ідеями та викликати традиційне мислення. Організація повинна цінувати різноманітність точок зору.
- Реальні практичні приклади – для демонстрації конкретних практичних випадків і досвіду організацій, які успішно впровадили ШІ у свою практику управління бізнесом. Ці тематичні дослідження є важливим джерелом знань і натхнення для всіх учасників.

Висновки

Це дослідження розглядає світ, який відкриває перед нами безмежні можливості, але також стикає нас з викликами, які виникають при впровадженні штучного інтелекту в структуру бізнес-операцій.

Можливостей безліч, від покращення прийняття рішень і підвищення продуктивності до створення персоналізованого досвіду для клієнтів і проведення прогностичної аналітики. ІІІ надає компаніям можливість впроваджувати інновації, отримувати конкурентну перевагу.

Але шлях до успішного впровадження ІІІ супроводжується викликами. Підприємствам доводиться вирішувати питання щодо конфіденційності даних, упередженості алгоритмів, управління змінами, дотриманням нормативних вимог, етичними дилемами, прозорістю, доступністю даних, прийняттям споживачів та надійністю алгоритмів.

Для успішного впровадження штучного інтелекту в управління бізнесом необхідний комплексний підхід, який включає ретельне планування, етичні розгляди, прозорість і зобов'язання до постійного навчання та адаптації. Розуміння та вирішення цих викликів організації можуть використовувати всі можливості ІІІ для досягнення успіху в усе більш динамічному та даними-орієнтованому світі.

Література:

1. R. Thomason, "Logic and Artificial Intelligence". In Zalta, Edward N. Stanford Encyclopedia of Philosophy, 2018.
2. P. Edemekong, P. Annamaraju, "Health Insurance Portability and Accountability Act", StatPearls, Treasure Island (FL): StatPearls Publishing, PMID 29763195, 2023.
3. N. Lovegrove, "What You Should Know About Dodd-Frank and What Happens If It's Rolled Back". Harvard Business Review. ISSN 0017-8012, 2021.

УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЯМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Н.М. Шматько, д.е.н., професорка

М.В. Кармінська-Белоброва, к.н. з держ упр., доцентка

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

У сучасному менеджменті і практиці значення комунікацій постійно зростає, що пояснюється роллю людського фактора, що посилюється, в економічному і соціальному розвитку. Комунікація виникла у суспільстві з метою обміну інформацією для взаєморозуміння та узгодженої дії людей у різних галузях людської діяльності. Без комунікації неможливо уявити існування та функціонування жодної організації. Позбавлена інформаційних потоків, що циркулюють усередині та поза організацією, вона припинить своє існування. Комунікація, пронизуючи всі види діяльності організації, виступає найважливішим інструментом інтеграції організаційних підрозділів. Вона є засобом, за допомогою якого реалізуються цілі, що стоять перед організацією, забезпечується необхідний рівень взаємодії з діловими партнерами, конкуруючими фірмами, органами державного та муніципального управління, споживачами, постачальниками, клієнтами. Чітко налагоджені комунікації в організаціях дають змогу ефективно вирішувати всі проблеми, з якими стикається організація. У зв'язку з цим можна стверджувати, що будь-яка управлінська діяльність це насамперед діяльність комунікативна.

Термін "комунікація" - це похідна від латинського слова "communicatio", що в свою чергу означає - повідомлення, передача від "communicare" - повідомляти, розмовляти, від "communis" - загальний, загальний. Комунікації є базовим ресурсом, який забезпечує продуктивну діяльність підприємства, а також ефективну організацію у мережевих

взаємодіях, що збільшуються. Для підтримки стабільності підприємства необхідно розробляти комунікативну стратегію, а саме крок за кроком планувати процес досягнення мети та детально планувати розподіл ресурсів для кожного кроку стратегії [1].

Ефективні комунікації на практиці є необхідною умовою успішного досягнення мети, що стоять перед організацією. Водночас саме комунікації є одним із найбільш дискусійних питань у галузі управління, стосовно якого чіткості та ясності в розумінні поки що не досягнуто. Аналіз економічної літератури та поглядів фахівців у галузі управління комунікаціями дозволив уточнити значення комунікацій та функції, які вони виконують в організації.

Сучасні дослідження у сфері організаційної комунікації дозволяють виділити такі підходи до визначення поняття «організаційна комунікація»:

- 1) управлінський (комунікація як функція управління, як передача розпоряджень та пояснення вчинених процедур та операцій);
- 2) системний (комунікація як система взаємодіючих елементів, які забезпечують функціонування організації);
- 3) культурологічний (комунікація як засіб вираження організаційної культури);
- 4) гуманістичний (комунікація як чинник розвитку людського потенціалу).[2]

Комунікації в організаційній системі розглядаються як явище та як процес. Як явище комунікації відбивають встановлені норми (правила, інструкції, становища), і навіть принципи і закономірності відносин для людей у створенні. Як процес комунікація представляє особливу форму взаємодії персоналу щодо обміну інформацією всередині організації та за її межами, спрямовану на досягнення цілей організації, а також на розвиток персоналу. Як основоположних можна розглядати дві функції комунікації: розвиток організації та розвиток персоналу.

Організаційна комунікація є інструментом управлінського впливу, оскільки це спосіб формування як діяльності, а й корпоративної культури, цінностей і стратегій. У процесі комунікації різних організаційних рівнях відбувається формування комунікативного потенціалу як окремих співробітників, і організації загалом. Маючи високу значущість, комунікації вимагають розробки інструментарію управління.

Якщо розглядати питання комунікацій у колективі, то побудова такої культури змінює атмосферу в колективі, підвищує залучення до процесів, тому багато комунікативних проблем зникають самі собою. Небажання «комунікувати» на тему роботи походить у тому числі від відсутності мотиву займатися цією роботою і від багатоваріантного розширення колективу – ці недоліки усуваються в корпоративній культурі.

Практика сучасного менеджменту свідчить про те, що ефективність управлінської діяльності та успішність комунікації в організації тісно взаємопов'язані, що зумовлено постійно зростаючою роллю інформації у процесі управління. Комунікація вбудована у всі основні види управлінської діяльності, тому може бути названа сполучною процесом. Система комунікацій підприємства є одним із факторів управління процесом організаційного розвитку підприємства та потребує комплексного підходу до вивчення та формування.

Література:

1. Шматько Н.М. Ділові комунікації та етика в діловому світі / Н.М. Шматько, Т.О.Мирошник // Труды XIV Міжнародній науково-практичній конференції [«Дослідження та оптимізація економічних процесів «Оптимум –2018»], (Харків 5–7 грудня 2018 р.) / Міністерство освіти і науки України, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». – Харків : НТУ «ХПІ». – 2018. – 146-149
2. Різун. В. В. Теорія масової комунікації / В. В. Різун. – Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2008. – 260 с.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

Н.М. Шматько, д.е.н., професор

П.О. Тіщенко, магістр кафедри менеджменту

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Спочатку слід визначитися з категоріями "концепція та "підхід".

Концепція - це загальна ідея, принциповий погляд на розуміння певного питання, явища або процесу. Концепція зазвичай визначає фундаментальні принципи або основи певної системи або підходу.

Підхід - це спосіб або метод, який використовується для досягнення певної мети або розв'язання конкретних завдань. Він може ґрунтуватися на певних принципах чи концепціях, але зазвичай це є більш конкретним і практичним підходом до певних завдань або проблем.

Отже, концепція - це загальна ідея або концептуальний підхід, який може лежати в основі певного набору підходів, що застосовуються для вирішення конкретних завдань чи проблем [1].

Сучасні підходи та концепції управління ресурсним потенціалом підприємства враховують динамічний характер бізнес-середовища та розвиток нових технологій. Вони базуються на ефективному використанні ключових ресурсів, таких як людський капітал, фінанси, матеріали, інформація та технології, з метою досягнення конкурентних переваг.

Аналіз джерел інформації дозволяє виділити наступні сучасні підходи та концепції:

Управління зацікавленістю стейкхолдерів (стейкхолдер-орієнтований підхід). Цей підхід відзначає важливість задоволення потреб і очікувань різних стейкхолдерів, таких як клієнти, працівники, інвестори, уряд та інші.

Управління якістю (Total Quality Management, TQM). TQM спрямований на покращення якості продукції та послуг шляхом впровадження систематичних підходів до управління якістю.

Управління ланцюгом постачання (Supply Chain Management, SCM). SCM орієнтований на оптимізацію всього ланцюга постачання, включаючи постачальників, виробників, дистриб'юторів та клієнтів, з метою зниження витрат і підвищення продуктивності.

Управління знаннями (Knowledge Management, KM). KM фокусується на створенні, збереженні та обміні знань в організації, що допомагає уникати дублювання та покращує прийняття рішень.

Управління ризиками (Risk Management). Управління ризиками передбачає ідентифікацію, оцінку та зменшення ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємства.

Системи корпоративного управління (Corporate Governance). Ця концепція спрямована на забезпечення ефективного управління підприємством через створення відповідальних структур та процедур.

Стратегічне управління ресурсами (Strategic Resource Management). Цей підхід передбачає вибіркове розподілення ресурсів відповідно до стратегічних цілей підприємства.

Ці підходи та концепції допомагають підприємствам вдосконалювати управління ресурсами, реагувати на зміни в середовищі та досягати стійких конкурентних переваг [2, 3].

При розгляді сучасних підходів та концепцій управління ресурсним потенціалом підприємства, важливо враховувати також такі аспекти:

Усталений розвиток (Sustainable Development). Сучасні підходи до управління ресурсами зосереджені на досягненні рівноваги між соціальними, екологічними та економічними аспектами діяльності підприємства. Це включає в себе зобов'язання щодо збереження навколишнього середовища та сприяння соціальній відповідальності.

Управління інноваціями (Innovation Management). Інноваційний підхід передбачає стимулювання розробки нових ідей та технологій, що можуть допомогти підприємству вигідно відрізнятись на ринку та забезпечити стає зростання.

Управління ресурсами людського капіталу (Human Capital Management). Ця концепція акцентує на важливості ефективного управління персоналом, їхньої розвиток і мотивації.

Соціальна відповідальність підприємства (Corporate Social Responsibility, CSR). Підприємства враховують соціальні аспекти своєї діяльності та активно здійснюють благодійність та допомогу громадським ініціативам.

Ці сучасні підходи та концепції обумовлені стрімкими змінами в бізнес-середовищі та прагненням підприємств до досягнення стійкої конкурентоспроможності. Вибір конкретного підходу залежить від характеру діяльності підприємства та його стратегічних цілей. Наведені вище підходи і концепції описують різні системи поглядів і підходи до того, як краще управляти ресурсами та потенціалом підприємства з метою досягнення більшої конкурентоспроможності і успішності. Кожна з цих концепцій чи підходів може надавати основу для розробки стратегій і тактик управління ресурсами підприємства в різних ситуаціях та умовах.

Література:

1. Концепція URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%8F>
2. Шматько Н. М. Методологія забезпечення стійкості розвитку великомасштабних економіко-виробничих систем / Н. М. Шматько // Економічний простір : зб. наук. пр. / гол. ред. Ю. В. Орловська. – Дніпро : ПДАБА, 2017. – № 122. – С. 182-192. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/35147>

3. Шматько Н. М. Організаційно-економічне забезпечення стійкого конкурентного розвитку підприємства / Н. М. Шматько // Актуальні проблеми соціально-орієнтованої економіки : кол. монографія / ред. В. В. Прохорова. – Харків : Сучасна типографія, 2017. – С. 248-258. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/35161>

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Л.М. Шобей, студентка

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця

Постановка проблеми. Чому на шпальтах сьогодення економічна безпека посідає важливе місце в системі державного управління? Виклики ХХ століття поставили людство перед фактом того, що всесвітній хаос однозначно існує, й він постійно поширюється переростаючи у війну, геноцид, екоцид, кіберзлочинність, економічну кризу, пандемію тощо.

Україна щодня демонструє на національному та міжнародному рівнях, що війна, яка була розпочата російською федерацією ще у 2014 році й досі триває, ніколи не зможе зламати справжні людські цінності, закріплені в Основному Законі – Конституції України, такі як життя та свобода, повага та гідність, територіальна цілісність та недоторканість.

Економічна безпека - є однією з важливих складових соціально захищеного розвитку громадян будь-якої країни. Крім того, на законодавчому рівні, зокрема в Україні ст. ст. 46-48 Конституції України закріплюють одні з основних економічних прав – право громадянина на соціальний захист; право на житло; право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї [1]. Варто додати, що неабиякий вплив на становлення економічної рівноваги в середині держави, передусім у сферах публічного управління та державотворення, має воєнний стан. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає, що «воєнний стан - це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання

відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень» [2].

Отже, зважаючи на спрямованість державного управління на забезпечення національної та територіальної безпеки України, необхідністю виступає дослідження характерних особливостей забезпечення економічної безпеки в умовах воєнного стану в розрізі застосування правових механізмів, що регламентовані нормативно-правовими актами та положеннями, стратегіями та концепціями.

Виклад основного матеріалу. Досліджуючи понятійні особливості економічної безпеки, варто зазначити, що вона ґрунтується на таких важливих засадах: економічна незалежність; стійкість та стабільність; здатність до саморозвитку та прогресу. У міжнародній практиці поняття «економічна безпека» з'явилося у 80-ті роки, а утвердилося і стало загальноновизнаним з прийняттям 40-ою сесією ГА ООН (1985 р.) резолюції «Міжнародна економічна безпека». Додатково основні аспекти «економічної безпеки» закріплені у Стратегічній програмі ООН «Цілі тисячоріччя» [3, с. 186].

Вибудовування системи економічної безпеки в Україні почалося зі становленням незалежності ще у 1991 році. Шлях до розбудови цієї системи почався з прийняттям низки нормативних актів, де вперше йшлося про поняття «економічної безпеки», а також про механізми її унормування та правової реалізації: Постанова «Про концепцію (основи державної політики) національної безпеки України» [4], Стратегія сталого розвитку

«Україна – 2020» [5]; Стратегія національної безпеки України [6]; Концепція боротьби з тероризмом [7]; Воєнна доктрина України [8] та інші. Одним із основних нормативно-правових актів у сфері забезпечення національної безпеки, зокрема й економічної безпеки є Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. [3, с. 187].

Багато науковців та аналітиків стверджують, що забезпечення економічної безпеки не може орієнтуватися тільки на внутрішній системі економіки певної країни, адже існує й інше поняття як «всесвітня економічна система», або ж «світова економіка», тому, наразі недостатньо нормативно-правових регуляторів. Насамперед, йдеться про застосування європейського та світового прецедентного досвіду, що забезпечить у майбутньому інтегрування, тобто набуття Україною членства в Європейській Союз. Для забезпечення сталого розвитку економіки в країні, існують певні механізми, які є важливими для впровадження майбутнього реформування:

- деолігархізація, демонополізація і дерегуляція економіки, захист економічної конкуренції, спрощення й оптимізації системи оподаткування, формування сприятливого бізнес-клімату та умов для прискореного інноваційного розвитку;

- ефективне застосування механізму спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій);

- створення кращих умов для інвесторів, залучення іноземних інвестицій у ключові галузі економіки;

- розвиток оборонно-промислового комплексу як потужного високотехнологічного сектору економіки, здатного відігравати ключову роль у її прискореній інноваційній модернізації;

- системної протидії організованій економічній злочинності та «тінізації» економіки на основі формування переваг легальної господарської діяльності [3, с. 188-189].

Гостро стоїть питання щодо антикорупційної політики в Україні, яка б мала діяти в інтересах забезпечення економічної безпеки шляхом протидії корупційним ризикам. Для цього у 2022 р. стратегічним кроком у сфері державної антикорупційної політики було ухвалення Антикорупційної стратегії до 2025 р. та розроблено Державну Антикорупційну програму на 2023-2025 рр. з виконання Стратегії. Фундаментальними принципами антикорупційної політики на період 2023-2025 рр. є: оптимізація функцій держави та місцевого самоврядування; цифрова трансформація, прозорість діяльності та відкриття даних як основа для мінімізації корупційних ризиків у їх діяльності; забезпечення невідворотності юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення. Основними нормативно-правовими актами у сфері запобігання і протидії корупції є Закон України «Про запобігання корупції», Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України», Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» [9, с. 308].

Війна, що прийшла у нашу країну на початку 2022 року, призвела до обвалу ВВП на 30% станом на кінець року. Тому, вважаємо, що основними стратегічними орієнтирами на відновлення української економіки у післявоєнний період є: відновлення довоєнного обсягу ВВП; оновлення структури економіки та доведення показників переробної промисловості до 50% (до 2030 р.); збільшення кількості товарів українського виробництва в державних закупівлях; розвиток технологічного сектору економіки шляхом підтримки стартапів та інноваційних проєктів; реформування податкової та митної систем; зменшення бюрократичних перешкод та підтримка бізнесу тощо [10].

Висновки. Отже, зважаючи на загрози покликані війною та стрімкий економічний розвиток світової економіки, перед Україною постає важливе завдання – створити сталу економічну систему, використовуючи правові механізми задля забезпечення національної безпеки в цілому.

Література:

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>.
3. Лекарь С. Правове регулювання економічної безпеки в Україні. Підприємництво, господарство і право. Вип. 12. Ірпінь, 2019 р. С. 186-191.
4. Про Концепцію (основи державної політики) національної безпеки України: Постанова Верховної Ради України від 16 січня 1997 р. № 3/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 10. С. 85.
5. Стратегія сталого розвитку Україна – 2020: Указ Президента України від 15.01.2015 № 5/2015. Офіційний вісник України від 23.01.2015, 2015 р., № 4, стор. 8, стаття 67, код акта 75358/2015.
6. Стратегія національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. Офіційний вісник України. 2015. № 43. Стор. 14. Ст. 1353.
7. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України № 53/2019 від 05.03.2019. Офіційний вісник України від 15.03.2019. 2019 р., № 21, стор. 24, стаття 710, код акта 93690/2019.
8. Воєнна доктрина України: Указ Президента України від 24 вересня 2015 року № 555/2015. Офіційний вісник України від 09.10.2015.
9. Ясінь І. Державна політика у сфері запобігання і протидія корупції в умовах війни. II Міжнародна наукова конференція «Людина, кримінологія, наука». Кишинів, 2023 р. С. 307-310.
10. Васильківський Д. М., Трубнік Т. Є., Бикова М. Д. Економічні орієнтири України в контексті перспектив розвитку світової економіки у 2023-2024 роках. Академічні візії. Вип. 17. 2023 р. URL: <http://surl.li/mbjbr>.

АНАЛІЗ ТА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Р. І. Щербина, магістр

Херсонський державний аграрно-економічний університет,
м. Кропивницький

Некомерційні підприємства в сучасному світі відіграють важливу роль у вирішенні соціальних, економічних та екологічних проблем. Дані організації, часто відомі як неприбуткові або благодійні, мають на меті вирішення соціальних, екологічних, освітніх та інших громадських завдань, не маючи при цьому на меті отримання прибутку.

Зростаючий інтерес до їхньої діяльності й впливу на суспільство створює потребу у ретельному аналізі та подальших заходах для покращення їхнього функціонування та соціально-економічного внеску. Некомерційні організації, включаючи благодійні фонди, громадські об'єднання та навчальні установи, відіграють ключову роль у вирішенні широкого спектру соціальних проблем. Вищезазначені організації забезпечують доступ до освіти та культурних послуг, надають допомогу у разі природних катастроф та складних суспільних ситуацій, сприяють розвитку громадянського суспільства та збереженню природного середовища [1]. Некомерційні підприємства стають фундаментальним елементом сталого соціально-економічного розвитку [1].

В сучасному світі, некомерційні підприємства стикаються з рядом викликів та проблем. Фінансова нестійкість обмежує їхню здатність до надання соціальних послуг та виконання своєї місії [2]. Обмеженість ресурсів, може ускладнювати їх функціонування та розширення впливу на суспільство. Бюрократичні обмеження та нормативні вимоги також можуть

стати перешкодою для ефективного функціонування некомерційних організацій.

Для забезпечення сталої фінансової стійкості, некомерційні підприємства повинні розробляти ефективні фінансові стратегії. Вищеназвані підприємства можуть використовувати різноманітні джерела фінансування, включаючи пожертвування, гранти та субсидії. Важливо створювати резервні фонди та ефективно управляти бюджетом для забезпечення сталої роботи організації [3].

Партнерство з іншими некомерційними та комерційними організаціями сприяє збільшенню впливу та ресурсів некомерційних підприємств. Співпраця зі схожими організаціями допомагає у підвищенні ефективності діяльності та розширенні сфери впливу [4]. Партнерські відносини можуть також включати співпрацю з урядовими органами та місцевими громадами.

Сучасні технології відкривають нові можливості для некомерційних підприємств. Використання інформаційних систем в управлінні ресурсами збільшує ефективність діяльності некомерційних підприємств [5]. Інтернет та соціальні медіа надають можливість для збору фондів та підвищення обізнаності про проблеми, які вирішують некомерційні організації.

Отже, важливого значення набуває аналіз та дослідження соціально-економічних аспектів діяльності некомерційних підприємств, адже дані підприємства відіграють одну із ключових ролей у сталому розвитку економіки країни та досягненні прогресу щодо покращення соціальних аспектів суспільства.

Література:

1. Smith, J. (2021). The Role of Nonprofit Organizations in Social and Economic Development. *Journal of Nonprofit Studies*, 45(3), 287-302.
2. Brown, A. (2022). Financial Challenges Faced by Nonprofit Organizations: An Empirical Analysis. *Economic Review*, 68(1), 15-28.

3. Anderson, L. (2020). Innovative Fundraising Strategies for Nonprofits: A Case Study Approach. *Nonprofit Management Journal*, 55(4), 421-435.
4. Johnson, R. (2019). Leveraging Technology for Nonprofit Success: Best Practices and Lessons Learned. *Technology for Social Good*, 32(2), 187-201.
5. Williams, P. (2018). Collaborative Partnerships Between Nonprofits and Government: Case Studies from Around the World. *Public Administration Review*, 75(4), 567-580.

AN INTEGRATED APPROACH OF TYPES OF SOCIAL RESPONSIBILITY

I. A. Yurieva, p.h.d, docent

National Technical University
«Kharkiv Polytechnic Institute», Kharkiv

To describe the employment relationship, it is necessary to characterize the types of social responsibility. Social responsibility refers to the ethical and moral obligations that businesses, organizations, and individuals have towards society. There are several types of social responsibility that individuals and organizations can adopt, each with its unique characteristics and implications. In this article, we will characterize types of social responsibility:

1. Corporate Social Responsibility (CSR): CSR is a broad concept that encompasses a company's efforts to operate in an environmentally sustainable, socially responsible, and economically viable manner. This type of responsibility focuses on addressing issues such as climate change, poverty, human rights, and labor practices. Companies often integrate CSR into their business strategies by implementing policies that promote sustainability, supporting local communities, and reducing their carbon footprint. CSR is crucial for companies seeking to build trust with stakeholders and maintain a positive reputation in the marketplace. Corporate liability occurs in case of violation of corporate rules, which are accepted by a certain social structure and have no legal significance.

2. Economic Responsibility: This type of social responsibility emphasizes the importance of organizations and individuals contributing to the economic development of society. It involves conducting business in a way that generates profits, creates job opportunities, and contributes to economic growth and prosperity.

3. **Legal Responsibility:** Legal responsibility refers to the obligation to comply with all applicable laws particular industry or jurisdiction. It involves operating within the legal boundaries and fulfilling legal obligations to avoid any unlawful or unethical actions

4. **Ethical Business Practices:** Ethical business practices refer to the adherence to principles such as honesty, transparency, accountability, and respect for human rights and dignity. These practices involve ensuring that a company's actions do not harm individuals or the environment, and that they are transparent in their operations and decision-making processes. By prioritizing ethical business practices, organizations can foster trust among their stakeholders and contribute to creating a fairer and more just society. Moral responsibility occurs in case of violation of traditions, customs, cultural norms and aesthetic norms. It is reflected in public condemnation and social disassociation from the subject who is excited or evades the norms of behavior. Political accountability occurs when there is a breach of the norms that society relies on a public politician to fulfil. Ethical responsibility goes beyond legal requirements and focuses on doing what morally right making decisions and taking actions based on ethical principles and values, such as honesty, fairness, integrity, and respect for others.

5. **Community Development:** Community development involves actively engaging with local communities to identify their needs and provide support to improve their well-being. This type of social responsibility involves collaborating with community members to create sustainable solutions that benefit both the community and the organization. Community development initiatives may include providing employment opportunities, supporting education programs, or investing in infrastructure projects that enhance community welfare.

6. **Environmental Responsibility:** Environmental responsibility involves taking actions to reduce a company's impact on the environment by minimizing waste, conserving resources, and promoting sustainable practices. This type of responsibility involves implementing eco-friendly policies, such as reducing

carbon emissions or using renewable energy sources. Environmental responsibility is essential for companies that want to minimize their environmental footprint and contribute to a healthier planet for future generations. In conclusion, social responsibility takes on various forms and shapes depending on an organization's values, objectives, and the challenges it faces in society. By adopting one or more of these types of social responsibility, businesses and individuals can contribute positively to society while also enhancing their long-term success and reputation. With the increasing recognition of environmental issues, environmental responsibility has become crucial. It entails minimizing the negative impact of one's activities on the environment. This includes adopting sustainable practices, reducing pollution, conserving resources, and promoting environmental conservation.

7. **Philanthropic Responsibility:** Philanthropic responsibility involves giving back to society charitable donations, volunteer work, and community. It includes supporting social causes, investing in community development, and contributing to the well-being of disadvantaged groups.

8. **Stakeholder Responsibility:** Stakeholder responsibility recognizes the importance of considering the interests and well-being of all stakeholders affected by an organization's actions. This includes customers, employees, suppliers, shareholders, and the broader community. It involves maintaining open communication, addressing concerns, and balancing the needs and expectations of different stakeholders.

Social norms fulfil protective, regulatory and educational functions; define rational boundaries of human freedom. There are such types of social norms as customs, traditions, moral norms, religious (canonical) norms, ethical norms, political norms, corporate norms, norms of public organizations, technical norms, cultural norms, legal norms. Depending on the types of social norms there are such varieties of social responsibility: moral, religious, disciplinary, political, legal (juridical), etc. Religious responsibility is based on the norms that regulate

the order of religious worship and on faith in God. All the above-mentioned types of social responsibility are of a passive nature, since the negative reaction of society in these cases does not provide for coercive influence on the violator of norms. Legal responsibility comes in case of violation of norms of state-organized law. It has an active character, as it provides for an active psychological influence on the violator up to the use of coercive physical influence. Thus, social and legal responsibility correlate as general and special. These types of responsibility have the following common features : as any social,so legal responsibility is a means of guaranteeing and protecting social relations; they are established by certain subjects and guaranteed by certain means; they are means of guaranteeing human rights and public interests;they have a dynamic character,i.e.they develop and transform together with the social relation; exist in a certain sphere and are regulated by a certain type of social norms; pursue the achievement of a certain goal and have a functional orientation; provide for the occurrence of certain consequences for the offender; develop respect for human rights and freedoms and are manifestations of the culture of society. Social responsibility for its essential content has two manifestations - positive and negative. Under the positive (prospective) social responsibility, we should understand the voluntary and conscious use, fulfilment, observance of the prescriptions of social norms by the subjects of social relations. Under the negative (retrospective) social responsibility, we understand the application for the violator of social norms of measures of influence provided by these norms. Social responsibility has two forms of implementation: voluntary - expressed in the subject's obligation to comply with the prescriptions of social norms by his lawful behavior and reaction to it, and coercive - expressed in the obligation of the violator of social norms to submit to various measures of public and (or) state coercion. Sustainable Development Goals (SDGs): SDGs are a set of global goals adopted by the United Nations in 2015 to end poverty, protect the planet, and ensure prosperity for all. The SDGs cover various aspects of development, including health, education,

gender equality, clean energy, and water availability. Adopting these goals requires businesses and organizations to take action in their respective fields, whether it be through reducing waste, promoting renewable energy sources, or improving working conditions for employees. SDGs encourage collaboration between governments, businesses, and civil society to achieve a more equitable and sustainable future for all.

It's important to note that the specific types and levels of social responsibility may vary depending on the context and the nature of the organization or individual involved. Adopting a comprehensive approach that encompasses multiple types of social responsibility can contribute to the sustainable and ethical development of society.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ

І.А. Юр'єва, к.е.н, доцентка

М.О. Юр'єв, студент

Національний Технічний Університет
«Харківський Політехнічний Інститут», Харків

Сучасні виклики сталого навколишнього середовища потребують повної ревізії та удосконалення відомих систем, формування нових інноваційних соціальних та економічних стратегій. Впровадження в життя будь-яких нових технологій, зокрема цифрових потребує змін на соціально-економічному, техніко-організаційному та екологічному рівнях. Не менш важливими є і соціально-економічні наслідки цифровізації. Витіснення цифровими технологіями людини з промисловості, сільського господарства, сфери послуг не може не мати системних наслідків. Сучасний глобальний ринок праці – це складна багатокomпонентна та динамічна система, що піддається перманентному впливу інформаційних технологій, що тягне за собою зміни у змісті соціальної відповідальності, процесу праці, його організації, структурі зайнятості, соціально-трудова відносинах. Виникають ризики, які стають фундаментом принципово нової сучасної економіки (knowledge-based economy), основою конкурентоспроможності країн, де створюються нові проривні технології надвисокого рівня (high-tech). Цифровізація (англ. digitalization) стає найважливішим фактором економічного зростання економіки будь-якої країни і взагалі є сучасним трендом розвитку зі своїми критеріями та показниками. В Європі існує індекс, який відстежує еволюцію держав-членів ЄС в галузі цифрової конкурентоспроможності. Digital Economy and Society Index (DESI) – це зведений індекс, який узагальнює відповідні показники з ефективності

цифрових технологій. DESI охоплює п'ять основних сфер: зв'язок: ступінь доступу до широкосмугового інтернету та якості його обслуговування; людський капітал: рівень цифрових навичок населення, а також інвестиції в цифрову освіту; використання інтернету: поширеність використання інтернету для різних цілей, таких як навчання, робота і спілкування; інтеграція цифрових технологій: використання цифрових технологій у бізнесі та публічних послугах; цифрові державні послуги: доступність і якість цифрових державних послуг. В Україні затверджено перелік показників Індексу цифрової економіки та суспільства (Digital Economy and Society Index, DESI), а також порядок збору та обміну даних щодо показників на основі методології ЄС. Кожен із цих показників оцінюється за шкалою від 0 до 100, а загальний індекс DESI розраховується як середнє арифметичне з вищезазначених п'яти показників.

DESI вперше був опублікований у 2014 році. У 2022-му найвищий показник DESI мала Данія (60,2), а найнижчий – Румунія (39,8). Найбільш успішно запроваджують діджиталізацію, здійснюють цифрові трансформації такі країни, як: Фінляндія, Швеція, Данія, Нідерланди. Найбільших успіхів у 2019–2023 рр. країни ЄС досягнули в сфері оцифрування державних послуг, а також диверсифікації діяльності громадян в інтернеті (використання Інтернету). Найчастіше цифрову економіку визначають як економіку, яка базується на мережевому використанні цифрових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), хоча, незважаючи на те, що термін «цифрова економіка» з'явився ще понад 20 років тому, до цього часу в світі загальноприйнятого і гармонізованого її визначення немає, не вистачає достовірних статистичних даних про її ключові компоненти та аспекти. Більше того, в іноземних джерелах акцент робиться на технологіях взаємодії економічних агентів, вводяться поняття віртуального або «гібридного світу», що є результатом злиття реального та

віртуального світів, де можливість здійснення всіх «життєво необхідних» дій відчувається в реальному світі через віртуальний. Поряд із цим цифрову економіку розглядають і як господарську діяльність, у якій ключовим фактором виробництва є дані в цифровому вигляді або діяльність зі створення, поширення й використання цифрових технологій та пов'язаних із ними продуктів і послуг. Останнім часом з'явилося ще одне тлумачення даного терміну, відповідно до якого цифрова економіка — це доповнення до реальної економіки. Включення України до DESI допоможе реалізувати державний потенціал цифрової конкурентоспроможності, що дасть змогу відстежувати прогрес країни в напрямі цифрової економіки, а також порівнювати власний шлях із цифровими економіками ЄС. DESI щорічно публікується Єврокомісією й вимірює прогрес держав-членів ЄС у досягненні цілей Програми цифрового десятиліття ЄС до 2030 року. Ключові елементи DESI відповідають цифровим цілям ЄС: безпечна та стійка цифрова інфраструктура, цифрові навички, цифровізація бізнесу та публічних послуг. Процес включення України до DESI залежить від спроможності регулярно надавати Єврокомісії необхідні статистичні дані, які зібрані відповідно до вимог ЄС. Отже розвиток сучасної економіки, заснованої на використанні новітніх технологій, створенні нових матеріалів, аналізі великих масивів даних, розробці нових систем управління призводить до зміни принципів конкурентних відносин. Конкурентна боротьба вийшла за межу традиційних уявлень про суперництво на існуючих ринках. Дедалі більше її уявляють як спосіб формування нових ринків товарів, послуг, технологій систем управління. На базі нових можливостей цифрових платформ вона змінює уявлення й розуміння сутності економічної безпеки людини, суспільства, породжуючи нові загрози та виклики для учасників суспільно-політичних і правових процесів та зв'язків.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФРАНЧАЙЗИНГУ

А.О. Яскевич, студентка

К.С. Станєва, студентка

Науковий керівник:

П.Г.Перерва, д.е.н., професор

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут», м. Харків

Багаторічна практика застосування франчайзингу в зарубіжних країнах довела його стабільність та ефективність як методу розширення бізнесу, і як способу конкурентної боротьби, і як стратегії комерціалізації інтелектуальної власності [1-10]. Сьогодні більшість франчайзингових систем в Україні створюються у таких галузях, як роздрібна торгівля (46% від загальної кількості франшизних підприємств), підприємства харчування (22%), сфера побутового обслуговування (11%), тоді як франчайзинг міг би успішно застосовуватись і в інтелектуально-інноваційній сфері як ефективна форма комерціалізації інтелектуальної власності.

Комерціалізація інновації (об'єктів інтелектуальної власності) - це попереднє розміщення нового продукту на ринку для залучення потенційних споживачів, а потім здійснення дифузії інновації. Під дифузією інновацій слід розуміти процес, при якому інновація в часі по певних каналах розподіляється між членами соціальної системи [1]. Франчайзинг вважається ефективним способом розвитку бізнесу на основі ідей побудови великої мережі франчайзі та добре відпрацьованих технологій територіального розвитку бізнесу. Висока ефективність франчайзингового аспекту розвитку малого бізнесу підтверджена ключовими технологіями, а саме практичним

навчанням бізнес-процесам і системою субфранчайзингу, що дозволяє будувати мережевий бізнес на великих територіях і в окремих країнах.

В даний час в Європі налічується понад 6500 франчайзингових систем і приблизно 380 000 франчайзі, із загальним обсягом продажів понад 350 мільярдів доларів. Однак ступінь розвитку франчайзингу в Європі набагато нижче, ніж в США, де його обсяг перевищує \$ 1000 млрд. на рік [1, 2, 6, 9].

На ринку України представлено як українські, так і приватні міжнародні підприємства, які в цей час надають споживачам послуги франчайзингу. Найбільш прогресивним українським підприємством, на наш погляд, є Franchise Group, яке активно працює по поширенню культури бізнес-діяльності на засадах франчайзингу. Слід відмітити, що зростання кількості підприємств на ринку франчайзингу в нашій країні має місце з 2017 р. Станом на початок 2022 р. вітчизняний ринок франчайзингу на 8...18% щорічно. При цьому вітчизняний ринок франшиз є в певній мірі диверсифікованим. Франчайзингові підприємства працюють у різних галузях бізнес-діяльності: послугах, громадському харчуванні, роздрібній торгівлі, науці та освіті.

Комерціалізація як найважливіший елемент інноваційного процесу в даний час стала самостійною сферою підприємницької діяльності, кінцевою метою якої є виробництво і реалізація товарів і послуг з максимальним економічним ефектом. Комерціалізацію інтелектуальної власності в найзагальнішому вигляді можна розуміти як її використання з метою отримання прибутку. При виборі стратегії франчайзингу франчайзер має можливість отримувати дохід як від комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності (торгової марки, винаходів, корисних моделей і таке ін.), використання їх в якості нематеріальних активів в поточному бізнесі, так і від комерціалізації прав інтелектуальної власності, відступивши їх у відповідному розмірі за франчайзі. Таким чином, франчайзер реалізує концепцію відкритих інновацій, тобто об'єднує вертикальні і горизонтальні

передачі інтелектуальної власності. Об'єктом комерціалізації може бути наступна інтелектуальна власність, що належить франчайзеру [5, 7, 10]:

- права на засоби індивідуалізації юридичних осіб, товарів, робіт, послуг і підприємств (вони виступають ядром брендової системи франчайзингу

– рекламована торгова марка);

– патентні права (у вигляді технології виробництва); – авторські права (наприклад, бізнес-керівництво може бути оформлено відповідним чином);

– права на комерційну таємницю (технічне, комерційне та інше ноу-хау).

Оцінка ефективності стратегії франчайзингу повинна проводитися як на стадії планування, ґрунтуючись на прогностичних даних, так і на завершальному етапі підведення підсумків, виходячи з фактичних результатів стратегії. Таким чином, доцільно провести аналіз «план-факт». На підставі проведеного дослідження можна зробити висновок про широкі стратегічні можливості франчайзингу. На сьогоднішній день в Україні її активному розвитку в інноваційній сфері певною мірою перешкоджає, по-перше, невідповідність нормативно-правової бази міжнародним стандартам, по-друге, концентрація франчайзингового бізнесу переважно на менш ризикованих галузях, таких як торгівля.

Проведені дослідження дозволили обґрунтувати ефективні форми комерційної реалізації результатів інтелектуальної діяльності, що використовуються у світовій практиці. Франчайзинг в Україні, в першу чергу, використовується як стратегія розширення бізнесу, спосіб організації продажів і інструмент комерціалізації маркетингу інтелектуальної власності, а не комерціалізації результатів НДДКР. Франчайзинг є єдиною стратегією комерціалізації інтелектуальної власності, що дозволяє не лише надати права користування стандартними результатами інтелектуальної діяльності, але й забезпечити комплексний доступ користувача до таких елементів інтелектуального капіталу, як:

- дух підприємства (дотримання позитивного іміджу та його посилення є однією з ключових основ системи франчайзингу);
- вигідні зв'язки з контрагентами;
- капітал процесів (специфічні системи збуту, сервісу і т. д. можуть бути не закріплені як окремі об'єкти інтелектуальної власності, але є елементами інтелектуального капіталу франчайзера);
- гуманітарні активи франчайзера, що полягають у досвіді персоналу, знаннях технології, специфічних навичках і передаються франчайзі за допомогою навчальних програм, тренінгів, семінарів та ін.

Література:

1. Кобелева Т. О. Економічна оцінка роботи підрозділу із забезпечення комплаєнс-безпеки підприємства // *Науковий вісник ПУЕТ : зб. наук. пр. Сер. : Екон. науки*. Полтава: ПУЕТ, 2019. № 3 (94). С. 38-48. URI: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/58560>
2. Попов О.В., Мехович С.А., Кобелева Т.О. Класифікація ризиків при проведенні інноваційних перетворень // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2021. №3. С.66-71.
3. Кобелева Т.О. Комплаєнс-безпека креативних економічних розробок // *Сучасні підходи до креативного управління економічними процесами : матеріали 10-ї Міжнар. наук.-практ. конф., 22 квітня 2019 р.* Київ : НАУ, 2019. С. 87-89. <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/41523>
4. Перерва П.Г., Борзенко В.І., Кобелева Т.О. Інтелектуальна власність: магістерський курс: підручник. Харків: НТУ «ХПІ», 2019. 1002 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/286988829.pdf>
5. Перерва П.Г. Формування системи моніторингу підприємницької діяльності підприємства / П. Г. Перерва, Т. О. Кобелева // *Економіка: реалії часу: електрон. наук. вид.* 2023. № 1 (65). С. 5-11. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2023/No1/5.pdf>

6. Кобелева Т.О. Комплаєнс як категорія економічної безпеки промислового підприємства // *Економіка: реалії часу*. 2018. № 6 (40). С. 52-59. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2018/No6/52.pdf>

7. Шаульська Л.В., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Дослідження впливу підприємницьких ризиків на сталий розвиток // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3 (181). С. 14-23. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66827>

8. Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Методичні засади моніторингу показників енергетичної безпеки в діяльності бізнес-структур // *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2023. № 3(181). С.33-42. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/66824>

9. Kobieliava T.O, Tkachov M.M., Tkachova N.P., Pererva P.G. (2017) Determination of marketing characteristics of market capacity for electrical automation // *Marketing and Management of Innovations*. №3. С.79-86.

10. Шаульська Л.В., Кобелева Т.О., Перерва П.Г. Формування та використання системи моніторингу підприємницьких ризиків як запорука сталого розвитку бізнес-структур // *Економіка і організація управління*. 2023. №1(49). С.34-44. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/68529>

РЕГУЛЯТОРИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

В. В. Яцина, к.е.н., доцент

Т. І. Кочетова, доцент

Національний Технічний Університет
«Харківський Політехнічний Інститут», Харків

Незважаючи на довготривалу військову агресію, що спричиняє занепад та погіршення економічного стану багатьох галузей української держави, вітчизняні підприємці поступово оговтуються і пристосовуються до складних умов воєнного стану. Але варто зауважити, що будь-який бізнес – малий чи великий – не може бути повністю готовим до економічних наслідків, які несе із собою повномасштабна війна. Сучасні невтішні реалії потребують докорінної перебудови та впровадження нових рішень для бізнесу і саме підтримка держави в цьому напрямку є беззаперечним та необхідним кроком у цей складний період.

Протягом перших місяців повномасштабної агресії з боку росії активними бойовими діями було охоплено 10 областей, які у 2021 році виробляли близько 55% ВВП. Наприкінці 2022 року окупованими залишалися регіони, що виробляли 10-12% ВВП. Блокування морських шляхів різко обмежило експорт та знизило експорт товарів на 35%. Найгірші зміни відчувалися в галузі експорту металургії та продовольства. Масовані атаки на енергетичну інфраструктуру України призвели до перебоїв з електроенергією, що призвело до суттєвого падіння обсягів продукції багатьох вітчизняних підприємств. Наслідками цих подій стало найглибше падіння реального ВВП України за всю історію до 29,1 %.

Для запобігання погіршення економічної ситуації одним з першочергових та пріоритетних завдань держави на сьогоднішній день стало

впровадження програм підтримки бізнесу та заохочення інвесторів в країну.

Результати такого кроку вже є. Адже протягом 2023 року можна впевнено констатувати зміну тенденцій розвитку країни у позитивний бік та стабілізацію її економічної активності. Так, у другому кварталі 2023 року відмічається стрімке зростання реального ВВП на 19,5%.

До основних регуляторів відновлення економічного потенціалу можна віднести наступні кроки державної підтримки:

- допомога в релокації бізнесу, тобто, перенесення виробничих потужностей підприємств із зон бойових дій у західні області України, що є більш безпечними регіонами;

- зменшення відсотків та обмежень за кредитами (програма «5-7-9») – отримання безвідсоткових кредитів до 60 млн грн на строк до 5 років. Відсотки по кредиту під час війни сплачуватиме держава. Також підприємцям доступне фінансування під 0% річних із забезпеченням у вигляді 80% державної гарантії;

- податкова лібералізація та впровадження компенсаційних програм на час воєнного стану;

- створення онлайн-платформ та маркетплейсів для підтримки підприємців та надання допомоги у вигляді консультаційних послуг бізнесу;

- фінансова підтримка бізнесу у вигляді урядових та закордонних інвестиційних та грантових програм, що дозволяють на спрощених умовах отримати суттєву допомогу на відновлення та покращення функціонування підприємницької діяльності, закупівлі необхідного устаткування і навіть впровадження інновацій у діяльність.

На підставі функціонування такого механізму підтримки українського бізнесу формуватиметься базис стійкого соціально-економічного відновлення країни. Тому сьогодні важливо сформулювати бачення змін і трансформацій, які спрямовані на якісне оновлення країни і які знайдуть відображення у макроекономічних індикаторах та показниках.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	4
Аль-Сьюф Я.А. РОЛЬ РОБОТИЗАЦІЇ ТА АВТОМАТИЗАЦІЇ У ФІНАНСОВОМУ ОБЛІКУ ТА АУДИТІ	5
Архієреєв С.І. ШЛЯХ УКРАЇНИ ДО ЄС ТА ДОСВІД КРАЇН НІЕ	10
Бервєно Є.О. ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО СПАДУ	12
Боровик Т.М. Занціра К.О., СУТНІСТЬ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ЙОГО ХАРАКТЕРИСТИКА	14
Боровик Т.М. Хоменко В.В., МОЛОДІЖНЕ БЕЗРОБІТТЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	19
Борцевич С.В., Труш Р.В. СТАН, ПРОБЛЕМИ, ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНОМУ СВІТІ НА ПРИКЛАДІ ГОНАРТРОЗУ (АРТРОЗ КОЛІННОГО СУГЛОБУ) НАСЛІДКИ, ПОШИРЕНІСТЬ, АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДІАГНОСТИКИ (СОНОГРАФІЇ СУГЛОБІВ В МЕДИЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ).	24
Brick S.V. ONLINE SERVICES FOR ACCOUNTING AS AN ALTERNATIVE TO 1С	29
Волкова М.О., Перерва П.Г. МАЛИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ БІЗНЕС: ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ	35
Волоснікова Н.М. ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ ПІСЛЯ БОЙОВИХ ДІЙ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ОБ'ЄДНАНИХ ГРОМАД	40
Волоснікова Н.М., Каражбей Д.Р. ДЕМОГРАФІЧНІ ВИКЛИКИ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ЧЕРЕЗ ВОЄННИЙ СТАН	44
Волощак С.С. ПЕРСПЕКТИВИ ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО НАТО	49

Вонберг Т.В., Панасенко Д.І. ЕФЕКТИВНИЙ ДОБІР ПЕРСОНАЛУ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ СУЧАСНИХ HR-ТЕХНОЛОГІЙ	54
Гармаш С.В. ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ЗМІНИ У СУСПІЛЬСТВІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ (В АСПЕКТІ КАДРОВОЇ БЕЗПЕКИ)	60
Гарна У.Ю., Кобелева Т.О. ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІКИ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	63
Глізнуца М.Ю., Крамської Д.Ю., Перерва П.Г. УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ: МІЖНАРОДНІ АСПЕКТИ	66
Григоренко В.Ю. АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ТОВ «ЦЕНТР ВИТРАТНИХ МАТЕРІАЛІВ»	72
Григоренко В.Ю. УПРАВЛІННЯ ЛІКВІДНІСТЮ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	76
Дерід І.О., Усачова С.І. ПРОБЛЕМА ВИКОРИСТАННЯ ДИТЯЧОЇ ПРАЦІ В ЛАНЦЮГАХ ПОСТАЧАННЯ ТНК ТА СПОСОБИ БОРОТЬБИ ІЗ НЕЮ	79
Доманська Г.І. МАРКЕТИНГОВІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯТА ПРИНЦИПИ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	84
Дяченко Т.А., Білоус Я.Є. МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ, НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ І СВІТУ	87
Єдамова В.О., Губанова Н.Н. СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ	91
Єфремов А.О., Карнаушенко А.С. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ СУЧАСНОГО СВІТУ: МОЖЛИВОСТІ ТА ВИКЛИКИ	94
Ігнатко М.І. ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ	98

Ігнатко Я.В., РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	104
Калашник М.Ю., Решетняк Н.Б. ВПЛИВ МІГРАЦІЇ НА ЗМІНИ СТРУКТУРИ РОБОЧОЇ СИЛИ В УКРАЇНІ	109
Кінда В. В. ЗАДАЧА ПРОГНОЗУВАННЯ РЯДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДИНАМІКИ НА БАЗІ НЕЧІТКОЇ ЛОГІКИ З ДОНАВЧАННЯМ	112
Kirilina M., Rakhimi A. THE USE OF STANDARDS IN THE CONFECTIONERY INDUSTRY AS A FACTOR OF THE COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES	115
Кобелева Т.О., Кучіна С.Е., Перерва П.Г. УПРАВЛІННЯ СТРАТЕГІЧНИМИ ЗМІНАМИ	122
Ковальчук А.Ю., Ковальчук М.С. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВЕ ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ	128
Косенко С.А., Перерва П.Г. РОЗРОБКА КОМПЛЕКСУ МАРКЕТИНГУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	132
Крейдун К.В., Решетняк Н.Б. ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПІВСТАВНОСТІ ОНЛАЙН І ОФЛАЙН БІЗНЕСУ	137
Кузнецова Л.В. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН	140
Кузнецова Н.Б. РЕГІОНАЛЬНА ОСВІТА ЯК БАЗОВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ЧЕРКАЩИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	145
Куксенко С. І. СУТЬ ТА РЕЗУЛЬТАТИ «ОДНОРАЗОВОГО (СПЕЦІАЛЬНОГО) ДОБРОВІЛЬНОГО ДЕКЛАРУВАННЯ ФІЗИЧНИМИ ОСОБАМИ НАЛЕЖНИХ ЇМ АКТИВІВ»	149
Кучинський В.А., Погорелова Т.О. Перерва П.Г. ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	154
Літинська В.А. МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ВПЛИВУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ	160

Лисиця В.В., Конопля А.І. РОЛЬ ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ З ПРАВОМ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ ТА ЕКОНОМІЦІ	165
Liakhov S., Volosnikova N. UKRAINIAN POSTAL DELIVERY MARKET: A DECADE OF TRANSFORMATION AND DOMINANCE OF NOVA POSHTA	169
Максименко Я.А., Чекал К.Р. ПРЯМІ ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ ТА ЇХ ВПЛИВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ЕКОНОМІКУ	176
Мауер Д.Р., Книш С.І., Павленко А.А. ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	180
Мацука В.М. МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ	183
Медвідь Г.С. РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ: ПЕРЕОСМИСЛЕННЯ ПІДХОДІВ ДО СТАЛОСТІ	188
Міннікова О.В., Губанова Н.Н. СТАН ДЕРЖАВНОГО БОРГУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ	191
Митрофанова А.С. ПРАКТИЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ТЕОРІЇ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧА	194
Мороз В.М., Круглов В.В. СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ У СФЕРІ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ	197
Мунько А.Ю., Дубова О.О. ОСОБЛИВОСТІ КОНТРОЛЮ ЗА ПРОЦЕСОМ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	201
Муравський О. Ю. ОЦІНКА ВПЛИВУ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ НА ОБ'ЄКТИ ОБЛІКУ КОМПАНІЇ	205
Нежива М.О. ТЕНДЕНЦІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ: ВПЛИВ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧА ТА АДАПТАЦІЯ БІЗНЕСУ	209

Овчарик Р.Ю., Райковська І.Т., Костенко О.М. ОБЛІКОВО - АУДИТОРСЬКИЙ ПЕРСОНАЛ ПІДПРИЄМСТВА У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД: СТАН, ПЕРСПЕКТИВИ	211
Osmiatchenko O.V. ANALYSIS OF THE THEORETICAL FOUNDATIONS OF INTERNATIONAL COMPETITIVENESS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES	217
Остапенко Р. М. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ	220
Пантелєєв М.С., Колмагор Д.В. ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ МОТИВАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ: ЕТАПИ ТА АСПЕКТИ	225
Пантелєєв М.С., Рябченко О.С. СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ ДИСТАНЦІЙНОЮ ПРАЦЕЮ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІЗАЦІЇ	229
Патрикей А.В., Параниця Н.В. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНОМУ СВІТІ.....	232
Перевалова Л.В. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	237
Перерва О. П., Романчик Т. В. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК КОНКУРЕНТНИЙ РЕСУРС ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА	241
Перов А.П., Перова Л.В. ПІДГОТОВКА КАДРІВ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ДО ФУНКЦІОНУВАННЯ В ІННОВАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	247
Побережний Р.О., Крамської Д.Ю., Перерва П.Г. МЕТОД МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМИ СИСТЕМАМИ	250
Погорелова Т.О., Летнікова В.С. КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ КОМПАНІЇ «КОКА-КОЛА БЕВЕРІДЖИЗ УКРАЇНА ЛІМІТЕД» В УМОВАХ ВІЙНИ	256
Подрез-Ряполова І. В. ДО ІННОВАЦІЙНИХ ЧИННИКІВ ВІДНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	260

Польова Н.М., Андрушкевич Н.В. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ФАКТОР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	265
Проскурня О. М., Кобелева Т. О., Перерва П. Г. ІННОВАЦІЙНЕ СТАРТАП ПІДПРИЄМНИЦТВО В МАЛОМУ БІЗНЕСІ	269
П'ятак Т. В. ПЛАНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ ПРОЦЕСНОГО ПІДХОДУ	275
Reshetniak N.V., Kuzmenko O.V. ISSUES OF IMPLEMENTATION OF THE ECONOMIC FUNCTION OF THE STATE	278
Рожко А. О., Кармінська-Белоброва М. В. УПРАВЛІННЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИМИ КОРПОРАЦІЯМИ	281
Рязанцев Д. С. ПОДАТОК НА ПРИБУТОК ПІДПРИЄМСТВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ	286
Савченко О. І., Майстро Р. Г., Перерва П. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ	289
Селіванова І. А. СУБ'ЄКТИ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ДРАЙВЕРИ РУХУ УКРАЇНИ В НАПРЯМКУ ІНДУСТРІЇ 4.0	295
Сердюк М. О. ПРОЦЕСИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У КРИМІНАЛІСТИЧНОМУ АСПЕКТІ	300
Сідельнікова В. К. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА РИНКОВЕ САМОРЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ: ВИЗНАЧЕННЯ ОПТИМАЛЬНОГО СПІВВІДНОШЕННЯ	304
Синіговець О. М., Новік І. О., Перерва П. Г. МІЖНАРОДНА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ: КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ	307
Сисоєва К. О., Перерва П. Г. НОУ-ХАУ ЯК ОСОБЛИВА ФОРМА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ	313

Сичова О. Є., Кравцов О. С. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ НА МІЖНАРОДНОМУ РИНКУ З МЕТОЮ МАРКЕТИНГОВОГО ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	317
Suslikov S.V. THE IMPACT OF INTERNATIONAL E-COMMERCE ON THE PRESERVATION AND DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESSES DURING A STATE OF WAR	320
Сусліков С. В., Черепанова В. О., Матросова В. О., Перерва П. Г. ДЕРИВАТИВИ НА МІЖНАРОДНОМУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	323
Фесенко В.О., Ткаченко А.А. ФІНАНСОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ЯК ЕФЕКТИВНА СИСТЕМА В УПРАВЛІННІ ВІТЧИЗНЯНИМИ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	329
Ушакова А. Д. ПРОБЛЕМИ БІЗНЕС – ПЛАНУВАННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ	333
Федоренко О.В., Ничмоглод А.А., Перерва П. Г. МОДЕЛЬ ВИЗНАЧЕННЯ ВАРТОСТІ ПАТЕНТУ НА ЗАСАДАХ ФУНКЦІЇ ПЛАТЕЖІВ ВІД ЙОГО ВИКОРИСТАННЯ	336
Фімяр С.В., Глембицький О.В. ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ ЧЕРЕЗ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	341
Харламов М.І., Ващук Т.С. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В ЕКОНОМІЦІ ДЕРЖАВИ	345
Черепанова В.О., Подрез О.І., Перерва П. Г. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА МІЖНАРОДНИХ СТРАТЕГІЙ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	348
Черняк В.М., Губанова Н.Н. ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ ІНФЛЯЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	354
Шевель А.О. АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ» ПРИ ПІДГОТОВЦІ	

ДОКТОРІВ ФІЛОСОФІЇ (PHD) ГАЛУЗІ ЗНАНЬ 07: УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАНН	357
Шипош М.О., Решетняк Н.Б. ОСОБЛИВОСТІ ІНФЛЯЦІЇ У ВОЄННІЙ УКРАЇНІ	362
Shmatko N. M. DEVELOPMENT OF PERSONNEL AND ENHANCING ENTERPRISE COMPETITIVENESS	366
ШМАТЬКО Н., ІВЧИК В. РОЗКРИТТЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В МЕНЕДЖМЕНТІ	368
Шматько Н.М., Кармінська-Белоброва М.В. УПРАВЛІННЯ КОМУНІКАЦІЯМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ	373
Шматько Н.М., Тіщенко П.О. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА КОНЦЕПЦІЇ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	376
Шобей Л.М. ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	380
Щербина Р. І. АНАЛІЗ ТА ПОКРАЩЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ АСПЕКТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НЕКОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	385
Yurieva I. A. AN INTEGRATED APPROACH OF TYPES OF SOCIAL RESPONSIBILITY	388
Юр'єва І. А., Юр'єв М.О. ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ЕКОНОМІКИ	393
Яскевич А. О., Станєва К.С., Перерва П. Г. ДОСЛІДЖЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ФРАНЧАЙЗИНГУ	396
Яцина В. В., Кочетова Т. І. РЕГУЛЯТОРИ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙНИ	401

Наукове видання

**«СЛОБОЖАНСЬКІ НАУКОВІ ЧИТАННЯ:
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА ГУМАНІТАРНО-ПРАВОВІ
ВИМІРИ»**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
СТУДЕНТІВ ТА АСПРАНТІВ**

17-18 жовтня 2023 р.

Відповідальний за випуск
Волоснікова Н.М.

Підп. до друку . .2023 р. Друк цифровий. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 35,0. Безкоштовно.

Видавничий центр НТУ «ХПІ». Свідоцтво про реєстрацію ДК №116 від
10.07.2000р. 61002, Харків, вул. Кірпічова 2.

Самостійне електронне видання